

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΝΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: ΤΟ ΕΡΓΟ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Φοιτήτρια: ΤΣΕΓΚΕΛΗ ANNA

A. M.: 0211119

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Τσιλιμένη Τασούλα

ΒΟΛΟΣ 2016

1^η Επιβλέπουσα: Τσιλιμένη Τασούλα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παιδαγωγικού
Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

2^η Επιβλέπουσα: Σηφάκη Ευγενία, Λέκτορας Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής
Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Βαθμός	
Ολογράφως	

ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ – ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΙ: Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα
Αν.: ανέκδοτο (έργο)
Αρ.: αριθμός
Βλ.: βλέπε
ΓΛΣ: Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά
Δ.δ.: διδακτορική διατριβή
Εκδ.: εκδότης
Εικ.: εικόνα
Εικον.: εικονογράφηση
Επιμ.: επιμέλεια
IBBY: International Board on Books for Young People
(Διεθνής Οργάνωση Βιβλίων για τη Νεότητα)
ΚΕΠΒ: Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου
Κεφ.: κεφάλαιο
Μφρ: μετάφραση
Ό.π.: όπως παραπάνω
Παρ.: παραπομπή
Σ.: σελίδα
Σσ.: σελίδες
Σημ.: σημείωση
Στ.: στίχος/στίχοι
Τόμ.: τόμος
Τχ.: τεύχος
Υπ.: υποσημείωση
Χα.: χωρίς αρίθμηση
Χχ.: χωρίς χρονολόγηση

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια κυρία Τασούλα Τσιλιμένη για την πολύτιμη καθοδήγηση της κατά τη διάρκεια της εκπόνηση της παρούσας εργασίας, η οποία και συνέβαλε σημαντικά στην ολοκλήρωσή της. Ακόμη, ευχαριστώ θερμά την κυρία Ευγενία Σηφάκη για τη συνεργασία και το ενδιαφέρον που επέδειξε στην ολοκλήρωση της εργασίας.

Ευχαριστώ επίσης θερμά τη Ντίνα Χατζηνικολάου, που μου έδωσε την ευκαιρία να τη γνωρίσω προσωπικά, έχοντας όλη την καλή διάθεση να μου μιλήσει για τη ζωή και το έργο της, να μου εμπιστευθεί το προσωπικό της αρχείο και να μου προσφέρει τη βοήθεια της σε όλη τη διάρκεια της εργασίας μου.

Περίληψη της Εργασίας

Η Ντίνα Χατζηνικολάου αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση λογοτέχνης στην ελληνική παιδική λογοτεχνία.

Η εργασία αυτή επιχειρεί αρχικά την προσέγγιση της ιστορικής εξέλιξης της παιδικής πεζογραφίας και ποίησης από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα έως τη δεκαετία του '70 στην Ελλάδα. Στη συνέχεια παρουσιάζει τη βιογραφία της ποιήτριας και συγγραφέως της παιδικής λογοτεχνίας, Ντίνας Χατζηνικολάου. Βασικός στόχος είναι μια προσπάθεια ανάλυσης των βασικών δομών του ποιητικού και πεζογραφικού της έργου με αναφορά της κριτικής σχετικά με αυτό. Βασικοί άξονες για την προσέγγιση αυτών των στόχων ήταν η ανάγνωση και η μελέτη του συνολικού της έργου, η προσωπική συνέντευξη της συγγραφέως προς την εκπονήτρια της εργασίας, το προσωπικό αρχείο της συγγραφέως, η ανάλογη βιβλιογραφία και οι κριτικές του έργου τους.

Η τελική εκτίμηση είναι, ότι το έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου ανέδειξε τη δημιουργό του σε μια μεγάλη προσωπικότητα της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας που άνοιξε και ανοίγει δρόμους στο χώρο της παιδικής ποίησης και πεζογραφίας.

ABSTRACT

Dina Hatzinikolaou, is a special case of literary writer in Greek children's literature.

This thesis, initially attempts to approach the historical evolution of child prose and poetry, from the early 18th century to the 70's era in Greece. Consequently, presents the author's biography. The main goal of this thesis, consists of the attempt of analyzing the basic structures of the poetic and prosaic work that Dina Hatzinikolaou presented, which are provided by the criticism about it. The key elements of approaching these goals was the meticulous study of the overall author's work, the personal interview with Dina Hatzinikolaou, the author's private work archive and the literature reviews regarding her works.

The final assessment of this thesis, is that the work of Dina Hatzinikolaou portrays and highlights the creator of a great personality of Greek children's literature and will continue to broaden the horizon for more evolution in this literary area.

Πίνακας περιεχομένων	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ.....	11
ΝΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ : Η ΕΠΟΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	12
Επιλογή θέματος, σκοπός και διάγραμμα της εργασίας	12
1.1. Η ερευνητική προσέγγιση του θέματος	12
1.2. Σκοπός και στόχος της εργασίας	13
1.3. Διάγραμμα της εργασίας	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	15
Η Ιστορική διαδρομή της Παιδικής Λογοτεχνίας στην Ελλάδα	15
Εισαγωγή.....	15
2.1. Η Πεζογραφία για παιδιά.....	19
2.2. Η Ποίηση για παιδιά.....	26
Συμπεράσματα	35
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	37
ΝΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Η ΖΩΗ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	38
Η ζωή και η δράση της Ντίνας Χατζηνικολάου στο χώρο της Παιδικής Λογοτεχνίας.....	38
Βιογραφία	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	43
Το Ποιητικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου.....	43
Εισαγωγή.....	43
2.1. Ο περίγυρος	44
2.2. Κατάταξη	44
2.3. Τίτλοι ποιημάτων ανά συλλογή.....	46
2.4. Η Θεματική κατάταξη του έργου της	51
2.4. Μορφολογικά της ποίησης	55
2.5. Οι ιδέες / αξίες	65
2.6. Ύφος και Αισθητική	73

2.7. Αξίες και συναισθήματα της ποίησής της που εισπράττει ο αναγνώστης – παιδί.....	74
Συμπεράσματα	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	77
Το Πεζογραφικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου	77
Εισαγωγή.....	77
3.1. Ειδολογική κατάταξη του έργου της Ντίνας Χατζηνικολάου	78
Συμπεράσματα	104
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	106
Η κριτική στο έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου	106
Εισαγωγή.....	106
Συμπεράσματα	112
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	113
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	117
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	120
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι.....	121
ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ ΜΕ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ.....	121
ΒΡΑΒΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΕ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ	124
ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ	125
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	137
ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ.....	137
ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΤΗΣ κ. Ντίνας Χατζηνικολάου	137
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ.....	140
ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ.....	140
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V	203
ΕΞΩΦΥΛΛΑ ΒΙΒΛΙΩΝ	203
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI.....	228
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ.....	228

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παιδική λογοτεχνία είναι ισάξιο και πιο απαιτητικό είδος της Λογοτεχνίας γιατί και το κοινό του είναι ιδιαίτερα χαρισματικό.¹

Στη νηπιακή και πρώιμη παιδική ηλικία, η ανάγκη της επίδρασης της τέχνης γίνεται πιο επιτακτική επειδή η φυσική, νοητική και συναισθηματική εξέλιξη του παιδιού είναι αμετάτρεπτη. Έχει αναγνωριστεί η σημασία της ηλικίας αυτής στην εκδήλωση των δυνατοτήτων του ανθρώπου. Απομένει να αναγνωρισθούν και να καλλιεργηθούν εκείνες οι συναισθηματικές διαθέσεις και γνώρισμα του χαρακτήρα, που έχουν βαθιές και θετικές επιπτώσεις στις ανθρώπινες σχέσεις. Η νηπιακή και η πρώιμη παιδική ηλικία απέκτησαν τα τελευταία χρόνια μεγάλη σημασία και έτυχαν μεγάλης προσοχής σε ότι αφορά την αγωγή και την εκπαίδευση και επισημάνθηκε η ανάγκη να καλλιεργείται από νωρίς στην παιδική ηλικία, το διάβασμα.

Η εποχή μας επιβάλλει ολοένα και περισσότερες απαιτήσεις στην εκπαίδευση της νέας γενιάς, εξ' αιτίας της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης. Στο Νηπιαγωγείο αλλά και στο Δημοτικό Σχολείο, τα παιδιά παίρνουν πιο γερές βάσεις σε πολλά θέματα σε σύγκριση με το επίπεδο των γνώσεων που έπαιρναν οι γονείς τους. Αυτό καταλήγει στο να χάνεται πολύ νωρίτερα η παιδικότητα, επειδή καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια για γρήγορη πρόσληψη πολλών γνώσεων.

Το παιδικό βιβλίο παραμένει ένα από τα λίγα καταφύγια, στα οποία το παιδί μπορεί να εμπλουτίσει τη φαντασία του και να καλλιεργήσει τη σκέψη του.² Διαπιστώνεται όμως ότι ο ελεύθερος χρόνος για τα παιδιά περιορίζεται από διάφορες εξωσχολικές δραστηριότητες με αποτέλεσμα να συμπιέζεται ο χρόνος του παιχνιδιού, αλλά και ο χρόνος που μπορούν να αφιερώσουν τα παιδιά για το διάβασμα λογοτεχνικών βιβλίων. Παρ' όλα αυτά, τα παιδιά που έχουν ανακαλύψει τη ψυχαγωγία στα βιβλία, καταφέρνουν να ανακαλύψουν πάντα κάποιον χρόνο που να τον αξιοποιήσουν ουσιαστικά, στην ανάγνωση και την απόλαυση του βιβλίου.³

Η παιδική λογοτεχνία στοχεύει να καλλιεργήσει και να ευαισθητοποιήσει το παιδί απέναντι στο ωραίο, να συμβάλλει στη γλωσσική του ανάπτυξη, καλλιεργώντας συγχρόνως και τη σκέψη του, αφού γλώσσα και σκέψη συνδέονται, αλλά και να επηρεάσει τον ιδεολογικό κόσμο του αναγνώστη, μέσα από τη συγκίνηση. Με δεδομένο ότι ο συγγραφέας παιδικών λογοτεχνικών έργων γράφει επειδή αγαπά το παιδί και θέλει να του μεταδώσει την αλήθεια της ζωής, είναι αναπόφευκτο να περιέχει το έργο του, παιδαγωγικές σκοπιμότητες.⁴

---

¹ Κ.Ε.Π.Β. (1987). *Το Παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο, ΕΡΓΟ ΤΕΧΝΗΣ; ΜΕΣΟ ΑΓΩΓΗΣ;* Εισηγήσεις στο Α' Σεμινάριο του «Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου», Θεσσαλονίκη 18-20 Οκτωβρίου 1985. Αθήνα: Πατάκης

² Κ.Ε.Π.Β. (1988). *Η Παιδική Λογοτεχνία και το Μικρό Παιδί*. Εισηγήσεις στο Β' Σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, (Καρδίτσα 15 και 16 Νοεμβρίου 1986). Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

³ Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (1995). *Ποίηση και Σχολείο*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκης

⁴ Παπανικολάου, Ρ. & Τσιλιμένη, Τ. (1992). *Η παιδική λογοτεχνία στο Νηπιαγωγείο*, Αθήνα : Καστανιώτη

Το κριτήριο για την αξία ή την απαξία ενός λογοτεχνήματος για παιδιά δεν είναι τόσο το ιδεολογικό περιεχόμενο του ή η συναισθηματική ένταση που κρύβεται σε αυτό, αλλά ο τρόπος με τον οποίον ευαισθητοποιείται. Κυρίως έχει σημασία η λογοτεχνική του ποιότητα και η γλωσσολογική του κατασκευή. Το πρόβλημα για το συγγραφέα δεν είναι να εκφράσει ορισμένα νοήματα, αλλά χρησιμοποιώντας τη γλώσσα ποιητικά, να μεταδώσει την αισθητική συγκίνηση. Η λογοτεχνία είναι υπόθεση γλωσσική και το παιδικό λογοτέχνημα γίνεται δύσκολο, γιατί ο συγγραφέας είναι υποχρεωμένος να λάβει υπόψη του τη γλωσσική ικανότητα κάθε ηλικίας. Είναι μεγάλη η ευθύνη του συγγραφέα για τη γλωσσική μόρφωση του παιδιού, που από τους πρώτους μήνες της ζωής του, αγωνίζεται να δώσει λέξεις στα πράγματα και νόημα στις λέξεις. Γι' αυτό ο λογοτέχνης, ακόμα κι αν δεν έχει να μεταδώσει στο παιδί αξιόλογα μηνύματα, με τη φροντισμένη γλωσσική μορφή του έργου του επιτελεί έργο αγωγής γλωσσικής.⁵

Ιδιαίτερα συνυφασμένη με την παιδική ηλικία είναι η ποίηση. Τα παιδιά, ευαίσθητα και ευσυγκίνητα από τη φύση τους, έλκονται ιδιαίτερα από τα ποιήματα. Δημιουργούν λέξεις στην προσπάθεια τους να κατακτήσουν τη μητρική τους γλώσσα ώστε να μπορούν να ανακοινώσουν τις ερωτήσεις τους και να δείξουν τον πλούτο της φαντασίας τους. Η ποίηση απελευθερώνει τη φαντασία του παιδιού και τις δυνατότητες του νου του, παράλληλα το μυεί και το συνδέει με το φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον. Καλλιεργεί το συναισθηματικό του κόσμο και το ξυπνάει αισθητικά. Το ξύπνημα αυτό πρέπει να γίνεται από πολύ νωρίς, με την ποίηση. Τα παιδικά ποιήματα δε σημαίνει ότι είναι απλοϊκά ή παιδαριώδη, αλλά αντίθετα, πρέπει να έχουν τα στοιχεία της ποίησης για μεγάλους. Η ανάγκη του παιδιού για την ποίηση, είναι μεγαλύτερη στις μέρες μας επειδή ο συναισθηματικός του κόσμος δέχεται έντονες εξωτερικές πιέσεις.⁶

Η λογοτεχνία για παιδιά και νέους αναγνωρίζεται ότι κερδίζει όλο και περισσότερο έδαφος μέσα στην πνευματική μας ζωή και κινείται σε ένα ευνοϊκό κλίμα, αυτόνομη και αυτοδύναμη μέσα στον ευρύτερο χώρο του πνεύματος.

Στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας εκφράζεται ένα πολυπρόσωπο σύνολο που περιλαμβάνει τους συγγραφείς, τα βιβλία τους, τους μελετητές και ερευνητές, τους κριτικούς, τους εκδότες, τους εικονογράφους, διάφορους φορείς και λογοτεχνικά σωματεία, αλλά και τους γονείς, κυρίως όμως εκφράζεται το παιδί, στο οποίο απευθύνεται.⁷

Στο χώρο της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας και από το 18^ο αιώνα έως και τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, αναδείχθηκαν άνθρωποι του πνεύματος που πολέμησαν το συντηρητισμό στην εκπαίδευση, αγωνίστηκαν για την επικράτηση της δημοτικής γλώσσας, την έκδοση παιδικών περιοδικών και τη σύσταση εκπαιδευτικών ομίλων

---

⁵ Κ.Ε.Π.Β. (1988). *Η Παιδική Λογοτεχνία και το Μικρό Παιδί*. Εισηγήσεις στο Β' Σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, (Καρδίτσα 15 και 16 Νοεμβρίου 1986). Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

⁶ Παπανικολάου, Ρ. & Τσιλιμένη, Τ. (1992). *Η παιδική λογοτεχνία στο Νηπιαγωγείο*, Αθήνα : Καστανιώτης

⁷ Δελώνης, Α. (1990). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία: 1835-1985 από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ηράκλειτος

και δημοσίευσαν λογοτεχνικά παιδικά έργα – σταθμούς στην ιστορία της παιδικής πεζογραφίας και ποίησης.

Η ίδρυση του λογοτεχνικού σωματείου της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς (1958) αλλά και αργότερα αυτή του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου (1969) είναι τα πολιτιστικά γεγονότα – σταθμοί που με τη δράση τους κινητοποίησαν τους συγγραφείς, τους κρατικούς φορείς, αλλά και όλους τους παράγοντες του χώρου της παιδικής λογοτεχνίας. Χάρης στους διαγωνισμούς που προκηρύσσουν καταξιώνονται τα ελληνικά παιδικά βιβλία αντί των μεταφράσεων και συμβάλλουν στην ποσοτική και ποιοτική αύξηση της λογοτεχνικής παραγωγής της δεκαετίας του '70.

Αν σήμερα μιλούμε για άνοδο του ελληνικού παιδικού βιβλίου, αυτό οφείλεται στους λογοτέχνες που εμφανίζουν και δημοσιεύουν τα έργα τους μέσα στη δεκαετία αυτή και βοηθούν στην ανανέωση και στην άνθιση του σύγχρονου ελληνικού παιδικού βιβλίου. Στους λογοτέχνες αυτούς συμπεριλαμβάνεται η ποιήτρια Ντίνα Χατζηνικολάου, της οποίας η ζωή, το έργο και η προσφορά στην ελληνική παιδική λογοτεχνία είναι το αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

NTINA XATZHNIKOLAΟΥ : Η ΕΠΟΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Επιλογή θέματος, σκοπός και διάγραμμα της εργασίας

Επιλογή του θέματος

Η βασικότερη επιδίωξη της παρούσας εργασίας ήταν αρχικά εστιασμένη, στη ζωή, το έργο και την προσφορά της Ντίνας Χατζηνικολάου στην ελληνική παιδική λογοτεχνία.

Η Ντίνα Χατζηνικολάου, συνιστά μία ιδιαίτερη περίπτωση συγγραφέα παιδικών ποιημάτων και πεζογραφημάτων, καθώς οι σπουδές της δεν ήταν προσανατολισμένες στην Εκπαίδευση. Η αγάπη της για τα παιδιά αλλά και τη λογοτεχνία, την ώθησαν στο συγγραφικό δρόμο, όπου και διέγραψε ιδιαίτερα αξιόλογη πορεία.

Η συγγραφική της δραστηριότητα αποδεικνύει την πολύπλευρη προσωπικότητα της αλλά και την προσαρμοστικότητα της στις ανάγκες της παιδικής λογοτεχνίας της εποχής.

Παρόλη την πορεία που διέγραψε αλλά και την εξέλιξη της στο χώρο της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας, οι αναφορές στο έργο της είναι σύντομες και πολλές φορές αποτελούν μέρος ευρύτερων μελετημάτων. Άλλοτε πάλι, οι αναφορές στο έργο της αποτελούν κριτικές, επικεντρωμένες σε κάποιο συγκεκριμένο έργο σε μορφή λογοτεχνικής κριτικής.

Επομένως είναι να φυσικό να υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις στην ευρύτερη καταγραφή, το σχολιασμό και την ερμηνευτική προσέγγιση του συνολικού της έργου, δημιουργώντας ως αποτέλεσμα μια ασάφεια σχετικά με τη συνολική εικόνα αλλά και την παρουσία της στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας.

1.1.Η ερευνητική προσέγγιση του θέματος

Η πρωταρχική επιδίωξη ήταν η συγκέντρωση του έργου της, η καταγραφή και η ανάγνωση του. Στη συνέχεια επιχειρήθηκε η ανάλυση του συγγραφικού της έργου ώστε να προκύψει η ιδεολογική και η θεματική κατάταξη των διαφόρων λογοτεχνικών ειδών που αποτέλεσαν το αντικείμενο της συγγραφικής της δραστηριότητας. Δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην ανάλυση και παρουσίαση του ποιητικού της έργου καθώς αυτό είναι το είδος με το οποίο καθιερώθηκε στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας και είναι αυτό το οποίο χαρακτηρίζει περισσότερο τις ανησυχίες και τα ενδιαφέροντά της ως συγγραφέα.

Στη συνέχεια επεξεργάστηκε και αναλύθηκε το πεζογραφικό της έργο, σε μια προσπάθεια αποτύπωσης της θεματολογίας και των ιδεών που την απασχόλησαν στη διάρκεια της συγγραφής του.

Το κύριο υλικό της εργασίας, προέρχεται από το προσωπικό αρχείο της Ντίνας Χατζηνικολάου αλλά και από βιβλιογραφική έρευνα. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε προσωπική ημιδομημένη συνέντευξη με την ίδια σε μία προσπάθεια αναζήτησης περισσότερων πληροφοριών αλλά και απόκτησης μιας γενικότερης εικόνας του περίγυρου της εποχής στην οποία συνέγραψε το έργο της. Κρίθηκε ιδιαίτερα

σημαντικό για την εργασία να καταγραφεί η προσωπική εμπειρία της συγγραφέως στη διάρκεια συγγραφής και προώθησης του έργου της. Η βιογραφία που καταγράφηκε, βασίζεται στο μεγαλύτερο κομμάτι της στις αφηγήσεις της συγγραφέως στη διάρκεια της ημιδομημένης συνέντευξης που πραγματοποιήθηκε στο σπίτι της, στην Αθήνα.

1.2. Σκοπός και στόχος της εργασίας

Η διπλωματική αυτή εργασία εκπονείται στα πλαίσια του μαθήματος Λογοτεχνίας του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης, του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Αποτελεί μία μονογραφία για τη ζωή και το έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου που εκπροσωπεί το χώρο της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας και ιδιαίτερα της ποίησης για παιδιά.

Είναι μία προσπάθεια συλλογής και καταγραφής πολλών πληροφοριακών στοιχείων που αφορούν τη συγγραφέα και το έργο της. Εκτός όμως από τη χρησιμότητα αυτής της γνώσης, μέσα από αυτήν την καταγραφή έρχονται στην επιφάνεια στοιχεία της ιστορίας της παιδικής λογοτεχνίας και των συντελεστών της εξέλιξής της. Εμφανίζονται ονόματα άλλων λογοτεχνών που ζουν και συγγράφουν στον ίδιο χρόνο, όπως και οι σύλλογοι, τα έντυπα της εποχής και άλλοι παράγοντες που συνθέτουν το κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο της περιόδου.

Όμως, πέρα από τη χρησιμότητα όλης αυτής της πληροφόρησης που προσφέρουν οι εργασίες αυτού του είδους, η έρευνα που προϋποθέτουν αποτελεί ένα είδος «φόρου τιμής» σ' αυτούς που συνέβαλαν με το έργο τους στην εξέλιξη της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας και συγκεκριμένα στο μέλλον της κοινωνίας, που είναι τα παιδιά.

1.3. Διάγραμμα της εργασίας

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος αποτελεί το εισαγωγικό τμήμα για τον αναγνώστη. Σε αυτό το μέρος παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας. Ερευνάται τόσο η εξέλιξη της παιδικής Ποίησης όσο και της παιδικής Πεζογραφίας, στις χρονικές περιόδους από τον 18^ο έως τον 21^ο αιώνα.

Η καταγραφή των λογοτεχνικών, πολιτιστικών και εκπαιδευτικών γεγονότων σε μεγάλα και μικρότερα χρονικά πλαίσια, απεικονίζει την εξέλιξη των λογοτεχνικών γενών με τα δεδομένα του ιστορικοπολιτικού περιβάλλοντος από τα οποία αυτή η εξέλιξη και εξαρτάται. Ο χρόνος εμφάνισης του λογοτεχνικού έργου της συγγραφέως συσχετίζεται με το στάδιο εξέλιξης της παιδικής λογοτεχνίας και τα χαρακτηριστικά του. Ακολουθεί καταγραφή της εξέλιξης της ελληνικής παιδικής Πεζογραφίας και της Ποίησης κατά τη δεκαετία του '70.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, παρουσιάζεται η βιογραφία της συγγραφέως, με αναφορά στο εκάστοτε ιστορικό, πολιτικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Στο δεύτερο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους, ερευνάται, αναλύεται και σχολιάζεται το Ποιητικό έργο της συγγραφέως. Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει τα χαρακτηριστικά

της ελληνικής παιδικής ποίησης στο χρόνο εμφάνισης του έργου της ποιήτριας καθώς και τις αναφορές των Ελλήνων μελετητών με βάση τις οποίες την κατατάσσουν στο χώρο της ελληνικής παιδικής ποίησης. Καταγράφεται το έργο της συνολικά, αρχικά με τους τίτλους των ποιημάτων της ανά συλλογή και στη συνέχεια με βάση τη θεματολογία που παρουσιάζεται σε αυτό. Το κεφάλαιο περιλαμβάνει ακόμη, τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του ποιητικού της έργου.

Στο τρίτο κεφάλαιο διερευνάται το Πεζογραφικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου. Παρουσιάζονται τα είδη της πεζογραφίας με τα οποία ασχολήθηκε η συγγραφέας και στη συνέχεια κατατάσσονται θεματικά. Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει τους τίτλους και τα χαρακτηριστικά των μικρών ιστοριών, των παραμυθιών, του διηγήματος και μυθιστορήματος της συγγραφέως, καθώς και των βιβλίων γνώσεων, των βιβλίων δραστηριοτήτων και των διασκευών της.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει κριτικές οι οποίες δημοσιεύθηκαν σε εφημερίδες και περιοδικά της εποχής, καθώς και μια κριτική που περιέχεται σε επιστολή προς τη συγγραφέα Ντίνα Χατζηνικολάου. Όλες οι κριτικές που παρουσιάζονται, ανήκουν στο προσωπικό αρχείο της συγγραφέως

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η Ιστορική διαδρομή της Παιδικής Λογοτεχνίας στην Ελλάδα

Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό ερευνάται η εξέλιξη τόσο της παιδικής Πεζογραφίας όσο και της παιδικής Ποίησης, στα πλαίσια της ιστορικής εξέλιξης της παιδικής Λογοτεχνίας, στις χρονικές περιόδους από τον 18^ο έως τον 21^ο αιώνα. Επίσης, διαπιστώνονται οι τάσεις και οι εξελίξεις του κάθε είδους στη δεκαετία του '70.

Γενικά για την παιδική Λογοτεχνία

Ο χώρος της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας προσδιορίζεται από τον Α. Δελώνη σαν χώρος που περιέχεται «στο σύνολο χώρο της Εθνικής Λογοτεχνίας». Με την επισήμανση ότι το περιεχόμενο της παιδικής λογοτεχνίας δεν είναι αναγκαίο να αναφέρεται σε παιδιά ή ακόμα ήρωες να είναι παιδιά, ορίζει την παιδική λογοτεχνία σαν «το σύνολο χώρο μέσα στον οποίο συνυπάρχουν και λειτουργούν όλα εκείνα τα άρτια λογοτεχνικά έργα που απευθύνονται άμεσα ή έμμεσα, στις αισθητικές απαιτήσεις και διαφέροντα της νηπιακής, παιδικής και εφηβικής ηλικίας και που ανταποκρίνονται στο αντιληπτικό, γλωσσικό και συναισθηματικό τους επίπεδο».⁸

Κατά τον Β. Αναγνωστόπουλο, η παιδική λογοτεχνία είναι κλάδος της λογοτεχνίας, χωρίς ευδιάκριτα όρια από την λογοτεχνία για μεγάλους και διαφοροποιείται κυρίως, επειδή απευθύνεται σε αναγνωστικό κοινό ανώριμο πνευματικά, γλωσσικά και ηθικά. Αναφέρει: «Με τον όρο Παιδική Λογοτεχνία εννοούμε τα αισθητικά δικαιωμένα λογοτεχνικά κείμενα που είναι σε θέση να φέρουν το παιδί σε επαφή με το αισθητικό φαινόμενο της Τέχνης – και ειδικότερα της Λογοτεχνίας».⁹

Κατά την άποψη του, οι αντιπαραθέσεις και οι ποικίλες εκτιμήσεις σχετικά με τους όρους και τους ορισμούς της παιδικής λογοτεχνίας, διατηρούνται αμείωτες. Αναφερόμενος στο Α' Σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, στη Θεσσαλονίκη τον Οκτώβριο του 1985, που είχε θέμα με τον γενικό τίτλο: «Το παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο: Έργο τέχνης; Μέσο αγωγής;» διαπιστώνει τρεις τάσεις: Η πρώτη, προβάλλει περισσότερο τον λογοτεχνικό χαρακτήρα του παιδικού βιβλίου, η δεύτερη τον παιδαγωγικό και η τρίτη είναι συγκερασμός λογοτεχνίας και παιδαγωγικής.

Καταλήγοντας αναφέρει ότι ο διφυής χαρακτήρας του παιδικού βιβλίου είναι αποδεκτός, παραθέτοντας την άποψη του Μ. Μερακλή: «Ένα βιβλίο που έχει πρώτα ηθική πρόθεση και είναι ύστερα ευχάριστο, είναι ήδη καλλιτεχνικό. Αν το παιδί παίρνει ένα μήνυμα αρετής χωρίς να πλήττει αλλά αντίθετα τερπόμενο και διασκεδάζοντας, αυτό είναι πια το αποτέλεσμα μιας καλλιτεχνικής πράξης».¹⁰

⁸ Δελώνης, Α. (1986). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία*, σ.12. Αθήνα: Ηράκλειτος

⁹ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1991). *Η Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία κατά την μεταπολεμική περίοδο 1945-1958*, σ. 15. Αθήνα: Καστανιώτης

¹⁰ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (2003). *Γλώσσα και Λογοτεχνία στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Καστανιώτης

Ο λογοτέχνης που θέλει να γράφει έργα κατάλληλα για παιδιά είναι απαραίτητο να ξέρει σε ποια ηλικία απευθύνεται και να γνωρίζει τον τρόπο με τον οποίο πλησιάζει το παιδί την Τέχνη στην ηλικία αυτή. Δηλαδή να γνωρίζει τη λειτουργία της ψυχής του παιδιού σε κάθε βαθμίδα ανάπτυξης του και να προσαρμόζει τα εκφραστικά του μέσα.¹¹

Η προσφορά της παιδικής λογοτεχνίας στο παιδί τονίζεται στο Α' Σεμινάριο του Κ.Ε.Π.Β.¹²: «Κινητοποιεί τη φαντασία και αναπτύσσει την ευαισθησία του. Μέσω των μηνυμάτων που περιέχει προτείνει στον αναγνώστη ιδανικά, αξίες και πρότυπα συμπεριφοράς. Τον ασκεί στην αυτοσυγκέντρωση, που είναι μία πολύτιμη μορφή πνευματικής πειθαρχίας. Καλλιεργεί το ενδιαφέρον για τα φαινόμενα της κοινωνικής ζωής και προκαλεί τον αναγνώστη να στοχαστεί πάνω σε αυτά. Εξοικειώνει τον άνθρωπο με τη γλώσσα του και με τον πλούτο των λέξεων και των εννοιών που αυτή περιέχει. Αναπτύσσει τα αισθητικά κριτήρια. Η χαρά μέσα από το βιβλίο οδηγεί στην αναγνωστική συνήθεια, που μπορεί να αποτελέσει λύση και καταφύγιο του ανθρώπου σε συνθήκες μοναξιάς, θλίψης ή στέρησης και αποτελεσματικό όπλο για την κατάκτηση της γνώσης, της δυνατότητας στοχασμού και κριτικής σκέψης».

Σχετικά με την κατάταξη των λογοτεχνικών ειδών παλαιότερων και νεότερων ο Γ. Βελουδής ορίζει ένα τριαδικό σχήμα που περιλαμβάνει τα γένη: (Λυρική) Ποίηση, Έπος (αφηγηματικά κείμενα) και Δράμα (θεατρικά κείμενα).¹³

Ο Γ. Βελουδής αναφερόμενος στα κυριότερα «επικά» - αφηγηματικά είδη, διακρίνει δύο κατηγορίες επισημαίνοντας ότι η διάκριση αυτή υπηρετεί ακαδημαϊκούς και διδακτικούς σκοπούς:

«α) Μικρά είδη: Παραμύθι (λαϊκό/έντεχνο), μύθος, παράδοση, αστείο/ανέκδοτο (λαϊκό/έντεχνο), ιστορία (λαϊκή/λόγια), διήγημα, σύντομη ιστορία (short story/kurzgeschichte).

β) Μεγάλα είδη: (έμμετρο) έπος (αρχαίο ηρωικό έπος, χριστιανικό έπος, αυλικό έπος, κωμικό έπος, ιστορικό έπος), λαϊκό (αφηγηματικό) βιβλίο, αγιογραφία (βίοι αγίων), μυθιστόρημα (αρχαίο έμμετρο, ερωτικό – περιπετειώδες/ «σοφιστικό» μυθιστόρημα, μεσαιωνικό έμμετρο μυθιστόρημα, νεότερο πεζό – «αστικό» μυθιστόρημα, νουβέλα».¹⁴

Ο Α. Καρακίτσιος αναφέρεται στο «γένος της παιδικής λογοτεχνίας», στο οποίο γένος η παιδική ποίηση συνιστά «είδος»¹⁵.

Η ιστορία της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας, απασχόλησε τους Έλληνες μελετητές της παιδικής λογοτεχνίας. Ο Β. Αναγνωστόπουλος αναφέρει τα σχετικά έργα που έχουν εκδοθεί, στους παρακάτω τίτλους:¹⁶

¹¹ Σακελλαρίου, Χ. (1991). *Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Φιλιππότη

¹² Κ.Ε.Π.Β. (1987). Εισηγήσεις στο Α' Σεμινάριο του «Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου» σ. 54. Αθήνα: Πατάκης

¹³ Βελουδής, Γ. (2004). *Γραμματολογία: Θεωρία Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Πατάκης

¹⁴ Βελουδής, Γ. (2004). *Γραμματολογία: Θεωρία Λογοτεχνίας*, σ. 133. Αθήνα: Πατάκης

¹⁵ Καρακίτσιος, Α. (2002). *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*, σ.29. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

- Η Ιστορία της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας από τον ΙΘ' αιώνα έως σήμερα, του Δημήτρη Γιάκου (1977)
- Νεοελληνική Παιδική Λογοτεχνία της Νινέττας Κοντράρου (1978).
- Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας – Ελληνική και Παγκόσμια – Από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, του Χάρη Σακελλαρίου, Θ' έκδοση (1996)
- Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία 1835 – 1985, από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα, του Αντώνη Δελώνη (1986).

Επισημαίνει την επιτακτικότητα της συζήτησης για την ανάγκη συγγραφής της ιστορίας της Παιδικής Λογοτεχνίας, διαπιστώνοντας ότι το θέμα αυτό απασχολεί τις δύο τελευταίες δεκαετίες κάθε συνέδριο για την Παιδική Λογοτεχνία. Διαπιστώνει επίσης, την ανάγκη για ένα συνοπτικό διάγραμμα που θα αποτελέσει βάση για έναν προβληματισμό σχετικά με τη συζήτηση αυτή.

Για την μελέτη της ιστορικής εξέλιξης της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας ο Β. Αναγνωστόπουλος προτείνει το παρακάτω ιστορικό διάγραμμα, στο οποίο οι περίοδοι προσδιορίζουν μεγάλα χρονικά πλαίσια, ενώ τα λογοτεχνικά γεγονότα προσδιορίζουν τις υποπεριόδους, στις οποίες και παρακολουθεί τη γέννηση και την εξέλιξη όλων των γενών και των ειδών της παιδικής λογοτεχνίας.

Ιστορικό διάγραμμα

- Περίοδος πρώτη: 18^{ος} αιώνας

Πρώτη υποπερίοδος: Οι πρώτες ρίζες, Ελληνικός Διαφωτισμός.

Δεύτερη υποπερίοδος: 1800 – 1821: πριν από την Επανάσταση τα πρώτα βήματα

- Περίοδος δεύτερη: 19^{ος} αιώνας

Πρώτη υποπερίοδος: 1821 – 1858: από την Επανάσταση στο Γεροστάθι του Λέοντος Μελά.

Δεύτερη υποπερίοδος: 1858 – 1879: από το Γεροστάθι του Λέοντος Μελά ως τη Διάπλαση των Παίδων

Τρίτη υποπερίοδος: 1879 – 1899: από τη Διάπλαση των Παίδων ως το «Σύλλογο προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων»

- Περίοδος Τρίτη: 20^{ος} αιώνας

Πρώτη υποπερίοδος: 1900 – 1920: η πρώτη εικοσαετία του 20^{ου} αιώνα.

---

¹⁶ Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας – Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών. (2011). *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας (Διημερίδα 21 & 22 Ιανουαρίου 2011)*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Δεύτερη υποπερίοδος: 1920 – 1940: ο μεσοπόλεμος, η πρώτη άνθιση της Παιδικής Λογοτεχνίας

Τρίτη υποπερίοδος: 1945- 2000: Μεταπολεμική εποχή:

Α: 1945 – 1958: από την Απελευθέρωση ως την ίδρυση της «Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς»

Β: 1958 – 1969: από τη «Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά» ως την ίδρυση του «Κύκλου του Ελληνικού Βιβλίου»

Γ: Η δεκαετία του '70

Δ: Η τελευταία εικοσαετία του 20^{ου} αιώνα.

2.1. Η Πεζογραφία για παιδιά

Γενικά για την παιδική Πεζογραφία

Σχετικά με την πεζογραφία για παιδιά ο Α. Δελώνης αναφέρει:

«Στην πεζογραφία για παιδιά περιλαμβάνονται διάφορα είδη, τα οποία έχουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, τη δική τους φιλοσοφία το καθένα, τη δική τους χαρακτηριστική δομή, γλώσσα, ύφος και ήθος». Παρουσιάζει επίσης τα είδη που εντάσσονται στο χώρο της Πεζογραφίας: το Μυθιστόρημα, το Διήγημα, το Παραμύθι, (και Μύθος), η Μικρή Ιστορία και τα Λογοτεχνικά Έργα γενικών γνώσεων.¹⁷

1.1. Η ιστορική εξέλιξη της Πεζογραφίας για παιδιά

Η ιστορική εξέλιξη της παιδικής πεζογραφίας παρουσιάζεται με βάση λογοτεχνικά γεγονότα που αφορούν το συγκεκριμένο γένος και περιέχονται στα κατά περιόδους και υποπεριόδους του ιστορικού διαγράμματος σχόλια του μελετητή.

- 18^{ος} αιώνας

Στο δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα αρχίζει η πρώιμη περίοδος της παιδικής λογοτεχνίας και εκτείνεται έως την Επανάσταση του 1821, ταυτιζόμενη με τη διάρκεια του Ελληνικού Διαφωτισμού. Εμφανίζονται τα πρώτα παιδικά βιβλία κυρίως μεταφρασμένα.

- 19^{ος} αιώνας

Αυξάνεται σταδιακά η πρωτότυπη παραγωγή, παράλληλα με τις μεταφράσεις.

- 1821 – 1858

Το 1836 εμφανίζεται το πρώτο ελληνικό περιοδικό για παιδιά, η «Παιδική Αποθήκη» του Δημήτρη Πανταζή και το 1858 το έργο σταθμός στην εξέλιξη της Παιδικής Λογοτεχνίας ο «Γεροστάθης, οι αναμνήσεις της παιδικής μου ηλικίας» του Λέοντα Μελά. Προβάλλεται το παιδικό βιβλίο με έμμετρα και πεζά έργα.

- 1858 – 1879

Το 1879 εμφανίζεται το περιοδικό «Διάπλασις των Παίδων» που επηρέασε για 70 χρόνια το παιδικό βιβλίο και την παιδική λογοτεχνία κυρίως με τη διεύθυνση του Γ. Ξενόπουλου.

- 1879 – 1899

Συνεχίζεται η αύξηση της πρωτότυπης παραγωγής αλλά και των μεταφράσεων. Σημαντικό λογοτεχνικό γεγονός στην πεζογραφία για παιδιά, είναι η δημοσίευση στη

---

¹⁷ Δελώνης, Α. (1986). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία*. Αθήνα: Ηράκλειτος

«Διάπλαση των παιδών» του πρώτου παιδικού μυθιστορήματος *Η αδελφούλα μου* του Γρ. Ξενόπουλου (1891).

- 20^{ος} αιώνας

Είναι ο αιώνας στον οποίον η εξέλιξη της παιδικής λογοτεχνίας παρουσιάζει διακυμάνσεις λόγω των πολλών πολέμων και περιπετειών που αντιμετώπισε η χώρα: Βαλκανικός Πόλεμος, Μικρασιατική καταστροφή, Δικτατορίες, Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Κατοχή, Αντίσταση, Εμφύλιος, Δικτατορία του '67, μεταπολίτευση του '74, είσοδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτά τα γεγονότα επηρέασαν την εξέλιξη της παιδικής λογοτεχνίας, τους συγγραφείς, την κοινωνία και την εκπαίδευση.

- 1900 – 1920

Παρουσιάζει το έργο της η Πηνελόπη Δέλτα. Ιδρύεται ο «Εκπαιδευτικός Όμιλος» (1910). Η γλώσσα και η αισθητική του παιδικού βιβλίου αλλάζει χάρις στην Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση (1917) στην οποία συνέβαλαν οι: Ζ. Παπαντωνίου, Δ. Γληνός και Μ. Τριανταφυλλίδης, ενώ το βιβλίο του Ζαχαρία Παπαντωνίου *Τα ψηλά βουνά*, είναι γραμμένο στη δημοτική, χωρίς το διδακτισμό του παρελθόντος και επηρέασε σημαντικά την εξέλιξη του παιδικού βιβλίου από άποψη αισθητικής και ιδεολογίας.

- 1920 – 1940

Είναι η εποχή του μεσοπολέμου και φέρνει την πρώτη άνθιση της παιδικής λογοτεχνίας. Χαρακτηριστικά της εποχής είναι η επικράτηση της δημοτικής γλώσσας στο σύνολο σχεδόν της παιδικής λογοτεχνίας και η ανάδειξη πολλών γυναικών συγγραφέων όπως η Πηνελόπη Μαξίμου, η Γαλάτεια Καζαντζάκη, η Γεωργία Ταρσούλη, η Ευφροσύνη Λόντου – Δημητρακοπούλου, η Αντιγόνη Μεταξά κ.ά.. Η παιδική πεζογραφία διευρύνεται θεματολογικά και αναπτύσσονται όλα τα είδη: τα πραγματογνωστικά αφηγήματα, τα διηγήματα, τα παραμύθια, το μυθιστόρημα, οι μεταφράσεις κλπ. Νέες αισθητικές και παιδαγωγικές αντιλήψεις εισάγονται και αναβαθμίζονται τα αναγνωστικά βιβλία του δημοτικού.

- 1945 – 1969

Με το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, σημειώνεται σταδιακή ανάπτυξη του παιδικού βιβλίου. Το 1958 ιδρύεται το λογοτεχνικό σωματείο της «Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς» και αργότερα το 1969 ο «Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου». Η συμβολή τους στην εξέλιξη της παιδικής λογοτεχνίας υπήρξε καθοριστική, έτσι ώστε παράλληλα με την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, το παιδικό βιβλίο γνώρισε την εποχή της άνθισης που ακολούθησε κατά τη δεκαετία του '70,

«Τα βασικά ρεύματα που χαρακτηρίζουν τη μεταπολεμική Παιδική Λογοτεχνία, αναφέρονται από το μελετητή, τα εξής:

α) η παραλογοτεχνία

β) η ελληνοποίηση του παιδικού βιβλίου

γ) η στροφή προς το λαϊκό πολιτισμό
 δ) η στροφή προς τα ιστορικά και πολιτικά γεγονότα
 ε) η έξαρση των μεταφράσεων
 στ) η άνθιση του θρησκευτικού βιβλίου
 ζ) η εντυπωσιακή θεατρική παραγωγή
 η) η εδραίωση της μυθιστοριογραφίας και της διηγηματογραφίας
 θ) η ανάπτυξη όλων των ειδών της λογοτεχνίας
 ι) με το παιδικό βιβλίο ασχολείται πλήθος συγγραφέων και εικονογράφων, πλήθος εκδοτικών οίκων, απονέμονται βραβεία, οργανώνονται συνέδρια και σεμινάρια θεωρητικής και πρακτικής φύσης, ιδρύοντας παιδικές βιβλιοθήκες κ.ά.

ια) η ελληνική Παιδική Λογοτεχνία γνωρίζεται με την ευρωπαϊκή και παγκόσμια Παιδική Λογοτεχνία μέσω του Εθνικού Τμήματος της «IBBY», του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου»,

ιβ) εισάγεται η Παιδική Λογοτεχνία ως αυτόνομο μάθημα στα Παιδαγωγικά Τμήματα των Πανεπιστημίων (ήδη από το 1984) και εκπονούνται σχετικές διατριβές, μελέτες κ.ά.

ιγ) Εκδίδονται οι τέσσερις Ιστορίες της Παιδικής Λογοτεχνίας, στις οποίες έχουμε αναφερθεί πιο πάνω,

ιδ) εκδίδονται, επίσης, δύο θεωρητικά περιοδικά: οι *Διαδρομές* στο χώρο της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους (από το 1986) και η *Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας* (1987-1997) κ.ά.»¹⁸

Το έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου στην πεζογραφία για παιδιά, εμφανίζεται και δημοσιεύεται αρχικά στη δεκαετία του '70.

Οι εξελίξεις της Πεζογραφίας στη δεκαετία του '70

Η δεκαετία του '70 χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη αύξηση της λογοτεχνικής παραγωγής στην Πεζογραφία για παιδιά, η οποία καλύπτει το 70% της συνολικής παραγωγής των έργων παιδικής λογοτεχνίας. Ο Β. Αναγνωστόπουλος και στο βιβλίο του *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας*, στη δεκαετία 1970 – 1980, διαπιστώνει τη διεύρυνση της θεματολογίας σε θέματα που περιλαμβάνουν το διάστημα, τα πολιτικά γεγονότα και το φυσικό περιβάλλον. Διαπιστώνει επίσης και ανανεωτικές τάσεις, σχετικά με την ιδεολογία και το ύφος των πεζογραφημάτων, όπως ο ρεαλισμός, ο μελλοντισμός, οι αξίες και τα πρότυπα. Οι εξελίξεις αυτές παρουσιάζονται παρακάτω συνοπτικά, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του μελετητή.

- Το διάστημα

Τα έργα με θέμα το διάστημα δεν έχουν εθνικό χαρακτήρα και απευθύνονται σε όλα τα παιδιά της γης. Οι συγγραφείς προσφέρουν στο παιδί παραμύθια και φανταστικές ή επιστημονικές ιστορίες που εξάπτουν τη φαντασία των μικρών αλλά και των

¹⁸ Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας – Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών. (2011). *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας*, σ.σ.15-16. (Διημερίδα 21 & 22 Ιανουαρίου 2011).

μεγάλων, γιατί γοητεύονται από το άγνωστο, τα διαστημόπλοια και τους πολύπλοκους μηχανικούς εξοπλισμούς. Η κατάκτηση της Σελήνης δεν απέσπασε ωστόσο σε μεγάλο βαθμό την προσοχή των συγγραφέων οι οποίοι θεώρησαν το γεγονός φυσικό αναμενόμενο της τεχνολογικής εξέλιξης. Ιστορίες όμως με θέματα τεχνολογίας προσπάθησαν χάρις στη μυθοπλασία να εξοικειώσουν το παιδί με τη μηχανή και να του δημιουργήσουν ενεργητική συνείδηση σχετικά με τις δύο πλευρές αυτού του πολιτισμού, την ωφέλεια που προσφέρει αλλά και τα προβλήματα που δημιουργεί.

- Τα πολιτικά γεγονότα

Η πρόθεση των συγγραφέων να γνωρίσουν τα παιδιά, τον πολιτικό διχασμό και την αντίσταση κατά των ξένων κατακτητών πέρασε σαν τάση στην παιδική πεζογραφία, με αποτέλεσμα να κυριαρχεί το πολιτικοποιημένο βιβλίο μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας. Σε έναν μεγάλο βαθμό παρερμηνεύτηκε η πολιτική και οδηγήθηκε στην πολιτικολογία που πέρασε σαν νέο μήνυμα στα παιδικά βιβλία.

- Το φυσικό περιβάλλον

Η διόγκωση του οικολογικού προβλήματος στην εποχή της αστικοποίησης, της μείωσης του δάσους και μόλυνσης των ακτών, είναι θέματα που απασχόλησαν τους συγγραφείς της παιδικής πεζογραφίας, με σκοπό να καλλιεργήσουν στη νηπιακή ηλικία το σεβασμό προς τη Φύση. Το φυσικό περιβάλλον έπαψε να είναι ρομαντικό θέμα για την παιδική λογοτεχνία, η οποία προβάλλει μια αγωνιστική φυσιολατρία και ένα πρόβλημα παγκόσμιο.

- Ο ρεαλισμός

Οι συγγραφείς αντιμετωπίζουν το παιδί σαν ανεξάρτητη και αυτοδύναμη προσωπικότητα και υιοθετούν το ρεαλισμό σαν τάση, με το σκεπτικό ότι τα παιδιά βοηθούνται να δουν ξεκάθαρα την πραγματικότητα χωρίς ωραιοποιήσεις, ανακαλύπτοντας στις ιστορίες ήρωες συγγενικού συναισθηματικού κόσμου με τον δικό τους.

Στη σύγχρονη παιδική μας λογοτεχνία αποφεύγονται κατά κανόνα θέματα κοινωνικού προβληματισμού όπως βία, διαζύγιο, ναρκωτικά. Ο ρεαλισμός στην παιδική πεζογραφία είναι ανθρωπιστικός, ώστε όταν τίγονται προβλήματα της ελληνικής οικογένειας και κοινωνίας, να ισορροπούν με αισιόδοξα μηνύματα στο τέλος, που να λειτουργούν λυτρωτικά για το παιδί. Οι προβληματισμοί σχετικά με τις μνήμες πολέμου, της κατοχής, της δικτατορίας, της οικολογικής καταστροφής αλλά και τα προβλήματα που δημιουργεί η εξέλιξη της τεχνολογίας, λειτουργούν με στόχο να πλουτίσουν ψυχικά και πνευματικά το παιδί.

- Η νέα όραση

Διαπιστώνεται η τάση της σύγχρονης λογοτεχνίας να στραφεί στην προετοιμασία του παιδιού για το αύριο, και τα μελλοντικά προβλήματα που επιφέρει ο τεχνικός πολιτισμός και η εξέλιξη της επιστήμης. Μέσα στο σύγχρονο παραμύθι, αλλά και σε άλλα λογοτεχνικά έργα, εισάγεται η πληροφόρηση για πρόσκτηση γνώσεων μέσα από παραμυθιακά στοιχεία της ιστορίας. Οι γνώσεις προσφέρονται χωρίς σχολική μέθοδο

και αφορούν ανακαλύψεις, εφευρέσεις και πειράματα, ώστε να ξεορκίζεται η παντοδύναμη μηχανή και να αντιμετωπίζεται χωρίς φόβο. Η μυθολογική προσέγγιση του τεχνολογικού πολιτισμού είναι άριστος παιδαγωγικός τρόπος. Η σύγχρονη εικονογράφηση της ιστορίας είναι επηρεασμένη από την επιστημονική φαντασία πέρα από την αισθητική καλλιέργεια, συμβάλλει στην εξοικείωση του παιδιού με τις μορφές της τεχνολογίας.

- Αξίες και πρότυπα

Στα σύγχρονα λογοτεχνικά βιβλία εντοπίζονται κοινωνικές, πολιτιστικές και πανανθρώπινες αξίες. Τις αξίες εκφράζουν ρεαλιστικοί ήρωες, με τους οποίους το παιδί τείνει να ταυτιστεί. Οι ήρωες είναι παιδιά ή και μεγαλύτερης ηλικίας πρόσωπα και των δύο φύλων. Σημασία έχει το ήθος και ο χαρακτήρας τους. Οι σύγχρονοι ήρωες εκφράζουν τα σημερινά παιδιά, ενώ ήρωες που έρχονται από το παρελθόν, δεν προσφέρονται για ταύτιση με το παιδί, αλλά προβάλλουν αξίες όπως η θυσία και ο μόχθος. Στα βιβλία επιστημονικής φαντασίας, οι ήρωες δεν προβάλλουν πρότυπα αλλά αναλαμβάνουν να μεταφέρουν το παιδί στο μέλλον.

1.2.Οι εξελίξεις στα είδη της Πεζογραφίας για παιδιά

Ο Β. Αναγνωστόπουλος επισημαίνει τις κύριες τάσεις που προσδιορίζουν τις εξελίξεις σε κάθε είδος, οι οποίες παρουσιάζονται παρακάτω και αφορούν το παραμύθι, το διήγημα και το μυθιστόρημα για παιδιά.

Το Παραμύθι

Το παραμύθι ζει και διαδίδεται από γενιά σε γενιά. Έχει αφηγηματική μορφή, πλοκή, λύση και σκηνική οικονομία. Η ιστορία εξελίσσεται σε μαγικό κόσμο, όπου όλα είναι δυνατά. Στα παραμύθια, οι ήρωες είναι βασιλόπουλα, μαγικά αντικείμενα, περίεργοι τύποι με παράξενη και ακραία μορφή. Ο σκοπός του παραμυθιού είναι να ψυχαγωγήσει το παιδί, να διδάξει ήθος και αισθητική και να τονίσει την υπεροχή του καλού πάνω στο κακό.

Τάσεις του σύγχρονου παραμυθιού

Αποφεύγονται ο έντονα μαγικός κόσμος και οι ήρωες με υπερφυσικές δυνάμεις. Θριαμβεύει πάντα το ηθικό και το δίκαιο και η ιστορία κινείται σε αταξική κοινωνία. Το διαστημικό τέρας αντικατέστησε το δράκο του παραμυθιού και το ρομπότ αντικατέστησε το νάνο. Είναι πιο ρεαλιστικό, καλλιεργώντας σύγχρονους προβληματισμούς. Το ύφος είναι αληθινό και φυσικό χωρίς διδακτισμό. Το τέλος προσφέρει αίσθημα ασφάλειας και δίνει πάντα μια ηθική λύση.

Το παραμύθι εκπροσωπούν οι συγγραφείς: Πηνελόπη Μαξίμου, Ευγενία Παλαιολόγου Πετρώνδα, Μάρω Λοΐζου, Μαρία Γουμενοπούλου, Γιολάντα Πατεράκη, Σοφία Ζαραμπούκα, Λίνα Κάσδαγλη κ.ά..

Το διήγημα

Το σύγχρονο διήγημα καλύπτει κοινωνικά, θρησκευτικά, θέματα της εθνικής ζωής του τόπου, βιώματα, εμπειρίες. Είναι περισσότερο παιδοκεντρικό και συνήθως οι ήρωες είναι παιδιά που προβάλλουν ελαττώματα και προτερήματα, έχουν όμως ηρωισμό ψυχής και ανακαλύπτουν τις βασικές ανθρώπινες αξίες. Τα διηγήματα είναι Κοινωνικά, Θαλασσινά και Διηγήματα Κατοχής.

Τάσεις του σύγχρονου διηγήματος

Το σύγχρονο διήγημα είναι σχεδόν πάντα παιδοκεντρικό, καλλιεργεί προβληματισμό και την κριτική στάση του παιδιού και λείπει η «χιουμοριστική ατμόσφαιρα». Τα διηγήματα Κατοχής και τα Θαλασσινά διηγήματα έχουν απήχηση, ενώ το ηθογραφικό διήγημα είναι σχετικά σπάνιο. Εκπροσωπούν το διήγημα οι συγγραφείς: Π. Γλέζος, Β. Βασιλικός, Χ. Χαιρόπουλος, Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, Τ. Ζάππας, Σ. Φίλντιση, Χ. Σκανδάλης κ.ά..

Το μυθιστόρημα

Είναι το είδος της παιδικής πεζογραφίας που καλλιεργείται σε μεγάλο βαθμό κατά την δεκαετία του '70 χάρις στη συμβολή του έργου της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς και του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού βιβλίου.

Τάσεις του σύγχρονου μυθιστορήματος

Παρατηρείται ένα ισχυρό ρεύμα στην παιδική λογοτεχνία που αναφέρεται στο ιστορικό μυθιστόρημα και παρουσιάζονται αξιόλογα έργα για όλα τα σημαντικά γεγονότα και πρόσωπα των ιστορικών περιόδων της ελληνικής ιστορίας που προσφέρουν στο παιδί τη δυνατότητα να γνωρίσει την ιστορία του τόπου του, μέσα από τη λογοτεχνία.

Αναδεικνύεται το σύγχρονο μυθιστόρημα, όπως το περιπετειώδες, το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας, το κοινωνικό μυθιστόρημα, το μυθιστόρημα που τονίζει τους κινδύνους που διατρέχει η ανθρωπότητα από την ανεξέλεγκτη πρόοδο, ενώ γεννιέται και μία νέα κατηγορία μυθιστορήματος, που είναι *Το χρονικό μιας πολιτείας* που καθιερώθηκε από τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου. Το ύφος του σύγχρονου μυθιστορήματος είναι απλό και ειλικρινές και διέπεται από ηθικό ρεαλισμό, κατάλληλο για τη ψυχολογία το παιδιού. Κυριαρχούν έννοιες όπως η πατρίδα, η οικογένεια, η ειρήνη και ο ανθρωπισμός.

Συγγραφείς που παρουσιάζουν αξιόλογο έργο στο είδος του μυθιστορήματος είναι οι: Κίρα Σίνου, Ζωή Καναβά, Γεωργία Ταρσούλη, Αγάπη Ευαγγελίδη, Τατιάνα Σταύρου, Άλκης Τροπαιάτης, Φράνση Σταθάτου, Λότη Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, Γιάννης Ιωαννίδης, Άλκη Ζέη, Ζωρζ Σαρή, Άλκη Γουλμής, Καλλιόπη Σφαέλλου, Αυγή Παπάκου, Ι.Δ. Ιωαννίδης, Ηρώ Παπαμόσχου, Παύλος Βαλασάκης, Χάρης Σαλελλαρίου, Μενέλαος Λουντέμης, Γιολάντα Πατεράκη κ.ά..

Οι μικρές ιστορίες

Οι μικρές ιστορίες κατά την εικοσαετία 1970 – 1990, είναι αντικείμενο μελέτης της Τ. Τσιλιμένη,¹⁹ η οποία διαπιστώνει ότι το είδος αυτό που απευθύνεται κυρίως σε παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας αναδεικνύεται ιδιαίτερα στην πεζογραφία της συγκεκριμένης περιόδου.

Επισημαίνει ότι οι λόγοι ανάπτυξης του είδους σχετίζονται με τους παράγοντες που επηρεάζουν την παιδική λογοτεχνία της περιόδου, σε συνδυασμό με την καθοριστική συμβολή των λογοτεχνικών σωμάτων της Γ.Λ.Σ. και του Κ.Ε.Π.Β. και με το γεγονός της αναβάθμισης του θεσμού της προσχολικής αγωγής από τη δεκαετία του '70.

Η προσφορά της Γ.Λ.Σ. δεν περιορίζεται στις εκάστοτε προκηρύξεις των διαγωνισμών ,που δίνουν ώθηση στους συγγραφείς να ασχοληθούν με τις μικρές ιστορίες, αλλά επηρεάζει το είδος θέτοντας τους όρους για το περιεχόμενο και τα χαρακτηριστικά τους. Ο Κ.Ε.Π.Β. συμβάλλει επίσης σημαντικά συμπεριλαμβάνοντας κάποιες φορές σχετικά βραβεία.

Ο θεσμός της προσχολικής αγωγής οργανώνεται με βάση το δεδομένο του διπλασιασμού των νηπίων που φοιτούσαν στα νηπιαγωγεία το '70, ως αποτέλεσμα της ένταξης της γυναίκας στην παραγωγική διαδικασία, αλλά και το γεγονός ότι οι σύγχρονες τάσεις της παιδαγωγικής, της κοινωνιολογίας και της ψυχολογίας επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στις ανάγκες του παιδιού της προσχολικής ηλικίας, που στην πρώτη επαφή του με το βιβλίο *«αρέσκεται να ακούει ιστορίες για πρόσωπα, αντικείμενα και ασχολίες του περιβάλλοντος του, στοιχεία δηλαδή που χαρακτηρίζουν τις μικρές ιστορίες»*.²⁰

Το είδος αυτό συνδέθηκε με τους στόχους των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των νηπιαγωγών που καθορίστηκε με νέες αρχές από το 1981, αλλά και με το ενδιαφέρον της νέας οικογένειας για την προσχολική αγωγή, παράγοντες που οδήγησαν και στην αύξηση της λογοτεχνικής παραγωγής στο συγκεκριμένο είδος. Με τις μικρές ιστορίες ασχολήθηκαν πολλοί συγγραφείς όπως φαίνεται από την καταγραφή του υλικού της συγκεκριμένης έρευνας, συμπεριλαμβανομένης και της ερευνήτριας. Ειδικά στη δεκαετία του '70 τα προς μελέτη έργα αναφέρονται σε συγγραφείς όπως οι: Ντίνα Χατζηνικολάου, Σοφία Ζαραμπούκα, Μαρία Λοΐζου, Μάνος Κοντολέων, Ελένη Βαλαβάνη, Πηνελόπη Μαξίμου, Μπάμπης Φραγκόπουλος, Νίκος Μαρουλάκης και πολλοί άλλοι.

Σχετικά με τις μικρές ιστορίες, ο Β. Αναγνωστόπουλος αναφερόμενος στους διαγωνισμούς της Γ.Λ.Σ. αναφέρει: «Μέσα από αυτούς τους διαγωνισμούς έχουν επιβληθεί ως ξεχωριστό λογοτεχνικό είδος οι «μικρές ιστορίες», παιδικά λογοτεχνικά αναγνώσματα για μικρά παιδιά, παρότι η εμφάνιση των μικρών ιστοριών είναι παλιά υπόθεση».²¹

¹⁹ Τσιλιμένη, Τ. (2003). *Οι Μικρές Ιστορίες κατά την Εικοσαετία 1970-1990, Γραμματολογική, Παιδαγωγική και Γλωσσική Εξέταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

²⁰ Τσιλιμένη, Τ. (2003). *Οι Μικρές Ιστορίες κατά την Εικοσαετία 1970-1990, Γραμματολογική, Παιδαγωγική και Γλωσσική Εξέταση*. σ. 24 Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

²¹ Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (2001). *Ιδεολογία και Παιδική Λογοτεχνία (Έρευνα και Θεωρητικές Προσεγγίσεις), Πρώτος Τόμος*, σ. 278. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

2.2. Η Ποίηση για παιδιά

Γενικά για την παιδική Ποίηση

Ορίζοντας την παιδική ποίηση, ο Α. Καρακίτσιος αναφέρει: «*Η παιδική ποίηση ή ποίηση για παιδιά και νέους εντάσσεται στο γένος της παιδικής λογοτεχνίας ή λογοτεχνίας για παιδιά και νέους και προσδιορίζει ένα αυτόνομο λογοτεχνικό είδος*».²²

Επισημαίνει, ότι η ποίηση περιλαμβάνει ένα μεγάλο σώμα ποιημάτων τα οποία έχουν κοινό και βασικό χαρακτηριστικό έναν ιδιαίτερο προσανατολισμό προς έναν αναγνώστη με προσδιορισμένα ηλικιακά χαρακτηριστικά, γράφει δηλαδή και απευθύνεται κυρίως σε παιδιά και διαβάζεται κυρίως από παιδιά, χωρίς να αποκλείεται και ο ενήλικος αναγνώστης. Προβάλλει επίσης σαν ουσιαστική άποψη, αυτήν που θεωρεί την παιδική ποίηση σαν αυτόνομο λογοτεχνικό είδος μέσα στο γένος της παιδικής λογοτεχνίας, επισημαίνοντας ότι: «*Έτσι η παιδική ποίηση σήμερα θεωρείται ένα ξεχωριστό λογοτεχνικό είδος και μια ξεχωριστή ποίηση μέσα στο σώμα της ποίησης*».²³

Η ποίηση είναι το πρώτο λογοτεχνικό είδος με το οποίο το παιδί έρχεται σε επαφή πολύ νωρίς. Οι πρώτοι φυσικοί του παιδαγωγοί (συνήθως η μητέρα και η γιαγιά) με τα νανουρίσματα, τα νταχταρίσματα και με τα ανώνυμα παιδικά λυρικά στιχάκια, μυούν το παιδί στη μητρική του γλώσσα και στο ρυθμικό ήχο. Το παιδί με τον τρόπο αυτό παίρνει την πρώτη του πνευματική τροφή. Η παιδική ποίηση ξεκινώντας από τα πρώτα αυτά λαϊκά δημιουργήματα, διαμορφώνεται σε έντεχνη με την πρόοδο του χρόνου και ανάλογα με τις συνθήκες.

Η σημερινή ποίηση διατηρεί το λυρισμό και το φανταστικό αλλά απευθύνεται με νέους καλλιτεχνικούς τρόπους και στη λογική, προετοιμάζοντας τα παιδιά να αντιμετωπίσουν και τα προβλήματα της σύγχρονης ζωής.

Ο λυρισμός είναι το στοιχείο της παιδικής ποίησης που συνδέεται με το συναίσθημα, τη φαντασία, το ρυθμό και την αρμονία, που συμβάλλουν στην εσωτερική ισορροπία και πληρότητα του παιδιού. Ο συμβολισμός και ο ανιμισμός στην ποίηση λειτουργούν κατά τον τρόπο σκέψης του παιδιού, στου οποίου τον ψυχικό κόσμο ανταποκρίνεται η εμπύχωση των πραγμάτων και των συμβόλων.

Το χιούμορ και η αισιοδοξία στην ποίηση, δίνουν στο παιδί το αίσθημα της ασφάλειας και της πίστης για τη ζωή. Ο κύριος σκοπός της ποίησης είναι η αισθητική απόλαυση, η χαρά της ζωής. Παράλληλα το ποίημα συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση του παιδιού, καλλιεργώντας τις ιδέες της ειρήνης, της ελευθερίας, του μόχθου και του σεβασμού προς τη φύση και τον άνθρωπο.²⁴

---

²² Καρακίτσιος, Α. (2002). *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*, σ. 29. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

²³ Καρακίτσιος, Α. (2002). *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*, σ. 40. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

1.3. Η ιστορική εξέλιξη της Ποίησης για παιδιά

Η ανάπτυξη και η εξέλιξη της παιδικής ποίησης, δεν παρουσίασε θεαματικά άλματα, όμως σταδιακά και με προοδευτική πορεία προσπάθησε να κατακυρωθεί σαν αυτόνομο είδος της παιδικής λογοτεχνίας. Οι διαχρονικές τάσεις και αντιλήψεις της επηρεάστηκαν από τα κοινωνικά και εκπαιδευτικά δεδομένα κάθε εποχής και δε συμπορεύονται πάντα με τις τεχνολογίες που επικράτησαν κατά καιρούς στην Νεοελληνική Ποίηση και Πεζογραφία.²⁵ Στην παρουσίαση των εξελίξεων αυτών μελετήθηκαν δύο χρονικά διαστήματα του ιστορικού διαγράμματος του Β. Αναγνωστόπουλου²⁶:

- Από την Επανάσταση έως το τέλος του μεσοπολέμου (1821-1940)
- Από την μεταπολεμική εποχή έως τη δεκαετία του '70.

Από την Επανάσταση έως το τέλος του μεσοπολέμου (1821-1940)

Ο Α. Δελώνης, αναφέρεται στους ποιητές Η. Τανταλίδη, Αλ. Κατακουζηνό, Άγγελο Βλάχο και Αχ. Παράσχο οι οποίοι έγραψαν ποιήματα που ανταποκρίνονται στα μέτρα της σωστής ποίησης, όπως αργότερα και οι Γ. Βιζυηνός και Δ. Καμπούρογλου. Θεωρεί ότι το έργο του Αλ. Πάλλη *Τραγουδάκια για παιδιά* το 1889, έδωσε ώθηση στην παιδική ποίηση που έως τότε είχε τα χαρακτηριστικά του διδακτισμού και του καθωσπρεπισμού. Αναφέρει το έργο του Ζ. Παπαντωνίου *Τα χελιδόνια*, το 1920 σαν το δεύτερο σταθμό της ποίησης για παιδιά, ενώ ακολουθούν έργα των ποιητών: Στ. Σπεράντζα, Μ. Στασινόπουλο, Β. Ρώτα, κ.ά..

Ο Β. Αναγνωστόπουλος, θεωρεί «ποιητική κορύφωση» το έργο του Ζ. Παπαντωνίου *Τα χελιδόνια*.²⁷

Κατά την άποψη του Α. Καρακίτσιου²⁸ στον ελληνικό χώρο και στα πρώτα χρόνια μετά την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους δεν αναφέρονται σημαντικοί δημιουργοί και μάλιστα ποιήματα με βασικό πρωταγωνιστή το παιδί και τη δική του άποψη, απουσιάζουν. Επισημαίνει ότι σύμφωνα με τις τότε αντιλήψεις στην εκπαίδευση, μια τέτοια προσπάθεια θα υπονόμει σχεδόν ό,τι όριζε η έννοια του ιδανικού μαθητή. Αναφέρεται στην ποιότητα μορφής και περιεχομένου του έργου του ποιητή Η. Τανταλίδη με τίτλο *Άσματα εις Ευρωπαϊκὴν μελωδίαν*, όπως επίσης και στα ποιήματα του Αλ. Ραγκαβή και Α. Βλάχου που εμφανίζονται στα διδακτικά

---

²⁵ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φύλων

²⁶ Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας – Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών. (2011). *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας (Διμερίδα 21 & 22 Ιανουαρίου 2011)*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

²⁷ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φύλων

²⁸ Καρακίτσος, Α. (2002). *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες.

εγχειρίδια του σχολείου για καθαρά εκπαιδευτικούς λόγους και με περιεχόμενο στο πνεύμα του διδακτισμού και της αρχαιολατρίας.

Για τους ποιητές Γ. Βιζυηνό και Αλ. Πάλλη, ο μελετητής γράφει: «Προς τα τέλη του 19^{ου} αιώνα εμφανίζονται ο Γεώργιος Βιζυηνός και ο Αλέξανδρος Πάλλης. Κοινός παρονομαστής και των δύο η μακρά διαμονή τους στην Ευρώπη που τους επιτρέπει να έχουν επαφή με τις τάσεις και τις εξελίξεις των ιδεολογικών κοινωνικών ευρωπαϊκών ρευμάτων, των εξελίξεων της Επιστήμης, αλλά και της λογοτεχνίας και να δέχονται ανάλογες επιρροές».²⁹

Η μεταπολεμική παιδική ποίηση στην Ελλάδα

Κατά τον Β. Αναγνωστόπουλο, η μεταπολεμική παιδική ποίηση στην Ελλάδα εξελίσσεται σε τρεις περιόδους, που είναι οι εξής:³⁰

- Α΄ Περίοδος: (1945-1958)

Είναι η κυρίως μεταπολεμική περίοδος. Ορόσημο της είναι η ίδρυση της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς. Ιδρύθηκε το 1958 από την Τατιάνα Σταύρου (συγγραφέας και κριτικός). Αριθμούσε 30 μέλη με κοινή την αγάπη για το παιδί και στόχο την προαγωγή του παιδικού λογοτεχνικού βιβλίου και την «ελληνοποίησή» του. Η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά προκήρυξε για πρώτη φορά Βραβεία Παιδικής Λογοτεχνίας, ανάδειξε καινούριους συγγραφείς στο είδος, πραγματοποίησε εκδόσεις δικές της (1974, «Τα βραβεία μας») έκθεση βιβλίου (1978) και κριτικές έργων. Δραστηριοποίησε ιδιώτες, Δήμους, Εκδοτικούς Οίκους ακόμα και την Ακαδημία Αθηνών, το Υπουργείο Πολιτισμού και την Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών, που μετά το 1977 καθιέρωσαν βραβεία για το παιδικό βιβλίο.

Στην περίοδο αυτήν καταγράφονται 37 ποιητικές συλλογές και 12 Ανθολογίες. Κύριοι εκπρόσωποι της περιόδου: Στέλιος Σπεράντζας, Βασίλης Ρώτας, Λίλα Καρανικόλα, Ευγενία Παλαιολόγου – Πετρώνδα, κ.ά.

- Β΄ Περίοδος: (1958-1970)

Είναι η μέση μεταπολεμική περίοδος με χαρακτηριστικό τις αστικές ή αστικοφανείς αντιλήψεις που επικρατούν στην κοινωνία. Στην περίοδο αυτή 12 ποιητές βραβεύονται από την Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, ενώ ιδρύεται το 1969 ο Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού (Κ.Ε.Π.Β.), γεγονός που αποτελεί μια νέα κατάκτηση για την ελληνική παιδική λογοτεχνία και ταυτόχρονα συμβάλλει στην προσπάθεια της για αυτονομία.

Λειτουργούσε άτυπα από το 1964, σαν ομάδα συγγραφέων και εικονογράφων. Ακολούθησε η επίσημη ίδρυση του, το 1969. Συσπείρωσε γύρω του όλες τις πνευματικές δυνάμεις της χώρας που πίστευαν στην ανάγκη αυτονομίας της Ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας. Για τον στόχο αυτόν, εργάστηκαν με τρόπο επίσημο

²⁹ Καρακίτσος, Α. (2002). *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*, σ. 46. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

³⁰ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1987). *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας Α΄ Ανιχνεύσεις*. Αθήνα: Καστανιώτης

και συστηματικό όχι μόνον συγγραφείς, αλλά και εκπαιδευτικοί, εκδότες, γονείς, εικονογράφοι, παιδοψυχολόγοι, παιδιά κ.ά. Έκανε γνωστό το παιδικό βιβλίο σε ολόκληρη την Ελλάδα αλλά και το εξωτερικό. Διοργάνωσε ετήσιους λογοτεχνικούς διαγωνισμούς για την ανάδειξη νέων συγγραφέων παιδικής λογοτεχνίας, ίδρυσε πρότυπες βιβλιοθήκες για παιδιά, οργάνωσε εκθέσεις παιδικών βιβλίων στην Ελλάδα αλλά και το εξωτερικό. Συνεχίζει να συμμετέχει και αλλά και να οργανώνει συνέδρια για την παιδική λογοτεχνία και κοινοποιεί τα πορίσματα τους. Εκδίδει Ανθολόγια που συγκεντρώνουν κάθε φορά την τελευταία λογοτεχνική παραγωγή των συγγραφέων. Στους διαγωνισμούς που διοργανώθηκαν στην περίοδο αυτή βραβεύτηκαν 18 ποιητές, ενώ υποβλήθηκαν τουλάχιστον δεκαπενταπλάσιες υποψηφιότητες. Σημαντικό είναι το έργο του Γιώργη Κρόκου. Άλλοι εκπρόσωποι της περιόδου είναι: Παύλος Κριναίος, Τάσος Παπαδόπουλος, Ρίτα Μπούμπη Παππά κ.ά.

- Γ' Περίοδος (1970-1985)

Είναι η νεότερη μεταπολεμική, η εποχή του κοινωνικού προβληματισμού και της διογκούμενης τεχνολογίας. Οι Διαγωνισμοί της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς συγκεντρώνουν πλήθος υποψήφιων ποιητικών συλλογών. Η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά βραβεύει 22 ποιητές στο διάστημα αυτό. Για τα έτη 1970-1978 οι υποψήφιοι για βραβεία ποιητικές συλλογές φτάνουν τις 176. Παράλληλα, η Γ.Λ.Σ. αγωνίζεται για την απεμπόληση ξένων επιδράσεων στη γραφή και ασχολείται με την υπεύθυνη κριτική των λογοτεχνικών έργων για παιδιά.

Στη συγκεκριμένη περίοδο παρουσιάζει το ποιητικό της έργο αλλά και τα πεζογραφήματα της, η Ντίνα Χατζηνικολάου, ανάμεσα στους άλλους εκπροσώπους της περιόδου, όπως είναι η Ρένα Καρθαίου, η Θέτις Χορτιάτη, ο Δημήτρης Μανθόπουλος, ο Βασίλης Χαρωνίτης, η Μαρία Γουμενοπούλου, η Έλλη Αλεξίου κ.ά. Επίσης οι ποιητές Γ. Σεφέρης, Κ. Μόντης, Οδ. Ελύτης και Γ. Ρίτσος παρουσιάζουν έργα για παιδιά. Αξιόλογες ποιητικές Ανθολογίες δίνουν ο Σπύρος Κοκκίνης, ο Δημήτρης Γιάκος, ο Λ. Γαβαλάς κ.ά.

Το έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου, στην ποίηση για παιδιά εμφανίζεται και δημοσιεύεται στη δεκαετία του '70.

Οι εξελίξεις στην Παιδική Ποίηση στη δεκαετία του '70

Ο Β. Αναγνωστόπουλος³¹ διαπιστώνει αξιόλογη ποιοτική παραγωγή και τάσεις για ανανέωση, παρόλο που ποσοτικά υπολείπεται πολύ, συγκριτικά με άλλα είδη της παιδικής λογοτεχνίας.

Τα χαρακτηριστικά της παιδικής ποίησης στη δεκαετία του '70 παρουσιάζονται όπως τα εξετάζει ο μελετητής και αφορούν τη θεματολογία και τις εξελίξεις της, καθώς και τις μορφολογικές και ειδολογικές εξελίξεις που επισημαίνει.

---

³¹ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φύλων

Θεματολογία

Τα θέματα είναι ποικίλα και τα περισσότερα προσφέρονται για μελοποίηση και τραγούδι χάρις στη μουσικότητα και το ρυθμό του στίχου. Είναι ποιήματα που αναφέρονται στη θρησκεία, την πατρίδα, τη φύση και τον κόσμο του παιδιού.

- Θρησκεία

Είναι τα ποιήματα που αναφέρονται σε προσευχές ή σε γιορτές και πρόσωπα της Χριστιανοσύνης και επιδιώκουν την καλλιέργεια του θρησκευτικού συναισθήματος. Τα ποιήματα αυτών των θεμάτων μειώνονται ποσοτικά συγκριτικά με τα αντίστοιχα προηγούμενων περιόδων, ενώ αποφεύγεται μια άμεση κατήχηση.

- Πατρίδα

Αναφέρονται σε ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα της Επανάστασης του '21, τους Βαλκανικούς πολέμους και την Κατοχή, είναι συνήθως σύντομα, υψηλού ύφους και ηρωικού τόνου. Τα σύγχρονα πατριωτικά ποιήματα είναι ρεαλιστικά, χωρίς υπερβολές και κομπασμούς.

- Κοινωνία

Τα ποιήματα αυτά διδάσκουν την αξία της εργασίας και του μόχθου, την αλληλεγγύη, τη φιλία και άλλες πανανθρώπινες κοινωνικές αξίες όπως η ειρήνη και η ελευθερία. Η σύγχρονη ποίηση παρουσιάζει μεγάλη στροφή προς την κοινωνική ποίηση.

- Ο κόσμος του παιδιού

Περιλαμβάνονται ποιήματα που αναφέρονται στην οικογένεια, στα όνειρα, στο παιχνίδι του παιδιού και στο σχολείο. Το χαρακτηριστικό τους είναι η παιδαγωγική αμεσότητα γιατί κατά κανόνα μιλούν σε α' πρόσωπο και εκφράζουν τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς των παιδιών. Η σύγχρονη ποίηση γίνεται παιδοκεντρική, ασχολείται δηλαδή με την καθημερινότητα και τα ενδιαφέροντα του παιδιού.

Οι θεματολογικές εξελίξεις

Στη θεματολογία της περιόδου αυτής περιλαμβάνεται η Φύση, η Κοινωνία και η ζωή του παιδιού, ενώ τα ποιήματα με θέμα την Οικογένεια, τη Θρησκεία, την Πατρίδα και το Σχολείο μειώνονται ποσοτικά. Δημιουργείται ένας νέος προβληματισμός γύρω από τα αιτήματα της νέας εποχής και τα θέματα γίνονται πιο σύγχρονα. Διαπιστώνονται τέσσερις τάσεις που προσδιορίζουν τις βασικές εξελίξεις στην ποίηση της περιόδου:

α) Τάση για προσέγγιση του τεχνικού πολιτισμού και συμφιλίωση του παιδιού μαζί του.

Το παιδί, αναγκασμένο να συνυπάρχει και να επικοινωνεί με όλα τα τεχνολογικά επιτεύγματα που συνθέτουν τη νέα πραγματικότητα, παράλληλα μαθαίνει να διδάσκεται ότι αυτά τα αγαθά δεν είναι μόνον χρήσιμα αλλά και επικίνδυνα αν

χρησιμοποιούνται χωρίς την απαραίτητη γνώση και υπευθυνότητα από μέρους του ανθρώπου. Ο ποιητικός μύθος συντηρεί το μαγικό στοιχείο της ζωής που μεσολαβεί στη σχέση του παιδιού με το περιβάλλον. Η ποίηση προσφέρει στο παιδί έναν τρόπο συμφιλίωσης του με την τεχνολογία, ώστε να συνειδητοποιήσει το ρόλο του μέσα στο νέο περιβάλλον.

β) Τάση για καινούρια συνειδητοποίηση της Φύσης κάτω από νέο οπτικό πρίσμα.

Η φύση με την υποβάθμιση που έχει υποστεί μπαίνει στα βιώματα του παιδιού, με τα ποιήματα που καλλιεργούν μια ευαισθητοποίηση σχετικά με το οικολογικό πρόβλημα που είναι σοβαρός προβληματισμός στη νέα εποχή της οικοπεδοποίησης, της ρύπανσης των θαλασσών κλπ.

γ) Τάση για την απελευθέρωση του παιδιού από την οδηγτική αγωγή, και για μια νέα αίσθηση ζωής.

Η σύγχρονη ποίηση είναι ρεαλιστική και ειλικρινής, χωρίς στείο καθωσπρεπισμό και επιτρέπει στο παιδί να στοχάζεται και να κρίνει. Εκφράζει ελεύθερα τον εσωτερικό του κόσμο, νιώθει αγανάκτηση για διάφορα θέματα, νοσταλγεί το ελεύθερο παιχνίδι, κάνει σκανταλιές και πηγαίνει στο σχολείο γιατί το θέλει, κάποτε διαμαρτύρεται και κατηγορεί. Η συνείδηση του έχει αφυπνιστεί και αυτό οφείλεται στην καλύτερη παρεχόμενη εκπαίδευση, στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου, αλλά και στη συμβολή πολλών οργανώσεων όπως η UNICEF και η IBBY που βοηθούν το παιδί να βρει τη φωνή του και να διεκδικήσει σεβασμό και όνειρα.

δ) Τάση για τη σφυρηλάτηση μιας πανανθρώπινης συνείδησης

Η παιδική ποίηση καλύπτει ελληνικά άλλα και διεθνή θέματα με την έννοια ότι ο προβληματισμός της αφορά παγκόσμια ζητήματα, όπως το διάστημα, η οικολογία ή και τα παιδικά όνειρα και ανησυχίες. Η θεματογραφία ενώνεται με την παγκόσμια και καλλιεργεί μια πανανθρώπινη συνείδηση.

Μορφολογικές εξελίξεις

Η καθαρεύουσα έχει ήδη καταργηθεί στην παιδική ποίηση. Η Νεοελληνική Δημοτική των ποιημάτων είναι ρεαλιστική και ζωντανή. Δουλεύει την αλληγορία, τη μεταφορά και την προσωποποίηση και είναι χαρούμενη και λειτουργική. Νέες λέξεις που αφορούν την τεχνολογία προστίθενται στο λεξιλόγιο. Το ύφος γίνεται απλό, χωρίς διδακτισμό. Διατηρείται η ομοιοκαταληξία και εστιάζει στο ρυθμικό λόγο. Η σύγχρονη ποίηση δίνει και ποιήματα σε ελεύθερο στίχο, όπως και limerick.

Ειδολογικές εξελίξεις

Δεν παρουσιάζονται σημαντικές εξελίξεις στην παιδική ποίηση του '70. Ένα χαρακτηριστικό της εποχής, είναι η εμφάνιση των limerick (ληρολογήματα, λογοπαίγνια). Είναι χιουμοριστικά και διασκεδαστικά, πρωτοποριακά στη γραφή. Καλλιεργούν στο παιδί το χιούμορ, τη φαντασία και τη λογοπλασία.

Παράγοντες και συντελεστές³²

Το κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, ιδεολογικό και εκπαιδευτικό περιβάλλον στη μεταπολεμική Ελλάδα, επηρέασε την εξέλιξη της παιδικής ποίησης. Στην πρώτη μεταπολεμική περίοδο τα ποιήματα εκφράζουν την ιδεολογία της πίστης και της αισιοδοξίας και αναφέρονται στο αλβανικό έπος, στην Αντίσταση, στην ελληνική φύση, στην οικογένεια αλλά και στους Αγίους, τις γιορτές και την εθνική παράδοση. Καλλιεργείται έτσι η εθνική συνείδηση που είναι απαραίτητη στην περίοδο της εθνικής ανασύνταξης.

Ακολουθεί η δεκαετία '60-'70 που χαρακτηρίζεται από την ερήμωση της υπαίθρου και την έξαρση της μετανάστευσης. Η κοινωνία μετασχηματίζεται σε αστική και σταδιακά αναπτύσσεται ο καταναλωτισμός και η νέα πραγματικότητα μιας αναπτυσσόμενης χώρας. Η παιδική ποίηση αποκτά διεθνικό πνεύμα, συνδέοντας τη μοίρα του ελληνόπουλου με αυτήν των παιδιών όλου του κόσμου, υπηρετώντας και μια πανανθρώπινη συνείδηση. Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις μετά το '54 επηρέασαν προς το καλύτερο το ύφος, την πρόθεση και τις κατευθύνσεις της ποίησης. Στην ίδια κατεύθυνση συνέβαλαν τα λογοτεχνικά σωματεία της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς και ο Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου.

Τάσεις των ποιητών της δεκαετίας 1970-1980

Ο Β. Αναγνωστόπουλος³³ κατατάσσει τους ποιητές της δεκαετίας 1970-1980 ανάλογα με την τάση που ακολουθούν ως προς τη μορφή και το ύφος των ποιημάτων, σε τρεις κατηγορίες:

α) Οι παραδοσιακοί, με την έννοια ότι ακολουθούν τους δοκιμασμένους και βέβαιους ποιητικούς δρόμους στη θεματολογία ή στη μορφή. Σαν κύριους εκπροσώπους αναφέρει τους: Γ. Κρόκο, Π. Κριναίο, Β. Χαρωνίτη, Ν. Χατζηνικολάου, Α. Τροβά, Β. Ρώτα, Ε. Αλεξίου και Χ. Σακελλαρίου.

β) Οι εξπρεσιονιστές, που δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στον συναισθηματικό κόσμο του παιδιού. Σ' αυτούς συμπεριλαμβάνονται οι: Ρ. Καρθαίου, Δ. Μανθόπουλος και Θ. Χορτιάτη.

γ) Οι νεοτερικοί, που δοκιμάζουν νέους τρόπους στο ύφος και στη στιχουργική. Την τάση αυτή εκπροσωπούν οι: Χ. Σαμίου – Σκανδάμη, Χ. Χατζηγιαννιού, Α. Κοντογιάννη.

Σύγχρονα ποιητικά μοντέλα

Με βασικό υλικό τα ποιητικά βιβλία για παιδιά, ο Ανδρέας Καρακίτσιος επιχειρεί στην γενικότερη έρευνα του για τη σύγχρονη παιδική ποίηση, μια κατηγοριοποίηση

³² Αναγνωστόπουλος, Β.Δ.(1987). *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας Α' Ανιχνεύσεις*. Αθήνα.: Καστανιώτης

³³ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φύλων

και κατάταξη των ποιητικών συλλογών της δεκαπενταετίας μετά το 1985. Μέσα από την έρευνά του, εξετάζει τα εξής:

- Τις δύο διαστάσεις της ποιητικής επικοινωνίας, δηλαδή τη μορφή και το νόημα καθώς και την μεταξύ τους σχέση.
- Τις θεματολογικές επιλογές των ποιητών, ανάλογα με το πόσο επηρεάζονται από την λογική του σχολείου.
- Την ιδιαιτερότητα της παιδικής ηλικίας και όπως αυτή προσεγγίζεται κάθε φορά από τον ποιητή. Η γραφή υποχρεώνεται να προσαρμοστεί και να προσανατολιστεί ανάλογα και ο ποιητής έχει το δίλημμα: να μιλάει σε ένα παιδί γενικά, ή να μιλάει για τα παιδιά, ή να μιλάει για χάρη του παιδιού.

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα, τα μοντέλα (τάσεις) στην παιδική ποίηση, είναι τα παρακάτω:

α) Το λυρικό – ποιητικό μοντέλο

Περιλαμβάνει τους ποιητές που σαν ενήλικες προσπαθούν να ανιχνεύσουν και να παρουσιάσουν την πραγματικότητα υιοθετώντας την ματιά του μικρού παιδιού. Εμπνέονται από την λαϊκή παράδοση και ακολουθούν τις αρχές της γραφής του Βιζυηνού, Πάλλη και Παπαντωνίου, όπως και τις γενικότερες αρχές της παραδοσιακής ποίησης. Εκπρόσωποι θεωρούνται οι: Ελένη Αντωνάκου, Νίκη Βουρβούλη, Ρένα Καρθαίου, Γιώργος Κρόκος, Αντώνιος Λαμπρινίδης κ.ά. Ιδιαίτερο το έργο του Νίκου Κανάκη και Κώστα Καλαπανίδα που επιχειρούν γραφή νεωτερικής ποίησης.

β) Το λυρικορυθμικό ποιητικό μοντέλο

Με το μοντέλο αυτό, περιγράφονται κυρίως τα ποιήματα της Ντίνας Χατζηνικολάου και του Δημήτρη Μανθόπουλου όπως και ορισμένα της Ρένας Καρθαίου και του Αντώνη Λαμπρινίδη. Η μικρή αυτή ποσοτικά ομάδα ποιητών δεν κατηγοριοποιείται ευδιάκριτα στο μοντέλο αυτό. Το έργο τους μπορεί να αντιστοιχιστεί και με το ηχορυθμικό μοντέλο.

Στα ποιήματα αυτά, αποτυπώνεται η παιδική ματιά, η παιδική λογική και ο παιδικός ψυχικός κόσμος, αυθόρμητα χωρίς την ματιά και την λογική του ενήλικα. Το παιδί «βλέπει» και «αισθάνεται», μέσα σε σκηνικό χαράς. Αναδεικνύεται η μουσικότητα και ο ρυθμός της ποίησης και όχι το νόημα του ποιήματος. Τα ποιήματα, φαίνονται σαν να απευθύνονται περισσότερο σε παιδιά προσχολικής και πρωτο-σχολικής ηλικίας. Τα θέματα που παρουσιάζονται είναι ανάλαφρα και υπερ-σχολικά.

γ) Το ηχορυθμικό ποιητικό μοντέλο

Περιλαμβάνονται οι ποιητές: Άλκηστη Κοντογιάννη, Άρης Κούνας, Μαριανίνα Κριεζή, Μαρία Μαμαλίγκα, Μενέλαος Γ. Μαρίνος, Παυλίνα Παμπούδη και Θέτις Χορτιάτη. Ο Φώντας Λάδης θα μπορούσε να θεωρηθεί πρόδρομος της ομάδας αυτής, με τη συλλογή του «Άρες, μάρες, κουκουνάρες».

Σε αυτό το μοντέλο, ο ποιητής δημιουργεί, εστιάζοντας στην στάση του παιδιού απέναντι στη γλώσσα. Εκφράζεται το φανταστικό και η μαγεία της πρωτόγονης σκέψης του παιδιού. Τα μορφικά χαρακτηριστικά της ποίησης έχουν τον πρώτο λόγο

και όχι το νόημα του ποιήματος. Υπάρχει ρυθμός στη γλώσσα και έντονο παιχνιδίσμα των λέξεων.

Στο συγκεκριμένο ποιητικό έργο διακρίνονται επιδράσεις από το χώρο μιας συγκεκριμένης κατηγορίας της λαϊκής ποίησης (Σκάρτσης Σ. Α., 1990, Μερακλής Μ., 1985), όπως και των τεχνικών των γλωσσικών ποιητικών παιχνιδιών και των none sense poems (ποιήματα χωρίς νόημα).

δ) Νεωτερική παιδική ποίηση

Στη γραφή αυτών των ποιημάτων, οι ποιητές προβάλλουν μια παιδικότητα που θεωρούν ότι διατηρούν και σαν ενήλικες και επιχειρούν να καταγράψουν μια πραγματικότητα που είναι εν δυνάμει και παιδική. Η παιδικότητα καταγράφεται με τον με τον έντονο λυρισμό και τον αυθορμητισμό της γραφής. Η εικόνα λειτουργεί συνδυαστικά με το λόγο, αλλά κυριαρχεί με τρόπο που είναι απαραίτητη για την αυτόνομη ανάγνωση της ιστορίας. Τα θέματα είναι απλά και εύληπτα και η μορφή των ποιημάτων χτίζεται με τολμηρές παρομοιώσεις και ασυνήθιστες μεταφορικές εικόνες.

Εκπρόσωποι του μοντέλου θεωρούνται ο Βαγγέλης Τασιόπουλος, η Ελένη Χωρεάνθη, η Γιώτα Παρθενίου, ο Παναγιώτης Φωτέας και η Σοφία Παράσχου.

ε) Τα limericks

Είναι ποιήματα πρωτοποριακά ως προς το ύφος και προσεγγίζουν το σουρεαλισμό. Το νόημα δεν αποτελεί στόχο, το λογικό συνυπάρχει με το παράλογο, το δυνατό με το αδύνατο, το πιθανό με το απίθανο. Εμπνέουν στο παιδί το χιούμορ και καλλιεργούν τη φαντασία του. Τα παρουσίασε ο Άγγλος ποιητής Edward Lear. Στην Ελλάδα, εκδόθηκαν το 1975 τα «Ποιήματα με Ζωγραφιές» του Γ. Σεφέρη, το 1977 συλλογή του Φώτη Λάδη και αργότερα ποιητικά βιβλία της Λιάνας Αρανίτου και της Καίτης Σταθούδη, ενώ limericks της Θέτης Χορτιάτη και Τασούλας Τσιλιμένη προτάθηκαν για ένταξη στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

στ) Ειδικές περιπτώσεις

Είναι μία κατηγορία ποιημάτων για μεγάλους, αλλά απευθύνονται στα παιδιά, των ποιητών: Ζαχαρία Παπαντωνίου, Γεωργίου Βιζυηνού, Κωστή Παλαμά, Κώστα Καρυωτάκη και του Οδυσσέα Ελύτη. Επίσης έργα με περιεχόμενο «ποιητικών αφηγημάτων», τα «έμμετρα διδακτικά βιβλία», τα Ανθολόγια, οι ποιητικές Ανθολογίες, οι συλλογές τραγουδιών και οι διασκευές των λαϊκών μύθων και τραγουδιών.

Συμπεράσματα

Η παιδική λογοτεχνία μπορεί να οριστεί σαν το μέσον, με το οποίο το παιδί έρχεται σε επαφή με το αισθητικό φαινόμενο της Τέχνης. Η παράλληλη λειτουργία του παιδικού λογοτεχνήματος σαν έργο τέχνης αλλά και σαν μέσον αγωγής, είναι αποδεκτή από τους μελετητές, με την προϋπόθεση ότι ο λογοτέχνης πλησιάζει με το έργο του το παιδί, προσαρμόζοντας τα εκφραστικά του μέσα ανάλογα με το αντιληπτικό, γλωσσικό και συναισθηματικό επίπεδο της ηλικίας που απευθύνεται.

Αυτόνομο λογοτεχνικό είδος μέσα στο γένος της παιδικής λογοτεχνίας θεωρείται η παιδική ποίηση. Είναι το πρώτο λογοτεχνικό είδος με το οποίο έρχεται σε επαφή το παιδί με την μητρική του γλώσσα. Ο λυρισμός της ποίησης, συνδέεται με το συναίσθημα, τη φαντασία, το ρυθμό και την αρμονία και στοχεύει στην αισθητική απόλαυση και τη χαρά της ζωής.

Η ιστορική εξέλιξη της παιδικής λογοτεχνίας στην Ελλάδα απασχόλησε και συνεχίζει να απασχολεί τους μελετητές. Η καταγραφή των λογοτεχνικών, πολιτιστικών και εκπαιδευτικών γεγονότων σε μεγάλα και μικρότερα χρονικά πλαίσια, απεικονίζει την εξέλιξη των λογοτεχνικών γενών με τα δεδομένα του ιστορικοπολιτικού περιβάλλοντος από τα οποία αυτή η εξέλιξη και εξαρτάται.

Η εικόνα αυτή των εξελίξεων της παιδικής πεζογραφίας από τον 18^ο αιώνα έως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, χαρακτηρίζεται από το πλήθος των μεταφράσεων και παρουσιάζει σαν γεγονότα – σταθμούς: την έκδοση του παιδικού περιοδικού *Παιδική Αποθήκη* (1836), του περιοδικού *Διάπλασις των Παίδων* (1879) και το πρώτο παιδικό μυθιστόρημα του Γ. Ξενόπουλου *Η αδελφούλα μου*. (Στον 20^ο αιώνα αντίστοιχα γεγονότα θεωρούνται: Το έργο της Πηνελόπης Δέλτα (1909), η ίδρυση του «Εκπαιδευτικού Ομίλου» (1910), η επικράτηση της δημοτικής γλώσσας (1917) και το έργο του Ζ. Παπαντωνίου *Τα ψηλά βουνά* (1918). Στην εποχή του μεσοπολέμου (1920-1940), ανθούν όλα τα είδη της παιδικής Πεζογραφίας ενώ διευρύνεται η θεματολογία.

Η πορεία αυτή ανακόπτεται για να συνεχίσει με μικρά βήματα μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1945). Τη μεγάλη ώθηση στην εξέλιξη της παιδικής πεζογραφίας δίνει η ίδρυση των λογοτεχνικών σωματείων: της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς (1958) και του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου (1969), των οποίων η δράση συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση της νέας εικόνας της παιδικής Πεζογραφίας της δεκαετίας του '70, που διατηρείται στον 20^ο αιώνα και επεκτείνεται στον 21^ο αιώνα.

Η παιδική Πεζογραφία από τη δεκαετία του '70 και μετά, ελληνοποιείται και αποκτά χαρακτήρα παιδοκεντρικό. Μια διευρυμένη θεματολογία που περιλαμβάνει το διάστημα, την τεχνολογία, την πολιτική και το οικολογικό ζήτημα ενημερώνει και εξοικειώνει το παιδί με τη σύγχρονη πραγματικότητα, το προετοιμάζει για το αύριο, ενώ παράλληλα ρεαλιστικοί ήρωες εκφράζουν κοινωνικές, πολιτιστικές και πανανθρώπινες αξίες. Σαν χαρακτηριστικό της εποχής αυτής καταγράφεται η εδραίωση της διηγηματογραφίας και μυθιστοριογραφίας, όπως και η αναγνώριση των μικρών ιστοριών σαν ξεχωριστό λογοτεχνικό είδος. Στο περιβάλλον αυτό της

παιδικής Πεζογραφίας, εμφανίζεται με το έργο της στην Πεζογραφία για παιδιά, η συγγραφέας Ντίνα Χατζηνικολάου.

Σχετικά με την ιστορική εξέλιξη της παιδικής ποίησης στην Ελλάδα και κατά το χρονικό διάστημα από την Επανάσταση έως το τέλος του μεσοπολέμου, αναφέρονται οι ποιητές Γ. Βιζυηνός, Α. Καμπούρογλου, χωρίς σημαντικά ποιητικά έργα, έως το 1889 που εμφανίζεται το έργο του Α. Πάλλη *Τραγουδάκια για παιδιά*. Ακολουθεί το έργο του Ζ. Παπαντωνίου *Τα χελιδόνια*, το 1920.

Σταθμοί για την μεταπολεμική παιδική ποίηση είναι όπως και για την παιδική πεζογραφία η ίδρυση της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς και του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου. Αρκετές ποιητικές συλλογές συμμετέχουν στους λογοτεχνικούς διαγωνισμούς που προκηρύσσονται από τα δύο αυτά σωματεία.

Η παιδική ποίηση της δεκαετίας του '70 παρουσιάζει αξιόλογη παραγωγή, ποσοτικά πολύ μικρότερη από αυτήν της πεζογραφίας. Διευρύνεται θεματικά σε παγκόσμια θέματα όπως η τεχνολογία και η οικολογία και ενώνεται με την παγκόσμια, καλλιεργώντας πανανθρώπινη συνείδηση. Υποχωρούν θέματα σχετικά με τη Θρησκεία, την Πατρίδα, την Οικογένεια και το Σχολείο. Επιδιώκει να προβάλλει προβληματισμό σχετικά με την υποβάθμιση της Φύσης και προσφέρει στο παιδί έναν τρόπο συμφιλίωσής του με την τεχνολογία, ώστε να συνειδητοποιήσει το ρόλο του μέσα στο νέο περιβάλλον. Γίνεται περισσότερο οικεία στο παιδί, επιτρέποντας το να στοχάζεται και να κρίνει. Έχει αποβάλλει το πνεύμα της καθοδήγησης και στοχεύει στην χαρά του παιδιού. Η γλώσσα στα ποιήματα γίνεται ζωντανή και ειλικρινής. Το ύφος γίνεται απλό και ειλικρινές. Διατηρεί την ομοιοκαταληξία, και εστιάζει στο ρυθμικό λόγο. Δεν παρουσιάζονται σημαντικές ειδολογικές εξελίξεις, εμφανίζονται όμως τα πρωτοποριακά στη γραφή, χιουμοριστικά limerick. Οι ποιητές διατηρούν την παραδοσιακή τάση γραφής, ωστόσο εμφανίζονται και άλλοι που υιοθετούν την εξπρεσιονιστική και νεοτερική τάση.

Στην δεκαετία του '70 παρουσίασε και δημοσίευσε το ποιητικό της έργο η Ντίνα Χατζηνικολάου.

Στη μεταγενέστερη του 1985 εποχή της ελληνικής παιδικής ποίησης και μετά από συγκεκριμένη έρευνα στην ποιητική παραγωγή της δεκαπενταετίας από το 1986 έως το 2000, διαπιστώνονται μοντέλα ποίησης. Το έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου δημιουργεί και αντιπροσωπεύει ένα συγκεκριμένο μοντέλο, το λυρικο-ρυθμικό μοντέλο ποίησης.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

**ΝΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Η ΖΩΗ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ
ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ζωή και η δράση της Ντίνας Χατζηνικολάου στο χώρο της Παιδικής Λογοτεχνίας

Βιογραφία

Η Ντίνα Χατζηνικολάου γεννήθηκε στην Αθήνα το 1931. Το πατρικό της επώνυμο είναι Παπασταύρου. Η καταγωγή του πατέρα της ήταν από τη Σύμη, γι' αυτό αναφέρεται και σαν Συμαία λογοτέχνης.

Από μικρό παιδί, άρχισε να γράφει ιστορίες και ποιήματα, εκφράζοντας έτσι από πολύ νωρίς μία ανήσυχη και ευαίσθητη προσωπικότητα. Ενδιαφέρον ιδιαίτερο έδειχνε παράλληλα και για τη μουσική, που η αγάπη της γι' αυτήν ήταν τόσο μεγάλη όσο και η αγάπη της για τη λογοτεχνία, έτσι που και η ίδια δε μπορούσε να τις ξεχωρίσει.

Στη διάρκεια της προσχολικής και της πρώτης σχολικής ηλικίας της, στο περιβάλλον της παιδικής λογοτεχνίας επικρατεί το γλωσσικό πρόβλημα, μια και η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δεν καταφέρνει να εδραιωθεί. Υπάρχουν όμως έργα με πνοή και ζωντάνια. Στους καιρούς αυτούς εμφανίζεται δυναμικά η Πηνελόπη Δέλτα με μυθιστορήματα και διηγήματα («Μάγκας» 1935, «Στα μυστικά του βάλτου» 1937) ενώ έχει προηγηθεί το έργο του Ζ. Παπαντωνίου «Τα ψηλά βουνά». Το περιοδικό «Η Διάπλασις των Παίδων» συνεχίζει να εκδίδεται, ενώ μια βραχύβια εμφάνιση κάνουν τα περιοδικά «Παιδικός Κόσμος» και «Ελληνόπουλο». Στην ποίηση ξεχωρίζουν τα έργα του Γ. Δροσίνη, Κ. Παλαμά, Τ. Άγρα και Στ. Σπεράντζα.

Το 1933 ιδρύεται από την Αντιγόνη Μεταξά ένας μόνιμος θεατρικός οργανισμός με τίτλο «Θέατρο του Παιδιού» (1933-1941) παίρνοντας τη σκυτάλη από την Ευφροσύνη Λόντου-Δημητρακοπούλου, η οποία είχε ιδρύσει την «Παιδική Εφηβική Σκηνή». (1931-1936). Παράλληλα, από το 1938 η Αντιγόνη Μεταξά γίνεται τακτική συνεργάτρια στο Ραδιοφωνικό Σταθμό Αθηνών και αργότερα (το 1942) διευθύνει την καθημερινή περίφημη εκπομπή «Ωρα του παιδιού» με το ψευδώνυμο «θεία Λένα».

Στην εκπομπή αυτή, δίνεται το βήμα σε μία 9χρονη τότε συγγραφέα, να απαγγείλει το πρώτο της ποίημα «ο Ζωολογικός μου κήπος». Η νεαρότατη αυτή συγγραφέας ονομάζεται Ντίνα Χατζηνικολάου.

Αυτή η πρώτη εμφάνιση έδωσε στη συγγραφέα την ώθηση να συνεχίσει το όνειρό της. Ακολούθησαν και άλλες ανάλογες εμφανίσεις της στο ραδιόφωνο, μέχρι που κάποια εποχή ένα ποίημα της μελοποιημένο από τον αδελφό της που έπαιζε βιολί, έγινε το αγαπημένο της «Ωρας του Παιδιού». Ακουγόταν καθημερινά στην εκπομπή για μεγάλο χρονικό διάστημα και στο πιάνο συνόδευε η κόρη της Αντιγόνης Μεταξά.

*Το μικρό ραδιόφωνο μου,
σαν τ' ανοίγω τι χαρά!
Τι ωραία παραμύθια
που μου λέει κάθε φορά.*

*Μου μαθαίνει τόσα νέα,
Πράγματα άγνωστα για μένα.
Ιστορίες, τραγουδάκια,
ποιήματα χαριτωμένα*

*Πόσο είμαι ευτυχισμένη
όταν σκέφτομαι πως τώρα...
το ραδιόφωνο θ' ανοίξω,
για την παιδική την ώρα*

*Ιστορίες λέει η Μπούλη
Την μια πι' όμορφη απ' την άλλη
που με προθυμία ακούνε και μικροί
μα και μεγάλοι*

*Ο Φασούλης και ο Ρεβύθης
πόση αλήθεια ποικιλία...
Ο κυρ Σπύρος, ο Φουντούκος
Πόσα ανέκδοτα κι αστεία!*

*Πόσο είμαι ευτυχισμένη
όταν σκέφτομαι πως τώρα...
το ραδιόφωνο θ' ανοίξω,
για την παιδική την ώρα!*

Στα επόμενα χρόνια της σχολικής της ηλικίας, η συγγραφέας συνεχίζει να γράφει, κρατώντας τη δική της της καλλιτεχνική φύση ζωντανή και αισιόδοξη, παρά τη δίνη των πολέμων και μέχρι το τέλος τους.

Βρίσκεται τότε, μπροστά στην απόφαση να ακολουθήσει σπουδές στην Φαρμακευτική Σχολή, ενώ ήδη ο αδελφός της είναι φοιτητής της Ιατρικής Σχολής. Οι γονείς της επιθυμούν και την παροτρύνουν σ' αυτήν την απόφαση επειδή διατηρούν φαρμακείο. Αποφασίζει να πάρει μέρος στις εισαγωγικές εξετάσεις με αποτέλεσμα να βρεθεί στην πρώτη δεκάδα των επιτυχόντων της Φαρμακευτικής Σχολής και μάλιστα με βαθμό «άριστα» στο μάθημα της Έκθεσης. Ωστόσο, δεν έμελλε να προχωρήσει στις σπουδές παρά για λίγο χρονικό διάστημα. Αποφάσισε να εγκαταλείψει την προσπάθεια των σπουδών της μη μπορώντας να ανταπεξέλθει στα μαθήματα ανατομίας, κάτι τόσο αντίθετο με την ιδιοσυγκρασία της.

Έτσι, πιάνοντας το νήμα από εκεί που το άφησε (την αγαπημένη της μουσική) συνέχισε και ολοκλήρωσε τις σπουδές στο πιάνο, στο Ωδείο Αθηνών. Παράλληλα, τελειοποίησε και τη γνώση της Γαλλικής γλώσσας.

Ύστερα έρχεται ο ρόλος της, της συζύγου στο πλευρό του Γιώργου Χατζηνικολάου και μετά της μητέρας, με τη γέννηση της αγαπημένης της κόρης, Μυρτώς. Έχοντας πάντα τη συμπαράσταση του άνδρα της, κρατάει αμείωτο το ενδιαφέρον της για τη λογοτεχνία και το βιβλίο, συνεχίζοντας η ίδια να γράφει αισιόδοξα και ευαίσθητα ποιήματα και πεζογραφήματα για παιδιά.

Έχουν περάσει τα σκοτεινά χρονιά των πολέμων αλλά οι επιπτώσεις στην ελληνική πραγματικότητα είναι διακριτές έως τα μέσα της δεκαετίας του 1960. Η χώρα προσπαθεί να ανασυγκροτηθεί και να αντιμετωπίσει τις αλλαγές στην κοινωνία, την πολιτική και την οικονομία. Τα παιδιά μέσα στην ταξική κοινωνία που διαμορφώνεται μεταπολεμικά, δεν έχουν ίσες ευκαιρίες εξέλιξης. Η Αθήνα συγκεντρώνει το 1/7 του πληθυσμού της Ελλάδας, εξ' αιτίας της αστυφιλίας. Διαμορφώνεται ένας καταναλωτισμός σύμφωνα με το «αμερικάνικο μοντέλο ζωής» που εισάγει ο κινηματογράφος, που είναι μη συμβατό με τη δυνατότητα των μέσων παραγωγής. Μια νέα κουλτούρα επίσης εισάγει η Τηλεόραση που έρχεται στη χώρα.

Χαρακτηριστικό για την ελληνική λογοτεχνία (η οποία βρίσκεται στα μέσα της Δ' περιόδου 1940-1974), είναι οι μεταφραστικές δοκιμές κλασσικών έργων της Παγκόσμιας Λογοτεχνίας και η αυξημένη δραστηριότητα στη διασκευή έργων κλασσικών συγγραφέων (Αίσωπος, Όμηρος κ.ά.), κάποιες αμφίβολης ποιότητας (διαστρέβλωση πρωτότυπου, περικοπή σκηνών, λογοκρισία στα κείμενα κλπ.). Όπως διαβάζουμε σε άρθρο της Δήμητρας Τσιώρη³⁴ ήδη από το 1984 η Αδαμαντία Μαντούδη επισημαίνοντας το πλήθος των μεταφρασμένων έργων και την απουσία των ελληνικών παιδικών βιβλίων, τονίζει ότι «όσοι μπορούν να γράψουν για παιδιά, ας δοκιμάσουν. Δε θα είναι απλώς μία εργασία, θα είναι εθνική προσφορά. Τα ελληνόπουλα, ζητούν ελληνικά βιβλία και πρέπει να τα αποκτήσουν».

Μία ενδιαφέρουσα έρευνα του Ηλία Ξηροτύρη δημοσιεύεται το 1960 στο περιοδικό «Νέα Αγωγή» για τα «Παιδικά Εξωσχολικά Αναγνώσματα» με το συμπέρασμα ότι οι μαθητές διαβάζουν περισσότερο ακατάλληλα περιοδικά, ή έντυπα κυρίως εικονογραφημένα και ηρωικού περιεχομένου (Μικρός Ήρωας, Μάσκα). Επειδή το μεγαλύτερο μέρος των εντύπων αυτών δίνεται από τους γονείς στα παιδιά, γίνεται φανερή η ανάγκη ενημέρωσής τους.³⁵

Όλοι οι παράγοντες μαζί με την αύξηση των εφημερίδων και περιοδικών, αλλάζουν τις ιδέες και τους προβληματισμούς και στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας. Πολλοί συγγραφείς, αρχίζουν να γράφουν συνειδητά για το παιδί. Αλλάζει η εκτίμηση για το ρόλο της παιδικής λογοτεχνίας στην πνευματική ανάπτυξη των παιδιών. Η έως τότε «ελίτ» της Εθνικής Λογοτεχνίας αναγκάζεται να παραδεχτεί επιτέλους, ότι η παιδική λογοτεχνία μπορεί να είναι αυτόνομη. Αξιόλογα ποιήματα στην περίοδο αυτή, δίνουν

³⁴ Επιστημονική Επετηρίδα του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγείου της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 7^{ος} τόμος, 2014

³⁵ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1987). *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας Α' Ανιχνεύσεις* (σ. 54), Αθήνα: Καστανιώτης

οι Στ. Σπεράντζας («Όμορφοι κόσμοι»), Μιχ. Στασινόπουλος («Αρμονία») και ακολουθούν ο Βασίλης Ρώτας, ο Γιώργος Κρόκος, η Ρίτα Μπούμπη-Παππά κ.ά.³⁶

Στην δεκαετία του '60 η Ντίνα Χατζηνικολάου εμφανίζεται στο χώρο της μουσικής, όπου άνθιζε στο ελληνικό τραγούδι, το «Νέο Κύμα» και έγραψε μερικά τραγούδια που γυρίστηκαν σε δίσκους. Το «τυχερό» της τραγούδι (όπως λέει η ίδια, στη συνέντευξή της με την Αγγελική Βαρελά) ήταν η «Μαριονέττα», με την Πόπη Αστεριάδη στο τραγούδι και στιχουργό τη Μαρία Γκόπη. Το τραγούδι απέσπασε άριστη κριτική από αθηναϊκή εφημερίδα για τη συνεργασία των τριών γυναικών που ονομάστηκε έτσι, «τριπλή συμμαχία». Ένα επόμενο της τραγούδι («Μια συντροφιά») προκρίνεται το 1966 στο 5^ο Φεστιβάλ Τραγουδιού της Θεσσαλονίκης. Επίσης με μουσική δική της και κείμενα της Μαρίας Γκόπη ανεβαίνει το 1970 το θεατρικό έργο «Ένα παιδί μέσα στη Νύχτα» από το θίασο της Μαίρης Σοΐδου στο θέατρο Χατζώκου, της ίδιας πόλης.

Παρά τις επιτυχίες της στο χώρο της μουσικής, η Ντίνα Χατζηνικολάου συνέχιζε το συγγραφικό της έργο, σε περιβάλλον πολιτικών κρίσεων στα μέσα της δεκαετίας του '60 και που έχουν σαν αποτέλεσμα, την εγκαθίδρυση της επτάχρονης δικτατορίας το 1967. Στα χρόνια αυτά περιορίστηκε η αρχόμενη εξελικτική πορεία της λογοτεχνίας για παιδιά, όπως και κάθε άλλη πολιτιστική εκδήλωση. Στο περιβάλλον που ακολούθησε μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας στη χώρα, αναφέρεται η Βίτω Αγγελοπούλου στην εισαγωγή της συλλογής των κριτικών της («Τα βιβλία των παιδιών μας. Παράθυρα στον Κόσμο», 1998)³⁷. Κάποια σημεία (μεταξύ άλλων) της ανάλυσης της περιγράφουν το περιβάλλον: «Η κατάσταση στην παιδική λογοτεχνία αρχίζει να αλλάζει αργά, αλλά σταθερά. Εξακολουθούν να κυριαρχούν οι μεταφράσεις αλλά τώρα γίνονται γνωστοί και σύγχρονοι ξένοι συγγραφείς. Αυτοί μεταφέρουν στο παιδικό μας κοινό τη ζωή έξω από τα σύνορά μας, τη ζωή με τις χαρές και τα προβλήματα της που συχνά το παιδί τα ζει, μα που ήταν απαγορευμένα να αναφέρονται στις προηγούμενες παιδικές γενιές. Αυξάνεται η εκδοτική κίνηση. Στα περιοδικά και στον ημερήσιο Τύπο εμφανίζονται μερικές βιβλιοπαρουσιάσεις, ιδιαίτερα στην περίοδο των δώρων και οι εφημερίδες καθιερώνουν τακτική στήλη κριτικής παιδικού βιβλίου (Αυγή, Ριζοσπάστης και αργότερα η Καθημερινή).

Μέχρι όμως την αποκατάσταση της δημοκρατίας, οι δύο γυναικείες ομάδες, αυτή της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς (1958) και του Κύκλου Παιδικού Βιβλίου αναλαμβάνουν και πετυχαίνουν με το έργο τους, το πέρασμα της παιδικής λογοτεχνίας στην εποχή της «άνθησης» (1974 – σήμερα).

Η επίδραση της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς και του Κύκλου Παιδικού Βιβλίου είναι οι συντελεστές της ανάδειξης του έργου της Ντίνας Χατζηνικολάου.

---

³⁶ Δελώνης, Α. (1990). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία: 1835-1985 από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ηράκλειτος

³⁷ *Η Βίτω Αγγελοπούλου*, Επιμέλεια Κυρ. Ντελόπουλος, Αθήνα 2013

Η Ντίνα Χατζηνικολάου θεωρεί ότι η γνωριμία της με την Τατιάνα Σταύρου (η οποία αποτελεί και το πρώτο ιδρυτικό μέλος της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς) ήταν καταλυτική. Στη συνέντευξή που παραχώρησε στην Αγγελική Βαρελά (μέλος της Γ.Λ.Σ.) και στην ερώτηση: «Πότε χαράξατε το δρόμο που σας οδήγησε αποκλειστικά πια στην παιδική λογοτεχνία», απαντά: «Ορόσημο για μένα ήταν η χρονιά του 1970, τότε που για πρώτη φορά έλαβα μέρος σε διαγωνισμό ποίησης της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς και που ευτύχισα να γνωρίσω την αλησμόνητη Τατιάνα Σταύρου. Δε μπορώ να περιγράψω πόσο με διαπέρασε η ακτινοβολία της! Σαν να άνοιξε μπροστά μου εκείνη τη στιγμή μια μαγική πόρτα που με οδήγησε στον παράδεισο της Παιδικής Λογοτεχνίας. (Μοιάζει λίγο «μελό», αλλά έτσι το νιώθω!)».³⁸

Το 1970 παίρνει για πρώτη φορά μέρος στο διαγωνισμό που προκηρύσσει η Γ.Λ.Σ. με τη συλλογή ποιημάτων «Χαμόγελα». Το έργο της βραβεύεται και ακολουθεί η έκδοσή του. Από τότε και μέχρι το 2007, παρουσίασε ένα πολύπλευρο έργο που περιλαμβάνει ποιητικές συλλογές, πεζά, θεατρικά, δωδεκάτομη εγκυκλοπαίδεια με ποιήματα και μουσική και συνεργάστηκε στη συγγραφή έξι βιβλίων που είναι κατάλληλα για τις καλοκαιρινές διακοπές των παιδιών. Ασχολήθηκε επίσης με μεταφράσεις παιδικών βιβλίων και διασκευές. Το συνολικό της έργο έχει αποσπάσει το βραβείο «Πηνελόπης Δέλτα» καθώς και το βραβείο «Τατιάνα Σταύρου», ενώ της απονεμήθηκαν οκτώ συνολικά βραβεία για ισάριθμα έργα της στην ποίηση αλλά και στην πεζογραφία. Η ίδια συνεργάστηκε με τα περιοδικά «Νέα Εστία», «Ελληνική Δημιουργία», «Νέα Σκέψη», «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο», «Το Σχολείο και το Σπίτι», «Αερόστατο», «Συνεργασία» και «Διαδρομές».

Έγραψε τραγούδια που κυκλοφόρησαν σε δίσκους, μουσική σε παιδικό θεατρικό έργο που παίχτηκε στη Θεσσαλονίκη και τη μουσική στο γνωστό παραμύθι της Άλκης Γουλιμή "Η Γαλαζούλα".

Στο «Λεξικό Συγγραφέων για Παιδιά»³⁹ αυτοπροσδιορίζεται με χιούμορ: «Αν δεν ήμουν συγγραφέας, θα ήθελα να ήμουν...ε, τι άλλο; Ποιήτρια!»

Η Ντίνα Χατζηνικολάου είναι μέλος του λογοτεχνικού σωματείου της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς από το 1970 και μέλος του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου από το 1978. Κατοικεί στην Αθήνα, με το σύζυγό της.

³⁸ Βαρελά, Α. (1993) Συνέντευξη με τη Ντίνα Χατζηνικολάου. ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ τ.29, σ.σ.71- 73, Άνοιξη

³⁹ Τσιλιμένη, Τ. & Ξάφη, Α. (2004) Λεξικό Συγγραφέων για Παιδιά, Αθήνα: Καστανιώτης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Το Ποιητικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου

Εισαγωγή

Μεγάλη είναι η προσφορά της κ. Χατζηνικολάου στην παιδική ποίηση. Η παρουσίαση του ποιητικού έργου της στη συνέχεια περιλαμβάνει:

- Τα χαρακτηριστικά της ελληνικής παιδικής ποίησης στο χρόνο εμφάνισης του έργου της.
- Αναφορές Ελλήνων μελετητών που ασχολούνται με την ελληνική παιδική λογοτεχνία με τις οποίες κατατάσσουν την ποιήτρια στο χώρο της ελληνικής ποίησης από άποψη χρόνου εμφάνισης του έργου της, τις τάσεις και το ποιητικό μοντέλο στο οποίο ανήκει σε σχέση με τους συνεκπροσώπους της.
- Τους τίτλους των ποιημάτων, ανά συλλογή.
- Τις συλλογές της και τη θεματική κατάταξη του συνόλου του ποιητικού της έργου.
- Τα μορφολογικά του ποιητικού της έργου, ώστε να διαφανεί η προσφορά της στην παιδική ποίηση αφενός και αφετέρου να αναδειχθεί το έργο της και τα χαρακτηριστικά του.

2.1. Ο περίγυρος

Η Ντίνα Χατζηνικολάου εμφανίζεται με τα ποιήματά της το 1970, εξελίσσεται σ' όλη την δεκαετία του '70 και συνεχίζεται στην δεκαετία του '90. Ειδικά για την δεκαετία του '70, ο Β. Δ. Αναγνωστόπουλος διαπιστώνει την αφύπνιση των συγγραφέων, ποιητών, εκπαιδευτικών, γονέων, εκδοτών αλλά και της Πολιτείας σχετικά με το παιδικό βιβλίο.⁴⁰ Διαπιστώνει επίσης, ότι η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά και ο Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου είναι οι παράγοντες που κατευθύνουν ως ένα μεγάλο βαθμό τα λογοτεχνικά πράγματα διοργανώνοντας λογοτεχνικούς διαγωνισμούς με στόχο να κινητοποιήσουν νέους συγγραφείς παιδικής λογοτεχνίας με έργα που αναδεικνύουν την Ελληνική πραγματικότητα.

Ειδικά για την ποίηση, διαπιστώνει ότι στην δεκαετία '70-'80 μόλις το 4,88% των βιβλίων αφορούν ποιήματα, ενώ το 17,80% των βραβείων και επαίνων της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς απονεμήθηκαν στην ποίηση και μόλις το 16,20% αφορά τους επαίνους και τα βραβεία του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου για τους ποιητές.

Επίσης, αναφερόμενος στην τρίτη περίοδο της μεταπολεμικής ποίησης, χαρακτηρίζει ως κύρια γνωρίσματα της τον κοινωνικό προβληματισμό και την διογκούμενη τεχνολογία, επισημαίνει μια νέα κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα με τα στοιχεία της αναπτυσσόμενης χώρας (καταναλωτισμό, αστικοποίηση, ηγεμονική τεχνολογία), ζητήματα που διευρύνουν τη θεματολογία.⁴¹ Αναφέρεται επίσης στην εγκατάλειψη του φανερού διδακτισμού και στην απήχηση μιας παιδικής ποίησης λυρικής, ρεαλιστικής με αισθητική και χιούμορ και χαρακτήρα ευρύτερα παιδοκεντρικό.

2.2. Κατάταξη

Σύμφωνα με τον Β. Αναγνωστόπουλο, η Ντίνα Χατζηνικολάου αποτελεί μια κύρια εκπρόσωπο της παραδοσιακής παιδικής Ποίησης: «Εμφανίζεται στα παιδικά Γράμματα το 1970, οπότε βραβεύεται από τη Γ.Λ.Σ. για τα *Χαμόγελα*, το 1974 για τα *Κυκλάμινα*, το 1975 για *Το Βιβλίο της Μυρτώς*»⁴².

Ο ίδιος μελετητής⁴³, αναφέρει τη Ντίνα Χατζηνικολάου σαν εκπρόσωπο της Γ' Περιόδου εξέλιξης της ελληνικής παιδικής ποίησης (1970-1985). Άλλοι εκπρόσωποι αυτής της περιόδου, όπως αναφέρονται από το συγγραφέα είναι οι: Ρένα Καρθαίου, Θέτη Χορτιάτη, Δημήτρης Μανθόπουλος, Μ. Γουμενοπούλου, Β. Χαρωνίτης, Κ. Καλαπανίδας, Έλλη Αλεξίου, Φ. Λάδης, Ελένη Χωρεάνθη κ.ά.

⁴⁰ Αναγνωστόπουλος Β.Δ. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*, σ.18. Αθήνα: Εκδόσεις των Φύλων.

⁴¹ Αναγνωστόπουλος Β.Δ. (1987). *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας, Α' Ανιχνεύσεις*, σ. 120. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

⁴² Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982) *Τάσεις και Εξελίξεις στην Παιδική Λογοτεχνία στη δεκαετία 1970-1980*. σ. 59. Αθήνα: Εκδόσεις των Φύλων

⁴³ Αναγνωστόπουλος Β.Δ. (1987). *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας, Α' Ανιχνεύσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

Επιπρόσθετα, ο Χάρης Σακελλαρίου κατατάσσει τη Ντίνα Χατζηνικολάου στους νεότερους και σύγχρονους ποιητές της παιδικής ποίησης, ανάμεσα στους: Χάρη Σακελλαρίου (ο συγγραφέας), Γιώργη Κρόκο, Ρένα Καρθαίου, Βασίλη Χαρωνίτη, Χρυσούλα Σαμίου-Σκανδάλη, Χρυσούλα Χατζηγιαννίου, Μαρία Κουβαλά-Γουμενοπούλου, Μήτσο Κατσίνη κ.ά. επισημαίνοντας μάλιστα ότι στην ποίηση της Ντίνας Χατζηνικολάου διακρίνονται στοιχεία από τη μοντέρνα ποίηση.⁴⁴

Η Μένη Κανατσούλη, αναφέρει τη Ντίνα Χατζηνικολάου σαν σημαντική σύγχρονη ποιήτρια μαζί με τους: Δημήτρη Μανθόπουλο, Ρένα Καρθαίου, Γιώργο Κρόκο κ.ά.⁴⁵

Ο Ανδρέας Καρακίτσος⁴⁶ δημοσιεύει μια καινούρια μελέτη (2006) για την ποίηση μετά από έρευνα στο σύνολο της ποιητικής παραγωγής στην Ελλάδα για την δεκαετία 1986 – 2000. Συμπεριλαμβάνει τη Ντίνα Χατζηνικολάου, στην πρώτη από τις δύο ομάδες δημιουργών παιδικής ποίησης, σε μια απόπειρα του (όπως αναφέρει) μιας πρώτης ταξινόμησης τους.

Σύμφωνα με την ταξινόμηση αυτή, η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει τους ποιητές, των οποίων τα ποιήματα ανήκουν στην «παραδοσιακή ποίηση» με την έννοια ότι ακολουθούν σε γενικές γραμμές τα χαρακτηριστικά της γραφής που προσδιορίζουν το παραδοσιακό ποίημα. Είναι αυτοί που καταχωρήθηκαν σαν ποιητές της μεταπολεμικής παιδικής ποίησης, αλλά συνέχισαν στην περίοδο 1985-2000 με νέα έργα ή επανεκδόσεις των προηγούμενων. Εκφράζονται σε μία ενιαία γραμμή για τη μορφή και το περιεχόμενο της παιδικής ποίησης και η παρουσία τους αναγνωρίζεται αφού τα ποιήματα τους εμφανίζονται στα Αναγνωστικά και τα Ανθολόγια του Δημοτικού, σύμφωνα με τις εκπαιδευτικές αλλαγές στο τέλος του 1970. Είναι ποιητές που έχουν την ίδια περίπου ηλικία, κοινά κοινωνικά και ιδεολογικά βιώματα. Άλλοι ποιητές αυτής της ομάδας είναι οι: Νίκη Βουρβούλη, Μαρία Γουμενοπούλου, Ρένα Καρθαίου, Γιώργος Κρόκος, Δημήτρης Νικορέντζος, Δημήτρης Μανθόπουλος, Λένα Παππά, Χάρης Σακελλαρίου, Θόδωρος Τρουπής, Κώστας Χωρεάνθης και οι μεταγενέστεροι: Ελένη Αντωνάκου, Ταξιάρχης Ζαγγανάς, Γιώργος Κυπριωτάκης, Αντώνης Λαμπρινίδης, Ρούλα Σμαραγδάκη και Γιάννης Σμυρνιωτάκης, ενώ με διαφορετική γραφή από την παραδοσιακή, την ίδια ομάδα κατά το συγγραφέα, θα μπορούσαν να αντιπροσωπεύουν οι : Νίκος Κανάκης, Κώστας Καλαπανίδας και Χρυσούλα Χατζηγιαννίου.

Στη δεύτερη ομάδα, περιλαμβάνονται ποιητές που διαφοροποιούνται από αυτούς της πρώτης, με τον έναν ή άλλο τρόπο, αλλά διαφοροποιούνται και μεταξύ τους χωρίς δηλαδή να συγκροτούν ενιαία ομάδα με κοινά χαρακτηριστικά στην ποίησή τους. Οι περισσότεροι είναι νεότερης ηλικίας και είναι οι εξής: Λιάνα Αρανίτου, Μαριανίνα Κριεζή, Γιώργος Μαρίνος, Θέτη Χορτιάτη, Ευγένιος Τριβιζάς κ.ά.

Ο Α. Καρακίτσος επισημαίνει σχετικά με τη Ντίνα Χατζηνικολάου πως «μέσα στην πρώτη ομάδα υπάρχει μία μικρότερη ομάδα με βασική εκπρόσωπο, τη Ντίνα Χατζηνικολάου, της οποίας το ποιητικό έργο ξεχωρίζει από τις δύο προηγούμενες

⁴⁴ Σακελλαρίου, Χ. (1991). *Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας, Ελληνική και Παγκόσμια*, σ.123. Αθήνα: Εκδόσεις Φιλιπότη

⁴⁵ Κανατσούλη, Μ. (2002) *Εισαγωγή στη Θεωρία και Κριτική της Παιδικής Λογοτεχνίας*, σ.79 Θεσσαλονίκη: University Studio Press

⁴⁶ Καρακίτσος, Α. (2002) *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*, Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

κατηγοριοποιήσεις. Δίπλα της, κυρίως με βάση το νεότερο έργο του, μπορεί να τοποθετηθεί και ο ποιητής Δημήτρης Μανθόπουλος, αν και το πρώιμο έργο του οποίου ανήκει στην παραδοσιακή ποίηση, εν τούτοις η τελευταία του συγγραφική περίοδος εντάσσεται δικαιωματικά δίπλα στο έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου. Εκλεκτικές αλλά ουσιαστικές συγγένειες με το έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου και του Δημήτρη Μανθόπουλου έχει και ένα τμήμα του έργου της Ρένας Καρθαίου, καθώς και ορισμένα ποιήματα του Αντώνη Λαμπρινίδη».⁴⁷

Επισημαίνεται ακόμη από τον Α. Καρακίτσιο ότι η ποιήτρια συγκαταλέγεται μεταξύ των ελάχιστων ποιητών της πρώτης ομάδας που δεν έχουν σπουδές στις παιδαγωγικές επιστήμες ή δεν έχουν εμπλακεί στην ιδεολογία του σχολείου.

2.3. Τίτλοι ποιημάτων ανά συλλογή

Το ποιητικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου, εκτείνεται σε πέντε ποιητικές συλλογές. Η συγγραφέας ασχολήθηκε συστηματικά με τη συγγραφή ποιημάτων από το 1970 έως και το 1998. Αργότερα κυκλοφόρησαν δύο βιβλία που παρουσίασαν το ποιητικό αυτό έργο συνολικά, περιλαμβάνοντας και ανέκδοτα ποιήματα. Οι εκδόσεις αυτές είναι οι εξής: *Ποιήματα για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας*. (1998), Θεσσαλονίκη: Μικρός Πρίγκηπας και *Όλη η Γη τραγουδάει*. (2000), Αθήνα: «Νέα Σύνορα» - Α. Α. Λιβάνη.

1. Χαμόγελα

Βραβείο Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς 1970

Πρώτη Έκδοση: (1971) Ιδιωτική Έκδοση. Δεύτερη Έκδοση: (1983) ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

Η συλλογή *Χαμόγελα* περιλαμβάνει τα ποιήματα με τους παρακάτω τίτλους:

---

⁴⁷ Καρακίτσιο, Α. (2002). *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*, σ. 92. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

Προσευχή για την καινούρια μέρα
Ξύπνα, τεμπέλικο παιδί
Ο μικρός ζωγράφος
Δυο παπούτσια σκονισμένα
Ο χιονάνθρωπος
Μόχθος
Ο κούκος μας του ρολογιού
Γαλήνη
Ο μικρός κουβαλητής
Καίγεται το δάσος
Αποκριάτικος χορός
Μητέρα μου
Στη δασκάλα που έφυγε
Νοσταλγία
Παιδική συναυλία
Χειμωνιάτικο βράδυ
Στάσου, συννεφάκι
Φόβος
Εικόνα
Άγια νύχτα
Η βαβυλωνία

Οι ανεμώνες
Ειμ' Ελληνόπουλο
Το παραμύθι
25 Μαρτίου
Κέρκυρα
Η νύχτα
Χαρά και λύπη
Ο μικρός μου αδελφός
Ο ζωολογικός μου κήπος
Το γέρικο πλατάνι
Τι θέλω
Σ' ένα γατάκι
Άνοιξη
«Ω γλυκύ μου Έαρ!»
Εικόνες από τις τέσσερις εποχές
Βιβλία
Αποχαιρετισμός
Νυχτερινό
Βραδινή Προσευχή

2. *Κυκλάμινα*

Βραβείο Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς 1973
Πρώτη Έκδοση: (1974) Νέα Σκέψη

Η συλλογή με τίτλο *Κυκλάμινα* είναι η δεύτερη ποιητική συλλογή της ποιήτριας. Τα ποιήματα που περιλαμβάνονται σε αυτήν είναι τα εξής:

Θε μου σ' ευχαριστώ
Ο μικρός μου αδελφός
Τα πήρε ο ύπνος
Μια πεταλούδα στη βροχή
Ευγνωμοσύνη
Το καπέλο του Κωστή
Ο κουμπάρας
Στη γιορτή της μητέρας
Το δελφινάκι
Η γατούλα και το χιόνι
Στον πατέρα
Προσκύνημα
Αστροναύτες στο φεγγάρι

Το φτερωτό καράβι
Ανάσταση
Ο μικρός περιηγητής
Σαν έρχεται η Άνοιξη
Το χαμόγελο
Τιμωρία
Ο κορυδαλλός
Πίστη
Εκδρομή με το τραίνο
Άγια νύχτα
Ο παππούς με την κιθάρα
Εικόνα
Τα μεθυσμένα

Στη Μητέρα
Το πλεκτό της γιαγιάς
Η γέννηση του τραγουδιστή
Το νανούρισμα της κούκλας
Νύχτα
Μεταμορφώσεις
Πρωτομαγιά
Βαρκούλα μου

Η ανεμώνη
Τα νιογέννητα πουλιά
Στο μικρό ακρογιάλι
Χωριό μου
Ο γάμος της Υβόννης
Συννεφάκια
Το χέρι του Χριστού
Αποχαιρετισμός

3. Το Βιβλίο της Μυρτώς

Βραβείο «Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς» 1975

Α΄ Έκδοση (1975) «Νέα Σκέψη»

Β΄ Έκδοση (1987) «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗ Α.Ε.

Η τρίτη βραβευμένη ποιητική συλλογή της Ντίνας Χατζηνικολάου με τίτλο *Το Βιβλίο της Μυρτώς* περιλαμβάνει τους παρακάτω τίτλους:

Πότε θα πάω σχολείο
Καλημέρα
Το φυλαχτό
Το ροζ τριανταφυλλάκι
Κυνηγώ μίαν ηλιαχτίδα
Τηλεφώνημα στο μπαμπά
Εν – δυο
Το κρινάκι
Το σκανταλιάρικο γατί
Η μπάλα
Η μπιζεζιά
Το κρυφτό
Το κυματάκι
Η κουκλίτσα μου η Ντόλη
Η ψιψίνα μας η Ασπρούλα
Χριστουγεννιάτικη νύχτα
Το ξύλινο αλογάκι
Στου παππού μου το νησί
Το μανιτάρι
Η καρδούλα μου
Το χελιδόνι

Πότε πια θα μεγαλώσω
Τα χρώματα
Ο φασουλής
Ο Χιονάνθρωπος
Το καλό μου το σκυλί
Η κάμαρά μου
Το παραμύθι της γιαγιάς
Η προσευχή
Ανοιξιάτικη γιορτή
Η τριανταφυλλιά
Τα ζώα
Χειμώνας
Το φεγγάρι
Το νανούρισμα των παπουτσιών
Τα δυο αρκουδάκια
Το ποδήλατό μου
Το νιογέννητο φεγγάρι
Η πεταλούδα
Τα πρώτα μου γενέθλια
Γράμμα στον παππού

4. *Καλημέρα...Καληνύχτα*

Βραβείο του «Κύκλου Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου» 1980
Πρώτη Έκδοση: (1980) «ΔΙΠΤΥΧΟ»

Η ποιητική συλλογή *Καλημέρα...Καληνύχτα* είναι η τέταρτη κατά σειρά συλλογή και περιλαμβάνει ποιήματα με τους παρακάτω τίτλους:

Καλημέρα	Πόσο μεγάλωσα
Ήλιε μου	Τα παιχνίδια του αγέρα
Άνοιξη	Φεγγαράκι μου
Το χελιδονάκι	Τα σκλαβάκια
Παίζουμε;	Παιχνίδια με τις λέξεις
Η κοκέτα η μαργαρίτα	Το τρελό φεγγάρι
Η πεταλούδα	Ένα φύλλο
Το διαβολάκι	Η μουσική του νερού
Το διψασμένο πουλάκι	Μεγάλη Παρασκευή
Το νανούρισμα του πεύκου	Το κάστανο
Μια βαρκούλα με πανί	Το παιδάκι που κοιμάται
Μια πετρούλα στ' ακρογιάλι	Πες μου, μικρή μου φώκια
Η τριανταφυλλιά	Η βροχή
Έχω έναν άγριο παππού	Το μαγαζί των παιχνιδιών
Και γελώ, γελώ...	Η γαλάζια μπαλίτσα
Απόβροχο	Άγγελε μου κοιμήσου
Οι δουλευτές του κάμπου	Καληνύχτα

5. *Χρυσό καλοκαίρι*

Πρώτη Έκδοση: (1998) Πατάκης

Η πέμπτη και τελευταία ποιητική συλλογή της ποιήτριας με τίτλο *Χρυσό καλοκαίρι* περιλαμβάνει τα παρακάτω ποιήματα:

Χρυσό καλοκαίρι	Ο ποντικός κι η ηλιαχτίδα
Το παιδί και το βιβλίο	Το τραγούδι της νύχτας
Οι Ολυμπιακού των ζουζουνιών	Η πολυθρόνα του παππού
Η αδερφή μου και η θάλασσα	Ο Τζίνο
Ο μουσαφίρης	Το γλαράκι του καλοκαιριού
Ένα γελαστό παιδί	Εικόνα
Το ποίημα	Είδα σπίτια
Ο παππούς και η μέλισσα	Σώστε τη φύση
Παίξε, μπαμπά!	Τ' αηδόνι
Το λυχνάρι του Αλαντίν	Η χωριάτισσα η γιαγιά μου
Ούτε ζέστη ούτε κρύο	Αγάπη
Του παραμυθιού η μαγεία	Ο μεγάλος καλλιτέχνης

Οι ευθείες κι οι καμπύλες
Ο Πινόκιο
Ο Δημητρός
Να μια καρδιά
Νησιά μου

Ο Ντορής
Καλοκαιρινό πουλί
Η δική μου προσευχή

Εκτός από τις παραπάνω ποιητικές συλλογές, το έργο της περιλαμβάνει 14 ανέκδοτα ποιήματα που περιέχονται στο βιβλίο *Ποιήματα για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας* (1998) από τις εκδόσεις «Μικρός Πρίγκηπας». Οι τίτλοι είναι οι εξής:

Το παιδί το καθαρό
Η γυμναστική μου
Η χειροτεχνία

Τα χρώματα
Η τηλεόραση
Ο ταχυδρόμος
Στη λαϊκή αγορά
Λούνα – παρκ
Γαϊδουράκι μου
Το αρνάκι
Ο χαρταετός
Το ελικόπτερο
Ταξίδι με τ' αυτοκίνητο
Γιατί;

2.4. Η Θεματική κατάταξη του έργου της

Η Ντίνα Χατζηνικολάου στα ποιήματά της αναπτύσσει θέματα που συναντώνται στην παραδοσιακή ποίηση. Τις περισσότερες φορές το θέμα εντοπίζεται εύκολα από τον τίτλο του ποιήματος.

Αρκετά από αυτά τα ποιήματα θα μπορούσαν να καταγραφούν (από άποψη θέματος) σε περισσότερες από μία κατηγορίες, αλλά η όποια κατηγοριοποίηση εξαρτάται έτσι κι αλλιώς από μια σχετική υποκειμενικότητα. Η καταγραφή αυτή βοηθάει στην εργασία, γιατί δίνει την πρώτη πληροφορία για τις πηγές έμπνευσης της ποιήτριας και τη σχέση του έργου με το παιδί και τα αγαπημένα του θέματα.

• Φύση και φυσικός κόσμος

Κύρια πηγή έμπνευσης για την ποιήτρια είναι το φυσικό περιβάλλον με όλα τα ζώα, τα πουλιά κ.ά. που ζουν μέσα σε αυτό. Φυσικά φαινόμενα, ο ήλιος, το φεγγάρι, τα σύννεφα, το ελληνικό τοπίο με τους κάμπους, τα βουνά και τις ακρογιαλιές του, όλα έχουν παρουσία στα ποιήματά της. Ενδεικτικά αναφέρουμε τους τίτλους:

Μια βαρκούλα με πανί

Πώς να χαρούμε

Ήλιε μου

Το τρελό φεγγάρι

Άνοιξη παιχνιδιάρικα

Ένα φύλλο

Το χελιδόνι

Η πεταλούδα

Σαν έρχεται η άνοιξη

Ο κορδαλλός

Η ψιψίνα μας η Ασπρούλα

Γειά σου Χελιδονάκι

Χειμώνας

Η κοκέτα η μαργαρίτα

Η μουσική του νερού

Το νανούρισμα του πέγκου

Νυχτερινό

Πρωϊνό

Το κάστανο

Μια πετρούλα στ' ακρογιάλι

Η βροχή

Τριανταφυλλιά-τριανταφυλλίτσα

Μια πεταλούδα στη βροχή

Βαρκούλα μου

Στο μικρό ακρογιάλι

Συννεφάκια

Κυνηγώ μιάν ηλιαχτίδα

Γαλήνη

Σ' ένα γατάκι

Το δελφινάκι

Το διψασμένο πουλάκι

Η γατούλα και το χιόνι

Τιμωρία

Τα νιογέννητα πουλιά

Τα ζώα

Το καλό μου το σκυλί

Πεταλούδα μου

Ο μικρός κουβαλητής

Σπίτι ζεστό

Απόβροχο

Εκδρομή με το τραίνο

Τα παιχνίδια του αέρα

Στο χιονισμένο δάσος

Φεγγαράκι μου

Εικόνα

Η γέννηση του τραγουδιστή

Νύχτα

Μεταμορφώσεις

Πρωτομαγιά

Η μπιζελιά

Το κυματάκι

Πέφτει χιόνι

Ανοιξιάτικη γιορτή

*Τα χρώματα
Το νιογέννητο φεγγάρι
Ευγνωμοσύνη
Στάσου συννεφάκι*

*Η τριανταφυλλιά
Άνοιξη
Καίγεται το δάσος
Οι
ανεμώνες*

- **Θρησκεία**

Από τη μελέτη του έργου της διαπιστώνεται ότι το ενδιαφέρον της ποιήτριας κερδίζει και η θεματική περιοχή της θρησκείας. Η συγγραφέας εμπνέεται από τις γιορτές της χριστιανοσύνης και από την επικοινωνία του ανθρώπου με το Θεό, μέσω της προσευχής. Ποιήματα με θρησκευτικό περιεχόμενο είναι τα παρακάτω:

*Μεγάλη Παρασκευή
Προσκύνημα
Το ροζ τριανταφυλλάκι
Χριστουγεννιάτικη νύχτα
Προσευχή για την καινούρια μέρα
Επίκληση*

*Θε μου, σ' ευχαριστώ
Ανάσταση
Το κρινάκι
Η προσευχή
Άγια νύχτα*

- **Πατρίδα**

Τα πατριωτικά ποιήματα αναφέρονται σε εθνικές επετείους, όπως αυτές γιορτάζονται στο σχολείο, ενώ άλλα ποιήματα αυτού του περιεχομένου εστιάζουν στην αγάπη του Έλληνα για τον τόπο του και την ιστορία του.

*Ο μικρός περιηγητής
Χωριό μου
25^η Μαρτίου
Ο μικρός μου αδελφός*

- **Οικογένεια**

Η πηγή έμπνευσης αυτών των ποιημάτων βρίσκεται στην καθημερινή ζωή του παιδιού, ανάμεσα στα μέλη της οικογένειάς του και στο χώρο του σπιτιού και του δωματίου του.

*Έχω έναν άγριο παππού
Και γελώ, γελώ
Πόσο μεγάλωσα
Το παιδάκι που κοιμάται
Στον πατέρα
Το φτερωτό καράβι
Ξύπνα τεμπέλικο παιδί*

*Άγγελε μου, κοιμήσου
Καληνύχτα
Τα πήρε ο ύπνος
Στη γιορτή της μητέρας
Το φεγγάρι
Γράμμα στον παππού
Μητέρα μου*

*Ο κούκος μας, του ρολογιού
Σπίτι ζεστό
Ο παππούς με την κιθάρα
Στη μητέρα
Το πλεκτό της γιαγιάς
Η Μυρτώ
Καλημέρα
Ο μικρός μου αδελφός
Στου παππού μου το νησί
Γιατί; Γιατί;*

*Το διαβολάκι
Η κάμαρα μου
Πότε πια θα μεγαλώσω
Χειμωνιάτικο βράδυ
Το παραμύθι της γιαγιάς
Τα πρώτα μου γενέθλια
Το φυλαχτό
Εν δυο*

• Παιχνίδι

Το παιχνίδι έχει μια ξεχωριστή θέση στη ζωή του παιδιού, είναι θεμελιακή δραστηριότητα του και το βοηθάει να εκδηλώσει την ενεργητικότητα, τη σωματική του δύναμη, να αναπτύξει την προσωπικότητά και τη φαντασία του. Η Ντίνα Χατζηνικολάου εμπνέεται από αυτήν την ανάγκη του παιδιού για παιχνίδι που είναι το δικαίωμα του στη χαρά και την απόλαυση.

*Η βαβυλωνία
Η κουκλίτσα μου η Ντόλη
Το ξύλινο αλογάκι
Το ποδήλατο μου
Χίλια αρώματα
Ο φασουλής
Ο μικρός ζωγράφος
Ο χιονάνθρωπος*

*Το νανούρισμα των παπουτσιών
Παίζουμε;
Το μαγαζί των παιχνιδιών
Το νανούρισμα της κούκλας
Το σκανταλιάρικο γιατί
Η μπάλα
Το κρυφτό
Τα δύο αρκουδάκια*

• Σχολείο και βιβλίο

Η ποιήτρια εντάσσει στη θεματολογία της, τη σχολική ζωή του παιδιού σαν στοιχείο της καθημερινότητας της. Εκφράζει επίσης την αγάπη της για το βιβλίο, προβάλλοντας στο παιδί την αξία της προσφοράς του στη χαρά και τη γνώση.

*Παιχνίδια με τις λέξεις
Η χειροτεχνία
Ο μικρός μου αδελφός
Δυο τ' Απρίλη
Πότε θα πάω στο σχολείο*

*Νοσταλγία
Βιβλία αγαπημένα
Μ' ένα βιβλίο πετάω*

- **Κοινωνική ζωή**

Αναφέρονται στην κοινωνική ζωή του παιδιού όπως τη βιώνει με τους φίλους του και με τη συμμετοχή του στα πολιτιστικά δρώμενα της παιδικής ηλικίας. Ποιήματα με θέμα την κοινωνική ζωή του παιδιού είναι τα εξής:

Οι δουλευτές του κάμπου

Εκδρομή με το τραίνο

Ο κύκλος

Ο γάμος της Υβόννης

Παιδική συναυλία

Αστροναύτες στο φεγγάρι

Αποχαιρετισμός

Ο καραγκιόζης

Αποκριάτικος χορός

Η

καρδούλα

2.4. Μορφολογικά της ποίησης

Στην ποίηση της Ντίνας Χατζηνικολάου αναδεικνύονται τα χαρακτηριστικά που αφορούν την αισθητική πλευρά του ποιήματός της, προσδιορίζοντας τους σκοπούς που αυτό υπηρετεί, προβάλλοντας παράλληλα την ιδεολογία της ποίησης. Έτσι στην παρουσίαση των χαρακτηριστικών αυτών, επιχειρείται η ανάλυση τους όπως και η συμβολή του καθενός απ' αυτά στη συνολική αξία του ποιητικού της έργου.

Ο ρυθμός και η μουσικότητα

Στα συστατικά αυτά της ποίησης της Ντίνας Χατζηνικολάου αναφέρεται ο Καρακίτσος επισημαίνοντας ότι οι βασικές σπουδές της στη μουσική ανιχνεύονται στα ποιήματά της⁴⁸.

Μάλιστα σύμφωνα με το ερευνητικό του έργο σχετικά με τα βιβλία των Ελλήνων ποιητών στη δεκαπενταετία 1986 έως 2000, θεωρεί την ποιήτρια εκπρόσωπο του λυρικορυθμικού μοντέλου ποίησης, του οποίου τα χαρακτηριστικά αναδεικνύει με την ανάλυση του στο ποίημα – μοντέλο της Ντίνας Χατζηνικολάου, το οποίο και παραθέτει:

Χρυσό Καλοκαίρι (από τη συλλογή ποιημάτων *Χρυσό Καλοκαίρι*)

*Χρυσό καλοκαίρι,
με κάνεις ξεφτέρι.
Ξυπνώ, δίνω σάλτο.
Τα ρούχα μου ανάποδα,
μιλώ στα τετράποδα.
Κλοτσάω τη μπάλα
πρωτιά στην τρεχάλα.
Στη θάλασσα ψάρι
στα βράχια κριάρι.
Σκοτούρες, μαθήματα
τα πήραν τα κύματα.
Μουγκρίζω, γρυλίζω,
τον κόσμο αλωνίζω.
Χρυσή κούνια δένω,
στα ουράνια ανεβαίνω,
αγόρι ατίθασο
καβάλα στον Πήγασο!*

Ο Καρακίτσος παρατηρεί ότι η αίσθηση της μουσικής αποτυπώνει τα ίχνη της πάνω στο σώμα του ποιήματος με ευκρινή τρόπο. Είτε με τα στοιχεία του ρυθμού, είτε με τη γλωσσική επεξεργασία (παρηχήσεις, συνηχήσεις, συνιζήσεις) των στίχων, αφήνει

---

⁴⁸ Καρακίτσος, Α. (2006), Σύγχρονη Παιδική Ποίηση. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

να περάσει ανάμεσα στο ποίημα ένας τόνος μελωδίας και ρυθμού που ανοίγει το ποίημα σε δρόμους ολικής πρόσληψης (ακουστικής, σωματικής και νοητικής) από το παιδί. Σημειώνει σχετικά, ότι η δημιουργία γρήγορου και νευρικού ρυθμού στο ποίημα είναι το αποτέλεσμα συνδυασμού της μορφής του ποιήματος, της λειτουργίας του μεσοτονικού μέτρου, των προσωδιακών αντιστοιχιών και της πλούσιας ομοιοκαταληξίας, παράλληλα με την εναλλαγή των εικόνων⁴⁹.

Προσθέτει επίσης, ότι το χιούμορ στο ποίημα δένει τα μουσικά στοιχεία της ποίησης, ενώ αντίθετα με την εσωτερική λογική που έχουν συνήθως τα παιδικά ποιήματα, οι εικόνες λειτουργούν σαν «κολάζ» και καταλήγει στο γεγονός ότι *το τελικό αποτέλεσμα, που προσλαμβάνει το παιδί από το ποίημα, είναι μια γιορτή ήχων και μια ατμόσφαιρα χαράς, παιχνιδιού, κίνησης και ξεφαντώματος*.⁵⁰

Σχετικά με τα υπόλοιπα ποιήματα της συλλογής «Χρυσό καλοκαίρι» παρατηρεί διατήρηση του ίδιου μουσικού τόνου, αλλά σε μικρότερο βαθμό, επισημαίνοντας ότι αυτό οφείλεται στην υιοθέτηση της λογικής του παραδοσιακού στίχου με τις ανάλογες συμβάσεις.

Ο Β. Αναγνωστόπουλος αναφέρει σχετικά με την παιδική ποίηση ότι *η ομοιοκαταληξία δε δίνει πάντα την αναμενόμενη αισθητική απόλαυση, αλλά ο ρυθμός και η μουσικότητα του στίχου*,⁵¹ επισημαίνοντας ότι τα παιδιά αγαπούν το ρυθμικό λόγο όπως έχει διαπιστωθεί από τα ποιήματα λαχνίσματος και τα νεότροπα limericks. Στη λειτουργία των ήχων των λέξεων αναφέρεται ο ομιλητής Γ. Σπανός⁵², στο Δ' Σεμινάριο του Κ.Ε.Π.Β., αναφέροντας ότι *αυτός μεταμορφώνεται με τη φαντασία σε μουσική και σε παράσταση, που κάνει το παιδί να βιώσει τη ζωή και τον κόσμο, ενώ παράλληλα αφομοιώνει το λόγο, καθώς αρμονικός κάνει την παρουσία του αισθητή σε μια ψυχή που δημιουργείται μαζί του*.

Η τεχνική της γλωσσικής επεξεργασίας που αναδεικνύεται στα ποιήματα της Ντίνας Χατζηνικολάου βασίζεται σε γλώσσα Νεοελληνική Δημοτική, όμως πλούσια και καλλιεργημένη, που συγχρόνως είναι άμεση και κατανοητή για το παιδί. Το αποτέλεσμα αυτής της επεξεργασίας είναι η ανάδειξη ρυθμού και μουσικότητας στα ποιήματά κάθε δομής και διαφορετικών συνδυασμών μέτρου, ομοιοκαταληξίας, αριθμού στροφών, αριθμού στίχων στις στροφές ή διαίρεσης του ποιήματος σε στροφές, όπως φαίνεται και από τα αποσπάσματα:

Μητέρα μου

*Ακούραστα χέρια
πλασμένα για χάρδια
μητέρα μου!*

⁴⁹ Καρακίτσιος, Α. (2006), Σύγχρονη Παιδική Ποίηση, σ.183. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

⁵⁰ Καρακίτσιος, Α. (2006), Σύγχρονη Παιδική Ποίηση, σ.184. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

⁵¹ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*, σ.53, Αθήνα: Εκδόσεις των Φύλων

⁵² Κ.Ε.Π.Β. (1991). Σύγχρονες τάσεις και απόψεις στην παιδική λογοτεχνία. Πρακτικά Δ' Σεμιναρίου του «Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου», σ. 49. Αθήνα: Εκδόσεις Ψυχογιός.

*Δύο μάτια που φέγγουν
στα μαύρα σκοτάδια
μητέρα μου!*

Η γέννηση του τραγουδιστή

*Ένα αλλόκοτο ζουζούνι είδα χτες βράδυ,
να φορά με δυσκολία
τη βαριά του πανοπλία
και το χρώμα ν' αναδεύει στο σκοτάδι*

Το χιούμορ

Το χιούμορ είναι ένα έντονο στοιχείο στα περισσότερα ποιήματα της Ντίνας Χατζηνικολάου, ενώ αρκετά ποιήματα της θα μπορούσαν να αποσπαστούν από τις διάφορες κατηγορίες της θεματολογίας του ποιητικού της έργου, ανεξάρτητα από τις συλλογές στις οποίες ανήκουν, συγκροτώντας έτσι μια αυτόνομη κατηγορία, όπως είναι τα ποιήματα: *Τα μεθυσμένα, Τηλεφώνημα στο μπαμπά, Το μανιτάρι, Η βροχή, Το σώμα μου, Το νανούρισμα των παπουτσιών, Το καπέλο του Κωστή, Γράμματα να μάθω*, κ.ά.

Στο χιούμορ έχει αναφερθεί και σαν στοιχείο που δένει τα μουσικά στοιχεία του ποιήματος *Χρυσό καλοκαίρι*, όπως το περιγράφει ο Καρακίτσος σημειώνοντας ότι αυτό (το χιούμορ) στηρίζεται σε απλούς μηχανισμούς.⁵³

Η ποιήτρια κατέχει μία ευρηματική διαχείριση του χιούμορ που συγχρόνως είναι και χαρακτηριστική του ύφους επειδή αναδεικνύεται σαν ευχάριστη έκπληξη με την οποία κλείνει συνήθως το ποίημα, κορυφώνοντας έτσι την χιουμοριστική διάθεση που διαφαίνεται στο ύφος μέχρι το σημείο αυτό, όπως παρατηρείται ενδεικτικά στο ποίημα *Το μανιτάρι*.

Το μανιτάρι

*Με βροχή μας ήρθ' η αυγή.
Πως δροσίστηκε η γη!
Φύτρωσαν και μανιτάρια
μες στα πράσινα χορτάρια*

*βρέχει, βρέχει κι όλο βρέχει
κι ένα μανιτάρι τρέχει
κι έχει και ποδάρια δύο
Ποπό, τι ' ναι πάλι αυτό;*

*Δύο τρεχάτα ποδαράκια
με παπούτσια και καλτσάκια*

---

⁵³ Καρακίτσος, Α. (2002) *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

κάτω από μια τόση ομπρέλα,
είναι η αδελφή μου η Στέλλα!

Με το χιούμορ η ποιήτρια δίνει χαρά, γέλιο και αισιόδοξη διάθεση για τη ζωή και τον κόσμο που το περιβάλλει. Άποψη που επιβεβαιώνεται από τον Ηρακλή Καλλέργη⁵⁴ όπου επισημαίνει ότι το χιούμορ είναι στοιχείο της υψηλής τέχνης και απόλυτα αναγκαίο για τη ψυχική ζωή του παιδιού, αναφερόμενος στον Αντώνη Μπενέκο και την άποψη του ότι «*Το χιούμορ ανταποκρίνεται στην οργανική ανάγκη του παιδιού να γνωρίσει τον κόσμο σε μια ατμόσφαιρα αισιοδοξίας και παιχνιδιού, χαράς και αυτοϊκανοποίησης*». Στο ίδιο σεμινάριο ο εισηγητής Δώρος Θεοδούλου υποστηρίζει ότι «*Το χιούμορ καλλιεργεί μία αισιόδοξη εικόνα του παιδιού για τον κόσμο και το απελευθερώνει από τον εγωκεντρισμό και τα αισθήματα προσωπικής ανεπάρκειας που το κατέχουν*».

Έλληνες ποιητές της παιδικής λογοτεχνίας που προβάλλουν το χιούμορ στα έργα τους, θεωρούνται ότι συμβάλλουν στη ψυχική υγεία του παιδιού που είναι προϋπόθεση για αισιόδοξη στάση ζωής.⁵⁵ Η Γαλάτεια Γρηγοριάδου – Σουρέλη, συγγραφέας της παιδικής λογοτεχνίας, αναφέρει για το χιούμορ: «*Αυτό είναι το σημερινό μαρτύριο του συγγραφέα, ειδικά όταν γράφει για παιδιά. Να δίνει ελπίδα, όταν και ο ίδιος φοβάται πως χάθηκε η ελπίδα. Να μπολιάζει την ιστορία του με χιούμορ, όταν όλα τον αποτρέπουν γι' αυτό*».⁵⁶

Ποιητικά τεχνάσματα

Η Ντίνα Χατζηνικολάου χρησιμοποιεί με άνεση το ποιητικό τέχνασμα της προσωποποίησης, δίνοντας ψυχή και ανθρώπινες ιδιότητες στα στοιχεία της φύσης, στα φυτά και στα ζώα.

Η τάση (ειδικά του παιδιού της προσχολικής ηλικίας) είναι να δίνει ζωή σε όλα, επειδή δεν διακρίνει μια πολύ σαφή διαχωριστική γραμμή μεταξύ άψυχου και έμψυχου. Πείθεται το παιδί ότι το ζώο το καταλαβαίνει και αντιδρά συναισθηματικά, συνηθίζει δε να μιλάει το ίδιο στα ζώα του, τα ζωντανά αλλά και τα πάνινα.⁵⁷

Η ποιήτρια γράφοντας για τα άψυχα, περιγράφει τη δράση τους και τα αισθήματα τους σαν ανθρώπινες δράσεις και αισθήματα, όπως φαίνεται με χαρακτηριστικά παραδείγματα σε στίχους των ποιημάτων της:

⁵⁴ Κ.Ε.Π.Β (1988). *Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί, Εισηγήσεις στο Β' Σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου*, Καρδίτσα (15 και 16 Νοεμβρίου 1986), σ.23,35. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

⁵⁵ Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, Λ. (1983). *Μιλώντας για τα παιδικά βιβλία*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

⁵⁶ Κ.Ε.Π.Β (1988). *Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί, Εισηγήσεις στο Β' Σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου*. σ. 133, Καρδίτσα (15 και 16 Νοεμβρίου 1986). Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

⁵⁷ Κ.Ε.Π.Β (1988). *Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί, Εισηγήσεις στο Β' Σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου*, Καρδίτσα (15 και 16 Νοεμβρίου 1986). Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Η βροχή χορεύει (*Η βροχή*), τα σύννεφα «τρέχουν» στ' ουρανού τη στράτα (*Συννεφάκια*), η τριανταφυλλιά έχει «παρέα» την πασχαλιά και τα ζουζούνια (*Τριανταφυλλιά*) το αστεράκι «γλίστρησε» (*Στο χιονισμένο δάσος*), το χιόνι «απλώνει» χαλί (*Πέφτει χιόνι*), το φεγγάρι «παίζει» κρυφτό (*Αστροναύτες στο φεγγάρι*) κ.ά.

Αλλά και στα παρακάτω:

Τα παιχνίδια «νιώθουν μοναξιά» στα κουτιά τους (*Το μαγαζί των παιχνιδιών*), τα πολύχρωμα ψαράκια «χαίρονται» (*Το δελφινάκι*), το μυρμηγκάκι «απορεί» (*Πρωτομαγιά*), τ' αγέρι «κάνει τρέλες» (*Τα παιχνίδια του αγέρα*) κ.ά.

Επίσης η Ντίνα Χατζηνικολάου δίνει πλούτο και βάθος στο ποίημα, με το μεταφορικό λόγο της γλώσσας, αποδίδοντας σε λέξεις μία ιδιότητα πέρα από αυτή της κυριολεκτικής της έννοιας, όπως στις εκφράσεις: έχει η καρδιά μου «πανηγύρι» (*Ηλιε μου*), να γίνουν θάλασσα «χρυσή» τούτα τα στάχυα! (*Μόχθος*), φωνούλες και γέλια «δειλά» φτερουγίσματα (*Αποχαιρετισμός*).

Έτσι στα ποιήματα επιτρέπεται και ο διάλογος του παιδιού μ' ένα ζώο, φυτό ή κάτι άψυχο, όπως στα αποσπάσματα:

Ηλιε μου

*Ήρθε η βροχούλα να μου γνέψει
Απ' το κλειστό μου παραθύρι.
«Τικ τακ, τικ τακ, άνοιξε λίγο!»
«Όχι, βροχούλα, δε σ' ανοίγω.*

Το καλό μου το σκυλί

*Το καλό μου το σκυλί,
σαν με δει μες στην αυλή,
μες τα μάτια με κοιτά.
«Θες να παίζουμε;» ρωτά.*

Το κρινάκι

*«Που πας καρδερινούλα;
Στάσου να σου μιλήσω!»
«Στην εκκλησία πηγαίνω,
γλυκά να τραγουδήσω».*

Λεκτική εικονοπλασία

Με αυτή την πλούσια και ζωντανή γλώσσα, η Ντίνα Χατζηνικολάου σχηματίζει τις εικόνες στην ποίηση της συνθέτοντας σκηνικά που εναλλάσσονται συχνά, με τη γνώση ότι το παιδί είναι περισσότερο «θεατής» και «ακροατής» ενώ «ζει» το κείμενο σχηματίζοντας τις δικές του εικόνες, ανάλογα με τη φαντασία του.

Η ποιήτρια «ζωγραφίζει» εικόνες σε κάθε στροφή⁵⁸, ανάλογες με το αφηγηματικό ή δραματικό στοιχείο του ποιήματος. Στις εικόνες δίνει ζωντάνια και κίνηση προτρέποντας το παιδί να «ζήσει» έξω από τον πραγματικό κόσμο.

Κάποιες εικόνες περιγράφονται σε ζωγραφικοί πίνακες ιδιαίτερης αισθητικής, όπως στο απόσπασμα:

Μια πετρούλα στ' ακρογιάλι

*Μια πετρούλα αστράφτει
στο μικρό ακρογιάλι,
μια πετρούλα αστέρι,
που δε μοιάζει μ' άλλη.*

Άλλοτε η εναλλαγή των εικόνων δημιουργεί μια κίνηση που μαζί με το ρυθμό κινεί το παιδί να τραγουδήσει και να χτυπήσει παλαμάκια, όπως στα αποσπάσματα:

Το καπέλο του Κωστή

*Μ' ένα ψάθινο καπέλο
ανηφόριζε ο Κωστής.
Σ' ένα φύσημα του αγέρα,
το καπέλο καταγής,
παίρνει τούμπες, πάει πέρα.*

Η βροχή

*Δυο καρεκλοπόδαρα
κάνουν μακροβούτι,
μια σανίδα κυνηγά
το κονσερβοκούτι.*

Η επίδραση αυτής της λειτουργίας της ποίησης στο παιδί, μέσω της εικονοπλασίας, αλλά και της δράσης που πραγματώνεται από την εναλλαγή των εικόνων και τη ρυθμικότητα, επισημαίνεται στο 6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο του ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.

---

⁵⁸ Κανατσούλη, Μ. (2002). *Εισαγωγή στη Θεωρία και Κριτικής της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press A.E.

(2012)⁵⁹. Συγκεκριμένα αναφέρεται: «Σύμφωνα με τον Τσουκόφσκι τα ποιήματα που απευθύνονται στα παιδιά, πρέπει να έχουν:

- Εικονοπλασία, δηλαδή κάθε στροφή του ποιήματος να αναπαριστάει μια εικόνα
- Δράση, η οποία πραγματώνεται με πλούσια εναλλαγή εικόνων, έντονο ρυθμό έτσι ώστε να παρακινείται το παιδί να τραγουδήσει και να χτυπήσει παλαμάκια».

Η αγάπη για το παιδί (ως πηγή έμπνευσης και έκφρασης της ποιήτριας)

Η παρουσία του παιδιού είναι έντονη στο ποιητικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου. Απευθύνεται στο παιδί με ευαισθησία και τρυφερότητα αλλά και με βαθιά γνώση των παιδικών αναγκών και ενδιαφερόντων, εκφράζοντας την αγάπη της προς αυτό άμεσα με φυσικότητα και λιτό λόγο.

Ο Β. Αναγνωστόπουλος αναφερόμενος στην ποιήτρια, γράφει ότι: *είναι γνήσια ποιητική φωνή με πηγαίο τόλαντο που κατέχει τον τρόπο να μιλεί τρυφερά και στοργικά στο παιδί, να νιώθει τη ψυχή του, να συλλαμβάνει τις βαθύτερες ανάγκες και έγνοιες του και να τις ντύνει με ωραίους στίχους και λαμπερές εικόνες.*

Παρακάτω αναφέρει συγκεκριμένα πως το «βιβλίο της Μυρτώς» είναι αυτό που αποκαλύπτει το αληθινό ταλέντο της Χατζηνικολάου. Εδώ δεν χαιρέται κανείς τον τραγουδιστό στίχο -γνώρισμα άλλωστε της άρτιας τεχνικής της – αλλά μια ξεχωριστή ευαισθησία και έναν κραδασμό ψυχής, που φανερώνουν τη γνώση της ψυχολογίας των Νηπίων. Τα ποιήματα της για Νήπια είναι πλούσια σε ρυθμό και ωραίες εικόνες, έχουν χάρη, απλότητα, χιούμορ. Θαυμάζει πράγματι κανείς τη χιουμοριστική διάθεση στη «Μπιζελιά» :

*Κάποιο μπιζελάκι – μ' όνειρα τρελά,
Ξέφυγε απ' τα χέρια μου – πήδησε ψηλά.
Τ' άλλα τα μπιζέλια – σκάσανε στα γέλια.
Κούκου! Μου φωνάζει... ψάξε να με βρείς...*

Το «Βιβλίο της Μυρτώς» έχει μια θαυμαστή ευρηματικότητα και αποδειώνει πόσα μπορεί να προσφέρει η ποιήτρια στο δύσκολο τομέα της προσχολικής αγωγής, στην ποίηση για μικρά παιδιά.

Η Ντίνα Χατζηνικολάου γράφει με αγάπη και τρυφερότητα για το παιδί και το παρακολουθεί στην καθημερινή του ζωή στις χαρές, τις λύπες του, αφουγκράζεται τους προβληματισμούς του. Συγκινεί ο τρόπος που αποτυπώνει την παιδική ματιά και τον παιδικό κόσμο με τις ανάγκες και τις ευαισθησίες του, χωρίς τη λογική και τη νοοτροπία των ενηλίκων, άποψη που διατυπώνει ο Καρακίτσος σχετικά με τους ποιητές του λυρικορυθμικού μοντέλου ποίησης.⁶⁰ Συγκεκριμένα αναφέρει ότι στα

⁵⁹ Η δημιουργική γραφή στο Νηπιαγωγείο (2012). Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.) σ. 4, 6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 5-7 Οκτωβρίου 2012. Ανακτήθηκε από www.elliepek.gr

⁶⁰ Καρακίτσος, Α. (2002). *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*, σ.330. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

ποιήματα αυτής της κατηγορίας η οπτική ξεπερνά την πρόθεση να μιμηθεί την παιδική ματιά και δίνει προτεραιότητα στο «βλέπω» και στο «αισθάνομαι» του παιδιού. Ανταποκρίνεται στην έμφυτη αίσθηση του παιδιού για το ρυθμό, τη μελωδία και τη μουσικότητα του στίχου. Στήνει ένα σκηνικό χαράς, γέλιου, διασκέδασης και ευτυχίας.

Μια σχετική κριτική μας δίνει ο Α. Καρακίτσιος για τα ποιήματα της συλλογής *Χρυσό καλοκαίρι*: «Η θεματολογία σε αυτήν τη συλλογή είναι επικεντρωμένη σε θέματα που ενδιαφέρουν το παιδί και αναπτύσσονται με την ανάλογη ευαισθησία και προσοχή. Η ποιήτρια έχει μία προσωπική λογική με την οποία προσεγγίζει το παιδί. Υιοθετεί αρχικά μια στάση πολύ κοντινή στην ηλικία του παιδιού, του μιλάει ως ίση προς ίσο και έχει σχεδόν αποκλείσει οτιδήποτε έχει σχέση με μετάδοση αξιών, προβληματισμών και καλλιέργεια προτύπων. Συνειδητά μέσα από το χιούμορ, το παιχνίδι, τη χαρά και την ανεμελιά, προσπαθεί να επικοινωνήσει άμεσα με το παιδί.»⁶¹

Η άποψη της Λότης Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου⁶² ότι ο συγγραφέας των παιδικών βιβλίων καλείται να προβάλλει το δικό του εσωτερικό κόσμο και «να αντλεί από τα δικά του βιώματα για να είναι γνήσιος» οδηγεί στον πιθανό ισχυρισμό ότι γενικά στο έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου ανιχνεύεται η βιωματική εμπειρία της μητέρας που επικοινωνεί με το δικό της παιδί, τη Μυρτώ, στο οποίο και αφιερώνει τη συλλογή «Το βιβλίο της Μυρτώ». Σκέψη που ερμηνεύει την τόση αμεσότητα και τρυφερότητα στην έκφραση του ποιητικού της έργου για το παιδί, και τη δύναμη της έμπνευσης της.

Στα ποιήματα της, ένα παιδί μεγαλώνει:

Πόσο μεγάλωσα

*Τα παπούτσια μου στενεύουν,
το καπέλο δε μου κάνει
Κόντννε πολύ, θαρρώ,
και το μπλε μου το φουστάνι.*

Αισθάνεται την ασφάλεια της μητρικής αγκαλιάς και χαίρεται να ζει μέσα στην οικογένεια και τον κόσμο που το περιβάλλει, όπως στο απόσπασμα από το ποίημα *Στη μητέρα* και στο ποίημα *Καλημέρα*:

Στη μητέρα (απόσπασμα)

*Αν είν' απόψε αστροφεγγιά,
μανούλα, πάρε με αγκαλιά!
Κάνε φτερά τα δυο σου χέρια
και ανέβασέ με ως τ' αστέρια*

⁶¹ Καρακίτσιος, Α. (2002). *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*, σ.184. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

⁶² Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, Λ. (1983). *Μιλώντας για τα Παιδικά Βιβλία*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Καλημέρα

*Τι ωραίο να λες
Γελαστά «καλημέρα»!
Καλημέρα, μανούλα
Καλημέρα, πατέρα*

*Καλημέρα, σκυλάκι,
γάτα, κότα και χήνα.
Καλημέρα σας, δέντρα,
τριαντάφυλλα, κρίνα.*

*Καλημέρα στον ήλιο,
στα βουνά πέρα ως πέρα.
Τι ωραίο να ζυπνάς
και να λες «καλημέρα»!*

Ωστόσο, το παιδί δεν παρουσιάζεται φρόνιμο, υπάκουο, άβουλο και απενοχοποιημένο. Έχει συνείδηση ευθυνών και καθηκόντων και προβληματίζεται στον κόσμο των ενηλίκων, όπως διαφαίνεται και στο απόσπασμα του ποιήματος *Προσευχή για την καινούρια μέρα*:

*Χριστούλη μου, βούλησέ με
να ' ναι οι πράξεις μου σωστές.
Τα σφάλματά μου, φώτισε με,
να ' ναι λιγότερα από χθές.*

*Να μη λυπήσω τη μητέρα,
να μην αρχίσω τους θυμούς,
κι απ' το σχολειό τούτη τη μέρα
να φέρω πιο καλούς βαθμούς.*

Στα ποιήματα της Ντίνας Χατζηνικολάου, το παιδί χαίρεται το παιχνίδι. Η σπουδαιότητα του παιχνιδιού, τονίζεται στο Β' Σεμινάριο του Κ.Ε.Π.Β.⁶³ με την εισήγηση της Μ. Μιράσγεζη, η οποία παρουσιάζει ένα απόσπασμα από το ποίημα της Ντίνας Χατζηνικολάου (*Φεγγαράκι μου*):

*Φεγγαράκι μου, σε νιώθω κάθε βράδυ
να γλιστράς στην κάμαράς μου το σκοτάδι
να μ' αγγίζεις μες του ονείρου το ταξίδι,
σαν παιδάκι που λαχτάρησε παιχνίδι.*

---

⁶³ Κ.Ε.Π.Β (1988). *Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί, Εισηγήσεις στο Β' Σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου*, σ. 40. Καρδίτσα (15 και 16 Νοεμβρίου 1986). Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Στο σεμινάριο αυτό διαπιστώνεται ο περιορισμός του παιχνιδιού και η χαρά που λείπει από το παιδί της πόλης, στις συνθήκες αστικοποίησης του 20^{ου} αιώνα όπως φαίνεται από το ποίημα της Ντίνας Χατζηνικολάου που παρατίθεται:

*Πώς να χαρούμε εμείς οι δύο;
Κι αχ, η άνοιξη κοντοζυγώνει.
Σ' ένα κλουβάκι εσύ. Κι εγώ
σ' ένα στενάχωρο μπαλκόνι.*

*Κρυφά σου ανοίγω το πορτί
Πώς χαίρομαι τη λευτεριά σου!
πέτα στου κάμπου τη γιορτή
Γειά σου, μικρέ μου φίλε. Γειά σου!*

Η εισηγήτρια επισημαίνει σχετικά με το παιχνίδι στην παιδική λογοτεχνία: *Θα ήταν πραγματικά περίεργο αν στα έργα των λογοτεχνών μας που προορίζονταν για παιδιά, δεν έπαιξε ένα σημαντικό ρόλο το παιχνίδι και δεν εκδηλώνονταν συχνά η ανάγκη του παιχνιδιού για το παιδί, η επιθυμία της ελεύθερης εκλογής του, η χαρά της απόκτησής του, η γοητεία που ασκεί αυτό και δεν διαφαίνονταν μέσα από τα λογοτεχνικά έργα η παιδαγωγική και η ψυχολογική του σημασία.*⁶⁴

Πολλά ποιήματα της Ντίνας Χατζηνικολάου αναφέρονται στο παιχνίδι. Ποιήματα όπως *Ο Χιονάνθρωπος*, *Η Βαβυλωνία*, αποτυπώνουν τη χαρά του παιδιού από το ομαδικό παιχνίδι με φίλους στην αυλή, ή στο δάσος (όπως το ποίημα *Το κρυφτό*).

Άλλα ποιήματα που αφορούν στο παιχνίδι είναι: *Το ξύλινο άλογό μου*, *Η μπάλα* κ.ά. Σ' αυτά, το παιδί παίζει μόνο του και συνομιλεί μαζί τους. Ένα συμβολικό παιχνίδι, (το παιχνίδι του γάμου) παρουσιάζει το ποίημα της Ντίνας Χατζηνικολάου που όπως επισημαίνεται στην ίδια εισήγηση, είναι συνηθισμένο στην ελληνική παιδική λογοτεχνία.

Ο γάμος της Υβόννης

*Μαζεύτηκαν τα παιδιά
Κάτω απ' τη βαλανιδιά
να γλεντήσουν, να χορέψουν,
την Υβόννη να παντρέψουν.*

Η ευρηματικότητα της έμπνευσης της ποιήτριας συνθέτει μια επιπλέον λειτουργία στην έννοια του παιχνιδιού, που δίνει στο παιδί τη θέση του θεατή ενός παιχνιδιού, σε άλλους χώρους και με άλλους όρους.

---

⁶⁴ Κ.Ε.Π.Β (1988). *Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί*, Εισηγήσεις στο Β' Σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, σ. 39. Καρδίτσα (15 και 16 Νοεμβρίου 1986). Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Στο ποίημα *Η πεταλούδα* είναι η εικόνα της πεταλούδας που γυροφέρνει το ψωμί στο στρωμένο τραπέζι και «με τα πιάτα μας παίζει». Στο ποίημα *Τα παιχνίδια του αγέρα*, αυτός που παίζει είναι τ' αγέρι:

*Τρέλες που κάνει σήμερα τ' αγέρι!
Δέντρα, λουλούδια γίνανε άνω κάτω
Μου βούτηξε το κέντημα απ' το χέρι
και σκέπασε τον κοιμισμένο γάτο.*

Όπως και στο ποίημα *Το τρελό φεγγάρι* το παιδί παρακολουθεί από το κρεβάτι του τα παιχνίδια του φεγγαριού στις γρίλλιες και στον καθρέπτη, νιώθοντας την ευτυχία της ανακάλυψης ενός τέτοιου παιχνιδιού.

2.5. Οι ιδέες / αξίες

- **Αγάπη για τη φύση και το φυσικό περιβάλλον**

Το φυσικό περιβάλλον είναι μια πλούσια πηγή έμπνευσης για την ποιήτρια. Γράφει για την αλλαγή των εποχών, τον ήλιο, το φεγγάρι, τη βροχή, το χιόνι, τα σύννεφα, τη νύχτα, το πρωινό και για το πλούσιο ελληνικό τοπίο με τους κάμπους, τα βουνά και τις ακρογιαλιές του. Η φύση παρουσιάζεται ανέπαφη όπως στην εποχή πριν τη δημιουργία του αστικού περιβάλλοντος, σχεδόν εξιδανικευμένη, ενώ διακρίνεται θαυμασμός για το μεγαλείο της.

Η εικονοπλασία της ποίησης της, συνθέτει εικόνες – πίνακες ζωγραφικής όπου αναδεικνύονται το φως, τα χρώματα και η μαγεία του φυσικού κόσμου, στον οποίο συνυπάρχουν αρμονικά φυτά, ζώα, έντομα και πουλιά ενώ οι εικόνες έχουν ομορφιά και κίνηση. Πιστεύει ότι η συνειδητοποίηση αυτής της ομορφιάς παράγει αγάπη και ανθρωπιά.

Το ποίημα της Ντίνας Χατζηνικολάου *Παίζουμε*; παρουσιάζει ο εισηγητής Ν.Ε. Παπαδογιαννάκης, στο Δ' Σεμινάριο του Κ.Ε.Π.Β. σημειώνοντας ότι *με την ποίησή της προσπαθεί να φτερώσει την καθημερινότητα, να ευαισθητοποιήσει και μέσα από τις μικρές και ασήμαντες ομορφιές να συντονίσει μέσα στη ψυχή των παιδιών την ίδια την ομορφιά.*⁶⁵

*«Παίζουμε;» μου 'πε η δροσοσταλιά
στην άκρη της πευκοβελόνας
«Κρύψου» της είπα και τη βρήκα
Μες 'στην καρδιά της ανεμώνας.*

---

⁶⁵ Κ.Ε.Π.Β. (1991). *Σύγχρονες τάσεις και απόψεις στην παιδική λογοτεχνία*. σ. 97 Πρακτικά Δ' Σεμιναρίου του «Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου». Αθήνα: Εκδόσεις Ψυχογιός.

Στα ποιήματα της Ντίνας Χατζηνικολάου η φύση είναι ο χώρος παιχνιδιού για το παιδί, αλλά και ο χώρος των θαυμάτων και των «γιατί;» όπως στο ομώνυμο ποίημα:

Γιατί; Γιατί;

*Γιατί μες το χειμώνα
ανθίζει η μυγδαλιά μας;
Γιατί γεμίζει αγκάθια
η τριανταφυλλιά μας;*

*Γιατί βροντά κι αστράφτει
σαν έχει καταιγίδα;
Γιατί φυτρώνει ο σπόρος;
Γιατί πηδά η ακρίδα;*

Η αξία της εργασίας και της εργατικότητας αναδεικνύεται στο ποίημα *Μόχθος*, όπου οι «καρποί» είναι η ανταμοιβή του κόπου του γεωργού και οι «ανθοί», ανταμοιβή του ιδρώτα του.

Μόχθος

*Ο μόχθος κάνει τους καρπούς.
Ο ιδρώτας ξεπετάει ανθούς
μες απ' τα βράχια!
Και τι φροντίδα περισσή
να γίνουν θάλασσα χρυσή
τούτα τα στάχυα!*

Στη φύση όλα τα πλάσματα μοχθούν, έχοντας το καθένα τον προορισμό του, όπως τον αποτυπώνει το απόσπασμα του ποιήματος:

Οι δουλευτές του κάμπου

*Σα γλυκοχαράζει η μέρα,
τι δουλειά στον κάμπο πέρα!
Πόσοι εργάτες μαστορεύουν,
χτίζουν, κουβαλούν, μαζεύουν.*

*Προκομένο χελιδόνι
τη φωλίτσα του στεριώνει.
Μελισσούλες στην κυψέλη,
να τ' ολόξανθο το μέλι!*

Σε πολλά ποιήματα της Ντίνας Χατζηνικολάου αναδεικνύεται η σχέση του παιδιού με τα κατοικίδια ζώα, σαν μια σχέση τρυφερή που δίνει χαρά και ευκαιρία για παιχνίδι και σκανταλιά, που έχει όμως έναν έντονο προστατευτικό χαρακτήρα από την μεριά

του παιδιού. Αυτή η στάση του παιδιού επεκτείνεται απέναντι σ' όλα τα πλάσματα της γης, όπως φαίνεται στα αποσπάσματα:

Η γατούλα και το χιόνι

*Μα νιώθεις ανήμπορο
να παίζεις και τρέμεις,
μικρό μου γατάκι...*

*Ωραίο το χιόνι,
μα πόσο ομορφότερο
για σένα το τζάκι!*

Τα ζώα

*Μη δεν έχετε φαγάκι;
Μη σας λείπει το νεράκι
ή ένα χάδι τρυφερό;
Πέστε μου, να σας χαρώ!*

Το έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου στην ποίηση αλλά και στην πεζογραφία, δείχνει έναν μεγάλο βαθμό ευαισθησία της σε θέματα που αφορούν στην στάση του ανθρώπου απέναντι στα ζώα. Τα βλέπει σαν πλάσματα που μας προσφέρουν χαρά αλλά και γνώση, ζητούν όμως αγάπη και την από μέρους μας προστασία τους. Επικριτικό για την αντίθετη στάση, είναι το ποίημα:

Τιμωρία

*Γιατί, Απόστολε, γιατί
έριζες πέτρα στο γατί
κι όταν, μες στο χειμώνα,
γύρεψε τ' άμοιρο πουλί
δύο ψιχουλάκια στην αυλή,
τέντωσες τη σφεντόνα;*

Η ίδια ευαισθησία διακρίνει την ποίησή της σχετικά με το οικολογικό πρόβλημα. Στο οικολογικό πρόβλημα που αναδείχτηκε στην διευρυμένη θεματολογία της ελληνικής παιδικής ποίησης μετά το 1970, αναφέρεται ο Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, επισημαίνοντας ότι η παιδική ποίηση, χωρίς να χάσει το λυρισμό της, προβάλλει το αίτημα της προστασίας του περιβάλλοντος. Παραθέτει ένα σχετικό ποίημα της Ντίνας Χατζηνικολάου, με σχόλιο: «Αυτό το αίτημα προβάλλει η ποιήτρια με το δικό της τρόπο, κάποτε με πικρό χιούμορ».⁶⁶

---

⁶⁶ Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (2001). *Ιδεολογία και Παιδική Λογοτεχνία (Έρευνα και Θεωρητικές Προσεγγίσεις)*, Πρώτος Τόμος, σ.307 . Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

*Τι βαριά που 'χει αρρωστήσει
κι έχει τόσο αδυνατίσει
η μανούλα μας η Φύση!*

*Καιν' τα δέντρα, τα πουλιά,
Στέναξε η γαριφαλλιά,
δάκρυ κι η δροσοσταλιά...*

*Βάζει ο γρύλος τα γυαλιά του:
-Μα δε βλέπετε λοιπόν;
Τη σκοτώνει το μπετόν!*

*Κι η γιατρίνα η κουκουβάγια
Συμπληρώνει: «Διαπιστώνω
πως χρειάζεται οξυγόνο».*

*Ξεροβήχει ένας ασβός:
-Μμμ ... είναι σοβαρό το θέμα,
Μήπως θα 'θελε νέο αίμα;*

*Η μανούλα μας η Φύση
Υποφέρει από καρδιά...
Σώστε την εσείς, παιδιά!*

- **Πατριωτισμός**

Η Ντίνα Χατζηνικολάου μοιράζεται με το παιδί την ιδέα της πατρίδας με έναν ιδιαίτερο τρόπο. Στα λίγα ποιήματα πατριωτικού περιεχομένου η έννοια της πατρίδας διακρίνεται μέσα από την περιγραφή ενός όμορφου χωριού (*Χωριό μου*). Επίσης από την περηφάνεια που νιώθει το ελληνόπουλο όταν στο ποίημα *Ο μικρός περιηγητής*, το μικρό ξανθόμαλλο παιδί από τον μακρινό βορρά, θαυμάζει τον Παρθενώνα και ονειρεύεται τις ξανθές Νηρηίδες και τις Δρυάδες.

Αποδίδει το βάθος του αισθήματος με έναν μοναδικό και χωρίς έξαρση τρόπο, το ποίημα:

Ο μικρός μου αδελφός

*Ο μικρός μου αδελφός
μόλις έμαθε να γράφει
μ' ένα φι, ένα ωμέγα και ένα σίγμα
έγραψε τη λέξη «φως»
και ζωγράφισε ένα ηλιόλουστο χωράφι.*

*Είναι τρία γραμματάκια
που τ' αγάπησε με πάθος!
Όμως, τούτη τη φορά με κεφαλαία
Έγραψε τη λέξη «φως»
και ζωγράφισε μια ελληνική σημαία.*

- **Θρησκευτικότητα**

Αυτή η έννοια αποτυπώνεται στα ποιήματα σαν αγάπη και πίστη στην ύπαρξη και τη συνέχεια του κόσμου και σαν πεποίθηση πως ο Θεός έπλασε αυτόν τον κόσμο και ενδιαφέρεται για τον άνθρωπο. Είναι περισσότερο ανθρωποκεντρικά, χωρίς να καθοδηγούν ή να εμβάλλουν απαγορεύσεις ή το φόβο στο παιδί.⁶⁷

Η Ντίνα Χατζηνικολάου βλέπει ένα παιδί που νιώθει ευγνωμοσύνη για το δημιουργό της φύσης που μέσα της ζει και που η ομορφιά της του δίνει τόση χαρά και απόλαυση, όπως στο απόσπασμα του ποιήματος *Θε μου, σ' ευχαριστώ*

*Κι απόλαυσα ήχους μαγικούς
απ' την αυγή ως το δείλι
και μύρισα της λυγαριάς
κλωνάρι ευωδιαστό.
Γεύτηκα κούμαρου δροσιά,
κοκκίνησαν τα χείλη.
Άλλη μια μέρα όμορφη.
Θε μου σ' ευχαριστώ...*

Το παιδί συμμετέχει και βιώνει την κοινωνική διάσταση της θρησκείας με τα θρησκευτικά ήθη και έθιμα σαν μέλος της ελληνικής οικογένειας.

Η ευλάβεια δε θα μπορούσε να εκφραστεί πιο ποιητικά από όσο στο ποίημα *Ανάσταση*:

*Άγια νύχτα τ' Απρίλη,
γιορτινή φορεσιά,
«δεύτε λάβετε φως»,
έλαμψε όλη η εκκλησιά!*

*Η λαμπάδα μου καίει
μες τα μύρια αγιοκέρια,
ο Χριστός αναστήθη
μες τα δυο μου τα χέρια!*

---

⁶⁷ Κανατσούλη, Μ. (2002). *Εισαγωγή στη Θεωρία και Κριτικής της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press A.E.

- **Οικογένεια**

Η εικόνα της οικογένειας όπως παρουσιάζεται στα ποιήματα της Ντίνας Χατζηνικολάου είναι συμβατή με την ιστορικότητα⁶⁸ του έργου της, με αρκετές ομοιότητες μ' αυτήν που παρουσιάζουν τα παλιά αναγνωστικά κυρίως ως προς τους ρόλους τους μέσα στο οικογενειακό σχήμα.⁶⁹

Μια εικόνα της οικογένειας παρουσιάζεται στο απόσπασμα του ποιήματος *Χειμωνιάτικο βράδυ*:

*Θέριψε η φωτιά στο τζάκι.
Γύρω γύρω η φαμελιά
στη μικρή μας καμαρούλα:
ο πατέρας, η μανούλα,
ο παππούς με τη γιαγιά.*

Ο αδελφός και η αδελφή αναφέρονται στα αντίστοιχα ποιήματα *Ο μικρός μου αδελφός* και *Η κουκλίτσα μου η Ντόλλη*. Η μητέρα παρουσιάζεται στον παραδοσιακό της ρόλο μόνο ως μητέρας και όχι της συζύγου. Ασχολείται τις περισσότερες ώρες με την ανατροφή αλλά και τη διαπαιδαγώγηση του παιδιού:

Μυρτώ

*Σαν η μανούλα μου διαβάζει,
εγώ τις ζωγραφιές κοιτώ
κι αυτό πολύ με διασκεδάζει.*

Για το παιδί η μητέρα είναι αγκαλιά (*Στη μητέρα*), το γλυκό φιλί (*Το φυλακτό*). Οι σκέψεις της το νανουρίζουν (*Άγγελε μου, κοιμήσου*). Κάποια φορά το μαλώνει (*Το χελιδονάκι*). Το παιδί για εκείνη είναι «ήλιος κι αστέρι» (*Μητέρα μου*) ενώ η αγάπη του γι' αυτήν είναι στήριγμα στις ελπίδες της (*Στη γιορτή της μητέρας*).

Ο πατέρας είναι το αγαπημένο πρόσωπο και «αντιστύλι» του σπιτιού (*Στον πατέρα*). Εργάζεται και χαίρεται προσφέροντας στην οικογένεια τους «καρπούς του μόχθου» του (όπως παρουσιάζεται στο ίδιο ποίημα) ενώ ταυτόχρονα εξακολουθεί να είναι πρόθυμος να ικανοποιεί τις επιθυμίες του παιδιού, όπως διαφαίνεται στο ποίημα *Τηλεφώνημα στο μπαμπά*:

*Καλημέρα, πατερούλη!
Στο γραφείο είσαι ακόμα;
Να μη ξεχάσεις να μου φέρεις*

---

⁶⁸ Κανατσούλη, Μ. (1994) Περί θεωρίας και κριτικής λογοτεχνίας. *Διαβάζω*. (Νο 346), σ.62

⁶⁹ Αναγνωστοπούλου, Δ. (2007) *Λογοτεχνική Πρόσληψη στην Πρωτοσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

*μια κορδέλα θαλασσιά,
μια ζύστρα, μία γόμα,
μολυβάκια και χαρτιά.*

Ο παππούς είναι πρότυπο που διαπαιδαγωγεί και μαθαίνει στο παιδί δεξιότητες (*Γράμμα στον παππού, Ο παππούς με την κιθάρα*). Παρουσιάζεται κάπως αυστηρός, αλλά καμαρώνει το παιδί και είναι ο πιο γλυκός του κόσμου (*Έχω έναν άγριο παππού*). Η γιαγιά είναι ακούραστη, πλέκει και αφηγείται παραμύθια (*Το παραμύθι της γιαγιάς*). Ωστόσο, δεν γίνεται σαφές μέσα από τα ποιήματα, αν ο παππούς και η γιαγιά ζουν μαζί με τους γονείς του παιδιού ή αν συναντώνται σε κάποιες περιόδους.

• Σχολική Ιδεολογία – Βιβλίο

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Α. Καρακίτσιος στο ποιητικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου, διαπιστώνεται η απουσία χαρακτηριστικών ποιημάτων που σχετίζονται με τη σχολική δραστηριότητα. Αναφέρει ότι *ακόμη και σε ποιήματα με θέματα σχολικά, όπως το ποίημα «Το παιδί και το βιβλίο», η προσέγγιση γίνεται μέσα από ένα σύνολο εικόνων που δημιουργούν μια κατάσταση οικειότητας με το παιδί, μια ατμόσφαιρα φιλίας και εμπιστοσύνης χάρη σε μια λογική που στηρίζεται στην ανάγλυφη παρουσία απλών και παραστατικών εικόνων.*⁷⁰

Για την περίπτωση αυτών των θεμάτων προσθέτει όταν τίθενται: *Έχουν μια θεματική ανάπτυξη που είναι έξω και πέρα από την τυποποιημένη ηθική του σχολείου, ενώ η παρουσία του χιούμορ, του παιχνιδιού και της διασκέδασης διαμορφώνουν έναν λόγο τελείως υπερ-σχολικό και υπερ-εκπαιδευτικό. Παραθέτει το απόσπασμα:*

Παιχνίδια με τις λέξεις

*Παίζουν ο Κωστής και ο Αλέξης
Το παιχνίδι με τις λέξεις.
Γρύλος, γρίφος και γρι-γρι
να τρείς λέξεις από γρι.
Πες ο ένας πες ο άλλος,
Ποπο σαματάς μεγάλος.*

Ξεχωριστή αξία στο βιβλίο, δίνει η ποιήτρια θεωρώντας το «θησαυρό», όπως στο απόσπασμα:

Βιβλία

*Βιβλία αγαπημένα,
τι θησαυρός για μένα!
Στην κάθε σας σελίδα
τι γνώρισα και είδα
και τι θα μάθω ακόμα*

⁷⁰ Καρακίτσιος, Α. (2002). *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*, σ.184. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

απ' το δικό σας στόμα!

- **Στάση απέναντι στην τεχνολογία**

Στον όρο «μηχανικός πολιτισμός» αναφέρεται ο Β. Αναγνωστόπουλος επισημαίνοντας σαν αίτημα της εποχής της μηχανής, τον εξανθρωπισμό της επιστήμης και της τεχνολογίας⁷¹. Το ποίημα της Ντίνας Χατζηνικολάου *Αστροναύτες στο φεγγάρι* δείχνει ότι η ποιήτρια αντιμετωπίζει με ρομαντική διάθεση το ζήτημα πιστεύοντας ότι με αυτόν τον τρόπο η ποίησή της καταφέρνει να συμφιλιάσει το παιδί με τον καινούριο κόσμο.

Αστροναύτες στο φεγγάρι

*Φεγγαράκι μου λαμπρό,
Τα' μαθες λοιπόν τα νέα;
Πάλι θα' χεις επισκέψεις.
Μ' έναν πύραυλο τρανό
ξεκινούν τρεις αστροναύτες
και με βάζουνε σε σκέψεις.*

*Αφιλόξενο και κρύο,
στη γαλήνη σου δοσμένο,
στην απέραντη σιγή,
τι χαρά μπορείς να δώσεις;
Πες μου! Πιο καλά δεν είναι
να σε βλέπουμε απ' τη γη;*

Αυτήν τη στάση της, εκφράζει η ίδια: «*Νομίζω δηλαδή ότι αν αυτή τη στιγμή έγραφα για ένα ρομπότ, θα το έβλεπα από τη δική μου οπτική γωνία σαν ένα πλάσμα με ψυχή*».⁷²

Στα ποιήματα *Το αυτοκίνητο*, *Το ελικόπτερο* και *Η τηλεόραση*, δίνει ψυχή σ' αυτά τα προϊόντα της τεχνολογίας, εξοικειώνοντας το παιδί στο καινούριο και άγνωστο.

- **Τέχνη**

Τα ποιήματα αυτά ευαισθητοποιούν το παιδί και του ξυπνούν το ενδιαφέρον για την τέχνη, όπως μπορεί στην ηλικία του να την πλησιάσει και να ανακαλύψει τις δικές του δεξιότητες, όπως φαίνεται στα αποσπάσματα των ποιημάτων:

Παιδική συναυλία

---

⁷¹ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (2001) *Ιδεολογία και Παιδική Λογοτεχνία (Θεωρία και Θεωρητικές Προσεγγίσεις)* Πρώτος Τόμος, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτης

⁷² Βαρελλά, Α. (1993) Η Ντίνα Χατζηνικολάου μιλάει για την παιδική λογοτεχνία. *Διαδρομές* (τχ. 29 Άνοιξη) σ.σ. 73-76.

*Τα παιδάκια είχανε κέφι
και για μουσική λαχτάρα.
Πήρε ο Κωνσταντής το ντέφι
κι ο Γιωργάκης την κιθάρα*

Θέλω να ζωγραφίσω

*Να ζωγραφίσω θέλω,
αχ μη μου τ' αρνηθείτε...
Ναι, πάρτε μου κραγιόνια,
πινέλα και μπογιές!
Και μη φοβάστε, τώρα
Μεγάλωσα! Θα δείτε
πως δε θα ξανακάνω
στους τοίχους μολυβιές...*

Ο Καραγκιόζης

*Καραγκιόζης, κολλητήρι
στης χαράς το πανηγύρι.*

*Μπάρμπα – Γιώργο, Χατζηαβάτη,
Παίζτε μας ακόμα κάτι!*

*Έλα πάλι, Σιορ – Διονύση,
νέα παράσταση ν' αρχίσει*

*με τα γέλια των παιδιών
σ' ένα θέατρο σκιών*

2.6. Ύφος και Αισθητική

Το ύφος είναι απλό και ειλικρινές⁷³. Είναι το αποτέλεσμα του συνδυασμού γλώσσας και αισθητικής λειτουργίας του ποιήματος, όπως αυτός προβάλλεται στο ποίημα αποκαλύπτοντας το ιδιαίτερο ταλέντο της ποιήτριας στη γλωσσοτεχνική σύνθεση, αλλά και τη ψυχική της ιδιοσυγκρασία, όπως ο ρομαντισμός, χιουμοριστική διάθεση, η ανθρωπιά κ.ά.

---

⁷³ Μαρκαντωνάτος, Γ. (2013) *Λογοτεχνικοί και Φιλολογικοί Όροι, Βασική Ορολογία και Λέξεις – Κλειδιά για την Κατανόηση των Κειμένων*. Αθήνα: Ειδική Έκδοση για την εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ

2.7. Αξίες και συναισθήματα της ποίησής της που εισπράττει ο αναγνώστης – παιδί.

Στην ποίηση της Ντίνας Χατζηνικολάου διακρίνεται ο λυρισμός της παιδικής ποίησης (*«Η παιδική ποίηση είναι κατ' εξοχήν λυρική»*)⁷⁴. Το λυρικό «εγώ» της ποιήτριας πλάθει με ευαισθησία προσωπικά συναισθήματα, έτσι ώστε μέσα από τα ποιήματά της προσπαθεί να επικοινωνήσει με ειλικρίνεια με το παιδί όπως η ίδια «βλέπει» την ιδιαιτερότητα της παιδικής ηλικίας.⁷⁵

Έτσι μοιράζεται μ' αυτό τη χαρά, τη διασκέδαση, τη ξεγνοιασιά της παιδικής ηλικίας αλλά και όλα τα συναισθήματα που αφορούν το συναισθηματικό κόσμο του παιδιού, όπως είναι:

- Η αγάπη για τη φύση και τον φυσικό κόσμο, μαζί με το αίσθημα της ευθύνης για μια αγωνιστική στάση απέναντι στην προσπάθεια του (οικολογία, φιλοζωία)
- Η αξία της οικογένειας (στοργή, αγάπη, ασφάλεια)
- Η πίστη και η ευλάβεια
- Η αξία της ελληνικής παράδοσης και συνείδησης
- Η αγάπη για το σχολείο
- Η αξία της φιλίας
- Η αξία της εργατικότητας
- Η αγάπη για το βιβλίο και την τέχνη σε όλες τις μορφές της.

---

⁷⁴ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982) *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*, σ. 47. Αθήνα: Εκδόσεις των Φίλων

⁷⁵ Καρακίτσιος, Α. (2002) *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

Συμπεράσματα

Από την πλειοψηφία των μελετητών της παιδικής λογοτεχνίας, διαπιστώνεται ότι η Ντίνα Χατζηνικολάου ανήκει στους παραδοσιακούς Έλληνες ποιητές της νεότερης μεταπολεμικής ποίησης και εκπροσωπεί το λυρικορυθμικό μοντέλο ποίησης. Το έργο της εμφανίστηκε αρχικά το 1970, στην αρχή της δεκαετίας της εποχής της αύξησης των λογοτεχνικών έργων για παιδιά, γεγονός που κατά μεγάλο βαθμό οφείλεται στη δραστηριότητα του σωματείου της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς αλλά και του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, με τη διοργάνωση διαγωνισμών σε έργα παιδικής λογοτεχνίας που εμπνέονται από την ελληνική πραγματικότητα.

Το ποιητικό της έργο ακολουθεί τη θεματολογία της παραδοσιακής ποίησης, διευρύνθηκε όμως με θέματα κοινωνικού προβληματισμού στις συνθήκες αστικοποίησης και ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας που διαμορφώθηκαν στην ελληνική πραγματικότητα.

Η ποίησή της είναι λυρική, που έχει απήχηση στα παιδιά και παρουσιάζει τη ρεαλιστική πλευρά της ζωής. Δεν έχει στόχο τη μετάδοση πληροφοριών, ή την καλλιέργεια προτύπων, ιδιαίτερα αυτών που προβάλλει μια σχολική ιδεολογία, με την οποία άλλωστε δε σχετίζεται η ποιήτρια από άποψη σπουδών στην εκπαίδευση, αλλά στη μουσική, γεγονός που ανιχνεύεται στα ποιήματά της.

Η ποίηση της, είναι βαθιά παιδοκεντρική με την ευρύτερη έννοια, δηλαδή «βλέπει» το παιδί όχι μόνο σαν αποδέκτη αλλά και σαν πηγή έμπνευσης της και έτσι είναι μια γνήσια ποίηση. Η ποιήτρια, απευθύνεται στο παιδί με πραγματική αγάπη και σεβασμό, υιοθετώντας την παιδική ματιά και γνωρίζοντας τις ιδιαιτερότητες της παιδικής ηλικίας, δίνοντας προτεραιότητα στο «βλέπω» και το «αισθάνομαι» του παιδιού.

Έχοντας έμπνευσή της το παιδί, η Ντίνα Χατζηνικολάου το «βλέπει» χαρούμενο, αισιόδοξο, ξέγνοιαστο (όχι πάντοτε φρόνιμο και απροβλημάτιστο). Αυτό το παιδί κυρίως αναζητά το παιχνίδι παντού και διασκεδάζει μόνο του ή και με φίλους. Γι' αυτό άμεσα και έμμεσα ένα μεγάλο μέρος του ποιητικού της έργου περιλαμβάνει το παιχνίδι.

Η ποίηση της, είναι και αυτή ένα παιχνίδι επικοινωνίας με το παιδί. Μουσικότητα, ρυθμός και χιούμορ συνδυάζονται με τις λέξεις. Επεξεργάζεται τις λέξεις και τον ήχο τους, δίνει ζωή και ψυχή σ' αυτές με την προσωποποίηση και τις συνδέει με τα νοήματα τους, όπως το παιδί κατακτά σταδιακά τη γλώσσα. Οι εικόνες και η γρήγορη εναλλαγή τους, εκπλήσσουν και κινούν τη φαντασία και την περιέργεια, διατηρώντας

το ενδιαφέρον του παιδιού σ' όλη αυτή τη διαδικασία. Ο σκοπός, είναι να βιώσει το ποίημα με το σώμα του.

Η ποίηση της όμως, απευθύνεται και στο συναίσθημα που προβάλλεται από τις ιδέες της και το ήθος της, αποκαλύπτοντας την ιδιοσυγκρασία της ποιήτριας.

Η Ντίνα Χατζηνικολάου, αποτυπώνει σαν ζωγράφος την ομορφιά της ελληνικής φύσης με όλα τα πλάσματα που ζουν μέσα της. Θεωρεί ότι είναι πηγή απόλαυσης και γνώσης για το παιδί και ότι μέσα σ' αυτήν προβάλλεται η αξία της εργατικότητας. Μέσα από τη συνειδητοποίηση αυτής της ομορφιάς, επιδιώκει η ποιήτρια να προβάλλει το αίτημα του σεβασμού και της ανάγκης προστασίας για τη διατήρηση της, σαν πράξη αγάπης και ανθρωπιάς.

Αυτή η ιδέα, επεκτείνεται στο θέμα της προστασίας των ζώων, που τα βλέπει απόλυτα εξαρτημένα από τον άνθρωπο, όπως βλέπει και τα παιδιά μέσα στον κόσμο των ενηλίκων. Αυτός είναι και ο βασικός προβληματισμός που θέτει η ποίησή της, ενώ αρκείται να συμφιλιώσει το παιδί με την καινούργια τεχνολογία στην οποία απαντά με χιούμορ, υιοθετώντας τη ματιά του παιδιού.

Γενικά δεν εστιάζει σε προβληματισμούς, αλλά θέλει το παιδί κυρίως ξέγνοιαστο, να χαίρεται τη φύση, να παίζει με το κατοικίδιό του και να ζει την καθημερινότητα του μέσα στην αγκαλιά της ήρεμης οικογένειας και του σπιτιού. Πολλά είναι τα σχετικά με την οικογένεια ποιήματα γραμμένα με πολλή τρυφερότητα, όπου έντονη είναι η παρουσία της μητέρας και φανερή η προστατευτική σχέση της με το παιδί.

«Βλέπει» ένα παιδί κοινωνικό και χαίρεται να συμμετέχει στη σχολική ζωή, να αγαπάει το βιβλίο, τη μουσική και το θέατρο.

Η ποίηση της, εμπνέει την ευσέβεια και την πίστη σαν προϋπόθεση εσωτερικής ηρεμίας και αισιοδοξίας για τη ζωή. Εμπνέει αγάπη για την πατρίδα και περηφάνεια για την εθνική παράδοση.

Το ποιητικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου απευθύνεται σ' όλο το πλέγμα των αντιληπτικών λειτουργιών του παιδιού και είναι ικανό να προκαλέσει την αισθητική συγκίνηση, όπως και η τέχνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Το Πεζογραφικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου

Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό διερευνάται το πεζογραφικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου, έτσι ώστε να αναδειχθούν τα επιμέρους χαρακτηριστικά του κάθε είδους και να διαφανεί η προσφορά του έργου της στην ελληνική παιδική λογοτεχνία. Παρουσιάζονται:

- Ειδολογική κατάταξη του έργου της Ντίνας Χατζηνικολάου.
- Τίτλοι των μικρών ιστοριών, η θεματική τους κατάταξη και τα χαρακτηριστικά τους.
- Οι τίτλοι των παραμυθιών, η θεματική τους κατάταξη και τα χαρακτηριστικά τους.
- Ο τίτλος και τα χαρακτηριστικά του μυθιστορήματός της.
- Ο τίτλος και τα χαρακτηριστικά του διηγήματός της.
- Ο τίτλος και τα χαρακτηριστικά του βιβλίου γνώσεων.
- Οι τίτλοι και τα χαρακτηριστικά των βιβλίων δραστηριοτήτων.
- Οι τίτλοι των διασκευών.

3.1. Ειδολογική κατάταξη του έργου της Ντίνας Χατζηνικολάου

Η Ντίνα Χατζηνικολάου, ασχολήθηκε με πολλά είδη της πεζογραφίας για παιδιά. Παρουσίασε το έργο της αυτό, αρχικά το 1978 το οποίο και από τότε εξελίσσεται παράλληλα με το ποιητικό της έργο.

Στο πεζογραφικό έργο της συγγραφέως περιλαμβάνονται τα εξής είδη:

- Μικρές ιστορίες
- Παραμύθια
- Διήγημα
- Μυθιστόρημα
- Βιβλία γνώσεων
- Βιβλία δραστηριοτήτων
- Διασκευές πεζογραφικών έργων για παιδιά

3.1.1. Οι μικρές ιστορίες

Οι μικρές ιστορίες είναι το είδος της πεζογραφίας για παιδιά, που απασχόλησε ιδιαίτερα τη Ντίνα Χατζηνικολάου. Το έργο της αυτό περιλαμβάνει δύο βιβλία με τίτλους *Το Πρώτο μου Βιβλίο* και *Οι περιπέτειες του Τοσοδούλη*.

Το έργο της *Το Πρώτο μου Βιβλίο*, το οποίο απέσπασε το Βραβείο της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς το 1977 και στη συνέχεια εκδόθηκε το 1978 από τις εκδόσεις «Δίπτυχο», φιλοξενεί 24 μικρές ιστορίες με τους εξής τίτλους:

Το ζαχαρένιο τριαντάφυλλο
Το πρώτο μου τετράδιο
Ο χιονάνθρωπος και το σπουργιτάκι
Ένας μεγάλος πιανίστας
Η μαργαρίτα λάμπει από χαρά
Το γκρινιάρικο παιδί
Ένα πλατανόφυλλο ταξιδεύει
Το χαμένο καπέλο
Ο χαρταετός κι η πεταλούδα
Η χριστουγεννιάτικη νύχτα
Μια γλυκιά σκανταλιά
Ο Πεπίτο στην Αθήνα
Μια μπάλα διηγείται την ιστορία της
Το κούτσουρο που ζωντανεύει
Οι δύο υπναράδες συνεργάζονται
Τα χρώματα μαλώνουν
Ένα σπιτάκι στη μηλιά
Το σπιτάκι της Αγάπης
Στο λόφο με τις παπαρούνες
Το ρομποτάκι
Τα κατορθώματα του Εξυπνούλη
Η σκούπα και το φαράσι
Ο μικρός ζωγράφος
Το λυπημένο δεντράκι

Το έργο με τίτλο *Οι Περιπέτειες του Τοσοδούλη*, απέσπασε το Βραβείο της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς το 1984 και εκδόθηκε το 1986, από τις εκδόσεις «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε. Το 2007, ακολούθησε ανατύπωση του βιβλίου σε νέα έκδοση από τις εκδόσεις «Διάπλαση» με το νέο τίτλο *Τα όνειρα ενός λευκού χαρτιού*. Στη συλλογή, φιλοξενούνται οι παρακάτω μικρές ιστορίες:

Ένα δώρο για το φθινόπωρο
Τα όνειρα ενός λευκού χαρτιού
Βγες, Ανοιξη! Σε βρήκα...
Το φαντασμένο κίτρινο μολύβι
Ο Κοκκινούλης που έγινε Κιτρινούλης
Ο Σοφός κύριος Περικλής

*Η ζωγραφιά του Τάκη
Το κυπαρίσσι και το πεύκο
Ένα καπέλο ταξιδεύει*

Θεματική κατάταξη

Για τις ανάγκες της κατηγοριοποίησης υιοθετούμε την κατηγοριοποίηση, όπως προτείνεται από την Τ. Τσιλιμένη.⁷⁶

Το Πρώτο μου Βιβλίο

- Μικρές ιστορίες με κοινωνικό περιεχόμενο

*Το πρώτο μου τετράδιο
Ένας μεγάλος πιανίστας
Ο χαρταετός και η πεταλούδα
Το λυπημένο δεντράκι
Το σπιτάκι της Αγάπης
Μια γλυκιά σκανταλιά
Ο χιονάνθρωπος και το σπουργιτάκι*

- Μικρές ιστορίες με πραγματογνωστικό περιεχόμενο

*Η μαργαρίτα λάμπει από χαρά
Το γκρινιάρικο παιδί
Ένα πλατανόφυλλο ταξιδεύει
Μια μπάλα που διηγείται την ιστορία της
Το κούτσουρο που ζωντανεύει
Το ρομποτάκι
Η σκούπα και το φαράσι*

- Μικρές ιστορίες με οικολογικό περιεχόμενο

*Το χαμένο καπέλο
Στο λόφο με τις παπαρούνες*

- Μικρές ιστορίες με ψυχαγωγικό περιεχόμενο

*Το ζαχαρένιο τριαντάφυλλο
Ο Πεπίτο στην Αθήνα
Οι δύο υπναράδες συνεργάζονται
Τα χρώματα μαλώνουν
Ένα σπιτάκι στη μηλιά*

---

⁷⁶ Τσιλιμένη, Τ. (2003). *Οι Μικρές Ιστορίες κατά την Εικοσαετία 1970-1990, Γραμματολογική, Παιδαγωγική και Γλωσσική Εξέταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

*Ο μικρός ζωγράφος
Τα κατορθώματα του Εξυπνούλη*

*Ο Κοκκινούλης που έγινε Κιτρινούλης
Ένα καπέλο ταξιδεύει*

- Μικρές ιστορίες με θρησκευτικό περιεχόμενο

Η Χριστουγεννιάτικη Νύχτα

Οι Περιπέτειες του Τοσοδούλη

- Μικρές ιστορίες με κοινωνικό περιεχόμενο

*Ο Σοφός κύριος Περικλής
Το κυπαρίσσι και το πεύκο
Τα όνειρα ενός λευκού χαρτιού
Το φαντασμένο κίτρινο μολύβι*

- Μικρές ιστορίες με οικολογικό περιεχόμενο

Το χαμένο καπέλο

- Μικρές ιστορίες με ψυχαγωγικό περιεχόμενο

*Ένα δώρο για το φθινόπωρο
Βγες, Άνοιξη! Σε βρήκα...
Ο Κοκκινούλης που έγινε Κιτρινούλης
Η ζωγραφιά του Τάκη
Ένα καπέλο ταξιδεύει*

Χαρακτηριστικά

Παρουσιάζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του έργου της Ντίνας Χατζηνικολάου, για το είδος των μικρών ιστοριών. Αυτά αφορούν την έκταση, τη γλώσσα, το χώρο και χρόνο εξέλιξης των ιστοριών, τη θεματολογία, τη δομή και το τέλος τους, όπως και τις αξίες που προβάλλονται στο περιεχόμενό τους.

Το Πρώτο μου Βιβλίο

Η έκταση

Οι περισσότερες ιστορίες κινούνται ανάμεσα στην έκταση της μίας σελίδας (*Το κούτσουρο που ζωντανεύει* και *Μια γλυκιά σκανταλιά*) και στη μεγαλύτερη των τεσσάρων ή πέντε σελίδων (*Ένας μεγάλος πιανίστας*, *Ο Πεπίτο στην Αθήνα*, *Το ρομποτάκι*, *Τα κατορθώματα του Εξυπνούλη*). Αυτό επιβεβαιώνει και την κατάταξη των κειμένων αυτών στο είδος των Μικρών Ιστοριών.

Η γλώσσα

Η συγγραφέας χρησιμοποιεί μια απλή και κατανοητή γλώσσα, με πλούσιο λεξιλόγιο και εικονοπλαστική δύναμη. Οι μικρές προτάσεις εναλλάσσονται με τις μεγαλύτερες σε μια ισορροπία που δίνει κίνηση στην αφήγηση. Δείγμα της τεχνικής αυτής της συγγραφώς αποτυπώνει το απόσπασμα από την ιστορία *Δύο υπναράδες συνεργάζονται*: «Δεν ήταν ζωή αυτή. Κάτι έπρεπε να γίνει. Μια και δύο λοιπόν, πάει και αγοράζει ένα ζυπνητήρι. Το 'φερε στο κοτέτσι και τ' ακούμπησε πλάι του, πάνω σ' ένα πεζούλι». Όπως και το απόσπασμα από την ιστορία *Ο μικρός ζωγράφος*: «Α! Σίγουρα η μαμά έψηνε το αγαπημένο του γλυκό. Δεν άντεξε στον πειρασμό ο λιχούδης μας! Στη στιγμή παράτησε πινέλα και μπογιές κι έτρεξε να γευτεί το πρώτο μεγάλο – μεγάλο κομμάτι».

Χαρακτηριστικό των μικρών ιστοριών είναι η απλή γλώσσα χωρίς πολλά επίθετα και πολυσύνθετα γλωσσικά σχήματα, ώστε να ανταποκρίνεται στο αντιληπτικό και νοηματικό επίπεδο της ηλικίας στην οποία απευθύνεται ο συγγραφέας.⁷⁷ Ο Β. Αναγνωστόπουλος επισημαίνει την ανάγκη σχετικά με την παιδική ιστορία: «Να έχει χρωματικό λεξιλόγιο, γλώσσα χωρίς τοπικά ιδιώματα, φράση αβίαστη, φυσική»⁷⁸.

Ο χώρος και ο χρόνος της ιστορίας

Οι ιστορίες εκτυλίσσονται σε πραγματικούς χώρους για το παιδί, όπως το σπίτι (*Το πρώτο μου τετράδιο*), η αυλή (*Το ζαχαρένιο τριαντάφυλλο*), η εξοχή (*Ένα πλατανόφυλλο ταξιδεύει*) κ.α.. Τα γεγονότα εκτυλίσσονται στο σήμερα. Πολλές φορές η συγγραφέας προτιμά να αρχίζει την ιστορία με τη φράση «Μια φορά κι έναν καιρό», όπως στα παραμύθια, αλλά στη συνέχεια της αφήγησης διαπιστώνεται η ρεαλιστικότητα της ιστορίας.

Ο ρεαλισμός όσον αφορά το χρόνο και τον τόπο των μικρών ιστοριών επιβάλλεται, από τη σχέση και την αντίληψη του παιδιού της προσχολικής ηλικίας, στην οποία το παιδί δεν έχει σαφή αίσθηση του χώρου και του χρόνου.⁷⁹ Ο χώρος και ο χρόνος δίνουν στον αναγνώστη τις αναγκαίες διαστάσεις, το περίγραμμα και τα πλαίσια μέσα

⁷⁷ Τσιλιμένη, Τ. (2003). *Οι Μικρές Ιστορίες κατά την Εικοσαετία 1970-1990, Γραμματολογική, Παιδαγωγική και Γλωσσική Εξέταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

⁷⁸ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φίλων

⁷⁹ Τσιλιμένη, Τ. (2003). *Οι Μικρές Ιστορίες κατά την Εικοσαετία 1970-1990, Γραμματολογική, Παιδαγωγική και Γλωσσική Εξέταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

στα οποία κινείται προοδευτικά η ιστορία και προσδιορίζουν το σκηνικό της εξέλιξής της.⁸⁰

Η θεματολογία

Στη θεματολογία του συγκεκριμένου έργου τα θέματα έχουν ψυχαγωγικό, πραγματογνωστικό, κοινωνικό και οικολογικό περιεχόμενο.

Η συγγραφέας επιλέγει θέματα που σκιαγραφούν και σε κάποιο βαθμό αναπαριστούν σκηνές από τη ζωή και τα ενδιαφέροντα του παιδιού με σκοπό να το διασκεδάσουν. Τον πρωταρχικά ψυχαγωγικό και έμμεσα διδακτικό χαρακτήρα των ιστοριών αυτής της θεματολογίας, επισημαίνει ο Β. Αναγνωστόπουλος.⁸¹ Προσθέτει επίσης ότι ο χαρακτήρας αυτός είναι παράλληλα και πληροφοριακός, γύρω από την προσωπική ζωή του παιδιού και τα πράγματα που το περιβάλλουν, με σκοπό να αποκαλύψουν στο παιδί την πραγματικότητα που θα αντιμετωπίσει.

Στις ιστορίες πραγματογνωστικού περιεχομένου παρουσιάζονται κάποια πραγματογνωστικά στοιχεία σχετικά με τη διαδοχή των εποχών και τις ιδιότητες των ζώων και των πουλιών. Η συγγραφέας ασχολείται επίσης με θέματα που αφορούν την τεχνολογία, στην προσπάθειά της να εξοικειώσει το παιδί με τη νέα πραγματικότητα και να το προετοιμάσει για το μέλλον. Θέματα αυτού του περιεχομένου, διαπιστώνονται στη διευρυμένη θεματολογία της παιδικής πεζογραφίας στη δεκαετία του '70.⁸²

Στις ιστορίες κοινωνικού περιεχομένου προβάλλονται ηθικές αξίες μέσω της δράσης των ηρώων.

Στο έργο αυτό περιλαμβάνονται επίσης δύο ιστορίες οικολογικού περιεχομένου στις οποίες προβάλλεται η ιδέα της φιλοζωίας.

Οι ήρωες

Στις ιστορίες της Ντίνας Χατζηνικολάου, ήρωες είναι αρκετές φορές τα παιδιά, αλλά συχνότερα είναι ζώα, φυτά, παιχνίδια ακόμη και αντικείμενα του σπιτιού (*Η σκούπα και το φαράσι*).

Όταν οι ήρωες είναι φυτά, ζώα ή αντικείμενα, εμφανίζονται σαν έμψυχα όντα με ανθρώπινη μορφή και ιδιότητες ώστε να δημιουργείται μια ζωντανή ιστορία με διαλόγους και πλοκή. Η ιστορία γίνεται έτσι πιο οικεία σε έναν τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς αντίστοιχο με αυτόν του παιδιού (κυρίως της προσχολικής ηλικίας), στον οποίο διακρίνονται τα χαρακτηριστικά του ανιμισμού. Παράλληλα δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να ταυτιστεί με τον ήρωα.⁸³

⁸⁰ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1987). *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας Α' Ανιχνεύσεις*. Αθήνα: Καστανιώτης

⁸¹ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φίλων

⁸² Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φίλων

⁸³ Καρακίστιος, Α. (2016). Επιμορφωτικό υλικό: Καινοτόμες δράσεις ενίσχυσης της φιλαναγνωσίας των μαθητών. Ανακτήθηκε 7/2/2016, από <http://www.philanagnosia.gr/epimorfoseis/epimorfotiko-yliko/1583-epimorfotiko-yliko2>

Οι ήρωες είναι με ευρηματικότητα επιλεγμένοι, όπως ο Πεπίτο ο γαϊδαράκος, ο Φέφε ο Ποντικός, το πλατανόφυλλο, η μπάλα ή ακόμα και οι δύο «υπναράδες» (κοκοράκι και ξυπνητήρι). Η επιλογή των ηρώων δημιουργεί την περιέργεια στο παιδί για το τι πρόκειται να συμβεί με τέτοιους πρωταγωνιστές.

Μερικές φορές, οι ήρωες έχουν ονόματα που δείχνουν και την ιδιότητα τους.⁸⁴ Πηγαίνουν στο σχολείο, όπως το παπάκι στην ιστορία *Τα κατορθώματα του Εξυπνούλη*: «*Το χαϊδεμένο παπάκι φόρεσε τη μπλε ποδιά και φορτώθηκε στον ώμο μια πελώρια σάκκα με πολλά πολλά βιβλία και τετράδια. Μα πριν φύγει, οι καλοί του γονείς τον έβαλαν στη μέση και άρχισαν τις συμβουλές*».

Στα πρακτικά του Δ' Σεμιναρίου του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, αναφέρεται ότι στα πρώτα λαϊκά παραμύθια και μύθους, η μεταφορική μέθοδος της προσωποποίησης που δίνει ανθρώπινη υπόσταση σε έμψυχα ή άψυχα, ανήκει στο χώρο του κωμικού. Ενώ τα ανθρωποποιημένα ζώα που μιλούν, σκέφτονται και δρουν σύμφωνα με άγραφους ανθρωπίνους νόμους, αποτελούν την πρώτη αφορμή γέλιου στους μύθους του Αισώπου.⁸⁵

Στις ιστορίες αναδεικνύεται το ιδιαίτερο χιούμορ της συγγραφέως, που βασίζεται στην ευρηματικότητα της επιλογής του θέματος και των ηρώων, στην παρουσίαση τους και στους έξυπνους διαλόγους.

Στην ιστορία *Ένα σπιτάκι στη μηλιά* τα τρία σκουληκάκια κατεβαίνουν απ' τον κορμό της μηλιάς και συναντώντας το σαλίγκαρο ακολουθεί ο παρακάτω διάλογος:

- «Ε, κυρ – σαλίγκαρε! Για πού το 'βαλες;
- Βγήκα για να κάνω έναν περίπατο, να φάω και κανένα φυλλαράκι...
- Δε σε βαραίνει ολόκληρο σπίτι που κουβαλάς στη ράχη σου; Πόσο θα υποφέρεις, καημένε!
- Μπα, έχω συνηθίσει. Εσείς, σκουληκάκια, που μένετε;
- Στο ρετιρέ της μηλιάς, δεύτερο μήλο αριστερά...αποκρίθηκαν τα σκουληκάκια»

Οι χαρακτήρες των ηρώων, στις περισσότερες ιστορίες αποκαλύπτονται από τη συμπεριφορά τους στη διάρκεια της πλοκής. Μερικές φορές περιγράφονται από τη συγγραφέα, όπως στην ιστορία *Ένα πλατανόφυλλο ταξιδεύει* : «*Τι όμορφος, τι λεβέντης που ήτανε αυτός ο γερο-πλάτανος! Μα δεν είχε μονάχα ομορφιά... Είχε και απέραντη καλοσύνη για όλα τα πλάσματα της γης*», ή όπως στην ιστορία *Ο Πεπίτο στην Αθήνα*: «*Ο Πεπίτο ήταν ο αγαπημένος του γαϊδαράκος... Πάντα πρόθυμος, υπάκουος κι εργατικός δε βαριότανε ποτέ τη δουλειά*».

Το παιδί σαν ήρωας στις ιστορίες, διατηρεί τα χαρακτηριστικά της ηλικίας του όπως η χάρη και η αφέλεια, όπως φαίνεται στην ιστορία *Μια γλυκιά σκανταλιά* στην οποία η μητέρα ανακαλύπτει τη μικρή ηρωίδα που έτρωγε κρυφά το γλυκό, αλλά τη συγχωρεί.

⁸⁴ Τσιλιμένη, Τ. (2003). *Οι Μικρές Ιστορίες κατά την Εικοσαετία 1970-1990, Γραμματολογική, Παιδαγωγική και Γλωσσική Εξέταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

⁸⁵ Κ.Ε.Π.Β. (1991). *Σύγχρονες τάσεις και απόψεις στην παιδική λογοτεχνία*. Πρακτικά Δ' Σεμιναρίου του «Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου». Αθήνα: Ψυχογίος

Ο πατέρας στην ιστορία *Το πρώτο μου τετράδιο*, χαρίζει στο Γιωργάκη το πρώτο του τετράδιο και του μαθαίνει να γράφει: «*Ο μπαμπάς του 'πιασε το χεράκι κι ο Γιωργάκης σκάρωσε στη στιγμή ένα σωρό μπαστούνια. Ήταν όλο χαρά*».

Η δομή

Η συγγραφέας εστιάζει σε ένα περιστατικό γύρω από το οποίο εξελίσσεται σταδιακά η ιστορία έως ότου καταλήξει στο αποτέλεσμα. Η επιλογή δυναμικών χαρακτήρων, οι διάλογοι και το χιούμορ που διακρίνεται στις περισσότερες ιστορίες, κρατούν το ενδιαφέρον του παιδιού σ' όλη τη διάρκεια. Στις μεγαλύτερες σε έκταση ιστορίες όπως η ιστορία *Τα κατορθώματα του Εξυπνούλη* δίνει μεγάλη έμφαση στους έξυπνους και χιουμοριστικούς διαλόγους ώστε όχι μόνο να μην κουράζεται ο αναγνώστης – ακροατής, αλλά και να διασκεδάζει περισσότερο. Σε μια επίσης μεγάλης έκτασης ιστορία (*Ο Πεπίτο στην Αθήνα*) διακρίνεται ένας διαχωρισμός της σε δύο μικρότερες με αυτόνομη πλοκή ιστορίες, στις οποίες διαφέρει ο χώρος εξέλιξης.

Στις μικρές ιστορίες είναι αναγκαία η ύπαρξη μιας λογικής συνέχειας και μιας λογικής αλληλουχίας γεγονότων και πράξεων, ώστε η πλοκή όσο απλή και να είναι πρέπει να έχει άρτια και ολοκληρωμένη δομή, με αρχή, μέση και τέλος. Σημαντικό στοιχείο είναι η δράση που ακολουθεί μετά από την ύπαρξη ενός γεγονότος και όχι η λεπτομερής περιγραφή των γεγονότων. Έτσι ο αναγνώστης συγκεντρώνεται σε μία κρίση, που είναι ο άξονας της πλοκής.⁸⁶

Αναφερόμενος στα χαρακτηριστικά της νηπιακής ηλικίας, ο Χ. Σακελλαρίου επισημαίνει: «*Η αδυναμία της προσοχής του παιδιού να συγκεντρωθεί για πολύ στο ίδιο αντικείμενο, κάνει απαραίτητη τη συντομία του παιδικού λογοτεχνικού κειμένου ή τη γρήγορη εναλλαγή των καταστάσεων*».⁸⁷

Το τέλος στις ιστορίες

Στις ιστορίες το τέλος είναι πάντα θετικό και αισιόδοξο. Στην ιστορία *Ο Πεπίτο στην Αθήνα* η συγγραφέας κλείνει την ιστορία μ' ένα ποίημα, παρουσιάζοντας το με τη φράση: «*Ξυπνούσε με την αυγή και όλο κέφι τραγουδούσε*»:

Τραλαλά – τραλαλά...

Πρωί – πρωί σηκώνομαι

και πιάνω τη δουλειά,

γιατί ο Πεπίτο, ξέρετε,

δεν αγαπά την τεμπελιά!

Τι γαιδουράκι τυχερό

κι ευτυχισμένο που 'μια εγώ,

τώρα με δυό αφεντικά,

που μ' αγαπούν και τ' αγαπώ...

⁸⁶ Τσιλιμένη, Τ. (2003). *Οι Μικρές Ιστορίες κατά την Εικοσαετία 1970-1990, Γραμματολογική, Παιδαγωγική και Γλωσσική Εξέταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

⁸⁷ Σακελλαρίου, Χ. (1991). *Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Φυλιππότη

Στις μικρές ιστορίες η κατάληξη είναι συνήθως αναμενόμενη και έχει χαρακτήρα θετικό και αισιόδοξο. Στα παιδιά αρέσει η αισιόδοξη κατάληξη όπως έχει καταδειχθεί και ερευνητικά. Το ευχάριστο τέλος στις ιστορίες τονώνει το αίσθημα ασφάλειας του παιδιού και την πίστη του για την επικράτηση του ηθικού, του δίκαιου και του σωστού. Ενισχύεται επίσης η αγωνιστικότητα του για την αντιμετώπιση καταστάσεων, ανάλογων με αυτές που παρουσιάζονται στις ιστορίες.⁸⁸

Οι αξίες/ ιδέες

Στο συναισθηματικό κόσμο του παιδιού απευθύνεται με το έργο της η Ντίνα Χατζηνικολάου, προβάλλοντας αξίες που αναδεικνύονται από το ήθος και τη συμπεριφορά των ηρώων, όπως:

- Η αγάπη για το παιδί

Η αγάπη για το παιδί είναι έμπνευση για τη συγγραφέα και προβάλλει σε όλες τις ιστορίες σαν τρόπος προσέγγισης της σε αυτό. Χαρακτηριστική είναι η ιστορία *Το σπιτάκι της Αγάπης*, στην οποία μια πανέμορφη κοπέλα αναλαμβάνει να δώσει τέλος στα βάσανα του Θοδωρή που δεν είχε κανέναν στον κόσμο:

- «Μην κλαίς, καλό μου παιδί! Θα σου χτίσω εγώ ένα σπιτάκι... Μόνο που δε θα 'ναι φτιαγμένο ούτε από λουλούδια, ούτε από σπάνια κοχύλια. Το δικό μου σπιτάκι θα είναι φτωχό... πολύ φτωχό, μα τίποτα στον κόσμο δε θα στο χαλάσει».
- «Ποια είσαι;», έκανε παραξενεμένος ο Θοδωρής.
- «Με λένε Αγάπη...» αποκρίθηκε η όμορφη κοπέλα...

- Η αγάπη για τη Φύση

Η φύση ζωντανεύει σε όλο της το μεγαλείο, στις ιστορίες της Ντίνας Χατζηνικολάου. Λουλούδια, δέντρα, πουλιά, ζώα ζουν αρμονικά στο περιβάλλον του κήπου και της εξοχής, κάτω από τον ήλιο, τα σύννεφα, τη βροχή. Συγχρόνως είναι και ήρωες σε πολλές από τις ιστορίες. Η φύση είναι για τη συγγραφέα, ένα μεγάλο σχολείο που διδάσκει γνώση σχετικά με τη λειτουργία της ζωής και τις ιδιότητες των φυτών και των ζώων, πάνω απ' όλα όμως είναι πηγή χαράς για το παιδί, όπως φαίνεται στην ιστορία *Το γκρινιάρικο παιδί*:

«Ελάτε πάλι πεταλουδίτσες μου! Και σας υπόσχομαι να μην ξαναζηλέσω ποτέ πια... Μονάχα θα γελώ, θα γίνω ένα πολύ πολύ χαρούμενο παιδάκι κοντά σας. Κι ευθύς ο ήλιος κρύωσε πάλι τον κήπο, γύρισαν τα πουλιά στη μυγδαλιά κι ο κόσμος γέμισε χαρούμενα κελαηδήματα, ήρθαν οι πεταλούδες, γύρισε ο Τίγρης παρέα με το σκαντζοχοιράκι, βγήκε η χελωνίτσα απ' το καβούκι της».

- Η φιλία και η αλληλεγγύη

---

⁸⁸ Τσιλιμένη, Τ. (2003). *Οι Μικρές Ιστορίες κατά την Εικοσαετία 1970-1990, Γραμματολογική, Παιδαγωγική και Γλωσσική Εξέταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

Στην ιστορία *Ένα πλατανόφυλλο ταξιδεύει*, στην εποχή του φθινοπώρου, το τελευταίο φύλλο του πλάτανου αντιμετωπίζει με φόβο τον άνεμο. Όμως στην πορεία γίνονται φίλοι. Με τη βοήθεια του ανέμου, το πλατανόφυλλο ταξιδεύει, ξεκουράζεται στο κλαδί μιας ελιάς, ύστερα χορεύει με ένα σωρό άλλα φύλλα και τέλος ξεκουράζεται στη λιμνούλα. Εκεί το πλατανόφυλλο αναλαμβάνει να βοηθήσει μια μελισσούλα που αγωνίζεται να κρατηθεί πάνω στο νερό.

- Η αυτοθυσία

Στην ιστορία *Ο χιονάνθρωπος και το σπουργιτάκι* σ' ένα χιονισμένο περιβόλι, ο χιονάνθρωπος προσφέρει για τροφή σ' ένα πεινασμένο πουλάκι, τα δύο δαμάσκηνα που έχει για μάτια.

- Η μετριοφροσύνη

Στην ιστορία *Ο χαρταετός κι η πεταλούδα*, ο χαρταετός με την αυθάδεια, την ισχυρογνωμοσύνη του και την υπερβολική του φιλοδοξία, πέφτει κουρελιασμένος κάτω, όταν ο αέρας σταματάει.

- Η αγάπη για τη μουσική και τη ζωγραφική

Η ιστορία *Ένας μεγάλος πιανίστας* παρουσιάζει το Φέφε, το μικρό ποντικάκι, που από τότε που γεννήθηκε: «*Ο Φέφε απ' το πρωί που άνοιγε τα ματάκια του, ως αργά το βράδυ, δώστου και μελετούσε χοροπηδώντας πάνω στο πιάνο*». Στην ιστορία *Ο μικρός ζωγράφος* το παιδί αποκτά ένα δώρο που ονειρευόταν: ένα κουτί με νερομπογιές.

- Η φιλοζωία

Η αξία της φιλοζωίας προβάλλεται στα θέματα οικολογικού περιεχομένου του συγκεκριμένου έργου. Στην ιστορία *Στο λόφο με τις παπαρούνες* το παιδί μυείται στον προβληματισμό για την ανάγκη προστασίας του οικοσυστήματος, ενώ συγχρόνως προβάλλεται η ανθρωπιά και η αγωνιστικότητα του ήρωα. Ο ήρωας αρνείται να συμμετέχει όπως άλλα παιδιά στο κυνήγι χελιδονιών με σφεντόνες, καταδικάζοντας αυτή τη συμπεριφορά.

Στάση απέναντι στην τεχνολογία

Η συγγραφέας ενθαρρύνει μια κριτική στάση του παιδιού απέναντι στην τεχνολογία. Στην ιστορία *Η σκούπα και το φαράσι*, εμφανίζεται η «αστραφτερή, ψιλόλιγνη, σωστή αριστοκράτισσα» ηλεκτρική σκούπα. Η σκούπα και το φαράσι στην αρχή πανικοβάλλονται, αλλά όταν με χαρά διαπιστώνουν ότι η διατηρούν τη χρησιμότητα του στο καθάρισμα της αυλής, καταλήγουν στο συμπέρασμα: «Τη δουλειά που κάναμε τώρα εμείς, ποτέ δε θα μπορούσε να την κάνει η κυρία ηλεκτρική, παρ' όλες τις ικανότητες της».

Στην ιστορία *Το ρομποτάκι*, ο Άρης ενθουσιάζεται από το καινούριο του παιχνίδι, ένα ρομποτάκι. Σε λίγο καιρό όμως, το παιχνίδι του γίνεται ανούσιο, ενώ ο μεγαλύτερος αδελφός του διαβάζει με αμείωτο ενδιαφέρον βιβλία, ή ασχολείται με κατασκευές. Έτσι όταν η μπαταρία στο ρομποτάκι τελειώνει, ο Άρης προτιμά να μην την αντικαταστήσει και ζητά να συμμετέχει στα παιχνίδια που προτιμάει ο αδελφός του.

Στην ίδια ιστορία προβάλλεται η ιδέα της ειρήνης, από την απόφαση που παίρνει ο ήρωας να σταματήσει το παιχνίδι με όπλα και στρατιωτάκια, συνειδητοποιώντας ότι αυτό δεν του δίνει χαρά.

Οι περιπέτειες του Τοσοδούλη ή Τα όνειρα ενός λευκού χαρτιού

Η έκταση

Οι ιστορίες του έργου κινούνται ανάμεσα στην έκταση της μίας σελίδας (*Το κυπαρίσσι και το πεύκο*) και των τριών σελίδων (*Ένα καπέλο ταξιδεύει*).

Η γλώσσα

Η γλώσσα στο έργο είναι απλή και χαρακτηρίζεται από πλούσιο λεξιλόγιο και εικονοπλαστική δύναμη. Με μεγάλη δεξιότητα η συγγραφέας χειρίζεται σε ορισμένα σημεία της ιστορίας, μεγάλες προτάσεις με σύνθετες λέξεις, ώστε να δίνεται η εντύπωση ενός ήχου και ενός ρυθμού στην εξέλιξη της εικόνας. Στο απόσπασμα της ιστορίας *Βγες Άνοιξη! Σε βρήκα...* η Άνοιξη βλέπει: «*Τ' αστραπόβροντα να σχίζουν τα σύννεφα, τις γριούλες να σταυροκοπιούνται και να κλειδαμπαρώνουν τα πορτοπαράθυρα. Την πασχαλίτσα να τρυπώνει κάτω απ' τη λουλούδινη ομπρέλα και τη μέλισσα να σκεπάζεται μ' ένα γιασεμί. Να πλατσουρίζει τ' ανέμελο σκαθάρι μέσα στη λάσπη και το ποτάμι ν' αρπάζει την κιθάρα του τριζονιού*».

Η λεκτική εικονοπλασία της συγγραφέως δημιουργεί ατμόσφαιρα χαράς, προσθέτει ζωντάνια στην ιστορία και κίνηση στο κείμενο. Κατά την άποψη του Χ. Σακελλαρίου: «*Το στατικό κείμενο φέρνει στο παιδί ανία. Αντίθετα, η σχετικά γρήγορη εναλλαγή των γεγονότων, όπως και η εναλλαγή του σκηνικού, μέσα στο οποίο αυτά διαδραματίζονται, το συναρπάζουν και το γοητεύουν*».⁸⁹

Ο χώρος και ο χρόνος της ιστορίας

Ο χώρος στις ιστορίες, είναι ο οικείος για το παιδί χώρος του σπιτιού, το δωμάτιο του, η γειτονιά και η πόλη που μένει. Ο χρόνος εξέλιξης των ιστοριών είναι το σήμερα, όπως: «*Να σου χαρίζουν ομπρέλα καλοκαιριάτικα, δεν είναι δα και τόσο λογικό...*» (*Ένα δώρο για το φθινόπωρο*)

Στην ιστορία *Βγες, Άνοιξη! Σε βρήκα...* η δήλωση του χρόνου γίνεται με ενεστώτα ιστορικό (δραματικό)⁹⁰, που ζωντανεύει την αφήγηση και εμφανίζει πειστικότερα τα γεγονότα. Στις υπόλοιπες ιστορίες ο χρόνος δηλώνεται με τον παρατατικό, που επίσης δηλώνει το χρόνο στις μικρές ιστορίες.⁹¹

⁸⁹ Σακελλαρίου, Χ. (1991). *Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας*.σ.26. Αθήνα: Εκδόσεις Φιλippότη

⁹⁰ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ.(1987). *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας Α' Ανιχνεύσεις*. Αθήνα: Καστανιώτης

⁹¹ Τσιλιμένη, Τ. (2003). *Οι Μικρές Ιστορίες κατά την Εικοσαετία 1970-1990, Γραμματολογική, Παιδαγωγική και Γλωσσική Εξέταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

Η θεματολογία

Οι ιστορίες του έργου αυτού, είναι ψυχαγωγικού περιεχομένου και κοινωνικού περιεχομένου.

Η συγγραφέας επιλέγει θέματα από την καθημερινότητα του παιδιού με κύριο σκοπό την ευχαρίστηση και τη ψυχαγωγία του. Η Τ. Τσιλιμένη, επισημαίνει ότι ο όρος «ψυχαγωγικό αφήγημα» αντιστοιχεί απόλυτα στο είδος των μικρών ιστοριών, με την έννοια ότι στις μικρές ιστορίες ψυχαγωγικού περιεχομένου απουσιάζει ο παιδαγωγικός στόχος, αντίθετα παρουσιάζεται έντονο το χιουμοριστικό στοιχείο και είναι ιδιαίτερα προσφιλείς στα παιδιά.⁹²

Στις ιστορίες κοινωνικού περιεχομένου, η συγγραφέας εστιάζει στους χαρακτήρες των ηρώων, με πρόθεση να μυήσει και να ευαισθητοποιήσει το παιδί σε ηθικές αξίες και πανανθρώπινα θέματα. Η τάση αυτή διαπιστώνεται ότι συνιστά μία από τις κύριες εξελίξεις της παιδικής πεζογραφίας, στη δεκαετία του '70.⁹³

Η δομή

Οι ιστορίες *Η ζωγραφιά του Τάκη*, *Το φαντασμένο κίτρινο μολύβι*, *Το κυπαρίσσι και το πεύκο*, και *Ένα καπέλο ταξιδεύει* συγκροτούνται στην τυπική δομή των μικρών ιστοριών, με πλοκή που εξελίσσεται σταδιακά γύρω από ένα γεγονός. Η συγγραφέας χρησιμοποιεί τους διαλόγους και το χιούμορ για να διατηρεί το ενδιαφέρον του παιδιού σε όλη την εξέλιξη, ενώ μια διαφορετική τεχνική παρουσιάζεται στις υπόλοιπες ιστορίες και αφορά την έκταση της πλοκής, την εστίαση στους χαρακτήρες των ηρώων και τη διαμόρφωση της ιστορίας γενικά.

Στην ιστορία *Ένα δώρο για το φθινόπωρο* το κύριο θέμα εισάγεται μετά από ένα μεγάλο εισαγωγικό μέρος στο οποίο η ηρωίδα περιγράφει τη λαχτάρα της να αποκτήσει μια ομπρέλα, και πώς βίωνε στο όνειρό της τη χαρά της απόκτησης. Ακολουθεί η πλοκή και το τέλος της ιστορίας.

Στην ιστορία *Τα όνειρα ενός λευκού χαρτιού* η αρχή είναι σαφής και σύντομη, ακολουθεί ένα μεγάλο μέρος στο οποίο εκφράζονται σκέψεις, επιθυμίες και όνειρα του ήρωα (το λευκό χαρτί). Η δράση εμφανίζεται στο κλείσιμο της ιστορίας και είναι πολύ σύντομη.

Στην ιστορία *Βγές Άνοιξη! Σε βρήκα...* διακρίνονται δύο ενότητες. Στην πρώτη (και μεγαλύτερη) περιγράφεται η εικόνα που βλέπει η Άνοιξη όταν ξεσπάει μια μπόρα. Στη δεύτερη ενότητα περιγράφεται ένα παιχνίδι της Άνοιξης με τα παιδιά (κρυφτό) χωρίς σαφή προσδιορισμό χρόνου: «*Η Άνοιξη θα βγει γελαστή απ' την κρυψώνα της και με ανάλαφρα βήματα θα τρέξει ν' αγκαλιάσει όλα τα παιδιά*». Η ιστορία κλείνει με το τέλος του παιχνιδιού.

---

⁹² Τσιλιμένη, Τ. (2003). *Οι Μικρές Ιστορίες κατά την Εικοσαετία 1970-1990, Γραμματολογική, Παιδαγωγική και Γλωσσική Εξέταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

⁹³ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φύλων

Στην ιστορία *Ο Κοκκινούλης που έγινε Κιτρινούλης* διακρίνονται δύο ιστορίες ίσης έκτασης μεταξύ τους. Η πρώτη παρουσιάζει τα βάσανα του κυρ – Αντώνη από τότε που απέκτησε πρώτα ένα μικρό αμάξι και στη συνέχεια ένα κόκκινο πούλμαν, για να μπορέσει να χωρέσει όλους τους συγγενείς του. Στη δεύτερη ενότητα εκτυλίσσεται μια ιστορία της δομής των μικρών ιστοριών.

Η ιστορία *Ο Σοφός κύριος Περικλής* παρουσιάζει μια εκτεταμένη εισαγωγή που περιγράφει τον χαρακτήρα και τη ζωή του κυρίου Περικλή, στη συνέχεια ακολουθεί το γεγονός και μια σχετικά γρήγορη εξέλιξη της ιστορίας.

Οι ήρωες

Ηρωες είναι το παιδί, τα δέντρα, η Άνοιξη και αντικείμενα όπως ένα λευκό χαρτί, κάποιες ζωγραφιές, ένα καπέλο και ένα πούλμαν κ.ά.. Είναι με ευρηματικότητα επιλεγμένοι ανάλογα με το θέμα της κάθε ιστορίας. Η συγγραφέας δημιουργεί έμψυχους ήρωες, τους ονομάζει και περιγράφει την εμφάνισή τους. Το κείμενο ζωντανεύει με τον τρόπο αυτό αφού έτσι οι ήρωες μπορούν να συνομιλούν, να σκέφτονται, να αισθάνονται και να συμπεριφέρονται όπως οι άνθρωποι.

Οι χαρακτήρες των ηρώων αποκαλύπτονται στην αφήγηση: «Πιο ωραία είναι κίτρινα! Αποκρίθηκε το πεισματάτικο κίτρινο μολύβι». Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η Άνοιξη που εμψυχώνεται σε «τρελοκόριτσο» που φοράει «αέρινο φουστάνι και στολίζει με λουλούδια τα μαλλιά της. Πάντα γελάει και είναι μεγάλο πειρακτήρι». (*Βγές Άνοιξη! Σε βρήκα...*)

Οι συμπεριφορές των ηρώων αποκαλύπτονται στη διάρκεια της πλοκής. Στην ιστορία *Ο Σοφός κύριος Περικλής* ο χαρακτήρας του κυρίου Περικλή αναπτύσσεται από τη συγγραφέα σφαιρικά, με τρόπο ώστε η αντίδραση του σχετικά με τη σκανταλιά των παιδιών, να είναι προβλέψιμη, πετυχαίνοντας την έκπληξη στο τέλος της ιστορίας. Ιδιαίτερος είναι ο χαρακτήρας του ήρωα στην ιστορία *Τα όνειρα ενός λευκού χαρτιού*, με την έννοια ότι αυτός προσδιορίζεται από τη συγγραφέα με αναφορά στις σκέψεις, τα συναισθήματα και τους λογισμούς του.⁹⁴

Στις ιστορίες *Το φαντασμένο κίτρινο μολύβι*, *Ο Κοκκινούλης που έγινε Κιτρινούλης*, *Βγές Άνοιξη! Σε βρήκα...*, όπως και στην ιστορία *Η ζωγραφιά του Τάκη* οι ήρωες είναι δυναμικοί και ανεξάρτητα από το χαρακτήρα τους δημιουργούν δράση και πλοκή γεμάτη χιούμορ. Η εικονοπλασία της γλώσσας σε συνδυασμό με το χιούμορ της συγγραφέως έχουν διασκεδαστικό αποτέλεσμα. Στην ιστορία *Η ζωγραφιά του Τάκη* οι τρεις ήρωες (η κότα, το σκυλάκι και η γατούλα) συμφωνούν για βόλτα στην αυλή το βράδυ, φεύγοντας από το χαρτί που πάνω της έχει ζωγραφίσει το μικρό παιδί. «*Βέβαια η γατούλα του μάλλον θύμιζε ντουλάπα, το σκυλάκι μάλλον έμοιαζε με αγελάδα και η κότα έφερνε λίγο σε καμηλοπάρδαλη*». Βγαίνουν στον κήπο και αναστατώνουν την νυχτερίδα και το τριζόνι:

- «*Τι 'ναι τούτα 'δώ; Φαντάσματα;*» *Τσίριξε η νυχτερίδα.*
Το τριζόνι σάστισε.

⁹⁴ Καρπόζηλου, Μ. (1994) *Το παιδί στη χώρα των βιβλίων*. Αθήνα: Καστανιώτης

- «Μοιάζουν με ζώα, ζώα δεν είναι. Τι είναι;»
Η κουκουβάγια έβαλε τα γυαλιά της.
- «Να σας πω... Μάλλον θυμίζουν εξωγήινα όντα. Εκτός αν βγήκαν από κανένα αρχαιολογικό μουσείο».

Το τέλος στις ιστορίες

Οι ιστορίες τελειώνουν με χαρούμενες φράσεις (*Ένα καπέλο ταξιδεύει*) ή με διασκεδαστικά ποιήματα (*Ένα δώρο για το φθινόπωρο*), όπως: «Άρχισε τότε να φέρνει βόλτες και να τραγουδά, παίζοντας κρυφτό με τις ηλιαχτίδες...»

*Ομπρέλα φιλενάδα, στη μπόρα ή στη λιακάδα!
Δε βρέχει! Τι με μέλει; Κι η ζέστη ομπρέλα θέλει.
Το φως σου, ήλιε, δώσ' της να λάμπει ο ουρανός της!
Παίζω, γελώ, χορεύω, ήλιε σε κοροϊδεύω!*

Ο Χ. Σακελλαρίου αναφέρεται στα λαϊκά παραμύθια που κλείνουν με την τυπική φράση «Και έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα» και επισημαίνει: «Έτσι «καλά» πρέπει να τελειώνουν και τα λογοτεχνήματα που απευθύνονται στα παιδιά».⁹⁵

Οι αξίες/ ιδέες

Στις ιστορίες αυτές η Ντίνα Χατζηνικολάου αναθέτει στους ήρωες να προβάλλουν με το ήθος και τη συμπεριφορά τους, αξίες που αναφέρονται στο πεδίο των κοινωνικών σχέσεων, όπως:

- Η αγάπη για το παιδί

Αναδεικνύεται σ' όλες τις ιστορίες και ειδικά στην ιστορία *Ο Σοφός κύριος Περικλής*, του οποίου η ζωή γίνεται χαρούμενη από τη στιγμή που αρχίζει να χαίρεται τη συντροφιά των παιδιών, ομολογώντας: «Και δε θα μάθαινα ποτέ μου αυτό που εσείς μου φανερώσατε σήμερα: Πως το μεγάλο θαύμα της ζωής κρύβεται μέσα σε ένα παιδικό χαμόγελο.

- Η ειρήνη κι η αγάπη

Στην ιστορία *Τα όνειρα ενός λευκού χαρτιού* εκφράζεται σαν επιθυμία του ήρωα:

«Τι θα μπορούσε άραγε να γραφτεί πάνω στη ράχη μου;» Μοιάζει να συλλογίζεται το κατάλευκο γυαλιστερό χαρτί. Πόσο θα ήθελε να αγκαλιάσει κάτι πολύ όμορφο! Ίσως ένα ποίημα για την ειρήνη και την αγάπη».

- Η συνεργασία και η ενότητα

⁹⁵ Σακελλαρίου, Χ. (1991). *Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Σ. 26. Αθήνα: Εκδόσεις Φιλιππότη

Το τέλος της ιστορίας *Το φαντασμένο κίτρινο μολύβι* αποτυπώνει το αποτέλεσμα της έλλειψης συνεργασίας και ενότητας. Το κίτρινο μολύβι συμπεριφέρεται εγωιστικά, διαλύοντας την ομάδα των μολυβιών και ακυρώνει το στόχο της.

- Η αλληλεγγύη

Στην ιστορία *Το κυπαρίσσι και το πεύκο*, το πεύκο αναλαμβάνει να βοηθήσει το πληγωμένο από κεραυνό κυπαρίσσι, ξεχνώντας μάλιστα την ως τότε περιφρονητική συμπεριφορά του κυπαρισσιού προς αυτό.

3.1.2. Τα παραμύθια

Η Ντίνα Χατζηνικολάου εκτός από τις μικρές ιστορίες, ασχολήθηκε και με το σύγχρονο παραμύθι που ιδιαίτερα αγαπούν τα παιδιά. Στο έργο αυτό της συγγραφώς περιλαμβάνονται οι τίτλοι:

- Ταξιδεύω με τα παραμύθια
- Η σκανταλιά της Άνοιξης

Ο τίτλος του βιβλίου *Ταξιδεύω με τα παραμύθια*, το οποίο εκδόθηκε το 2003 από τις εκδόσεις «Μικρή Μίλητος» περιλαμβάνει τα παραμύθια:

Ο μικρός κιθαριστής
Της Χρυσοπηγής τα χελιδόνια
Τα παιχνίδια διασκεδάζουν

Ο τίτλος του βιβλίου *Η σκανταλιά της Άνοιξης*, το οποίο εκδόθηκε το 2004 από τις εκδόσεις «Μικρή Μίλητος» περιλαμβάνει τα παραμύθια:

Η σκανταλιά της Άνοιξης
Ένα μαγευτικό ταξίδι

Τα παραμύθια με τίτλους *Της Χρυσοπηγής τα χελιδόνια*, *Ο μικρός κιθαριστής*, *Τα παιχνίδια διασκεδάζουν* και *Ένα μαγευτικό ταξίδι* έχουν το ίδιο περιεχόμενο με τα παραμύθια παλαιότερης έκδοσης που κυκλοφόρησαν το 1989 από τις εκδόσεις «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε σε δύο βιβλία με τους τίτλους:

- *Τα χελιδόνια της καλής καρδιάς και Μια παράξενη νύχτα*
- *Στο μαγαζί των παιχνιδιών και Ένα ποταμάκι ταξιδεύει*

Θεματική κατάταξη

Θεματικά κατηγοριοποιούνται ανάλογα με το περιεχόμενο στις εξής κατηγορίες:

- Παραμύθια με φυσιογνωστικό περιεχόμενο: *Ένα μαγευτικό ταξίδι*
- Παραμύθια με οικολογικό περιεχόμενο: *Της Χρυσοπηγής τα χελιδόνια*
- Παραμύθια με κοινωνικό περιεχόμενο: *Ο μικρός κιθαριστής*

- Παραμύθια με ψυχαγωγικό περιεχόμενο: *Η σκανταλιά της Άνοιξης, Τα παιχνίδια διασκεδάζουν*

Χαρακτηριστικά

Τα χαρακτηριστικά αυτά αφορούν τη γλώσσα, το χώρο και το χρόνο, τη θεματολογία, τη δομή και τους ήρωες των παραμυθιών της Ντίνας Χατζηνικολάου. Παρουσιάζονται επίσης οι αξίες που αναδεικνύονται στο συγκεκριμένο έργο της.

Η γλώσσα

Μια απλή και κατανοητή γλώσσα, εντυπωσιακά εικονοπλαστική και σχεδόν ποιητική, χαρακτηρίζει τα παραμύθια της Ντίνας Χατζηνικολάου. Στο παραμύθι *Ένα μαγευτικό ταξίδι*, περιγράφεται η χαρά της ζωής, με εικόνες παραστατικές που μοιάζει να έχουν κίνηση και ήχο: «*Το νιογέννητο ποταμάκι, πότε χοροπηδούσε πάνω στις πέτρες, πότε κυνηγούσε μια κουκουνάρα και την έπαιρνε μαζί του. Κι άλλοτε πάλι, έβρισκε πολύ διασκεδαστικό να παρασέρνει κάποιο τενεκεδάκι που κατρακυλούσε με θόρυβο πάνω στις πέτρες*».

Ο χώρος και ο χρόνος

Διακρίνεται το άχρονο και το άτοπο του παραμυθιού *Η σκανταλιά της Άνοιξης*, όπως και κάποια στοιχεία του λαϊκού παραμυθιού. Είναι ένα παραμύθι που κινείται στη σφαίρα του ονείρου και του παραλόγου, πέρα από τους φυσικούς νόμους.⁹⁶ Στο παραμύθι *Της Χρυσοπηγής τα Χελιδόνια* η ιστορία αρχίζει ορίζοντας το χώρο: «*Στην γραφική ψαροταβέρνα «Η Χρυσοπηγή»...*», ενώ στο παραμύθι *Τα παιχνίδια διασκεδάζουν* υπάρχει η αναφορά σχετικά με το χρόνο: «*Ήταν ένα γλυκό ανοιξιιάτικο βράδυ*» σαν σύνδεση με την πραγματικότητα.

Η θεματολογία

Η Ντίνα Χατζηνικολάου εμπνέεται από το παιχνίδι του παιδιού και από το φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον.

Η δομή

Σε όλα τα παραμύθια διακρίνεται έντονη και ζωντανή πλοκή που συμπεριλαμβάνει διαλόγους και κίνηση. Στα παραμύθια *Ο μικρός κιθαριστής* και *Της Χρυσοπηγής τα χελιδόνια* ένα μεγάλο μέρος της αφήγησης παρουσιάζει χαρακτήρες, γεγονότα και

⁹⁶ Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φίλων

καταστάσεις που κατατοπίζουν και προετοιμάζουν τον αναγνώστη για τη συνέχεια της ιστορίας.

Οι ήρωες

Η συγγραφέας επιλέγει ήρωες που έλκουν το παιδί αναγνώστη. Εστιάζει στα εξωτερικά χαρακτηριστικά τους, αλλά και στα στοιχεία του χαρακτήρα και της συμπεριφοράς τους, με τρόπο ευρηματικό στο να ξυπνά τη φαντασία του παιδιού και να καλλιεργεί μια προσμονή για το απροσδόκητο της πλοκής.⁹⁷

Άντα και υλικά στοιχεία συμμετέχουν στα παραμύθια όλα έχουν ψυχή ακόμη και συναίσθημα. Στη λειτουργία αυτή του ανιμισμού στην παιδική λογοτεχνία αναφέρεται το Δ' Σεμινάριο του Κ.Ε.Π.Β: *«Με τον ανιμισμό όλα ζωντανεύουν και ανθρωποποιούνται, ζώα, πουλιά, δέντρα, λουλούδια, σπίτια, έπιπλα, εργαλεία, καρποί, φυσικά φαινόμενα, κινητά, ακίνητα και ότι μπορεί να φανταστεί κανείς. Δανείζονται τις ανθρώπινες ιδιότητες και μιλούν, αισθάνονται, δρουν και αντιδρούν όπως οι άνθρωποι»*.⁹⁸

Στο παραμύθι *Η σκανταλιά της Άνοιξης*, η Άνοιξη είναι προσωποποιημένη σε σκανταλιάρικο μικρό κορίτσι, που διαθέτει μαγικό ραβδί, στοιχείο που χαρακτηρίζει τα λαϊκά παραμύθια. Ο Γέρο – Χρόνος συμπεριφέρεται σαν πατέρας που προσπαθεί να συνενώσει την άμυαλη κόρη του που όμως της έχει μεγάλη αδυναμία. Στο τέλος γίνεται το δικό της: *«Τρείς φορές χτύπησε το μαγικό της ραβδί σαν την καλή νεράιδα η Άνοιξη, κι ευθύς μαζεύτηκαν γύρω απ' το Γέρο – Χρόνο όλα του τα παιδιά, από τα μεγαλύτερα, ως τα πιο πιτσιρίκια»*.

Στο παραμύθι *Τα παιχνίδια διασκεδάζουν* οι ήρωες είναι ένα πλήθος παιχνιδιών που «ζωντανεύουν» όταν τα «ξυπνά» το φεγγάρι: *«Το μεγάλο ολοστρόγγυλο φεγγάρι που έκανε τον περίπατο του στον ουρανό, γλίστρησε...»*

Το «νιογέννητο» ποταμάκι πρωταγωνιστεί στο παραμύθι *Ένα μαγευτικό ταξίδι*, ένα ποταμάκι που γεννιέται από το βουνό, διασχίζει το δάσος, τον κάμπο, το περιβόλι του μπάρμπα – Μήτσου και στο τέλος της ημέρας καταλήγει στη θάλασσα. Συναντήσεις και χαρούμενοι διάλογοι με τα πουλιά, τις μέλισσες, το βοσκό, τον ήλιο, παρουσιάζονται στη διαδρομή. Το ποταμάκι περιγράφεται στο παραμύθι: *«Κι εκείνο, σαν παιδί που λαχταρά να παίζει, έκανε ένα σωρό τρελλά παιχνίδια»*.

Στο παραμύθι *Της Χρυσοπηγής τα Χελιδόνια* ο χαρακτήρας του ρεαλιστικού ήρωα μπάρμπα – Σταύρου «που η φτωχική του ταβέρνα είχε γίνει το καταφύγιο κάθε κατατρεγμένου ζώου» σηματοδοτεί το νόημα του παραμυθιού. Τα χελιδόνια, αλλά και άλλα ζώα που συμμετέχουν στην ιστορία τον ευγνωμονούν για την αγάπη και την προστασία που τους προσφέρει, προσπαθώντας κι αυτά να τον βοηθούν με όποιο τρόπο μπορούν. Στο παραμύθι αυτό η συγγραφέας ισορροπεί ένα θέμα προβληματισμού, με το χιούμορ: *«Και τι τους ήρθε να κτίσουν τη φωλιά τους μέσα σε ταβέρνα; Απ' ότι ξέρουμε, ούτε ούζο πίνουν τα χελιδόνια, ούτε μεζεδάκια τρώνε»*.

⁹⁷ Σακελλαρίου, Χ. (1991). *Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Φιλιππότη

⁹⁸ Κ.Ε.Π.Β. (1991). Σύγχρονες τάσεις και απόψεις στην παιδική λογοτεχνία. Πρακτικά Δ' Σεμιναρίου του «Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου», σ.110. Αθήνα: Εκδόσεις Ψυχογιός

Το παραμύθι *Ο μικρός κιθαριστής* εστιάζει στο χαρακτήρα ενός παιδιού, που πορεύεται στην εκπλήρωση του ονείρου του και δικαιώνεται εγκαταλείποντας το σπίτι του και παρά τη θέληση του πατέρα του, ο οποίος είναι ο χαρακτήρας που συμβολίζει το κοινωνικό κατεστημένο. Παραμύθια που αναφέρονται σε ανάλογες καταστάσεις λειτουργούν παρηγορητικά, σαν είδος αναπλήρωσης για το άτομο που αισθάνεται αδύναμο, δίνοντάς του αισιοδοξία και τονώνοντας το αυτοσυναίσθημα του.⁹⁹

Το τέλος στις ιστορίες

Σε όλα αυτά τα παραμύθια, το τέλος είναι χαρούμενο και αισιόδοξο, όπως στο παραμύθι *Τα παιχνίδια διασκεδάζουν* :

«Τώρα στο παιχνιδάδικο απλώθηκε το σκοτάδι και η γαλήνη. Μα ... κάτι λείπει, δε νομίζετε; Μπράβο ξυλόφωνο, που το σκέφτηκες! Παίξε λοιπόν ένα απαλό νανούρισμα, για να κοιμηθούν γλυκά όλα τα παιχνίδια κι όλα τα παιδιά!»

Οι αξίες/ ιδέες

Τα παραμύθια της Ντίνας Χατζηνικολάου, εστιάζοντας στους χαρακτήρες και τη συμπεριφορά των ηρώων, προβάλλουν αξίες όπως:

- Η αγάπη για το παιδί

Η αγάπη της Ντίνας Χατζηνικολάου για το παιδί, φαίνεται από το πώς το βλέπει στα παραμύθια της. Του δίνει χαρά και διασκέδαση με τα παραμύθια *Η σκανταλιά της Άνοιξης* και *Τα παιχνίδια διασκεδάζουν* και του δίνει παρηγοριά και αισιοδοξία με το παραμύθι *Ο μικρός κιθαριστής*.

- Η αγάπη για τη Φύση

Στο παραμύθι *Ένα μαγευτικό ταξίδι* το φυσικό περιβάλλον αποτυπώνεται με την ομορφιά του, ενώ επισημαίνεται η χαρά και η γνώση που προσφέρει στον άνθρωπο.

- Η αγάπη για τη μουσική

Στο παραμύθι *Ο μικρός κιθαριστής*, ο ήρωας παρά τις δυσκολίες, εκπληρώνει το όνειρο του και αφοσιώνεται στη μουσική.

- Η φιλοξενία

Το παραμύθι *Της Χρυσοπηγής τα Χελιδόνια*, αναφέρεται στην αγάπη για τα ζώα και τα πουλιά και προβάλλει την υποχρέωση του ανθρώπου να προσφέρει ασφάλεια και περίθαλψη σ' αυτά, όποτε χρειαστεί.

---

⁹⁹ Σακελλαρίου, Χ.(1991) *Η Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Φιλιππότη

3.1.3. Το μυθιστόρημα

Βάλε στο σπίτι σου ένα σκύλο

Η Ντίνα Χατζηνικολάου εκτός των άλλων λογοτεχνικών ειδών ασχολήθηκε και με το μυθιστόρημα, ένα είδος για παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας¹⁰⁰, παρουσιάζοντας το έργο με τίτλο *Βάλε στο σπίτι σου ένα σκύλο*, το 2004 από τις εκδόσεις «Μίνωας».

Χαρακτηριστικά

Στην ιστορία αυτή, αναφέρονται πολλά γεγονότα, περιγράφονται πολλές καταστάσεις και διαπλάθονται χαρακτήρες, στοιχεία που κατά την άποψη του Α. Δελώνη προσδιορίζουν το Κοινωνικό Μυθιστόρημα.¹⁰¹ Σύμφωνα με τα είδη που διακρίνει ο Χ. Σακελλαρίου, αντιστοιχεί στο είδος του Αστικού Μυθιστορήματος με το κριτήριο των αναφορών της ιστορίας στον κοινωνικό χώρο της αστικής τάξης. Επισημαίνει επίσης, τα εξής: «*Το κοινωνικό μυθιστόρημα συγγενεύει με το ηθογραφικό, το αστικό, το νατουραλιστικό, το ρεαλιστικό και το πολιτικό*» σημειώνοντας, ότι το κοινωνικό μυθιστόρημα βλέπει τον άνθρωπο «*σαν μέρος της όλης πραγματικότητας συγκεκριμένης και αδιάκοπα εξελισσόμενης ομάδας που η υφή της προσδιορίζεται από ορισμένους κοινωνικοπολιτικούς και οικονομικούς όρους*»¹⁰² τονίζοντας ότι οι διαλεκτικές σχέσεις μεταξύ των ηρώων πρέπει να είναι κατανοητές και προσπελάσιμες από τα παιδιά.

Το γεγονός ότι πολλές βιωματικές μνήμες της συγγραφέως μπορεί να έχουν εισχωρήσει μεταπλασμένες μέσα στην ιστορία, είναι κατά την άποψη της Μ. Κανατσούλη, στοιχείο που εμφανίζεται στο μυθιστόρημα.¹⁰³

Το μυθιστόρημα αυτό αποδεικνύει ότι η ζωή της οικογένειας του αποφασίζει να αναλάβει την φροντίδα ενός κατοικίδιου, περνάει σε άλλη διάσταση. Στο έργο αυτό περιγράφονται οι ευτράπελες καταστάσεις που δημιουργούνται από τη «δράση» ενός σκύλου (του Ίγκαλ). Η προσωπικότητα του ζώου επιδρά στη ζωή των μελών της οικογένειας και κερδίζει την αγάπη τους. Η ιστορία παρουσιάζει κορύφωση με το γεγονός της απώλειας του Ίγκαλ, που τελικά αποφεύγεται. Στο διάστημα αυτό συνειδητοποιούν όλοι το πόσο έχουν δεθεί μαζί του καθώς και τα πόσα έχουν εισπράξει από αυτόν.

Το χιούμορ της συγγραφέως κάνει αισθητή την παρουσία του στο μυθιστόρημα αυτό και βασίζεται στις περιγραφές και τους χαρακτήρες των ηρώων. Περισσότερο όμως βασίζεται στις καταστάσεις που αντιμετωπίζουν τα μέλη της οικογένειας στη συμβίωση τους με τον αζιαγάπητο, σκανταλιάρικο, λαίμαργο και παιχνιδιάρικο Ίγκαλ: «*Ο Ίγκαλ έχει δύο μεγάλες αδυναμίες: το φαΐ και το τόπι. Το φαΐ είναι το υπ' αριθμόν ένα πάθος του, που οδηγεί στο πάχος του... Έχει φορτωθεί κάπου τρία*

¹⁰⁰ Κανατσούλη, Μ. (2002). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press A.E.

¹⁰¹ Δελώνης, Α. (1990). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία: 1835-1985 από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ηράκλειτος

¹⁰² Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας (1990). Εξαμηνιαία Έκδοση Μελέτης και Έρευνας, τόμος 10, σ. 139 Αθήνα: Πατάκης

¹⁰³ Κανατσούλη, Μ. (2002). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press A.E.

παραπανίσια κιλά. Είναι ασυγκράτητος. Καταβροχθίζει τα πάντα. Από καρπούζι μέχρι παστουρμά, κι από ζαρζαβατικά, όσπρια και λαχανικά μέχρι αρμπαρόριζα. Αστεία υπόθεση η «ξηρά τροφή» που αποκλειστικά, υποτίθεται, θα έπρεπε να του δίνουμε. Ευπρόσδεκτη βέβαια κι αυτή, αλλά ως συμπλήρωμα!». Παρακάτω η συγγραφέας γράφει: «Η δεύτερη μεγάλη αδυναμία του Τγκαλ είναι το τόπι. Ο Τγκαλ γεννήθηκε τερματοφύλακας. Προκαλεί σε αγώνα κάθε συγγενή και φίλο που έρχεται στο σπίτι μας, ακόμα και τον υδραυλικό, τον ηλεκτρολόγο, τον ταχυδρόμο και τον πιτσαδόρο. Ο συνήθης συμπαίκτης του είμαι εγώ. Από τότε μέχρι σήμερα ένα τόπι ακολουθεί πιστά τα βήματά μου. Παντού. Στην κρεβατοκάμαρα, στην κουζίνα, στο μπάνιο, στη σκάλα. Χώρια που το πάτησα μια μέρα και γκρεμοτσακίστηκα!».

Γενικά το χιούμορ στην ιστορία αυτή, είναι καθαρό και ευφύες. Περιέχει στοιχεία σε ένα συνδυασμό των δύο μορφών του «κωμικού» στοιχείου στο οποίο αναφέρεται η Μ. Κανατσούλη¹⁰⁴, επικαλούμενη την άποψη του Ε. Παπανούτσου: «Για τον Ε. Παπανούτσο, υπάρχουν δύο μορφές του κωμικού, το πρώτο, το καθαρό και αθώο κωμικό διασκεδάζει τα παιδιά και τον πρωτόγονο άνθρωπο. Το δεύτερο έχει σημασία και για να γίνει αντιληπτό προϋποθέτει κάποια μύηση και κάποια ενοχή».

Η άποψη της Ντίνας Χατζηνικολάου για την ιδανική σχέση μεταξύ κατοικίδιου και «αφεντικού» περιγράφεται καθαρά στο παρακάτω απόσπασμα του μυθιστορήματος αναδεικνύοντας το βαθμό ευαισθητοποίησης της συγγραφέως στην ιδέα της φιλοζωίας γενικότερα:

«Ναι, Τγκαλ! Ποτέ δε θα' θελα η πηγαία αφοσίωση σου να μετατραπεί σε αναγκαστική πειθαρχία και υποταγή. Προτιμώ να χαίρομαι τον αυθορμητισμό σου, τα τρελά σου παιχνίδια, τις ιδιαιτερότητες σου, το γέλιο που μου χαρίζεις με τα καμώματά σου. Δε θέλω να με φοβάσαι. Δε με πειράζει να αναζητώ τις χαμένες μου παντόφλες. Προτιμώ χίλιες φορές να μου τις κουρελιάσει παρά να σε διατάζω να τις φέρνεις στα πόδια μου».

3.1.4. Το διήγημα

Ένα παράξενο ταξίδι

Ένα άλλο λογοτεχνικό είδος που απευθύνεται σε παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας,¹⁰⁵ απασχόλησε τη Ντίνα Χατζηνικολάου και είναι το διήγημα. Το έργο της στο είδος αυτό, έχει τον τίτλο *Ένα παράξενο ταξίδι* και κυκλοφόρησε το 1998 από τις εκδόσεις Πατάκη.

Χαρακτηριστικά

Η ιστορία αυτή αναφέρεται σε πραγματικό γεγονός, που έγινε γνωστό στη συγγραφέα και τη συγκίνησε. Η πλοκή αναδεικνύει το ήθος της ηρωίδας προβάλλοντας την

¹⁰⁴ Κανατσούλη, Μ. (1991) *Σύγχρονες τάσεις και απόψεις στην παιδική λογοτεχνία. Πρακτικά Δ' Σεμιναρίου του «Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου*, σ. 127. Αθήνα: Ψυχογιός.

¹⁰⁵ Κανατσούλη, Μ. (2002). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press A.E.

ανθρωπιά, την αξία της φιλοζωίας και την υιοθέτηση μιας ενεργητικής στάσης από τον άνθρωπο, στάσης που αφορά την περίθαλψη κακοποιημένων ζώων. Σύμφωνα με το Δελώνη, μπορεί να χαρακτηριστεί σαν ηθογραφικό διήγημα Κοινωνικού Προβληματισμού¹⁰⁶.

Στην πλοκή της ιστορίας, η νεαρή ηρωίδα βρίσκεται μπροστά στη θλιβερή εικόνα ενός γαϊδαράκου που «ήταν φανερό πως κάποιο ανθρώπινο χέρι είχε οδηγήσει το δύστυχο ζώο σε τούτο τον άθλιο σκουπιδότοπο – ποιος ξέρει από πότε – για να πεθάνει με αργό βασανιστικό θάνατο κάτω από τον καυτό ήλιο, δίχως μια στάλα νερό, έρημο και αβοήθητο. Ένωσα οργή και αγανάκτηση.».

Και παρακάτω: «Ξαναγύρισα στο γαϊδουράκι μου. Ήμουν σίγουρη πως δε μπορούσε να γίνει αλλιώς. Όχι, δεν γινότανε να προσπεράσω. Διόλου δε λυπόμουν για το χαμένο μου ταξίδι το είχα κιόλας ξεχάσει. Τώρα, μοναδική έννοια ήταν να σωθεί τούτο το δύστυχο ζωντανό που βρέθηκε στο δρόμο μου. Τόσο αναπάντεχα...»

Παρόλο το θλιβερό του θέματος, η συγγραφέας δίνει την ιστορία με ενδιαφέρουσα πλοκή, κλείνοντας την με ευχάριστο τέλος.

3.1.5. Τα βιβλία γνώσεων

Μαθαίνω με την παιχνιδοπαρέα

Η αγάπη της Ντίνας Χατζηνικολάου για το παιδί, δεν περιορίζεται μόνον στη λογοτεχνική της προσφορά, αλλά και οδηγεί το ενδιαφέρον της συγγραφέως για την ενασχόληση της με το είδος των βιβλίων γνώσεων για παιδιά. Συνεργάζεται με την Αγγελική Βαρελλά και τη Φράνση Σταθάτου στη συγγραφή της Εγκυκλοπαίδειας με τίτλο *Μαθαίνω με την παιχνιδοπαρέα*, σειρά που εκδόθηκε το 1983 από τις εκδόσεις «Παγουλάτος».

Χαρακτηριστικά

Το έργο είναι δωδεκάτομο και η τεχνική του αντιστοιχεί στην κατηγορία των βιβλίων, στα οποία οι γνώσεις συμπεριλαμβάνονται σε μια φανταστική ιστορία και παραδίδουν τις πληροφορίες για πρόσωπα και πράγματα σε ένα διηγηματικό πλαίσιο, κατηγορία που διαπιστώνει στη μελέτη της σχετικά με τα βιβλία γνώσεων η Μ. Καρπόζηλου.¹⁰⁷

Στο συγκεκριμένο έργο προσωποποιείται μια χαρούμενη κεφάτη παρέα παιχνιδιών. Είναι ο «Χαρταετός», ο «Φασουλής» και η «μπάλα – Μπάλα». Σε κάθε αυτοτελή τόμο ένας από τους τρεις αναλαμβάνει την αφήγηση, χωρίς συγκεκριμένη σειρά. Κουβεντιάζει φιλικά με το παιδί, το συμβουλεύει και του μεταδίδει διάφορες γνώσεις που αφορούν τα παιδιά της προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας. Σε κάθε τόμο,

¹⁰⁶ Δελώνης, Α. (1990). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία: 1835-1985 από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ηράκλειτος

¹⁰⁷ Καρπόζηλου, Μ. (1994). *Το Παιδί στη Χώρα των Βιβλίων*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

οι τρεις φίλοι, συστήνονται στο παιδί με το ίδιο ποίημα που παρατίθεται πάντα στην πρώτη σελίδα. Στο κάτω μέρος δηλώνεται ο αφηγητής.

Στο περιεχόμενο κάθε τόμου – βιβλίου συνδυάζεται ο λογοτεχνικός αφηγηματικός λόγος αλλά και η ποίηση, έτσι ώστε παράλληλα με τις γνώσεις, να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να πλουτίσει το λεξιλόγιό του, να αναπτύξει τα εκφραστικά του μέσα και να καλλιεργήσει το λογοτεχνικό του αισθητήριο. Η εικονογράφηση από την Αρτ. Νικολαΐδη είναι ιδιαίτερα παραστατική και έλκει το ενδιαφέρον του παιδιού γιατί σε κάθε τόμο το παιδί αναγνωρίζει αμέσως τους ήρωες – φίλους του. Επίσης κάθε τόμος συνοδεύεται από μια κασέτα με θεατρική απόδοση των κειμένων και χαρούμενη μουσική επένδυση.

Ενδεικτικά, ο τόμος με αριθμό 5, περιέχει θέματα που δηλώνει ο τίτλος του: «ο χρόνος, οι γιορτές, η οικογένεια» και στην πρώτη σελίδα δηλώνεται: «Στο βιβλίο μας αυτό σας μιλά ο Φασουλής». Στο περιεχόμενο παρουσιάζονται θέματα σχετικά με τα γενέθλια των παιδιών, τις διάφορες γιορτές, το πώς μετράμε το χρόνο κ.ά., μέσα από πλούσιες εικόνες και διασκεδαστικές ιστορίες όπως φαίνεται στο απόσπασμα της ιστορίας ...*Κι έσταξε στον κήπου μας την άκρη της μικρής τριανταφυλλιάς το δάκρυ!* του βιβλίου 5:

Φασουλής: «Μη σου φαίνεται παράξενο. Αν μια πεταλούδα ζει τόσο λίγο, σίγουρα ως το βράδυ θα έχει γεράσει...Για το κάθε πλάσμα πάνω στη γη, ο χρόνος κάνει έναν κύκλο. Αυτός ο κύκλος άλλοτε είναι πολύ πολύ μικρός, άλλοτε μέτριος κι άλλοτε μεγάλος. Σκέψου ότι οι χελώνες, ας πούμε, ζούνε γύρω στα εκατόν πενήντα χρόνια!»

μπάλα – Μπάλα: «Ποπό! Τόσο πολύ θα ζήσει η χελώνα της Μικέλας; Ποιος τη χάρη της! Οι άνθρωποι πόσο ζούνε;»

Φασουλής: «Ε, όχι βέβαια τόσο πολύ... Ζούνε πάντως αρκετά χρόνια. Μερικοί φτάνουν τα εκατό χρόνια, που είναι ένας αιώνας. Αυτούς τους λένε αιωνόβιους.»

Χαρταετός: «Και τα ζώα; Η γάτα μας η Νιαρνιαρούδα;» Ρώτησε με περιέργεια ο χαρταετός, που είναι θυμωμένος μαζί της γιατί όλο του πειράζει την ουρά.

Φασουλής: «Η γάτα ζει γύρω στα δεκαπέντε χρόνια. Το ίδιο και ο σκύλος.»

Χαρταετός: «Κοίτα λοιπόν κάτι πράγματα!»

Στο συγκεκριμένο τόμο, περιέχονται ποιήματα της Ντίνας Χατζηνικολάου σχετικά με τα γενέθλια, τη γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου, την Αποκριά, τη γιορτή του Πάσχα και των Χριστουγέννων κ.ά.

Η Μ. Καρπόζηλου επισημαίνει ότι ο διαχωρισμός των εξωσχολικών βιβλίων σε λογοτεχνικά και βιβλία γνώσεων, ενέχει τους κινδύνους που υπάρχουν σε κάθε ταξινόμηση, επειδή τα όρια μεταξύ των δύο κατηγοριών συχνά είναι δυσδιάκριτα και συνεχώς ανανεούμενα.

Επισημαίνει επίσης ότι τα βιβλία γνώσεων συγγενεύουν με τα σχολικά εγχειρίδια και θεωρεί ότι η διάκριση και η διαφοροποίηση τους από αυτά, βασίζεται στο ότι «το διδακτικό εγχειρίδιο ή βοήθημα προορίζεται για να μελετηθεί, ενώ το εξωσχολικό

βιβλίο γνώσης προορίζεται για να διαβαστεί»¹⁰⁸. Στο συγκεκριμένο έργο θα μπορούσε κανείς να επισημάνει μια σχετική συνάφεια με τα σχολικά εγχειρίδια εξ' αιτίας του περιεχομένου τους που βασίζεται σε γνώσεις που έχουν αποκτήσει τα παιδιά μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Τόσο η σύνθεση αλλά και η οργάνωση του περιεχομένου, όσο και η έμφαση στον ψυχαγωγικό στόχο που διακρίνεται στο συγκεκριμένο έργο, οδηγούν στη διαπίστωση ότι το έργο αυτό διαφέρει από τα σχολικά εγχειρίδια.

3.1.6. Τα βιβλία δραστηριοτήτων

Τη Ντίνα Χατζηνικολάου, απασχόλησαν και τα βιβλία για παιδιά που καλύπτουν ένα ευρύτερο φάσμα των αναγκών της παιδικής ηλικίας, προτείνοντας στο παιδί έναν συνδυασμό γνώσης, διασκέδασης, αλλά και ευαισθητοποίησης σε θέματα κοινωνικού προβληματισμού. Τα βιβλία αυτά είναι:

- *Οι Διακοπές*, τίτλος που περιλαμβάνει έξι τόμους – βιβλία,

καθώς και οι τίτλοι:

- *Η Αγαπούλα του καλοκαιριού*
- *Παίζω κρυφτό με τα ζώα του δάσους*

Οι Διακοπές

Η σειρά με τίτλο *Οι Διακοπές* της Ντίνας Χατζηνικολάου, αποτελείται από έξι βιβλία με πλούσια εικονογράφηση, κατάλληλα για τις καλοκαιρινές διακοπές των παιδιών, που στοχεύουν στην επανάληψη της ύλης του Νηπιαγωγείου και πέντε τάξεων του Δημοτικού (Α, Β, Γ, Δ και Ε). Η σειρά εκδόθηκε το 1990 από τις εκδόσεις «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

Χαρακτηριστικά

Το πρώτο βιβλίο προβάλλει απλές έννοιες και ασκήσεις που περιλαμβάνονται στην ύλη του Νηπιαγωγείου, όπως επίσης ποιήματα, ζωγραφική και μικρές ιστορίες.

Τα βιβλία που αφορούν τις τάξεις του Δημοτικού περιέχουν μικρά λογοτεχνικά κείμενα και ποιήματα που αναφέρονται σε γνώσεις που διδάχτηκαν τα παιδιά στο σχολείο, όπως και αινίγματα, παροιμίες και ανέκδοτα.

Στα τρία βιβλία των Α', Β' και Γ' τάξεων του Δημοτικού, η συγγραφέας συνεργάστηκε με τον εκπαιδευτικό Γιάννη Φραγκάκη, ενώ στο τέταρτο και πέμπτο βιβλίο των Δ' και Ε' τάξεων συνεργάστηκε η εκπαιδευτικός Νότα Κυριαζή.

---

¹⁰⁸ Καρπόζηλου, Μ. (1994). *Το Παιδί στη Χώρα των Βιβλίων*, σ. 88. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Η εικονογράφηση του πρώτου βιβλίου, έγινε από τη ζωγράφο και Νηπιαγωγό Ευτυχία Βλάχου – Μπάτση, των τριών επομένων από το ζωγράφο Άκη Αβαγιανό και των δύο τελευταίων βιβλίων από το ζωγράφο Αντρέα Ανατολίτη.

Σε κάθε βιβλίο της σειράς, πρωταγωνιστεί ένα ζωάκι ενώ σε ειδικό ένθετο του κάθε τόμου, περιέχονται τα κουίζ, τα σταυρόλεξα, τα παιχνίδια, οι παροιμίες κ.ά.

Ενδεικτικό είναι το τεστ με τίτλο *Λέξεις που μυρίζουν θάλασσα* που περιλαμβάνεται στο ένθετο του βιβλίου για παιδιά που έχουν ολοκληρώσει τη Δευτέρα τάξη του Δημοτικού:

Λέξεις που μυρίζουν θάλασσα...

Να σβήσεις με μία γραμμή τις λέξεις που δεν έχουν σχέση με τη θάλασσα.

Κατάρτι, άγκυρα, πλώρη, κύμα, καπετάνιος, λεωφόρος, ψάρι, κατάστρωμα, πλατάνι, δελφίνι, αμπάρι, βάρκα, πεζοδρόμιο, καμπίνα, κοχύλι

Η Αγαπούλα του καλοκαιριού

Το βιβλίο με τίτλο *Η Αγαπούλα του καλοκαιριού*, εκδόθηκε το 2001, από τις εκδόσεις «Ελληνικά Γράμματα».

Περιλαμβάνει ένα παραμύθι για μια χελώνα που ζει στο δάσος του Υμηττού, στο χώρο μιας παιδικής κατασκήνωσης. Είναι η αγαπημένη των παιδιών – κατασκηνωτών, που μάλιστα απορούν για ένα κόκκινο σημάδι που έχει η χελώνα στο καβούκι της. Μετά το τέλος της κατασκήνωσης, τα παιδιά πληροφορούνται από το δάσκαλό τους για την καταστροφή του δάσους από τη φωτιά. Μετά από λίγο τα παιδιά αναλαμβάνουν την αναδάσωση του κατεστραμμένου δάσους και ανακαλύπτουν με χαρά ότι η αγαπημένη τους χελώνας με το χαρακτηριστικό της κόκκινο σημάδι, σώθηκε από τις φλόγες: *«Και εκεί που έσκαβαν και φύτευαν, ακούστηκε ένα παράξενο σούρσιμο μέσα στα αποκαϊδια. Μια χελώνα έκανε αμέριμνη τον περίπατό της. Και φυσικά δε χωρούσε καμιά αμφιβολία πως ήταν η Αγαπούλα, αφού έσερνε πάνω στο καβούκι της την ταυτότητά της. Μια ξεθωριασμένη κόκκινη βουλίτσα!»*

Χαρακτηριστικά

Το βιβλίο έχει τα χαρακτηριστικά ενός βιβλίου γνώσης επειδή εκτός από το παραμύθι, περιλαμβάνει πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό για τη χελώνα, την αξία του δάσους, τις πυρκαγιές και την αναδάσωση. Παρακινεί τα παιδιά να αναλάβουν πρωτοβουλίες, πέρα από την καθημερινότητα και τη συνήθεια, βιώνοντας την αξία της συμμετοχής και το πνεύμα της συλλογικότητας. Στη συγκεκριμένη ιστορία, τα παιδιά συμμετέχουν στο έργο της αναδάσωσης. Στη λειτουργία αυτή των βιβλίων δραστηριοτήτων αναφέρεται η Ζωή Βαλάση.¹⁰⁹

Η πολύ πλούσια εικονογράφηση της Τέτης Σώλου, είναι βασικό στοιχείο στην εξέλιξη της ιστορίας. Η Ντίνα Χατζηνικολάου προβάλλει στο έργο αυτό την ιδέα της

¹⁰⁹ Βαλάση, Ζ. (2001). *Εισαγωγή στη Μελέτη της Λογοτεχνίας και των Βιβλίων για Παιδιά*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

φιλοζωίας και την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος σαν εκδήλωση ανθρωπιάς και αγάπης για το φυσικό κόσμο και ανταποκρίνεται στο αίτημα της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος που ανέδειξε η αστικοποίηση και η ανάπτυξη της τεχνολογίας του 20^{ου} αιώνα¹¹⁰.

Περιλαμβάνει επίσης άλλες δραστηριότητες και σπαζοκεφαλιές για τα παιδιά, όπως ένα διασκεδαστικό επιτραπέζιο παιχνίδι, όπου διακρίνεται το χιούμορ της συγγραφέως στην επιλογή των αντιπάλων (λαγός – χελώνα).

Παίζω κρυφτό με τα ζώα του δάσους

Το βιβλίο *Παίζω κρυφτό με τα ζώα του δάσους* εκδόθηκε από τις εκδόσεις «Διάπλαση» το 2005.

Χαρακτηριστικά

Στο βιβλίο δεν διαδραματίζεται κάποια ιστορία ούτε υπάρχει πλοκή αλλά παρουσιάζονται διάφορα ζώα του δάσους που περιγράφονται με κάποια αντιπροσωπευτικά χαρακτηριστικά ώστε το παιδί να μπορέσει να μαντέψει ποιο ζώο αντιστοιχεί στην περιγραφή, με τρόπο που φαίνεται στο απόσπασμα:

«Πάμε μια βόλτα στο δάσος, να συναντήσουμε μικρούς τετράποδους και φτερωτούς φίλους... Να ο Αναξίμανδρος με τα μακριά ποδάρια και τα κέρατα. Είναι δυνατός, αλλά δε μοιάζει με το γοργοπόδαρο Ερμή, τον καροτοφάγο...» συνεχίζοντας με άλλα ονόματα (όπως ο Περικής ο σκίουρος, η Ευριδίκη η αλεπού κλπ.) που αντιστοιχούν σε δεκατρία συνολικά ζώα.

Είναι ένα ιδιαίτερο βιβλίο, χαρακτηριστικό της ευρηματικότητας της συγγραφέως. Το παιδί διασκεδάζει προσπαθώντας να συνθέσει διάφορες πληροφορίες, ενώ αποκτά και συγκεκριμένη γνώση για τις ιδιότητες του κάθε ζώου, καλλιεργώντας τη φαντασία του.

Το κείμενο ακολουθούν δραστηριότητες, που περιλαμβάνουν σταυρόλεξο, ζωγραφική και τεστ που αναφέρονται στα συγκεκριμένα ζώα που εντοπίζονται στο κείμενο.

---

¹¹⁰ Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (2001). *Ιδεολογία και Παιδική Λογοτεχνία (Ερευνα και Θεωρητικές προσεγγίσεις)*, Πρώτος Τόμος. Αθήνα: Καστανιώτης

3.1.7. Οι διασκευές

Η συγγραφέας ασχολήθηκε επίσης, με διασκευές κλασικών παραμυθιών και διηγημάτων από την παιδική λογοτεχνία άλλων χωρών.

Διασκευές παραμυθιών

Το έργο περιλαμβάνει ισάριθμα βιβλία που συνοδεύονται από κασέτες μουσικής, στα οποία η συγγραφέας έχει γράψει το κείμενο και τη μουσική. Οι διασκευές αυτές αναφέρονται στα παρακάτω παραμύθια τα οποία εκδόθηκαν το 1996 – 1997 από τις εκδόσεις «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

Η Χιονάτη και οι 7 Νάνοι
Ο Μολυβένιος Στρατιώτης
Οι περιπέτειες του Πινόκιο
Ο Εγωιστής Γίγαντας
Το Ασχημόπαπο
Το Λυχνάρι του Αλαντίν
Η Τοσοδούλα
Μύθοι του Αισώπου
Το Αηδόνι

Τα πέντε Μπιζέλια
Το Στοίχημα
Ο Λαχτυλάκης
Το Έλατο
Ο Λύκος και τα 7 Κατσικάκια
Η Πεντάμορφη και το Τέρας
Η Πονηρή Μαργαρίτα

Διασκευές διηγημάτων

Οι διασκευές αυτές αφορούν δύο διηγήματα μεταφρασμένα από τα γερμανικά με τους εξής τίτλους:

- *Ο μικρός «Εγώ είμ' εγώ»*
- *Ένα κομπιούτερ στο περιβόλι του παππού*

τα οποία εκδόθηκαν το 1998 από τις εκδόσεις «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε. Τα πρωτότυπα κείμενα είναι της Loebe, M. και της Scheffler, U., αντίστοιχα.

Ο στόχος της συγγραφέως, είναι να μεταπλάσει αυτά τα αφηγήματα έτσι ώστε να παρουσιάζονται τα πράγματα από τη ματιά του παιδιού και να γίνονται πιο οικεία σε αυτό. Η Μ. Κανατσούλη, στη μελέτη της σχετικά με τις διασκευές συγκεντρώνοντας και τις απόψεις της Α. Ζερβού, διαπιστώνει ότι οι αλλαγές του αρχικού κειμένου με βάση αφηγηματικούς τρόπους που είναι πιο οικείοι στο παιδί, κάνουν το κείμενο πιο ελκυστικό και συμπεριλαμβάνονται στα επιχειρήματα των υποστηρικτών της σκοπιμότητας των διασκευών.¹¹¹

¹¹¹ Κανατσούλη, Μ. (2000) *Ιδεολογικές Διαστάσεις της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Συμπεράσματα

Η Ντίνα Χατζηνικολάου παρουσιάζει ένα πολύπλευρο έργο στην Πεζογραφία για παιδιά. Το έργο της αυτό, ξεκινάει το 1978 και εξελίσσεται παράλληλα και με το ποιητικό της έργο. Έγραψε μικρές ιστορίες, παραμύθια και συνεργάστηκε στη συγγραφή βιβλίων γνώσεων. Έγραψε επίσης αλλά και συνεργάστηκε στη συγγραφή βιβλίων δραστηριοτήτων. Ασχολήθηκε με διασκευές κλασσικών παραμυθιών και διηγημάτων, αλλά και εμφανίστηκε στη Λογοτεχνία για παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας με ένα διήγημα και ένα μυθιστόρημα.

Το χαρακτηριστικό της έργο στη λογοτεχνία για παιδιά είναι το είδος «μικρές ιστορίες». Στο έργο αυτό η συγγραφέας γράφει για το παιδί, αλλά και εμπνέεται από αυτό. Εμπνέεται από τη χαριτωμένη του αφέλεια, το άδολο της σκέψης του και την έμφυτη αισιοδοξία του. Η παιδική ματιά που υιοθετεί, τη μεταφέρει στον κόσμο της παιδικής ηλικίας με τα ιδιαίτερα γνωρίσματα και ανάγκες της, όπως η ανάγκη για αγάπη, χαρά, αισιοδοξία αλλά και ο δικαιολογημένος προβληματισμός που προκαλεί στην ηλικία αυτή το φυσικό, κοινωνικό και τεχνολογικό περιβάλλον.

Εκφράζοντας την αγάπη της για το παιδί, εστιάζει σε θέματα ψυχαγωγικού περιεχομένου στην κύρια ανάγκη του παιδιού για χαρά και διασκέδαση. Στη σύντομη έκταση της ιστορίας πετυχαίνει να κινητοποιήσει άμεσα τη φαντασία του παιδιού και να κρατήσει το ενδιαφέρον του στη διάρκεια της πλοκής. Τα θέματα είναι ευρηματικά, η γλώσσα απλή και κατανοητή, ο χώρος της ιστορίας οικείος, ενώ οι ιστορίες έχουν ευτυχισμένο τέλος. Οι ήρωες είναι έμπυχα ζώα, φυτά και αντικείμενα, πολλές φορές με κωμική εμφάνιση που διαμορφώνει και ανάλογες εικόνες στο κείμενο. Τη ζωντάνια της πλοκής αναλαμβάνουν διασκεδαστικοί διάλογοι, στολισμένοι με το έντονο χιούμορ που χαρακτηρίζει τη συγγραφέα. Στο έργο της *Το Πρώτο μου Βιβλίο* συνηθίζει η συγγραφέας να παραθέτει ένα αυτοτελές ποίημα μετά το τέλος της ιστορίας. Στο σύνολο των θεμάτων των δύο συλλογών του έργου της, μία μόνο ιστορία έχει θρησκευτικό περιεχόμενο και συνοδεύεται από ποίημα με αντίστοιχο περιεχόμενο.

Οι ήρωες μοιάζουν συνομήλικοι με το παιδί – αναγνώστη, επιτρέποντας το να ταυτιστεί μαζί τους. Οι ήρωες εκδηλώνουν το χαρακτήρα τους και ακολουθούν διάφορες συμπεριφορές, βιώνοντας και τα αποτελέσματα (χαρά, δικαίωση, επιβράβευση, επίκριση κλπ.) προσδιορίζοντας το όποιο μήνυμα της ιστορίας. Με αυτόν τον οικείο για το παιδί τρόπο, η συγγραφέας, χωρίς να διδάσκει, πετυχαίνει να επικοινωνεί με αυτό, σαν ίση προς ίσο. Στην επικοινωνία της αυτή, πετυχαίνει να ευαισθητοποιήσει το παιδί απέναντι στη γνώση που προσφέρει ο φυσικός κόσμος αλλά και στις ηθικές αξίες που χαρακτηρίζουν τις κοινωνικές σχέσεις, μλώντας το στον κόσμο των ενηλίκων.

Στις ιστορίες της αναδεικνύεται η ανάγκη προστασίας του φυσικού κόσμου με έμφαση στην προστασία και τη φροντίδα των ζώων, σαν στάση ευθύνης και ένδειξη ανθρωπιάς. Φροντίζει επίσης η συγγραφέας να βεβαιώσει το παιδί για την υπεροχή του ανθρώπου σε σχέση με τις δυνατότητες της τεχνολογίας.

Τα παραμύθια της Ντίνας Χατζηνικολάου, είναι σύγχρονα παραμύθια, ωστόσο διακρίνεται η επιρροή του λαϊκού παραμυθιού σε ένα από αυτά. Κοινό χαρακτηριστικό τους είναι η πλούσια, σχεδόν ποιητική γλώσσα στα κείμενα. Η εικονοπλαστική δύναμη της γλώσσας αναδεικνύει την ομορφιά της φύσης, προσθέτοντας συγχρόνως κίνηση, ήχο και χρώμα. Η επιλογή των ηρώων, ο ανιμισμός και οι χιουμοριστικοί διάλογοι ξυπνούν τη φαντασία και δίνουν χαρά στο παιδί, ενώ οι χαρακτήρες των ηρώων προβάλλουν κοινωνικές αξίες. Το παραμύθι *Ο μικρός καθαριστής* διαφέρει σημαντικά από τα άλλα. Παρά το αίσιο τέλος του και τη δικαίωση του ήρωα, εισάγει έναν προβληματισμό, σχετικά δυσανάλογο με την παιδική ηλικία, που όμως εισάγεται σαν προβληματισμός στην παιδική λογοτεχνία.

Η ιδέα της φιλοζωίας χαρακτηρίζει το κοινωνικό μυθιστόρημα της Ντίνας Χατζηνικολάου *Βάλε στο σπίτι σου ένα σκύλο* το οποίο περιγράφει τη ζωή μίας οικογένειας που έβαλε στο σπίτι της ένα σκύλο. Είναι γραμμένο με πολύ χιούμορ και μεγάλη ευαισθησία.

Η φιλοζωία, όχι μόνον σαν ιδέα αλλά και σαν πράξη είναι το νόημα του διηγήματος Κοινωνικού Προβληματισμού *Ένα παράξενο ταξίδι*, στο οποίο η νεαρή ηρωίδα αποδεικνύει την αξία της πράξης.

Στα βιβλία γνώσεων και στα βιβλία δραστηριοτήτων, αναδεικνύεται ο ψυχαγωγικός ρόλος των βιβλίων για παιδιά, σαν τρόπος προσέγγισης στο αντιληπτικό επίπεδο αυτής της ηλικίας, άποψη που η συγγραφέας προβάλλει στο σύνολο του πεζογραφικού της έργου για παιδιά και στην οποία βασίζεται ο στόχος και των διασκευών με τις οποίες ασχολήθηκε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η κριτική στο έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου

Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει κριτικές¹¹² για το έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου οι οποίες δημοσιεύθηκαν σε εφημερίδες και περιοδικά της εποχής, καθώς και μια κριτική που περιέχεται σε επιστολή προς τη συγγραφέα Ντίνα Χατζηνικολάου. Όλες οι κριτικές που παρουσιάζονται, προέρχονται από το προσωπικό αρχείο της συγγραφέως. Με σειρά χρονολογίας δημοσίευσής τους, παρουσιάζονται σε τρεις κατηγορίες:

- Κριτικές που αφορούν στο ποιητικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου
- Κριτικές που αφορούν στο πεζογραφικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου
- Κριτικές που αφορούν στο συνολικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου

---

¹¹² Τσιλιμένη, Τ. (2011) Κριτική και Κριτικοί της Παιδικής Λογοτεχνίας, *Δημερίδα: Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας 21 & 22 Ιανουαρίου 2011*. (σ.σ. 330-333) Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Κριτικές που αφορούν στο ποιητικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου

Το ποιητικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου απέσπασε πολλές κριτικές που δημοσιεύθηκαν σε εφημερίδες και περιοδικά της εποχής και αφορούν συγκεκριμένα τις ποιητικές συλλογές: *Χαμόγελα*, *Κυκλάμινα*, *Το Βιβλίο της Μυρτώς*, και *Χρυσό Καλοκαίρι*.

Κριτικές που δημοσιεύθηκαν για την ποιητική συλλογή *Χαμόγελα*:

- Στην εφημερίδα *Τα Σημερινά* (17/4/1971), στην κριτική που παρουσιάζει, τα ποιήματα της συλλογής *Χαμόγελα* χαρακτηρίζονται «ωραία, με λυρική δροσιά και ευαισθησία» με στόχους παιδευτικούς. Σαν συμπέρασμα αναφέρεται η καταλληλότητά τους για παιδιά, με θετικά σχόλια σχετικά με την εικονογράφηση και το εξώφυλλο του βιβλίου.
- Στο περιοδικό *Το Σχολείο και το Σπίτι* (τχ. 5-6, Μάιος – Ιούνιος 1971), η κριτική εστιάζει στα «χαρίσματα» της ποιητικής συλλογής *Χαμόγελα*. Χαρακτηρίζει τα θέματα κατάλληλα για παιδιά, όπως και τη γλώσσα του περιεχομένου. Επισημαίνει την ποιητική ευαισθησία και τα ποιητικά ευρήματα «που ξαφνιάζουν», καταλήγοντας ότι τα χαρίσματα αυτά «τείνουν να ορίσουν την παιδική ποίηση». Στη συγκεκριμένη κριτική διατυπώνεται η άποψη, ότι παρ' όλη την αξία του έργου, υπάρχει η αμφιβολία σχετικά με το κατά πόσο αυτό θα μπορέσει να ανταγωνιστεί τις πολυτελείς εκδόσεις άλλων κατώτερης ποιότητας περιεχομένου βιβλίων, που όμως «ξεγελούν τους ανυποψίαστους και ανενημέρωτους γονείς και μπαίνουν στις βιβλιοθήκες».
- Στην εφημερίδα *Συμιαϊκόν Βήμα* (Σεπτέμβριος 1971), επισημαίνεται στη σχετική κριτική, η δροσιά των ποιημάτων της συλλογής *Χαμόγελα*, η χάρη των θεμάτων και η ευαισθησία τους, που ταιριάζει στη ψυχολογία και το παιδικό μυαλό. Χαρακτηρίζεται η σκέψη της ποιήτριας δημιουργική και αισιόδοξη. Στην κριτική αυτή διατυπώνεται η άποψη ότι η ποιήτρια εκφράζει τις αρχές της χριστιανοσύνης, την υπερηφάνεια για τη γενιά της αλλά και το σεβασμό και την αγάπη για τους γονείς. Συμπεραίνει ότι στο συγκεκριμένο βιβλίο περιέχονται «όλα τα ωραία παιδικά αισθήματα».
- Στην εφημερίδα *ΦΩΝΗ* (24/10/1971) η κριτική διαπιστώνει απλότητα και σαφήνεια νοημάτων στο έργο *Χαμόγελα* και χαρακτηρίζει την ποίηση της Ντίνας Χατζηνικολάου σαν άδολη, αγνή και πηγαία χωρίς κάτι «φτιαχτό και ψεύτικο» αντίστοιχη με αυτήν του Στ. Σπεράντζα και Π. Κριναίου. Σχολιάζεται με θαυμασμό η πλούσια ομοιοκαταληξία των ποιημάτων που «ευχαριστεί το παιδί και το διευκολύνει να επιτύχει άριστη απαγγελία». Την κριτική υπογράφει ο Γιάννης Ανδρικόπουλος.
- Η εφημερίδα *Συμιαϊκόν Βήμα* (Μάρτιος 1972), παρουσιάζει την κριτική του Τάσου Βέλλιου, ο οποίος αναφέρεται στο πλήθος των θεμάτων που κατά την άποψη του καλύπτουν όλο το φάσμα της παιδικής ύπαρξης καθώς και στην τεχνική των στίχων που τους χαρακτηρίζει τρυφερούς, ευαίσθητους και

κατανοητούς. Διαπιστώνει στο βιβλίο μια έμμεση παιδαγωγική συνέπεια με ποιήματα που συγκινούν και διδάσκουν. Κρίνει ότι η ποιήτρια διαθέτει την τεχνική αλλά και την ευαισθησία να υπερνικήσει τις δυσκολίες ενός έργου παιδικής ποίησης.

- Το περιοδικό *Ερυθρός Σταυρός* (Φεβρουάριος 1972) παρουσιάζει κριτική για τη συλλογή *Χαμόγελα*, στην οποία τονίζεται ότι τα ποιήματα αυτά καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα της εθνικής και θρησκευτικής ζωής, χάρις στους απλούς στίχους που «διαποτίζονται από βαθιά ελληνικότητα, από ένα γνήσιο ορθόδοξο θρησκευτικό συναίσθημα, από πίστη στις αξίες της ζωής και του ανθρώπου», επισημαίνοντας την αισιοδοξία στο πνεύμα του έργου και το γοργό ρυθμό των ποιημάτων. Τη συγκεκριμένη κριτική, υπογράφει ο Ι. Μ. Χατζηφώτης.

Για την ποιητική συλλογή με τίτλο *Κυκλάμινα*, μια σχετική κριτική είναι η παρακάτω.

- Στην εφημερίδα *Ακρόπολις* (13/10/1974) στη στήλη *Από Κυριακή σε Κυριακή*, η κριτική σχετικά με την ποιητική συλλογή *Κυκλάμινα* εστιάζει στο στίχο, χαρακτηρίζοντας τον άψογο. Επισημαίνεται η χάρη, η δροσιά, η απλότητα αλλά και η ευγένεια που διακρίνεται στα ποιήματα, τα οποία κρίνονται κατάλληλα να προσφέρουν στη ψυχοπνευματική καλλιέργεια του παιδιού. Την κριτική γράφει ο Παν. Παπαδούκας.

Για την ποιητική συλλογή *Το Βιβλίο της Μυρτώς*:

- Στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* (22/8/1977), στην κριτική αναφέρεται ότι η συλλογή *Το Βιβλίο της Μυρτώς* περιέχει χαριτωμένα ποιήματα για παιδιά της προσχολικής ηλικίας στα οποία αποδίδονται με χάρη και εξυπνάδα, στιγμιότυπα της καθημερινής ζωής του παιδιού. Υποστηρίζεται η άποψη ότι η απαγγελία τους από τον γονέα δίνει σ' αυτόν την ευκαιρία να νιώσει τις επιθυμίες του παιδιού του και να το αγαπήσει περισσότερο. Επισημαίνεται στα ποιήματα το διασκεδαστικό τους νόημα και η ύπαρξη διδάγματος. Η ποίηση της Ντίνας Χατζηνικολάου χαρακτηρίζεται «τρυφερή και ωφέλιμη».
- Στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* (20/3/1978), στη στήλη *Βιβλία* η κριτική αφορά τη συλλογή *Το Βιβλίο της Μυρτώς* και τη συλλογή *Κυκλάμινα*. Η πρώτη συλλογή, κρίνεται βιβλίο τρυφερό, ευχάριστο και χαριτωμένο. Σχετικά με τη συλλογή *Κυκλάμινα* εστιάζει στους καλότεχνους στίχους που διασκεδάζουν το παιδί, αλλά που συγχρόνως προτρέπουν το παιδί να σκεφτεί και «να αισθανθεί βαθύτερα, τον κόσμο που το περιβάλλει». Την κριτική υπογράφει ο Αλέκος Λιδωρίκης.
- Η εφημερίδα *Το Βήμα* (12/10/1998), στη στήλη *Ποίηση για παιδιά* η κριτική αναφέρεται στο βιβλίο *Ποιήματα για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής*

ηλικίας και εστιάζει στο λυρισμό των ποιημάτων, στη θεματική τους ποικιλία και στο αισιόδοξο και χιουμοριστικό πνεύμα που τα διακρίνει.

Για την ποιητική συλλογή *Χρυσό καλοκαίρι*:

- Η εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* (16/10/1998), στη στήλη *Ποίηση με βλέμμα παιδικό* παρουσιάζει κριτική για την ποιητική συλλογή *Χρυσό καλοκαίρι* επισημαίνοντας ότι η ποιήτρια εκφράζει το μαγικό κόσμο του παιδιού με χάρη και απλότητα, συμπεριλαμβάνοντας την ποιήτρια μεταξύ των ελάχιστων ποιητών που γράφουν μέσα από βλέμμα παιδικό. Η συγκίνηση, το χιούμορ, η έξαρση μπροστά στη φύση, η μουσικότητα και η χαρούμενη διάθεση, αναφέρονται σαν στοιχεία της ποίησης της Ντίνας Χατζηνικολάου.
- Στο περιοδικό *Νέα Σκέψη*, (Μάρτιος 1999, τχ. 405) στην κριτική για τη συλλογή *Χρυσό καλοκαίρι* επισημαίνεται η καταγραφή ωραίων ιδεών σε ωραιότατους στίχους και πρωτότυπα θέματα. Εκφράζεται η άποψη ότι η Ντίνα Χατζηνικολάου ακολουθεί το δρόμο που άνοιξαν οι Ζ. Παπαντωνίου, Γ. Βιζυηνός, Τ. Άγρας και Στ. Σπεράντζας.
- Στο περιοδικό *Πειραϊκά Γράμματα* (Ιανουάριος – Μάρτιος 2007), παρουσιάζεται κριτική για τη συλλογή *Χρυσό καλοκαίρι* στην οποία η συλλογή χαρακτηρίζεται ευρηματική σε έκφραση, λόγο, εικόνα αφύπνιση φαντασίας και κρίνεται ελκυστική ακόμα και για τα μεγάλα παιδιά.

Κριτικές που αφορούν στο πεζογραφικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου

Οι κριτικές αυτές αναφέρονται στα έργα της *Ένα παράξενο ταξίδι* και *Βάλε στο σπίτι σου ένα σκύλο*.

- Η εφημερίδα *Το Έθνος της Κυριακής* (4/10/1998) δημοσίευσε κριτική για το βιβλίο της Ντίνας Χατζηνικολάου *Ένα παράξενο ταξίδι* στην οποία επισημαίνεται ότι το βιβλίο είναι ευαίσθητο και τρυφερό.
- Στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* (15/11/2004) στην κριτική της για το έργο *Βάλε στο σπίτι σου ένα σκύλο* διαπιστώνεται ένα διασκεδαστικό αλλά και διδακτικό περιεχόμενο του βιβλίου, περιεχόμενο που προβάλλει συναισθήματα.

Κριτικές που αφορούν στο συνολικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου

Σε αυτές τις κριτικές εναλλάσσονται οι παρακάτω:

- Η κριτική του συγγραφέα Αντώνη Σαμαράκη, όπως αυτή διατυπώνεται σε προσωπική επιστολή του προς την Ντίνα Χατζηνικολάου (14 Αυγούστου 1984). Στην επιστολή του αυτή, αναφέρεται στις ποιητικές συλλογές: *Χαμόγελα*, *Κυκλάμινα*, *Το Βιβλίο της Μυρτώς*, *Καλημέρα...Καληνύχτα* και στο

πεζογραφικό έργο *Το Πρώτο μου Βιβλίο*. Ο συγγραφέας επισημαίνει τη δεξιότητα της Ντίνας Χατζηνικολάου να ξεδιπλώνει τις ομορφιές της ποίησης και του αφηγηματικού λόγου μπροστά στα μάτια και τη ψυχή του παιδιού, με τέχνη και ευφυΐα. Αναφέρεται στην αγάπη, την καλοσύνη, την αλληλεγγύη, την αγωνιστικότητα, την αισιοδοξία και την ελπίδα που καλλιεργείται στα ποιήματά της. Τονίζει ότι το έργο της χαρακτηρίζεται από δημιουργική φαντασία και σεβασμό στην προσωπικότητα του παιδιού, εμπνέει ανθρωπιά και αδελφοσύνη και εισάγει το παιδί στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο, μέσα από τη λογοτεχνία. Καταλήγοντας, προσθέτει ότι τα έργα της προσφέρουν πολλά στο παιδί και κερδίζουν την αγάπη του.

- Το περιοδικό *Το Σχολείο και το Σπίτι* (21/3 – 30/4, 1998) δημοσίευσε εκτενή κριτική του Α. Μπενέκου σχετική με το συνολικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου.

Στην κριτική του για το ποιητικό της έργο ο Α. Μπενέκος θεωρεί ότι η συγγραφέας εκφράζει την ευαίσθητη παιδική ηλικία και ιδιαίτερα αυτή των νηπίων, επειδή η ποιήτρια μπορεί να βλέπει και να κατανοεί τον «μικρόκοσμο» του παιδιού και να τον εκφράζει άνετα και εύστοχα, χάρις στο ταλέντο της, στο δυσκολότερο (όπως το χαρακτηρίζει) είδος της λογοτεχνίας. Υπογραμμίζει στην κριτική του αυτή, την αισθητική διαπαιδαγώγηση που προσφέρει η τέχνη του λόγου, τέχνη που η συγγραφέας κατέχει, κρίνοντας ότι η ποιήτρια εξυπηρετεί αυτόν το στόχο με όλες της τις δυνάμεις.

Αναφέρεται στο απλό λεξιλόγιο, μέσα στο μελετημένο εννοιολογικά πλαίσιο του ποιήματος. Επισημαίνει την ευρηματικότητα και την ευλυγισία στη στιχουργική και το ρυθμό, όπως και μια τεχνική παραδοσιακή, τη χρήση των αποστροφών και τις εναλλαγές μονολόγου – διαλόγου και χαρακτηρίζει το λυρικό λόγο της ποιήτριας «επικοινωνιακό» εκφράζοντας την άποψη ότι ο λυρισμός της δε σχετίζεται με το Εγώ της, αλλά «είναι μια φωνή που προσκαλεί τους «άλλους», τα παιδιά, να νιώσουν, να μοιραστούν το αίσθημα της ομορφιάς και της χαράς που προσφέρουν η φύση και η ζωή. Φωνή – όχημα, φωνή – διάλογος. Συν – κίνηση προς ό,τι ωραίο και ευγενικό».

Τονίζει ότι το ύφος της είναι «κουβεντιαστό, διαλεκτικό και ελαφρά δραματικό» και τα πλαίσια στο ποίημα είναι ρυθμικά, η ρίμα δυνατή ώστε να γίνονται ευκολονόητα. Θεωρεί ότι η ποίηση της Ντίνας Χατζηνικολάου είναι καταλυτική, επειδή καθιερώνει την καθαρή αισθητική ουσία και αξία της παιδικής ποίησης στη σχολική και εξωσχολική παιδεία (και προ-παιδεία) του μικρότερου παιδιού. Κρίνει ότι το περιεχόμενο του έργου της είναι διαφορετικό από αυτό άλλων έργων που προβάλλονται σε πολυτελείς εκδόσεις και έχουν στόχο να αποτυπώσουν ένα συγκεκριμένο ηθικοδιδασκτικό πνεύμα, που υπονομεύει τη μάθηση αλλά και την αισθητική καλλιέργεια.

Τονίζει ότι η Ντίνα Χατζηνικολάου είναι συνεπής σε μία λογοτεχνική γραφή με γλωσσική πληρότητα και στάση ζωής για το πώς βλέπει τον κόσμο, το παιδί και για το πώς οραματίζεται το «ανθρώπινο ον».

Διακρίνει στο έργο της ποιήτριας μια «νέα οπτική γωνία» χωρίς «σχολαστικές συμβάσεις» και στερεότυπα σχήματα. Διακρίνει στροφή «προς τα ανανεωτικά ανοίγματα της μετανεοκλασικιστικής περιόδου, όπως είναι κυρίως ο ρομαντισμός, ο ιμπρεσιονισμός και ο συμβολισμός» διαπιστώνοντας «εσωτερικότητα» στην ποίησή της. Θεωρεί ότι τα ποιήματα της με την μουσικότητα, το ρυθμό, το απρόοπτο και το χιούμορ, το δραματικό στοιχείο και την εικονοπλαστικότητα της γλώσσας, είναι ποιήματα που βιώνονται, παρά αποστηθίζονται ή «απαγγέλλονται» σε γιορτές.

Σχετικά με το πεζογραφικό της έργο, ο κριτικός, επισημαίνει ότι η ποιητική ευαισθησία της Ντίνας Χατζηνικολάου μεταφέρεται και στον πεζό λόγο, στις μικρές ιστορίες της. Αναφερόμενος στο έργο της *Οι Περιπέτειες του Τοσοδούλη* επισημαίνει «μια συναίρεση αισθητικού γούστου και παιδαγωγικής ευαισθησίας, που δύσκολα απαντάται μεταξύ των πεζογράφων μας». Διατυπώνει την άποψη του (ότι δέχεται τον παιδευτικό χαρακτήρα της παιδικής πεζογραφίας), αλλά επισημαίνει ότι στο έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου η ««παιδαγωγία» που συντελείται είναι αισθητικής υφής», πηγάζει από την ίδια τη γραφή και την πλοκή και «εκχέεται ως έκλαμψη».

Συμπεράσματα

Εφημερίδες και περιοδικά της εποχής υποδέχτηκαν το ποιητικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου με ενδιαφέρον και εγκωμιαστικά σχόλια, που καταγράφονται στις κριτικές που δημοσίευσαν στις σχετικές με το παιδικό βιβλίο στήλες τους.

Στις κριτικές αυτές χρησιμοποιούνται οι έννοιες της αισθητικής, κυρίως εστιάζοντας στη ζωνρότητα και το ρυθμό του στίχου των ποιημάτων, στην απλότητα του ύφους, στο χιούμορ και στη χάρη της αφήγησης με την ματιά του παιδιού που υιοθετεί η ποιήτρια. Επίσης, επισημαίνεται το συναίσθημα και η αισιοδοξία που εκπέμπει η ποίησή της όπως και εγκωμιάζεται το ήθος και οι αρχές της ποιήτριας. Δεν απουσιάζει η θετική κριτική τόσο για την ελληνικότητα της ποίησής της (η χριστιανοσύνης, η εθνική υπερηφάνεια) όσο και για το δίδαγμα σαν στοιχείο της παιδαγωγικής αξίας του έργου, κριτική που αποτυπώνει το κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον της εποχής και τις αντιλήψεις για την καταλληλότητα των σχολικών και εξωσχολικών βιβλίων.

Η ποιότητα του έργου κρίνεται αξιόλογη και ανάλογη των έργων παλαιότερων σημαντικών ποιητών, δε λείπει όμως και μια προτροπή για τους γονείς ώστε να επιλέγουν βιβλία χωρίς το κριτήριο της πολυτέλειας της έκδοσης, αλλά βιβλία με ποιότητα περιεχομένου, ποιότητα που χαρακτηρίζει τα έργα της ποιήτριας.

Οι κριτικές που αφορούν το πεζογραφικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου χαρακτηρίζουν τα βιβλία ευαίσθητα και τρυφερά και το περιεχόμενο του διασκεδαστικό, αλλά και διδακτικό, επισημαίνοντας την αγάπη της συγγραφέως για τη φύση.

Στο συνολικό της έργο αναφέρεται σε επιστολή του προς την Ντίνα Χατζηνικολάου, ο συγγραφέας Αντώνης Σαμαράκης, εστιάζοντας στην τεχνική των έργων της και τη δημιουργική φαντασία της συγγραφέως. Διαπιστώνει ότι είναι έργο που εισάγει το παιδί στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, επειδή εμπνέει ανθρωπιά και αδελφοσύνη.

Μια πολύ θετική, εκτενή και ουσιαστική κριτική για το συνολικό έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου, διατυπώνει ο καθηγητής Α. Μπενέκος. Εστιάζει στην αισθητική διαπαιδαγώγηση που προσφέρει το έργο της. Αναλύει και εγκωμιάζει τα χαρίσματα της γλωσσοτεχνικής σύνθεσης των ποιημάτων, εμβαθύνει σε μια αιτιολογημένη κριτική χαιρετίζοντας την απουσία του ηθικοδιδακτικού πνεύματος στο γενικό έργο της, όπως και τον έμμεσα παιδευτικό χαρακτήρα του Πεζογραφικού της έργου. Θεωρεί ότι το έργο της έχει «εσωτερικότητα» και ακολουθεί ανανεωτικές συμβάσεις.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στα προηγούμενα κεφάλαια επιχειρήσαμε να μελετήσουμε και να αναλύσουμε το ποιητικό και πεζογραφικό έργο μιας σημαντικής όπως αποδεικνύεται από τη μελέτη, ποιήτριας και συγγραφέως στο χώρο της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας.

Η Ντίνα Χατζηνικολάου ήδη από την παιδική της ηλικία δείχνει το ενδιαφέρον της για την ποίηση και τη μουσική. Στην πορεία της ζωής της ακολουθεί τις μουσικές σπουδές και ασχολείται με τη μουσική στη διάρκεια της δεκαετίας του '60. Φύση ανήσυχη και πολυπράγμων παρακολουθεί και αφουγκράζεται την ατμόσφαιρα της εποχής στο περιβάλλον της παιδικής λογοτεχνίας, ένα χώρος στον οποίο είχε κάνει κάποια βήματα, γράφοντας στίχους που στη συνέχεια μελοποιούσε. Η γνωριμία της με την Τατιάνα Σταύρου που ήταν τότε πρόεδρος του σωματείου της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, ήταν καθοριστική για να ασχοληθεί αποφασιστικά πια με την παιδική ποίηση. Το σωματείο της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς καθόριζε τις εξελίξεις στην ελληνική παιδική λογοτεχνία ήδη από το 1958, καλώντας τους Έλληνες συγγραφείς να εργαστούν και να δώσουν έργα εμπνευσμένα από την ελληνική πραγματικότητα, που τόσο έλειπαν από το ελληνόπουλο της μεταπολεμικής εποχής.

Η Ντίνα Χατζηνικολάου ανταποκρίθηκε το 1970 στο κάλεσμα αυτό για την ελληνοποίηση του παιδικού βιβλίου και αποφάσισε να συμμετάσχει με το ποιητικό της έργο στο λογοτεχνικό διαγωνισμό που προκήρυξε το παραπάνω σωματείο. Η ποιητική αυτή συλλογή βραβεύθηκε και δημοσιεύθηκε τον επόμενο κιόλας χρόνο. Ακολούθησαν και άλλες συμμετοχές της σε επόμενους διαγωνισμούς, αρχικά της Γ.Λ.Σ. και αργότερα του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, του λογοτεχνικού σωματείου που ιδρύθηκε το 1969. Τα δύο αυτά λογοτεχνικά σωματεία καθόρισαν την αρχή μιας νέας εποχής για την ελληνική παιδική λογοτεχνία.

Το πρώτο έργο της συγγραφέως στην ποίηση παρουσιάζεται και στη συνέχεια δημοσιεύεται το 1971 ενώ το πρώτο της έργο στην πεζογραφία παρουσιάζεται και δημοσιεύεται το 1977, στο είδος «Μικρές Ιστορίες».

Οι μελετητές της παιδικής λογοτεχνίας κατατάσσουν τη Ντίνα Χατζηνικολάου στους Έλληνες εκπροσώπους της παραδοσιακής ποίησης, στα πλαίσια της σύγχρονης ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας.

Το ποιητικό αλλά και το πεζογραφικό της έργο συνεχίστηκαν, ακολουθώντας τη δική του πορεία, το καθένα. Ασχολήθηκε με πολλά είδη της παιδικής πεζογραφίας εκτός από τις μικρές ιστορίες που αποτελούν και το χαρακτηριστικό της έργο σε αυτόν το χώρο. Έγραψε παραμύθια, ένα διήγημα, ένα μυθιστόρημα, συνεργάστηκε στη συγγραφή βιβλίων γνώσεων και βιβλίων δραστηριοτήτων και ασχολήθηκε με

διασκευές κλασικών παραμυθιών και διηγημάτων για παιδιά. Οι εφημερίδες και τα περιοδικά της εποχής υποδέχθηκαν το έργο της με εγκωμιαστικά σχόλια.

Έτσι το πρώτο συμπέρασμα στο οποίο μπορούμε να καταλήξουμε είναι ότι η Ντίνα Χατζηνικολάου παρουσίασε ένα πολύπλευρο έργο, επιδιώκοντας να ανανεώνει τη γραφή της εκφράζοντας το δημιουργικό της ταλέντο σε μια διαρκή αναζήτηση για την τελειότητα.

Στο έργο της διακρίνεται η τάση για την απελευθέρωση του παιδιού από την οδηγητική αγωγή, τα πρότυπα συμπεριφοράς και τη σχολική ιδεολογία, τάση που διαπιστώνεται στην παιδική λογοτεχνία της δεκαετίας του '70. Την οπτική αυτή άλλωστε την υιοθετεί η Ντίνα Χατζηνικολάου χωρίς προσπάθεια, επειδή δεν έχει σπουδές στην Εκπαίδευση. Αντίθετα, διαθέτει το πλεονέκτημα των σπουδών στη μουσική, η οποία ανιχνεύεται στα ποιήματά της, στον τρόπο που χειρίζεται το μέτρο, την ομοιοκαταληξία και τους ήχους των λέξεων. Το αποτέλεσμα αυτής της λειτουργίας του ποιήματος της, είναι η μουσικότητα και ο ρυθμός που τείνει να κινήσει το παιδί – ακροατή και να βιώσει την ποίηση με το σώμα. Στο στοιχείο αυτό της ποίησης στηρίζεται η κατάταξη της ποιήτριας σαν εκπροσώπου ενός συγκεκριμένου ποιητικού μοντέλου, του λυρικορυθμικού μοντέλου, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις έρευνας σχετικά με την παιδική ποίηση (2006)¹¹³.

Γενικά στο ποιητικό της έργο, αναδεικνύεται μια ευφυία στη γλωσσοτεχνική σύνθεση, μια πλούσια γλώσσα και εικονοπλασία και ένα εύστοχο χιούμορ, που δημιουργεί ατμόσφαιρα χαράς και αισιοδοξίας.

Στο συνολικό της έργο, η Ντίνα Χατζηνικολάου υιοθετεί την παιδική ματιά και εμπνέεται από την αθωότητα, τον αυθορμητισμό και την ανεμελιά της παιδικής ηλικίας. Με βασικό στοιχείο το χιούμορ, στοχεύει στη ψυχαγωγία του παιδιού, ανεξάρτητα με τα όποια μηνύματα προβάλλονται σ' αυτό. Η θεματική του έργου της ασχολείται σχεδόν αποκλειστικά με την καθημερινότητα της παιδικής ηλικίας

Η βαθιά αγάπη της για το παιδί, διαπνέει το συνολικό της έργο που είναι ευρύτατα παιδοκεντρικό επειδή απευθύνεται στο παιδί και εμπνέεται από αυτό, γνωρίζοντας την ανάγκη του για αγάπη, τρυφερότητα, στοργή και ασφάλεια. Η αγάπη της ταυτίζεται με αυτήν της μητέρας, το πρόσωπο που ξεχωρίζει πάντα στα έργα της, που βρίσκεται στο πλευρό του παιδιού, ανήσυχη προστατευτική και ακούραστη.

Οι χώροι που αναπαρίστανται στο έργο της φροντίζει να είναι οικείοι και αναγνωρίσιμοι στους αναγνώστες που απευθύνεται. Πιστεύει ότι τα παιδιά μέσα από τις ιστορίες, τα παραμύθια αλλά και τα ποιήματα, βρίσκουν τον ίδιο τους τον εαυτό, ταυτίζονται με τους ήρωες, τις καταστάσεις που περνούν και τα συναισθήματα που νιώθουν.

Πιστεύει ότι η φύση και τα πλάσματα που ζουν μέσα σε αυτή προσφέρουν χαρά και γνώση και διακρίνεται στο έργο της η αγάπη και ο θαυμασμός της για την ομορφιά

---

¹¹³ Καρακίτσιος, Α. (2002). *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες.

του ελληνικού τοπίου και μια ιδιαίτερα προστατευτική στάση απέναντι σ' όλα τα πλάσματα του ζωικού βασιλείου.

Στο σύνολο του έργου της, προβάλλονται οι ηθικές αξίες που χαρακτηρίζουν τις κοινωνικές σχέσεις με στόχο να μυήσει το παιδί στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο και να το ευαισθητοποιήσει σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος. Επιδιώκει επίσης, να το εξοικειώσει με τη νέα πραγματικότητα της εποχής της τεχνολογίας, χρησιμοποιώντας φαντασία και χιούμορ. Βασική της επιθυμία, είναι να βοηθήσει το παιδί στη μετάβασή του από την παιδική ηλικία, στον κόσμο των ενηλίκων, χωρίς να εστιάζει σε προβληματισμούς και να καλλιεργεί πρότυπα.

Οι επανεκδόσεις των έργων της και η εισαγωγή των ποιημάτων της στα Ανθολόγια του Νηπιαγωγείου και στα σχολικά εγχειρίδια του Δημοτικού σχολείου, αποδεικνύουν ότι το ταλέντο της Ντίνας Χατζηνικολάου συγκινεί διαχρονικά τους αναγνώστες της κάθε εποχής.

Η τελική εκτίμηση είναι, ότι το έργο της Ντίνας Χατζηνικολάου ανέδειξε τη δημιουργό του σε μια μεγάλη προσωπικότητα της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας που άνοιξε και ανοίγει δρόμους στο χώρο της παιδικής ποίησης και πεζογραφίας.

.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Culler, J. (2010). *Λογοτεχνική Θεωρία, Μια συνοπτική Εισαγωγή*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (1995). *Ποίηση και Σχολείο*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη
- Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (2001). *Ιδεολογία και Παιδική Λογοτεχνία (Έρευνα και Θεωρητικές Προσεγγίσεις), Πρώτος Τόμος*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη
- Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1982). *Τάσεις και Εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φίλων
- Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (2003). *Γλώσσα και Λογοτεχνία στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη
- Αναγνωστόπουλος, Β.Δ.(1987). *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας Α' Ανιχνεύσεις*. Αθήνα: Καστανιώτης
- Αναγνωστοπούλου, Δ. (2007). *Λογοτεχνική Πρόσληψη στην Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Πατάκης.
- Βαρελά, Α. (1993). Συνέντευξη με τη Ντίνα Χατζηνικολάου. *ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ* τ.29, σ.σ.71- 73, Άνοιξη
- Βελουδής, Γ. (2004). *Γραμματολογία, Θεωρία Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Πατάκης
- Δελώνης, Α. (1982). *Εισαγωγή στην Μεταπολεμική Παιδική Λογοτεχνία*. Αθήνα: Κέδρος.
- Δελώνης, Α. (1986). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία*. Αθήνα: Ηράκλειτος.
- Δελώνης, Α. (1990). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία: 1835-1985 από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ηράκλειτος
- Επιστημονική Επετηρίδα του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγείου της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 7^{ος} τόμος, 2014
- Κ.Ε.Π.Β. (1988). *Η Παιδική Λογοτεχνία και το Μικρό Παιδί*. Εισηγήσεις στο Β' Σεμινάριο του «Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου», (Καρδίτσα 15 και 16 Νοεμβρίου 1986). Αθήνα: Καστανιώτης
- Κ.Ε.Π.Β. (1991). *Σύγχρονες τάσεις και απόψεις στην παιδική λογοτεχνία*. Πρακτικά Δ' Σεμιναρίου του «Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου». Αθήνα: Ψυχογιός.
- Κ.Ε.Π.Β. (1987). *Το Παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο, ΕΡΓΟ ΤΕΧΝΗΣ; ΜΕΣΟ ΑΓΩΓΗΣ;* Εισηγήσεις στο Α' Σεμινάριο του «Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου», Θεσσαλονίκη 18-20 Οκτωβρίου 1985. Αθήνα: Πατάκης

- Κανατσούλη, Μ. (2002). *Εισαγωγή στη Θεωρία και Κριτική της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press A.E.
- Κανατσούλη, Μ. (2000). *Ιδεολογικές Διαστάσεις της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Καντ, Ι. (2010). *Κριτική του Πρακτικού Λόγου*. Μτφ. Κώστας Ανδρουλιδάκης. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου & ΣΙΑΣ Α.Ε.
- Καρακίτσιος, Α. (2002). *Σύγχρονη Παιδική Ποίηση*. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες.
- Καρπόζηλου, Μ. (1994). *Το Παιδί στη Χώρα των Βιβλίων*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Κοτρωνίδου, Δ. (2012). Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο
- Μαρκαντωνάτος, Γ. ΑΝ. (2013). *Λογοτεχνικοί και Φιλολογικοί Όροι, Βασική Ορολογία και Λέξεις-Κλειδιά για την κατανόηση των κειμένων*. Αθήνα: Ειδική Έκδοση για το ΒΗΜΑ.
- Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας – Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών. (2011). *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας (Διημερίδα 21 & 22 Ιανουαρίου 2011)*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
- Παπαδάτος, Σ.Γ. (2014). *Το Παιδικό Βιβλίο στην Εκπαίδευση και στην Κοινωνία. χ.τ.: Παπαδόπουλος*.
- Παπανικολάου, Ρ. & Τσιλιμένη, Τ. (1992). *Η παιδική λογοτεχνία στο Νηπιαγωγείο*, Αθήνα : Καστανιώτης
- Παπαντωνάκης, Γ. (2003). *Εισαγωγή στην Παιδική Λογοτεχνία: Θεωρία και Πράξη*. Ρόδος
- Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, Λ. (1983). *Μιλώντας για τα Παιδικά Βιβλία*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Σακελλαρίου, Χ. (1989). *Οι Πρωτοπόροι της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας, Ποίηση..* Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη
- Σακελλαρίου, Χ. (1994). *Οι Πρωτοπόροι της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας, Πεζογραφία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Σακελλαρίου, Χ. (1991). *Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Φιλιππότη
- Τσιλιμένη, Τ. & Ξάφη, Α. (2004) *Λεξικό Συγγραφέων για Παιδιά*, Αθήνα: Καστανιώτης

Τσιλιμένη, Τ. (2003). *Οι Μικρές Ιστορίες κατά την Εικοσαετία 1970-1990, Γραμματολογική, Παιδαγωγική και Γλωσσική Εξέταση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ ΜΕ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

(1971) *Χαμόγελα*. Ιδιωτική Έκδοση. Β' Έκδοση (1983). Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε

(1974) *Κυκλάμυνα*. Αθήνα: Νέα Σκέψη

(1975) *Το βιβλίο της Μυρτώς*. Αθήνα: Νέα Σκέψη, Β' Έκδοση (1987) «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

(1978) *Το πρώτο μου βιβλίο - Μικρές Ιστορίες για παιδιά*. Αθήνα: ΔΙΠΤΥΧΟ.

(1980) *Καλημέρα... Καληνύχτα*. Αθήνα: Δίπτυχο

(1983) *Μαθαίνω με την παιχνιδοπαρέα*. Δωδεκάτομη Εγκυκλοπαίδεια σε συνεργασία με τις κ.κ.: Αγγελική Βαρελά, Φράνση Σταθάτου (Βιβλία – κασέτες με κείμενο και μουσική. Αθήνα: Γ. Παγουλάτος

(1986) *Οι περιπέτειες του Τοσοδούλη*. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

(1989) *Στο μαγαζί των παιχνιδιών και Ένα ποταμάκι ταξιδεύει*: Βιβλίο – κασέτα με κείμενο και μουσική. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

(1989) *Τα χελιδόνια της καλής καρδιάς και Μια παράξενη νύχτα*: Βιβλίο- κασέτα με κείμενο και μουσική. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

(1990) *Διακοπές*. Σειρά έξι βιβλίων για το Νηπιαγωγείο και πέντε τάξεις του Δημοτικού, κατάλληλα για τις καλοκαιρινές διακοπές. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε

(1996 – 1997) *Δεκαέξι κλασικά παραμύθια, σε ισάριθμα βιβλία – κασέτες με κείμενα και μουσική*. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε

Loebe, M. (1998) *Ο μικρός «Εγώ είμαι εγώ»*. Μεταφρασμένο διήγημα για παιδιά. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

Scheffler, U. (1998). *Ένα κομπιούτερ στο περιβόλι του παππού*. Μεταφρασμένο διήγημα για παιδιά. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

(1998) *Το μικρό μας θέατρο: Μικρά θεατρικά έργα για παιδιά*. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

(1998) *Ποιήματα για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας*. Α΄ Έκδοση Θεσσαλονίκη: Μικρός Πρίγκηπας. Β΄ Έκδοση (2013) Αθήνα: Εκδόσεις Δια Βίου, Καραβασιλικού Γ. & ΣΙΑ ΟΕ

(1998) *Χρυσό Καλοκαίρι*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

(1998) *Ένα παράξενο ταξίδι*. Μυθιστόρημα για παιδιά. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

(2000) *Φέφε ο μεγάλος πιανίστας και άλλες ιστορίες*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκης

(2000) *Όλη η Γη τραγουδάει*. Αθήνα: «Νέα Σύνορα» - Α. Α. Λιβάνη

(2001) *Η Αγαπούλα του καλοκαιριού*. Διήγημα για μικρά παιδιά. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

(2003) *Ταξιδεύω με τα παραμύθια*. Τρία παραμύθια για μικρά παιδιά. Αθήνα: Μικρή Μίλητος

(2004) *Η σκανταλιά της Άνοιξης*. Δύο παραμύθια για μικρά παιδιά. Αθήνα: Μικρή Μίλητος

(2004) *Βάλε στο σπίτι σου ένα σκύλο*. Μυθιστόρημα για μικρά παιδιά. Αθήνα: Μίνωας

(2004) *Κούκλες και κουκλοθεατρικά*. Συνεργασία με τη Ρούλα Παπανικολάου. Θεσσαλονίκη: Μικρός Πρίγκηπας

(2005) *Παίζω κρυφτό με τα ζώα του δάσους*. Μικρή ιστορία – παιχνίδι για παιδιά. Αθήνα: Διάπλαση

(2005) *Τραγουδώ τα αγαπημένα μου παραμύθια Βιβλίο – CD, ποιήματα εμπνευσμένα από κλασικά παραμύθια μελοποιημένα από το Σταύρο Παπασταύρου*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας

(2007) *Τα όνειρα ενός λευκού χαρτιού*. Μικρές ιστορίες. Αθήνα: Διάπλαση

Ποιήματα και διηγήματά της με συμπεριλήφθηκαν σε άλλες εκδόσεις:

(1966) *Μεγάλη Σχολική Ανθολογία* του Ε. Πεντέα. Εκδόσεις «Χ. & Ι. Καγιάφα»

Γαβαλάς, Α. (1978) *Ανθολόγιο για το Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Δίπτυχο

Γιάκος, Δ. (1979) *Η Σχολική μας Θεματοθήκη*, Αθήνα: Ελληνική Θεματοθήκη

Δελώνης, Α. (1987) *Νέα Ανθολογία Ελληνικού Παιδικού Διηγήματος*. Αθήνα: Καμπάνα

(1987) *Κείμενα και ασκήσεις σύγχρονης ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας*. Εκδόθηκε για τα ελληνόπουλα της Αυστραλίας. Αθήνα: Χρυσάφη Πανέζη

Παπανικολάου, Ρ. & Τσιλιμένη, Τ. (1992) *Η παιδική λογοτεχνία στο νηπιαγωγείο – Θεωρία και πράξη*, σ. 79, 185. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

(2001) *Θα 'θελα τόσα να σου πω, μαμά – Θα 'θελα τόσα να σου πω, μπαμπά*
Αθήνα: Ψυχογιός

(2002) *Στη χώρα της φαντασίας*. Αθήνα: Άγκυρα

(2003) *Οι πιο ωραίες ιστορίες για το Πάσχα*. Αθήνα: Μίνωας

(2005) Συλλογικό έργο / Αγγελική Βαρελλά, Αντώνης Δελώνης, Λένα Θεοδωράκου – Μερικά, Ζωή Καναβά, Ντίνα Χατζηνικολάου, Ηρώ Παπαμόσχου, Άλκηστις Ροδοπούλου, Νίκη Σαλπαδήμου, Κίρα Σίνου, Σοφία Σφακιανάκη – Ξενάκη. Επιμέλεια: Νίκη Σαλπαδήμου. *Παίζουμε*; Αθήνα: ΑΣΤΗΡ

(2006) *Παλιά Επαγγέλματα*. Αθήνα: Κέδρος

(2006) *Μίλα μου γι' αγάπη*. Αθήνα: Πορτοκάλι

(2006) *Ήρθαν τα Χριστούγεννα κι η Πρωτοχρονιά*. Αθήνα: Ψυχογιός Α.Ε.

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων για το Νηπιαγωγείο (Ενότητες 1-2),
Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Και γελώ, γελώ σ.71

Χριστουγεννιάτικη βραδιά σ.111

Ο Χιονάνθρωπος σ. 133

Καλημέρα σ.152

Το φυλαχτό σ. 152

Περιοδικό ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ, τ.101, σ.11, 2011

Ποίημα για την Παγκόσμια Ημέρα Παιδικού Βιβλίου, *Δυο τ' Απρίλη*

ΒΡΑΒΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΕ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

Χαμόγελα

Βραβείο Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, 1970

Κυκλάμινα

Βραβείο Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, 1974

Κυκλάμινα

Α΄ Βραβείο, Μομφεράτειος Διαγωνισμός, Λύκειο Ελληνίδων, 1974

Το βιβλίο της Μυρτώς

Βραβείο Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, 1975

Το Πρώτο μου Βιβλίο

Βραβείο Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, 1977

Καλημέρα...Καληνύχτα

Βραβείο του Κύκλου Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, 1980

Οι Περιπέτειες του Τοσοδούλη

Βραβείο Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, 1984

Για το σύνολο του έργου της, τιμήθηκε με το βραβείο «Πηνελόπης Δέλτα» από τον Κύκλο Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, 1999

Ο μουστακοδέτης του παππού

Βραβείο από τον Πειραιϊκό Σύνδεσμο, 2011

Για το σύνολο του έργου της, τιμήθηκε με το βραβείο «Τατιάνα Σταύρου» από τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, 2012

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

1. Εκδήλωση με τίτλο «Η Φύση και η Ποίηση» του σώματος Ελληνίδων Οδηγών
Τρίτη 29 Νοεμβρίου 1983, στην αίθουσα της Εταιρίας Μακεδονικών Σπουδών.

Αγαπημένοι μου φίλοι,

Όταν κάποτε ρώτησα τον τετράχρονο Κωστή τι του άρεσε πιο πολύ στο χωριό του παππού, που το επισκέφτηκε για πρώτη του φορά, άνοιξε δύο πελώρια μάτια και μου αποκρίθηκε:

-Όλα μου άρεσαν... Και οι πάπιες... και τα κατσικάκια.... Και ο κάμπος με τα λουλούδια.. Να! Κοίτα δώ.... Τα ζωγράφισα όλα!

Και μου έδειξε ένα σωρό μουντζουρωμένα χαρτιά, που μέσα σ' αυτά είχε κρύψει, θαρρείς, όλη του την ευτυχία για κείνο το πρώτο πρώτο αγκάλιασμα του με τη Φύση. Έτσι, ο Κωστής μου έδωσε την αφορμή να γράψω λίγους στίχους για τους μικρούς φυσιολάτρες ζωγράφους...

*Θέλω να ζωγραφίσω
μία κίτρινη βαρκούλα
κι ένα θαλασσοπούλι
κατάλευκο, ψηλά.
Τα φρούτα στο καλάθι,
τις πάπιες στη λιμνούλα,
τον ήλιο που ροδίζει
και μου χαμογελά.*

*Θέλω να ζωγραφίσω
κόκκινο λουλούδι,
με πράσινα τα φύλλα
και καφετιά τη γλάστρα.
Ένα μικρό εκκλησάκι,
ένα χρυσό αγγελούδι,
το λιόγερμα, τους κάμπους,
τον ουρανό με τ' άστρα.*

*Να ζωγραφίσω θέλω,
αχ, μη μου τ' αρνηθείτε...
Ναι, πάρτε μου κραγιόνια,
πινέλα και μπογιές!
Και μη φοβάστε, τώρα*

*Μεγάλωσα! Θα δείτε
πως δε θα ξανακάνω
στους τοίχους μολυβιές...*

Η πρώτη επαφή του παιδιού με τον κόσμο της Φύσης είναι στ' αλήθεια αποκαλυπτική. Ποίο παιδί δεν εκστασιάζεται στη θέα μιας πεταλούδας; Ποιο παιδί δε μαγεύεται με το κελάηδημα των πουλιών; Ή με τα χρώματα των λουλουδιών; Ή με το θεσπέσιο εκείνο άγγιγμα του χιονιού, την ώρα που προσπαθεί ν' ανακαλύψει τι είναι πάλι αυτό που παγώνει τόσο πολύ τα μικρά του δάχτυλα...

Αυτές ακριβώς τις παρθενικές εντυπώσεις προσπαθεί ο ποιητής να αιχμαλωτίσει μέσα στους στίχους του. Ο ρομαντικός φυσιολάτρης ποιητής. Ο αδιόρθωτος! Που δραπετεύοντας από τη φοβερή εποχή μας αποξεχνιέται στα δρομάκια των παιδικών του χρόνων, για να παραδοθεί στη μαγεία του πλατανόφυλλου που ταξιδεύει με τον άνεμο ή του ήλιου που παίζει κρυφτό με τα σύννεφα. Αυτός που αντλεί τα θέματά του μέσα από μιάν αστείρευτη πηγή ομορφιάς. Μπορεί κάτι ασήμαντο να του κεντρίσει τη φαντασία. Ένα τίποτα! Όπως το ξερόφυλλο πάνω στη λίμνη, που με τα φτερά μια πεταλούδας μεταμορφώνεται σε βάρκα με πανί!

*Ένα φύλλο σπάει και πέφτει
στης λιμνούλας τον καθρέφτη.
Φυλλαράκι λεμονιάς,
βάρκα γίνηκε μεμιάς.
Αταξίδευτο βαρκάκι,
Θε μου ας είχε ένα πανάκι!
Πόσο θ' άλλαζε η ζωή
με του αγέρα την πνοή...
Πεταλούδα του γελά,
τ' αγκαλιάζει, το φιλά.
Τ' αγεράκι το σαλεύει
κι απαλά το ταξιδεύει...
Αχ, τι θάμα, να γενεί
φύλλο, βάρκα με πανί!*

Φύση και Ποίηση! Δύο έννοιες σχεδόν ταυτόσημες, αφού η Φύση αναδίνει ποιητική ευωδιά και η ποίηση από την άλλη μεριά είναι η μόνη τέχνη που μπορεί να εκφράσει στον ύψιστο βαθμό το θεϊκό μεγαλείο της Φύσης. Κι αν η αγάπη για το φυσικό περιβάλλον, καλλιεργεί τον συναισθηματικό κόσμο του παιδιού, η Ποίηση είναι το μέσο που θα το βοηθήσει ώστε να γίνει ευάλωτο σε καθετί αληθινά ωραίο.

Και είναι άραγε σωστό αυτό για την εποχή μας; Σήμερα το παιδί θέλει να εξερευνήσει το άπειρο... να μάθει... να ανακαλύψει... να δώσει διέξοδο στις τόσες απορίες του! Κι όμως... αν το σημερινό παιδί ονειρεύεται πως πετά μ' ένα πύραυλο στο φεγγάρι, θαρρείτε πως δε θα σκαρφαλώσει με την ίδια λαχτάρα πάνω σε κάποια φεγγαραχτίδα, που θα το σεργιανίσει στα άδυτα της νύχτας, για ν' ακούσει τις τρίλιες του αηδονιού και το τραγούδι του γρύλου; Σίγουρα ναι. Όσο κι αν μας φαίνεται

παράξενο, τα τρυφερά θέματα εξακολουθούν ακόμα και σήμερα ν' αγγίζουν τις καρδιές των παιδιών φωτίζοντας τα πρώτα δειλά τους φτερουγίσματα.

Έτσι, ο μικρός μας αστροναύτης θέλει να πετάει και στον ονειρικό του κόσμο... θέλει να ψαρεύει το φεγγαράκι του μέσα από τη λίμνη ή να παίζει μαζί του κρυφτό. Κι ο ποιητής βρήκε πάλι την ευκαιρία να τραγουδήσει το φεγγάρι... Το δικό του φεγγάρι, που κανένας αστροναύτης δε θα μπορέσει ποτέ να κατακτήσει!

*Φεγγαράκι μου λαμπρό,
τα ' μαθες λοιπόν τα νέα;
Πάλι θα ' χεις επισκέψεις...
Μ'έναν πύραυλο τρανό
ξεκινούν τρεις αστροναύτες
και με βάζουνε σε σκέψεις.*

*Αφιλόξενο και κρύο.
στη γαλήνη σου δοσμένο,
στην απέραντη σιγή,
τι χαρά μπορείς να δώσεις;
Πές μου! Πιο καλά δεν είναι
Να σε βλέπουμε απ τη γή;*

*Να θωρώ τις νεραϊδένιες,
ασημένιες σου αχτίδες
στον τρελό τους το χορό;
Ν' ασημώνεις τα λιβάδια,
τα ποτάμια, τα κοχύλια
και να πέφτεις στο νερό;*

*Διαμαντόπετρες να ρίχνεις
πάνω στις κορφές των δέντρων
και να παίζεις και κρυφτό,
να γλιστράς μέσ' απ' τα φύλλα
στων παραμυθιών τις γρίλιες,
πι ' όμορφο δεν είναι αυτό,*

*παρά να 'ρθω εγώ κει πάνω;
Πράξη ηρωική. Δε λέω...
Όμως, πιο καλά από δω,
της νυχτιάς χλωμό καντήλι,
φεγγαράκι αγαπημένο,
να σε γλυκοτραγουδώ...*

Τη Φύση λοιπόν τραγουδάμε περισσότερο από καθετί άλλο εμείς που ενταχτήκαμε στο χώρο της παιδικής ποίησης. Τη Φύση! Που απλώνει τα χέρια ν'αγκαλιάσει με στοργή τα παιδιά. Αυτά τα χέρια που τόσο φριχτά ακρωτηριάσαμε εμείς οι μεγάλοι. Σήμερα το παιδί πληγώνεται, υποφέρει. Έχει χάσει τη χαρά του παιχνιδιού. Εδώ μια

μπουλντόζα γκρεμίζει τις αγαπημένες του χελιδονοφωλιές! Πιο πέρα καίγεται ένα δάσος. Είναι η τραγική πραγματικότητα που δεν γίνεται να την αγνοήσεις.

Έτσι, η Φύση δεν ξεπηδά πάντα γελαστή μέσα από τους στίχους μας. Συχνά είναι λυπημένη κι άλλοτε πάλι σπαραχτική.

*Κάηκε το δάσος τ' αγαπημένο!
Το φεγγάρι απόψε θα βγει θλιμμένο
και δε θ' ακουστεί της χαράς τα' αηδόνι.
Έμεινε μια πίκρα στην καρδιά,
τα σκελετωμένα τα κλαδιά
και μακριά σκληρή η φωνή του γκιώνη...*

Άλλοτε πάλι, προσπαθούμε να βρούμε μια λύση, έστω και με κάποιο πικρό χιούμορ...

*Τι βαριά που 'χει αρρωστήσει
Κι έχει τόσο αδυνατίσει
Η μανούλα μας η Φύση!*

*Κλαίν' τα δέντρα, τα πουλιά,
Στέναζε η γαριφαλιά,
Δάκρυ κι η δροσοσταλιά...*

*Βάζει ο γρύλος τα γυαλιά του:
-Μα δε βλέπετε λοιπόν;
Τη σκοτώνει το μπετόν!*

*Κι η γιατρίνα η κουκουβάγια
Συμπληρώνει: «Διαπιστώνω
πως χρειάζεται οξυγόνο».*

*Ξεροβήχει ένας ασβός:
-Μμμ... είναι σοβαρό το θέμα.
Μήπως θα 'θελε νέο αίμα;*

*Η μανούλα μας η Φύση
Υποφέρει από καρδιά...
Σώστε τον εσείς, παιδιά!*

Σίγουρα λοιπόν, τα παιδιά μας είναι άξια να σώσουν τη φύση. Και θα τη σώσουν. Για να εμπνέονται κι οι ποιητές μόνο απ' το χαμόγελό της....

2. Συνέδριο για την Παιδική Ποίηση στη Χίο

Η μαγεία της παιδικής ποίησης

Είναι γνωστό πια σε όλους μας, πόσο σπουδαίο ρόλο παίζει το καλό βιβλίο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του παιδιού και στην καλλιέργεια του ψυχικού του κόσμου. Το καλό παιδικό βιβλίο όχι μόνο ψυχαγωγεί το παιδί, μα παράλληλα το μαθαίνει να σκέφτεται και να κρίνει. Πλουτίζει τη φαντασία του, κεντρίζει τη δημιουργική του διάθεση και βοηθά στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας του.

Ποιο είναι το καλό παιδικό βιβλίο;

Η εκλεκτή μας ποιήτρια Ρένα Κερθαίου μας δίνει μια πολύ εύστοχη απάντηση: «Καλό παιδικό βιβλίο είναι εκείνο, που όταν το διαβάσει το παιδί αισθάνεται πιο ώριμο, κι όταν το διαβάσει ο μεγάλος αισθάνεται νέος.»

Φυσικά, «παιδικό» δε θα πει «παιδαριώδες». Γι' αυτό χρειάζεται μεγάλη προσοχή στη σωστή επιλογή βιβλίων για παιδιά.

Αν όμως το παιδικό βιβλίο, γενικά, φωτίζει τα πρώτα βήματα του παιδιού και την κατοπινή ζωή του, η ποίηση είναι για κείνο μια ανάγκη. Είναι ο ήλιος μέσα στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας! Κι αυτό, γιατί ο άνθρωπος κλείνει μέσα του το ρυθμό και την αρμονία από τη στιγμή που θα γεννηθεί. Η ανάγκη άλλωστε αυτή, αποτέλεσε ένα κίνητρο για τη δημιουργία μια κατηγορίας δημοτικών τραγουδιών. Είναι τα αυτοσχέδια έμμετρα τραγούδια που λέγονται από γυναίκες του λαού μας την ώρα που χορεύουν στην αγκαλιά τους τα μικρά τους παιδιά ή όταν τα νανουρίζουν: «Κοιμήσου αστρί, κοιμήσου αυγή, κοιμήσου νιο φεγγάρι...»

Η ποίηση για παιδιά, πρέπει να είναι απλή, ευκολονόητη, χαρούμενη, να έχει ευαισθησία, δροσιά και χιούμορ και να δίνει φτερά στη φαντασία.

Μέσα από την ποίηση μπορεί κανείς να μεταδώσει στο παιδί με ειλικρίνεια και απλότητα, μηνύματα αγάπης, καλοσύνης και τρυφερότητας, αποφεύγοντας οπωσδήποτε το άμεσο διδακτικό ύφος.

Η ποίηση, ασκεί μια μαγική επίδραση στο ψυχικό και πνευματικό κόσμο του παιδιού. Έρχεται απαλά και αθόρυβα να το βοηθήσει στο ξεκίνημά του και να του χαρίσει τα πρώτα φτερά, για να πετάξει στον ονειρικό του κόσμο. Ο ποιητικός λόγος αγγίζει τις καρδιές των παιδιών και φωτίζει τα πρώτα δειλά τους βήματα, γιατί είναι το πρώτο λογοτεχνικό είδος που καταλαβαίνουν, που αισθάνονται από τη νηπιακή τους ηλικία.

3. Συνέδριο για την Παιδική Ποίηση στη Θεσσαλονίκη

Κυρίες και κύριοι,

Πρώτα πρώτα θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για την τιμή που μου κάνετε να με καλέσετε κοντά σας. Ομολογώ ότι αυτό το ταξίδι, παραμονές μάλιστα της γιορτής του παιδικού βιβλίου, μου έδωσε ιδιαίτερη χαρά. Το παιδικό βιβλίο, όπως όλοι ξέρουμε, γιορτάζεται σ' ολόκληρο τον κόσμο στις 2 Απριλίου, γιατί σαν αυτή την ημέρα γεννήθηκε το 1805 στη Δανία ενός σπουδαίος παραμυθάς, ο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν. Ελάτε λοιπόν να ταξιδέψουμε όλοι μαζί μ' ένα βιβλίο κι ας αποξεχαστούμε για λίγο στα μαγικά δρομάκια της Παιδικής Λογοτεχνίας.

*Μ' ένα βιβλίο πετάω
ως τ' ουρανού τις ρούγες.
Ανοίγω δυο φτερούγες,
γίνομαι χρυσαϊτός
κι αγγίζουν τα φτερά μου,
στου ορίζοντα τις στράτες,
βουνοκορφές χιονάτες
λουσμένες με ηλιοφώς.*

*Μ' ένα βιβλίο πετάω,
την πλάση τραγουδάω!*

*Σελίδα τη σελίδα,
Ρουφώ περίσσιο μέλι.
Βιβλίο, χαράς κυψέλη,
φίλος χωρίς λαλιά,
που όμως μου λέει τόσα
με τη δική του γλώσσα,
κελάηδημα από μύρια
της άνοιξης πουλιά.*

*Μ' ένα βιβλίο πετάω,
ζω, σκέφτομαι, αγαπάω!*

Είναι γνωστό σε όλους μας, τι σπουδαίο ρόλο παίζει το καλό παιδικό βιβλίο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του παιδιού και στην καλλιέργεια του ψυχικού του κόσμου. Το καλό παιδικό βιβλίο όχι μόνο ψυχαγωγεί το παιδί, παράλληλα το μαθαίνει να σκέφτεται και να κρίνει. Πλουτίζει τη φαντασία του, κεντρίζει τη δημιουργική του διάθεση και βοηθά στην ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του.

Όλα τα είδη της παιδικής λογοτεχνίας γοητεύουν και διαπαιδαγωγούν το μικρό αναγνώστη: ταξιδιωτικές εντυπώσεις, μυθιστορήματα, παραμύθια, διηγήματα, μικρές ιστορίες, ποίηση.

Άλλοτε, οι γονείς, όταν ήθελαν ν' αγοράσουν παιδικά βιβλία, σταματούσαν στον Ιούλιο Βερν, στον Άντερσεν ή στον Μαλό. Σήμερα δε συμβαίνει το ίδιο, γιατί κοντά σ' αυτά τα διαχρονικά κλασικά βιβλία που πάντα θα έχουν την αξία τους, υπάρχει μια υπεραφθονία σύγχρονων παιδικών βιβλίων, ελληνικών και ξένων, πολλά από τα οποία είναι αληθινά λογοτεχνικά διαμάντια.

Δεν είναι βέβαια καλά όλα τα βιβλία που κυκλοφορούν. Συμβαίνει συχνά, γονείς και παιδιά, να εντυπωσιάζονται από μια πολυτελή έκδοση που όμως μπορεί να κρύβει ένα μέτριο ή και ασήμαντο περιεχόμενο.

Ποιο είναι λοιπόν το καλό παιδικό βιβλίο; Την απάντηση μας τη δίνει πολύ εύστοχα η αξέχαστη ποιήτρια μας Ρένα Καραθαίου:

«Καλό παιδικό βιβλίο είναι εκείνο που όταν το διαβάσει το παιδί αισθάνεται πιο ώριμο και όταν το διαβάσει ο μεγάλος αισθάνεται πιο νέος.»

Με άλλα λόγια, «παιδικό» δεν θα πει «παιδαριώδες». Γι' αυτό χρειάζεται μεγάλη προσοχή στη σωστή επιλογή βιβλίων για παιδιά.

Σε αυτό το δύσκολο θέμα, όπως είναι γνωστό, προσφέρουν την πολύτιμη βοήθεια τους τα δύο λογοτεχνικά σωματεία που χρόνια ασχολούνται με την προώθηση και τη διάδοση του καλού παιδικού βιβλίου: ο «Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου» και η «Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά».

Το εμπνευσμένο παιδικό βιβλίο είναι πηγαίο και αυθόρμητο. Είναι ένα άψογο λογοτεχνικό έργο, που το χαρακτηρίζει η ειλικρίνεια, απλότητα, δροσιά, φραστική λιτότητα, ξαστεριά λόγου, χαρά και πίστη στη ζωή. Αναδίνει ατμόσφαιρα μαγείας, δίνει μηνύματα αγάπης και γοητεύει τόσο τους μικρούς όσο και τους μεγάλους. Η γλώσσα είναι απλή, το ύφος ζωντανό, γοργοκίνητο, ανεπιτήδευτο. Απευθύνεται άμεσα στην ευαίσθητη παιδική ψυχή.

Αν όμως το παιδικό βιβλίο, γενικά, φωτίζει τα πρώτα βήματα του παιδιού και την κατοπινή ζωή του, η ποίηση είναι για κείνο μιαν ανάσα. Είναι το οξυγόνο. Είναι ο ήλιος μέσα στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας! Κι αυτό, γιατί ο άνθρωπος κλείνει μέσα του το ρυθμό και την αρμονία από τη στιγμή που θα γεννηθεί. Η ανάγκη άλλωστε αυτή αποτέλεσε ένα κίνητρο για τη δημιουργία μια κατηγορίας δημοτικών τραγουδιών. Είναι τα αυτοσχέδια έμμετρα τραγούδια που λέγονται από γυναίκες του λαού μας την ώρα που νανουρίζουν τα παιδιά τους, ή όταν τα χορεύουν στην αγκαλιά τους. Και βλέπουμε, ότι ακόμα και τα πιο μικρά παιδάκια σκιρτούν από χαρά στο άκουσμα αυτών των τραγουδιών και χορεύουν ρυθμικά.

«Κοιμήσου αστρί, κοιμήσου αυγή

κοιμήσου νιο φεγγάρι».

Επιτρέψτε μου να επεκταθώ λίγο περισσότερο στην παιδική ποίηση. Όχι μόνο από προσωπική μου αδυναμία σ' αυτό το ευαίσθητο λογοτεχνικό είδος, αλλά και επειδή άπειρες φορές έχω διαπιστώσει από επισκέψεις μου στα σχολεία ότι ο έμμετρος λόγος γοητεύει αφάνταστα τα παιδιά.

Άραγε, πόσες ευκαιρίες έχουν σήμερα τα παιδιά μας να καλπάζουν με το φτερωτό αλογάκι στον ονειρικό τους κόσμο; Εδώ αξίζει να παραθέσω ένα απόσπασμα από μια ομιλία του αξέχαστου δασκαλου και συγγραφέα Γιάννη Ιωαννίδη. Ο Γιάννης Ιωαννίδης αναφέρεται στην «ενός λεπτού ποίηση» που εισήγαγε μια νεαρή δασκάλα από το Ισραήλ. «Όταν τα παιδιά μπουν στην τάξη και ησυχάσουν, η δασκάλα αρχίζει τη μέρα απαγγέλοντας ένα μικρό ποίημα που έχει πάρει από συλλογή ποιημάτων για παιδιά. Όλα τα παιδιά αγαπούν αυτή την ώρα της ποίησης και σίγουρα η εμπειρία αυτή θα προκαλούσε σε πολλά από αυτά το ενδιαφέρον να διαβάσουν ένα ολόκληρο βιβλίο με ποιήματα». «Μα και να γράφουν...» θα μπορούσε να προσθέσει κανείς. Και είναι αληθινά υπέροχο να σκαρώνουν οι λιλιπούτειοι ποιητές τα πρωτόλεια στιχουργήματά τους, αλλά και αξιέπαινοι οι δάσκαλοι που καλλιεργούν μια τέτοια προσπάθεια. Μια προσπάθεια που μπορεί να μη γεννήσει «αριστουργήματα», οπωσδήποτε όμως θα συμβάλει θετικά στη ψυχική και πνευματική εξέλιξη του παιδιού.

Με τη βοήθεια της ποίησης μπορούμε να μεταδώσουμε στο παιδί μηνύματα αγάπης, καλοσύνης και τρυφερότητας, με την προϋπόθεση ο ποιητικός λόγος να έχει αμεσότητα, ευαισθησία και χιούμορ και να δίνει φτερά στη φαντασία. Να αναβλύζει αβίαστα από την καρδιά σηματοδύοντας εύστοχα τις παιδικές ψυχές, μέσα στο μέτρο της αρμονίας και την απλότητα.

Άπειρα είναι τα θέματα που αγγίζει η παιδική ποίηση, αφού ο κόσμος του μικρού παιδιού είναι πηγή ανεξάντλητη. Η σχολική ζωή... Η φιλία... Τα παιχνίδια... Το περιβάλλον... Ο ζεστός χώρος του σπιτιού...

*Καμαρούλα μια σταλιά
σαν χελιδονοφωλιά,
πώς χωράς όλο τον κόσμο;
Πώς χωράς τόση χαρά;*

Και φυσικά, η οικογένεια με τα αγαπημένα της πρόσωπα: μητέρα, πατέρα, παππούς, γιαγιά. Πρόσωπα που εμπνέουν λυρικούς στίχους άφθαρτους και διαχρονικούς. Κι αν η γιαγιά και ο παππούς μένουν μακριά απ' τους γονείς, το παιδί θα τους περιμένει πάντα με την ίδια αγάπη, με την ίδια λαχτάρα.

*Μετρώ τ' αστέρια της νυχτιάς...
Γιατί, γιαγιούλα, τόσο μου άργησες;
Ένα ν' ανοίξεις το πορτί
στα ζωτικά μας και στις μάγισσες.*

*Ξύπνα τους ίσκιους στην αυλή.
Μες στη νυχτιάτικη γαλήνη
να γίνει δράκος η ροδιά
φαντασματάκια οι άσπροι κρίνοι.
Σαλεύει τ' άγριο το θεριό;
Στα γόνατά σου κιόλας να με.
Γιαγιά...Σαν είμαστε αγκαλιά,
πόσο μ' αρέσει να φοβάμαι.*

Η ποίηση καλλιεργεί με τον πιο ιδανικό τρόπο την αγάπη στα ζώα. Πώς να ξεχάσει κανείς την «ουρά του σκύλου», ένα από τα πιο εκφραστικά κι αγαπημένα ποιήματα του Ζαχαρία Παπαντωνίου.

*Έχω ακούσει χίλια λόγια
χαρωπά, λυπητερά
μα ποτέ καμιά φορά
δε μιλήσανε τα λόγια
σαν του σκύλου την ουρά.*

Το χιούμορ κατέχει ασφαλώς σπουδαία θέση στις καρδιές των παιδιών. Το γέλιο είναι ψυχαγωγία, είναι βιολογική ανάγκη για όλους μα πολύ περισσότερο για τα παιδιά. Τα παιδιά τρελαίνονται ν' αποστηθίζουν διασκεδαστικά ποιήματα.

*Μια σταλιά γλυκό κρασάκι
Μου 'δωσε ο μπαμπάς να πιω,
το κατέβασα ως τον πάτο
κι όλα γίναν άνω-κάτω.*

*Δυο μαμάδες, δυο μπαμπάδες,
στο τραπέζι δυο καρβέλια.
Όλα πια διπλά τα βλέπω
και χτυπιέμαι από τα γέλια.*

*Και γελώ, γελώ, γελώ,
που 'γινε τέτοιο χάλι
και γελούν, γελούν, γελούν
και γελούν μαζί μου οι άλλοι...*

*Μια σταλιά γλυκό κρασάκι,
μα η ζαλάδα δεν περνά.
Δυο κεφάλια το σκυλάκι,
δυο ουρίτσες μου κουνά...*

*Σαν με βάλαν να πλαγιάσω,
Βρήκα... δύο μαξιλάρια*

*Κι απ' τον ουρανό ψηλά
μου γελούσαν... δυο φεγγάρια.*

*Και γελώ, γελώ, γελώ,
που 'γινε τέτοιο χάλι
και γελούν, γελούν, γελούν
και γελούν μαζί μου οι άλλοι...*

Όμως εκείνη που κατέχει τη μερίδα του λέοντος στο χώρο της παιδικής ποίησης είναι η φύση. Η πρώτη επαφή του παιδιού με τον κόσμο της φύσης είναι αποκαλυπτική. Ποιο παιδί δεν εκστασιάζεται στη θέα μίας πεταλούδας; Ποιο παιδί δε μαγεύεται με το κελάηδημα των πουλιών ή με τα χρώματα και το άρωμα των λουλουδιών; Αυτές ακριβώς τις παρθενικές εντυπώσεις προσπαθεί ο ποιητής να αιχμαλωτίσει μέσα στους στίχους του. Ο ρομαντικός φυσιολάτρης ποιητής, που δραπετεύοντας από την εφιαλτική εποχή μας αποξεχνιέται στα δρομάκια των παιδικών του χρόνων, για να παραδοθεί στη μαγεία του πλατανόφυλλου που ταξιδεύει με τον άνεμο ή του ήλιου που παίζει κρυφτό με τα σύννεφα. Αυτός που αντλεί τα θέματα του μέσα από μian αστείρευτη πηγή ομορφιάς. Μπορεί κάτι ασήμαντο να του κεντρίσει τη φαντασία. Ένα τίποτα. Όπως ένα ξερό φυλλαράκι πάνω στη λιμνούλα, που με τα φτερά μιας πεταλούδας, μεταμορφώνεται σε βάρκα με πανί.

*Ένα φύλλο σπάει και πέφτει
μες στην λίμνη τον καθρέφτη.*

*Φυλλαράκι λεμονιάς
βάρκα γίνηκε μεμιάς.*

*Αταξίδευτο βαρκάκι,
Αχ, ας είχε ένα πανάκι.*

*Πόσο θ' άλλαζε η ζωή
με του αγέρα την πνοή...*

*Πεταλούδα του γελά,
Τ' αγκαλιάζει, το φιλά.*

*Τ' αγεράκι το σαλεύει
κι απαλά το ταξιδεύει...*

*Αχ, τι θάμα να γενεί
φύλλο, βάρκα με πανί.*

Τη φύση λοιπόν τραγουδάμε περισσότερο από καθετί άλλο εμείς που ενταχθήκαμε στο χώρο της παιδικής ποίησης. Τη φύση! Που απλώνει τα χέρια ν' αγκαλιάσει με στοργή τα παιδιά. Αυτά τα χέρια που τόσο φριχτά ακρωτηριάσαμε εμείς οι μεγάλοι. Σήμερα το παιδί πληγώνεται, υποφέρει. Έχει χάσει τη χαρά του παιχνιδιού. Εδώ μια

μπουλντόζα γκρεμίζει τις αγαπημένες του χελιδονοφωλιές! Πιο πέρα καίγεται ένα δάσος. Είναι η τραγική πραγματικότητα που δε γίνεται να την αγνοήσουμε.

Έτσι, η φύση δε ξεπηδά πάντα γελαστή μέσα από τους στίχους μας. Συχνά, είναι λυπημένη κι άλλοτε, πάλι, σπαραχτική.

*Κάηκε το δάσος τ' αγαπημένο!
Το φεγγάρι απόψε θα βγει θλιμμένο
και δε θ' ακουστεί της χαράς τ' αηδόνι.
Έμεινε μια πίκρα στην καρδιά,
τα σκελετωμένα τα κλαδιά
και μακριά σκληρή η φωνή του γκιώνη...*

Άλλοτε πάλι, προσπαθούμε να βρούμε μια λύση, έστω και με κάποιο πικρό χιούμορ...

*Τι βαριά που 'χει αρρωστήσει
κι έχει τόσο αδυνατίσει
η μανούλα μας η φύση!*

*Κλαιν' τα δέντρα, τα πουλιά,
Στέναξε η γαριφαλιά,
δάκρυ κι η δροσοσταλιά...*

*Βάζει ο γρύλος τα γυαλιά του:
-Μα δε βλέπετε λοιπόν;
Τη σκοτώνει το μπετόν!*

*Κι η γιατρίνα η κουκουβάγια
Συμπληρώνει: «Διαπιστώνω
πως χρειάζεται οξυγόνο».*

*Ξεροβήχει ένας ασβός:
-Μμμ...είναι σοβαρό το θέμα.
Μήπως θα 'θελε νέο αίμα;*

*Η μανούλα μας η φύση
υποφέρει από καρδιά....
Σώστε την εσείς, παιδιά!*

Σίγουρα λοιπόν, τα παιδιά μας είναι άξια να σώσουν τη φύση. Και θα τη σώσουν. Για να εμπνέονται κι οι ποιητές μόνο απ' το χαμόγελο της...

Φύση και ποίηση. Δύο έννοιες σχεδόν ταυτόσημες, αφού η φύση αναδίνει ποιητική ευωδιά και η ποίηση από την άλλη μεριά είναι η μόνη τέχνη που μπορεί να εκφράσει στον ύψιστο βαθμό το θεϊκό μεγαλείο της φύσης. Κι αν η αγάπη για το φυσικό

περιβάλλον καλλιεργεί το συναισθηματικό κόσμο του παιδιού, η ποίηση είναι το μέσο που θα το βοηθήσει ώστε να γίνει ευάλωτο σε καθετί αληθινά ωραίο.

Μα είναι άραγε σωστό να ευαισθητοποιούμε τόσο πολύ τα παιδιά στην εποχή του διαδικτύου και των ηλεκτρονικών υπολογιστών; Οι καιροί άλλαξαν. Είναι αλήθεια πως ζούμε σε μια αντιποιητική εποχή. Την αγαπημένη εικόνα της γιαγιάς των περασμένων χρόνων, την έχει δυστυχώς υποκαταστήσει η τηλεόραση, με τις αρνητικές της συνήθως επιπτώσεις, οι βιντεοκασέτες και τα CD. Τα παιδιά, κλεισμένα ώρες ολόκληρες στον ηλεκτρονικό κόσμο, απόλυτα εξοικειωμένα από τη νηπιακή τους ακόμα ηλικία με τη σημερινή τεχνολογία και τα σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα, επιλέγουν μόνα τους τα αγαπημένα τους παιχνίδια και παραμύθια. Καινούριοι τηλεοπτικοί ήρωες, συχνά τερατόμορφοι, εισβάλλουν καθημερινά στα σπίτια μας, προσπαθώντας να επιβάλουν μια νέα τάξη πραγμάτων. Κι όμως! Ίσως ΤΩΡΑ είναι που χρειάζεται να βάλουμε περισσότερη ποίηση στη ζωή μας.

Ας χαρίσουμε λοιπόν στα παιδιά μας όσο μπορούμε περισσότερο την ευλογία του ποιητικού λόγου. Κι ας ταξιδεύουμε κι εμείς μαζί τους σε ανοιχτούς ορίζοντες, αγκαλιά μ' ένα βιβλίο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ

ΗΜΙΔΙΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΤΗΣ κ. Ντίνας Χατζηνικολάου

Ημερομηνία συνέντευξης: 27/10/2015 Ωρα συνέντευξης: 11:30 π.μ.
Τόπος συνέντευξης: Αθήνα, στο σπίτι της συγγραφέως
Τρόπος συνέντευξης: Προσωπική

Τι ερεθίσματα είχατε στο οικογενειακό σας περιβάλλον, που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στο συγγραφικό σας ξεκίνημα;

Οι γονείς μου, είχαν φαρμακείο, τότε. Ο μεγαλύτερος αδελφός μου, σπούδασε Ιατρική. Κι έτσι, ο κλήρος έπεσε σε εμένα, να γίνω φαρμακοποιός. Με έπεισαν επειδή υπήρχε και το φαρμακείο, να δώσω εξετάσεις. Και μου λέει και η μητέρα και ο πατέρας μου «Δώσε εξετάσεις και ό,τι γίνει». Και ήρθα στην πρώτη δεκάδα. Με σήκωσε πάρα πολύ η Έκθεση. Δε θυμάμαι ακριβώς το θέμα, αλλά πήρα 9,5 στην Έκθεση και σε όλα τα άλλα, Φυσική, Χημεία...5!

Τελικά σπουδάσατε στη Φαρμακευτική Σχολή;

Τελοσπάντων, πήρα κι εγώ θάρρος, αποφάσισα να σπουδάσω κι αυτά. Έλα όμως που όταν μπήκα στο Πανεπιστήμιο, απογοητεύτηκα...είπα ότι δεν είναι για μένα. Εκείνος ο τεμαχισμός, ζωντανών ζώων με απωθούσε τρομερά. Δε με τραβούσε κανένα μάθημα. Και γύριζα στο σπίτι μου με κλάματα. Οπότε τα παράτησα. Δεν υπήρχε άλλη διέξοδος. Από εκεί και πέρα άρχισα να ασχολούμαι με τη λογοτεχνία ώσπου είδα μια ανακοίνωση της Γ. Α. Σ. και πήρα κουράγιο και θάρρος και έστειλα τη συμμετοχή μου στο διαγωνισμό. (Γιώργος Χατζηνικολάου: Εγώ σε έσπρωξα).

Τότε πήρατε το πρώτο σας βραβείο; Στην πρώτη σας συμμετοχή στο διαγωνισμό;

Πήρα το βραβείο για τα Χαμόγελα, το πρώτο – πρώτο που έστειλα.

Σε τι ηλικία;

Γύρω στη δεκαετία του '70. Πρέπει να ήμουν, γύρω στα 40.

Μέχρι τότε με τι ασχολούσασταν; Μέχρι τη δεκαετία του 70;

Τίποτα. Συνέχισα τη μουσική, πήγα στη Ωδείο, πήγα στη γαλλική σχολή. Τέλειωσα Γαλλικά. Δεν το θεωρώ τόσο σπουδαίο για να το αναφέρω.

Έτυχε να δουλέψετε ως μουσικός;
Όχι, τίποτα από όλα αυτά.

Και πώς συνεχίσατε την πορεία σας στο χώρο;
Μου άνοιξε έτσι ένας ωραίος δρόμος, από την αζέχαστη Τατιάνα Σταύρου, υπέροχος άνθρωπος, δε θα τη ξεχάσω ποτέ. Και η γνωριμία μας μου έδωσε πραγματικά πάρα πολλά. Έκτοτε αφοσιώθηκα στην παιδική λογοτεχνία, κυρίως στην ποίηση. Και έγραφα. Δεν πέρασε διαγωνισμός της Συντροφιάς και αργότερα του Κ.Ε.Π.Β., που να μην λαβώ μέρος. Και ...βραβεύτηκα...πολλές φορές!

Τι ήταν αυτό που σας ώθησε να γράψετε βιβλία για παιδιά και όχι για ενήλικους;
Η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. Η Τατιάνα! Με αυτή τη δημοσίευση στην εφημερίδα, ξεκίνησα ....

Είχατε κάποια επαφή με παιδιά, στο ευρύτερο περιβάλλον σας, η οποία έπαιξε ρόλο στη συγγραφική σας πορεία;
Πρέπει να σου πω ότι με τραβούσε γενικά η παιδική λογοτεχνία. Από μικρή, δε μου αρέσαν τα βαρύγδουπα ποιήματα, τα δυσνόητα, αυτά δε με τραβούσαν καθόλου...Εν αντιθέσει με την παιδική ποίηση, με τον καθαρό λόγο. Κι από εκεί και πέρα αφοσιώθηκα στην παιδική ποίηση.

Είχατε γράψει ποιήματα για παιδιά, πριν την ανακοίνωση του διαγωνισμού της Γ.Λ.Σ.;

Βέβαια, είχα γράψει και πριν τη γνωριμία μου με την Τατιάνα, παιδικά ποιήματα. Ανάλογα με την ηλικία. Από μικρή, ήμουν ακόμη στο δημοτικό, που έγραφα ποιήματα. Μάλιστα, είχα γράψει τραγούδι. Αλλά επειδή δε μπορούσα να το γράψω σε νότες, δεν ήμουν προχωρημένη, το τραγούδησα στον αδερφό μου.. έγραψα «Το μικρό ραδιόφωνό μου», πρέπει να ήμουν 9 χρονών. Ο αδελφός μου τέλειωνε βιολί. Του το τραγούδησα και το έγραψε σε νότες. Το έστειλα στο ραδιόφωνο στην «Ωρα του παιδιού», τότε δεν είχαμε ούτε τηλεόραση ούτε ίντερνετ, ένα ραδιοφωνάκι μόνο. Το έστειλα, ενθουσιάστηκαν! Και να σου πω, ότι έγινε ο ύμνος της ώρας του παιδιού; Δεν περνούσε εκπομπή που να μην τραγουδηθεί...!

*Το μικρό ραδιόφωνο μου,
σαν τ' ανοίγω τι χαρά!
Τι ωραία παραμύθια
που μου λέει κάθε φορά.
Μου μαθαίνει τόσα νέα,
Πράγματα άγνωστα για μένα.
Ιστορίες, τραγουδάκια,
ποιήματα χαριτωμένα*

*Πόσο είμαι ευτυχισμένη
όταν σκέφτομαι πως τώρα...
το ραδιόφωνο θ' ανοίξω,
για την παιδική την ώρα*

*Ιστορίες λέει η Μπούλη
Την μια πι' όμορφη απ' την άλλη
που με προθυμία ακούνε και μικροί
μα και μεγάλοι*

*Ο Φασούλης και ο Ρεβύθης
πόση αλήθεια ποικιλία...
Ο κυρ Σπύρος, ο Φουντούκος
Πόσα ανέκδοτα κι αστεία!*

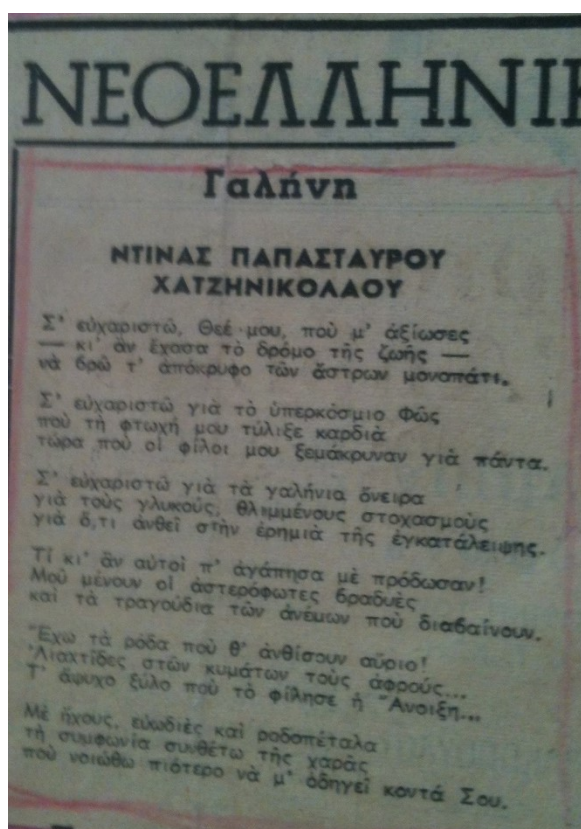
*Πόσο είμαι ευτυχισμένη
όταν σκέφτομαι πως τώρα...
το ραδιόφωνο θ' ανοίξω,
για την παιδική την ώρα!*

*Το παίζανε στο πιάνο, το τραγουδούσαν κάθε φορά. Η Μπούλη ήταν η κόρη της
Κροντυρά, της Μεταζά. Ήταν πάντα στις εκπομπές. Ο μπάρμπα- Σπύρος ο ζωγράφος, ο
Βασιλείου...και αυτός έκανε διαγωνισμούς ζωγραφικής.*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Εφημερίδα *Βραδυνή* 24-2-1964

Δημοσίευση του ποιήματος *Γαλήνη*

Γαλήνη

ΝΤΙΝΑΣ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ
ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Σ' ευχαριστώ Θεέ μου που μ' αξίωσες

--κι αν έχασα το δρόμο της ζωής ---
Να βρω τ'απόκρυφο των άστρων μονοπάτι.

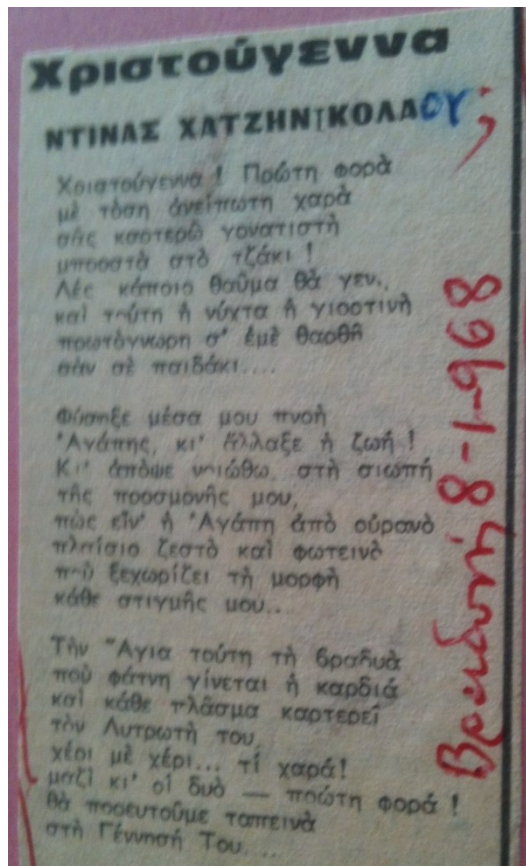
Σ'ευχαριστώ για το υπερκόσμιο Φως
Που τη φτωχή μου τύλιξε καρδιά
Τώρα που οι φίλοι μου ξεμάκρυναν για πάντα.

Σ'ευχαριστώ για τα γαλήνια όνειρα
Για τους γλυκούς, θλιμμένους στοχασμούς
Για ό,τι ανθεί στην ερημιά της εγκατάλειψης.

Τι κι' αν αυτοί π'αγάπησα με πρόδωσαν!
Μου μένουν οι αστερόφωτες βραδυές
Και τα τραγούδια των ανέμων που διαβαίνουν.

Έχω τα ρόδα που θ'ανθίσουν αύριο!
Λιαχτίδες στων κυμάτων τους αφρούς...
Τα'άψυχο ξύλο που το φίλησε η Άνοιξη...

Με ήχους, ευωδιές και ροδοπέταλα
Τη συμφωνία συνθέτω της χαράς
Που νοιώθω πιότερο να μ'οδηγεί κοντά Σου.

Εφημερίδα *Βραδυνή* 8-1-1968

Δημοσίευση του ποιήματος *Χριστούγεννα*

Χριστούγεννα

ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Χριστούγεννα! Πρώτη φορά
 με τόση ανείπωτη χαρά
 σας καρτερώ γονατιστή
 μπροστά στο τζάκι!
 Λές κάποιο θαύμα θα γενή
 και τούτη η νύχτα η γιορτινή
 πρωτόγνωρη σ'εμέ θαρθή
 σαν σε παιδάκι...

Φύσηξε μέσα μου πνοή
 Αγάπης, κι'άλλαξε η ζωή!
 Κι απόψε νοιώθω στη σιωπή
 της προσμονής μου,
 πώς είν' η Αγάπη από ουρανό
 πλαίσιο ζεστό και φωτεινό
 που ξεχωρίζει τη μορφή
 κάθε στιγμής μου.

Την Άγια τούτη τη βραδυά

που φάτνη γίνεται η καρδιά
και κάθε πλάσμα καρτερεί
τον Λυτρωτή του
χέρι με χέρι...τι χαρά!
μαζί κι οι δύο --- πρώτη φορά !
θα πορευτούμε ταπεινά
στη Γέννησή Του...

Ἡ ἑλληνίδα στό ρόλο της

ΚΑΛΗ ὥρα - παραμονές ἐορτῶν - καθιέρωσε ἡ Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά γιά τήν ἀνακοίνωση τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ φετεινοῦ διαγωνισμοῦ γιά τό παιδικό βιβλίο. Καλή ἡ ἐποχή, καλή ἡ πρωτοβουλία, καλά τὰ χέρια πού καταπιόσπικαν μ' ἓνα σπουδαῖο ἔργο.

Δουλειά γυναίκας. Γιατί ἡ γυναίκα, καί μπότερα ὅταν δέν εἶναι, μέ τό ἐνστικτο τῆς μητρότητας, διάχυτο στό εἶναι της, στέκεται πρό κοντά στό παιδί.

Δέν ἔλειπαν ὡς τῶρα τὰ καλά ἑλληνικά παιδικά βιβλία. Ἐκδότες καί συγγραφεῖς ἐνδιαφέρθηκαν γιά τό ἀνάγνωσμα τοῦ παιδιοῦ. Οὔτε, ὅμως ἡ Πολιτεία, οὔτε ἡ Ἀκαδημία, οὔτε ὅποιοι δῆποτε ὁργανισμός σκέφθηκαν ν' ἀναλάβουν μέ σύστημα καί συνέκεια τήν ἐνθάρρυνση στή συγγραφή παιδικοῦ βιβλίου.

Δουλειά πού ξεκινᾷ τό 1955 ἀπό δύο κυρίες: τήν Ἰωάννα Μπουκουβάλα - Ἀναγνώστου καί τήν Τατιάνα Σταύρου. Δεκαπέντε χρόνια ἀπό τότε, κάθε δέ χρόνος, περίοδος προόδου. Τριάντα εἶναι σήμερα τὰ μέλη τῆς συντροφιάς. Γνωστά ὀνόματα στή λογοτεχνία, τήν ποίηση, τή διάνοψη. Ἰδιῶτες καί ἐκδοτικοί οἰκοί πῆραν ζεστά τήν προσπάθεια, καί προσέφεραν κομματικά ἐπαθλα γιά τήν «ἐλληνοποίηση» τοῦ παιδικοῦ βιβλίου.

Ἐκεῖ δέ σημασία αὐτό. Δέν εἶναι ἡ ἐλληνοποίηση ἐκδήλωση μισαλλοδοξίας. Φυσικά, δέν ἔχει ἡ Τέχνη πατρίδα. Ἐκεῖ, ὅμως, τό κλίμα, τήν ἀτμόσφαιρα, τήν πνοή, τό χρῶμα τοῦ χώρου μέσα στόν ὁποῖο ἀναπτύσσεται.

Ὑπάρχουν ἀριστουργήματα γραμμένα γιά παιδιά ἀπό ξένους συγγραφεῖς. Σελίδες πού συναρπάζουν. Μόνο πού ἀπό τίς σελίδες αὐτές λείπουν τό θυμολογί, οἱ ἀφροί τῶν κυμάτων μας, ἡ φλογέρα τοῦ βοσκοῦ μας τῆς τοπίας, οἱ ἱστορικοί τόποι, οἱ χαραῖς καί οἱ καῦμοι τοῦ Ρωμείου.

Συγκινήσεις καί ἀνατάσεις... ἐκ τοῦ Δανικοῦ, τοῦ Νορδηνικοῦ. Διαφορετικά, ὅμως, δίνεσαι σέ μιά φωνή πού εἶναι τοῦ τό-

που σου, καί διαφορετικά σέ φωνές πού ἐρχονται ἀπόξω.

Στόν πλουτισμό τῆς ἐγκύριας παραγωγῆς, τῆς παιδακῆς λογοτεχνίας, ἀποδίδει ἡ γυναικεία συντροφιά.

Γόνιμη ἡ δεκαπενταετία της. Πόσα βιβλία πού δέν θά εἶχαν γραφῇ, χωρίς τοὺς διαγωνισμούς της.

Τήν περασμένη ἐβδομάδα ἀπό τό δῆμα τοῦ «Παρνασσοῦ» ἀνακοινώθηκαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ φετεινοῦ διαγωνισμοῦ, μέ εἰσαγωγή τῆς Μαρίας Ἀμариώτη, μοναδικῆς καί ἀφθαστῆς στόν προφορικό λόγο. Πολλές ἑλληνίδες, πού μιλοῦν μέ ἀνεση. Δεύτερη Ἀμариώτου δέν ἔτυχε ν' ἀκούσῃ. Στή σύντομη ὁμιλία της περιορίσθηκε σέ παρατηρήσεις πάνω στή γλῶσσα τῶν κειμένων πού κρίθηκαν.

Κυρία ὁμιλήτρια ἡ Τατιάνα Σταύρου, παρουσίασε τὰ βιβλία πού βραβεύθηκαν κατὰ τόν φετεινό διαγωνισμό: ὀκτώ ἀπό τό 50 πού ἔχουν ὑποβληθῇ. Τά παίρνῃ ἀλφαριθμητικά: Ἀθηνᾶ Κοκούρη - Ἰακωβίδη - Πηνελόπη Μαξίμου, Γιώργος Σακκάς, Γαλάτεια Σαράντη, Γιάννης Σπανόπουλος, Νίτσα Τζωρτζογλου, Χρύσα Χατζηγιαννίου, Ντίνα Χατζηνικολάου.

Βραβεῖα τοῦ 1970 αὐτά. Χειρόγραφα καί δακτυλογραφημένα.

Παράλληλα, σέ σκῆμα βιβλίου, τρία ἀπ' ὅσα βραβεύθηκαν πέρουν καί κυκλοφόρησαν φέτος: «Τά τετράδια τῶν Ἀγγελῶν» τοῦ Παύλου Κριναίου, τό «Ἦταν κάποτε μιά Νεραίδα» τῆς Ὁράνης Σταθάτου καί - ἐκδοση τῆς τελευταίας στιγμῆς - τό «Μέ τό τρεχαντήρι» τῆς Γαλάτειας Παλαιολόγου.

Δέν εἶναι ἡ ἀθρόα ὀνοματολογία στίς συνθέσεις τῆς στήλης.

Τό παιδικό, ὅμως, βιβλίο ἔχει δικαίωμα σέ μιά ἐξαιρέση. Στήν ἐξαιρέση καί ἡ προβολή τοῦ ἔργου τῆς Γυναικείας Συντροφιάς.

Σοβαρή δουλειά μέ σημαντικά ἀποτελέσματα. Ἡ ἑλληνίδα στό ρόλο της. Μιά ἀπό τίς καλές τῆς ἐκδηλώσεις.

Π. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Άρθρο στη στήλη «ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ»

Η ελληνίδα στο ρόλο της

Καλή ώρα – παραμονές εορτών- καθιέρωσε η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά για την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων του φετινού διαγωνισμού για το παιδικό βιβλίο.

Καλή η εποχή, καλή η πρωτοβουλία, καλά τα χέρια που καταπιάστηκαν μ'ένα σπουδαίο έργο. Δουλειά γυναίκας. Γιατί η γυναίκα και η μητέρα όταν δεν είναι, με τον ένστικτο της μητρότητας, διάχυτο στο είναι της, στέκεται πιο κοντά στο παιδί.

Δεν έλειπαν ως τώρα τα καλά ελληνικά παιδικά βιβλία. Εκδότες και συγγραφείς ενδιαφέρθηκαν για το ανάγνωσμα του παιδιού. Ούτε, όμως η Πολιτεία, ούτε η Ακαδημία, ούτε οποιοσδήποτε οργανισμός σκέφθηκαν ν'αναλάβουν με σύστημα και συνέχεια την ενθάρρυνση στη συγγραφή παιδικού βιβλίου.

Δουλειά που ξεκινά το 1953 από δύο κυρίες: την Ιωάννα Μπουκουβάλα-Αναγνώστου και την Τατιάνα Σταύρου. Δεκαπέντε χρόνια από τότε, κάθε δεκάχρονος, περίοδος προόδου. Τριάντα είναι σήμερα τα μέλη της συντροφιάς. Γνωστά ονόματα στη λογοτεχνία, την ποίηση, τη διάνοηση. Ιδιώτες και εκδοτικοί οίκοι πήραν ζεστά την προσπάθεια και προσέφεραν χρηματικά έπαθλα για την «ελληνοποίηση» του παιδικού βιβλίου.

Έχει δε σημασία αυτό. Δεν είναι η ελληνοποίηση εκδήλωση μισαλλοδοξίας. Φυσικά, δεν έχει η Τέχνη, πατρίδα. Έχει, όμως, το κλίμα, την ατμόσφαιρα, την πνοή, το χρώμα του χώρου μέσα στον οποίο αναπτύσσεται.

Υπάρχουν αριστουργήματα γραμμένα για παιδιά από ξένους συγγραφείς. Σελίδες που συναρπάζουν. Μόνο που από τις σελίδες αυτές λείπουν το θυμάρι, οι αφροί των κυμάτων μας, η φλογέρα του βοσκού μας, τα τοπία, οι ιστορικοί τόποι, οι χαρές και οι καημοί του Ρωμέϊκου.

Συγκινήσεις και ανατάσεις.... Εκ του Δανικού, του Νορβηγικού. Διαφορετικά, όμως, δίνεσαι σε μια φωνή που είναι του τόπου σου, και διαφορετικά σε φωνές που έρχονται απόξω.

Στον πλουτισμό της εγχώριας παραγωγής, της παιδικής λογοτεχνίας, αποβλέπει η γυναικεία συντροφιά.

Γόνιμη η δεκαπενταετία της. Πόσα βιβλία που δεν θα είχαν γραφή, χωρίς τους διαγωνισμούς της.

Την περασμένη εβδομάδα από το βήμα του «Παρνασσού» ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα του φετινού διαγωνισμού με εισαγωγή της Μαρίας Αμαριώτη, μοναδικής και άφθαστης στον προφορικό λόγο. Πολλές Ελληνίδες, που μιλούν με άνεση. Δεύτερη Αμαριώτου δεν έτυχε ν'ακούσω. Στη σύντομη ομιλία της περιορίστηκε σε παρατηρήσεις πάνω στη γλώσσα των κειμένων που κρίθηκαν.

Κύρια ομιλήτρια η Τατιάνα Σταύρου, παρουσίασε τα βιβλία που βραβεύθηκαν κατά τον φετεινό διαγωνισμό: οχτώ από τα 50 που έχουν υποβληθή. Τα παίρνω αλφαβητικά: Αθηνά Κακούρη – Ιακωβίδη, Πηνελόπη Μαξίμου, Γιώργος Σακκάς, Γαλάτεια Σαράντη, Γιάννης Σπανόπουλος, Νίτσα Τζώρτζογλου, Χρύσα Χατζηγιαννιού, Ντίνα Χατζηνικολάου.

Βραβεία του 1970 αυτά. Χειρόγραφα και δακτυλογραφημένα.

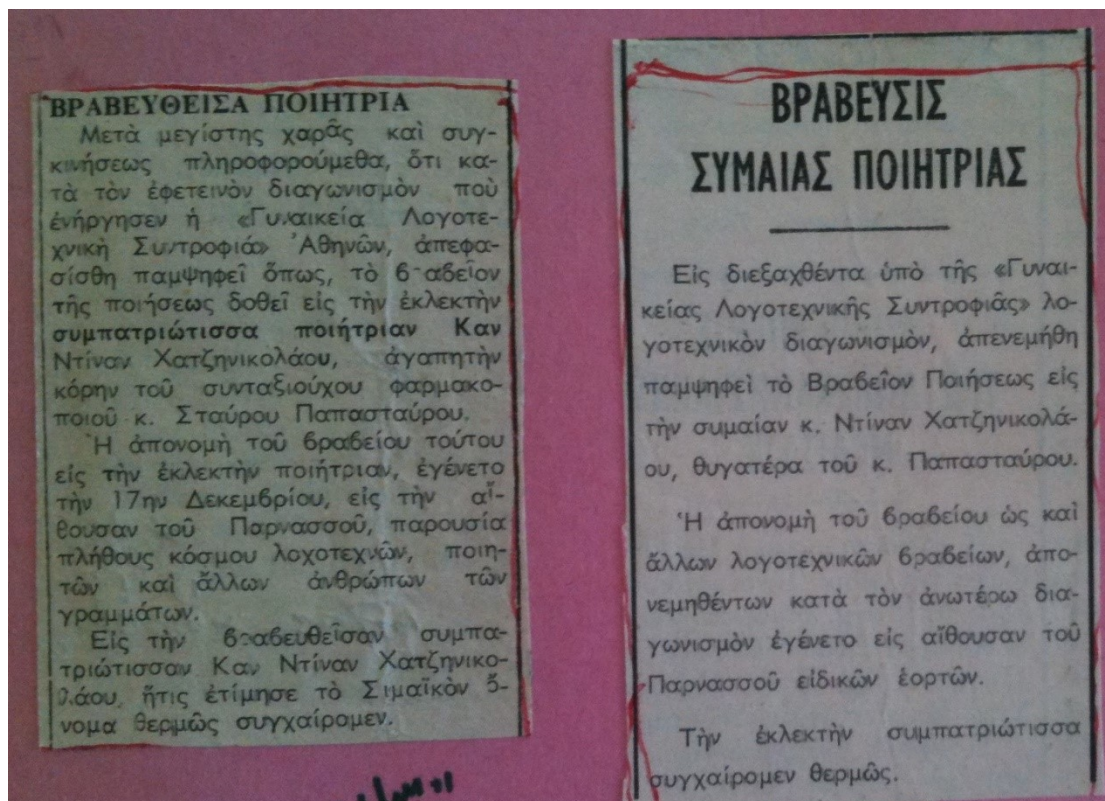
Παράλληλα, σε σχήμα βιβλίου τρία απ'όσα βραβεύθηκαν πέρυσι και κυκλοφόρησαν φέτος «Τα τετράδια των Αγγέλων» του Παύλου Κριναίου, το «Ήταν κάποτε μία Νεράϊδα» της Φράνση Σταθάτου και – έκδοση της τελευταίας στιγμής – το «Με το τρεχαντήρι» της Γαλάτειας Παλαιολόγου .

Δεν είναι η αθρόα ονοματολογία στις συνήθειες της στήλης.

Το παιδικό, όμως, βιβλίο έχει δικαίωμα σε μία εξαίρεση. Στην εξαίρεση και η προβολή του έργου της Γυναικείας Συντροφιάς.

Σοβαρή δουλειά με σημαντικά αποτελέσματα. Η Ελληνίδα στο ρόλο της. Μία από τις καλές της εκδηλώσεις.

Π. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Εφημερίδα *Ελευθέρα Σύμη* 12-1970

ΒΡΑΒΕΥΘΕΙΣΑ ΠΟΙΗΤΡΙΑ

Μετά μεγίστης χαράς και συγκινήσεως πληροφορούμεθα, ότι κατά τον εφετεινόν διαγωνισμόν που ενήργησεν η «Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφία» Αθηνών, απεφασίσθη παμψηφεί όπως, το βραβείον της ποιήσεως δοθεί εις την εκλεκτήν συμπατριώτισσα ποιήτριαν Καν Ντίναν Χατζηνικολάου, αγαπητήν κόρην του συνταξιούχου φαρμακοποιού κ. Σταύρου Παπασταύρου.

Η απονομή του βραβείου τούτου εις την εκλεκτήν ποιήτριαν, εγένετο την 17^η Δεκεμβρίου, εις την αίθουσαν του Παρνασσού, παρουσία πλήθους κόσμου λογοτεχνών, ποιητών και άλλων ανθρώπων των γραμμάτων.

Εις την βραβευθείσαν συμπατριώτισσαν Καν Ντίναν Χατζηνικολάου, ήτις ετίμασε το Συμαϊκόν όνομα θερμώς συγχαίρομεν.

Εφημερίδα *Συμαϊκόν Βήμα* 1-1-1971

ΒΡΑΒΕΥΣΙΣ ΣΥΜΑΙΑΣ ΠΟΙΗΤΡΙΑΣ

Εις διεξαχθέντα υπό της «Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς» λογοτεχνικόν διαγωνισμόν, απενεμήθη παμψηφεί το Βραβείον Ποιήσεως εις την συμαϊάν κ. Ντίναν Χατζηνικολάου, θυγατέρα του κ. Παπασταύρου.

Η απονομή του βραβείου ως και άλλων λογοτεχνικών βραβείων, απονεμηθέντων κατά τον ανωτέρω διαγωνισμόν εγένετο εις αίθουσαν του Παρνασσού ειδικών εορτών.

Την εκλεκτήν συμπατριώτισσα, συγχαίρομεν θερμώς.

XX

Το βραβείο Ιστορικού μυθιστορήματος εἰς μνήμην Ι. Κολλάρου ἐκ δρχ. 25.000, ἀνεπεμήθη στὴν γνωστὴ συγγραφέα κ. Γαλάτσειαν Σαράντη, γιὰ τὸ ἔργο της «Οἱ μπαρουτοβόλτοι τῆς Δημητσάνας». Ἐπίσηον ἀνεπεμήθη στὸν κ. Γιάννη Σπανόπουλο, γιὰ τὸ «Γλαυκὸ ταξίδι».

Τό θράσειο «Έκδρομές και ταξίδια στην Έλλάδα» εἰς μνήμην Κώστα Ἐλευθερουδάκη, ἐκ δρχ. 10.000, ἀνευεμήθη στὸν κ. Γιώργο Σακκά γιὰ τὸ «Μιλοῦν τὰ βουνά μας».

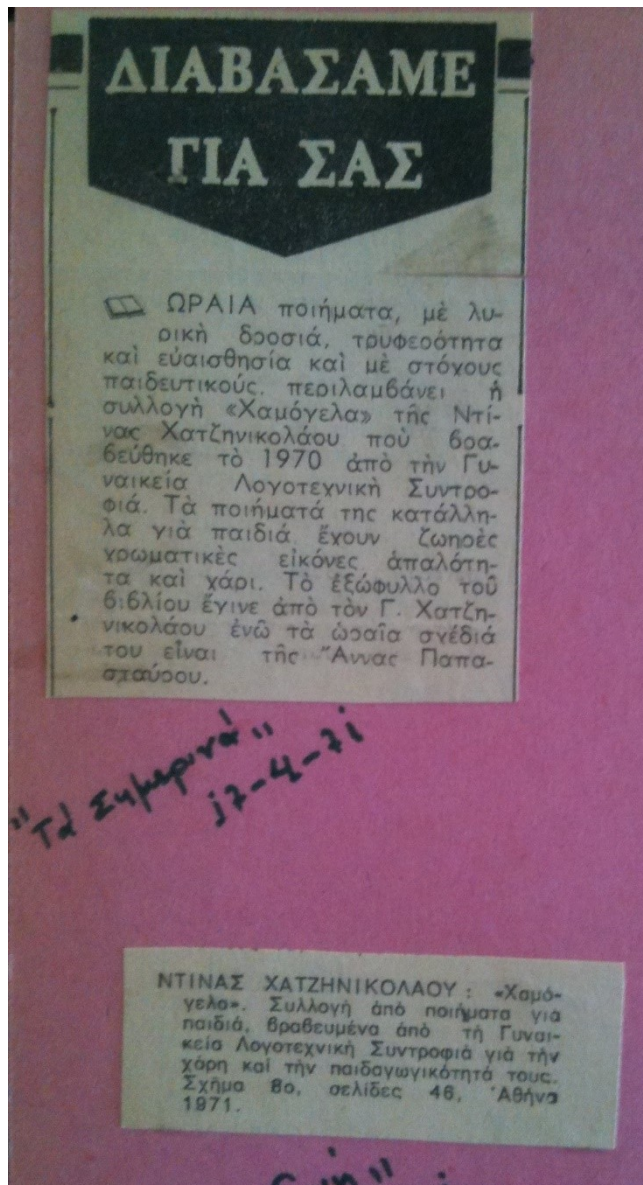
Τό ποιητικό βραβείο εἰς μνήμην
Εὐας Δελῆ, ἐκ δοχ. 5.000, ἀνε-
μήθη στήν διδα Χρυσούλα Χατζη-
γιαννίου, γιά τήν συλλογή της :
«Φτερουίσματα».

Τό ποιητικό έραβείο Β' Ρόταρου
"Αθηνών - Βορρά έκ δοχ. 4.000.
άπενεμήθη στην κ. Ντίνα Χατζημηκο-
λάου γιά την συλλογή της: «Ια-
μόνελα».

2000
"Anoyan" 30/12/20

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
09/12/2017 06:46:20 EET - 137.108.70.7

- Το ποιητικό βραβείο Β' Ρόταρυ Αθηνών – Βορρά εκ δρχ. 4.000, απενεμήθη στην κ. Ντίνα Χατζηνικολάου για τη συλλογή της: «Χαμόγελα».

Εφημερίδα *Τα Σημερινά* 17-4-71

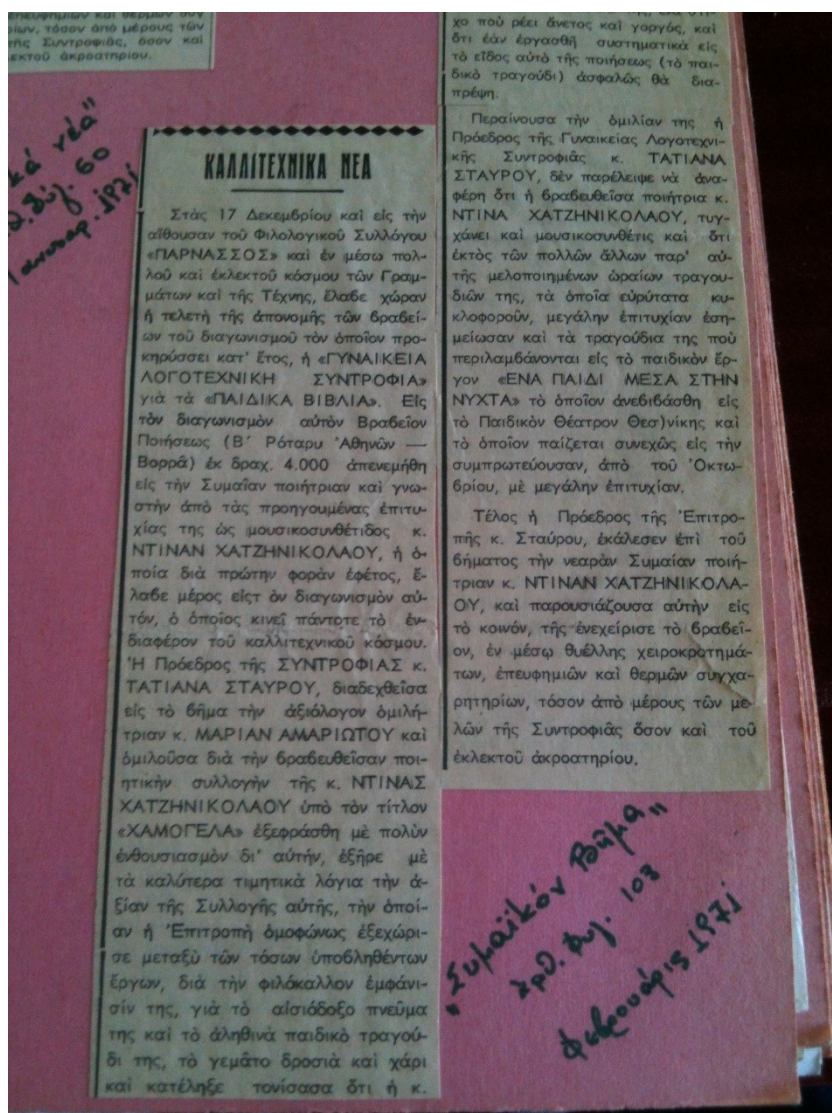
Στήλη «Διαβάσαμε για σας»

ΩΡΑΙΑ ποιήματα, με λυρική δροσιά, τρυφερότητα και ευαισθησία και με στόχους παιδευτικούς, περιλαμβάνει η συλλογή «Χαμόγελα» της Ντίνας Χατζηνικολάου που βραβεύθηκε το 1970 από την Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. Τα ποιήματα της κατάλληλα για παιδιά έχουν ζωηρές χρωματικές εικόνες απαλότητα και χάρη. Το εξώφυλλο του βιβλίου έγινε από τον Γ. Χατζηνικολάου ενώ τα ωραία σχέδια του είναι της Άννας Παπασταύρου.

Εφημερίδα *Η Βραδυνή* 1-5-1971

ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: «Χαμόγελα». Συλλογή από ποιήματα για παιδιά, βραβευμένα από τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά για την χάρη και την παιδαγωγικότητα τους. Σχήμα 8^ο, σελίδες 46, Αθήνα, 1971.

Εφημερίδα *Συμιαϊκά Νέα* Ιανουάριος 1971

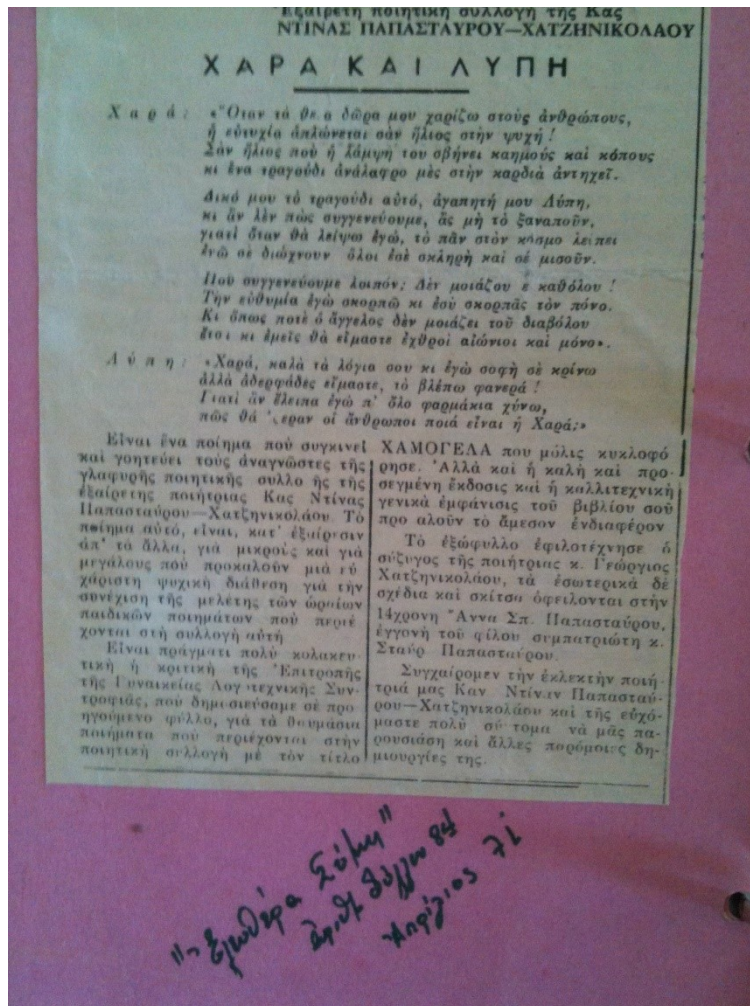
ΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ ΜΑΣ

Στας 17 Δεκεμβρίου και εις την αίθουσαν του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός» και εν μέσω πολλού και εκλεκτού κόσμου των Γραμμάτων και της Τέχνης, έλαβε χώραν η τελετή της απονομής των βραβείων του διαγωνισμού, τον οποίον προκηρύσσει κατ'έτος η «Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά» για τα «Παιδικά Βιβλία». Εις τον διαγωνισμόν αυτόν Βραβείον Ποίησης (Β' Ρόταρυ Αθηνών-Βορρά) εκ δραχμών 4,000 απενεμήθη εις την Συμιαϊάν ποιήτριαν και γνωστήν από τας προηγούμενας επιτυχίας της ως μουσικοσυνθέτιδος κ. Ντίναν Χατζηνικολάου, η οποία δια πρώτην φοράν εφέτος έλαβε μέρος εις τον διαγωνισμόν αυτόν, ο οποίος κινεί πάντοτε το ενδιαφέρον του καλλιτεχνικού κόσμου. Η πρόεδρος της Συντροφιάς κ. Τατιάνα Σταύρου, διαδεχθείσα εις το βήμα την αξιόλογον ομιλήτριαν κ. Μαρίαν Αμαριώτου και ομιλούσα δια την βραβευθείσαν ποιητική συλλογήν της κ. Ντίνας

Χατζηνικολάου υπό τον τίτλον «Χαμόγελα» εξεφράσθη με πολύν ενθουσιασμόν δι'αυτήν, εξήρθε με τα καλύτερα τιμητικά λόγια την αξίαν της Συλλογής αυτής, την οποίαν η Επιτροπή ομοφώνως εξεχώρισε μεταξύ των τόσων υποβληθέντων έργων, δια την φιλόκαλλον εμφάνισίν της, για το αισιόδοξο πνεύμα της και το αληθινά παιδικό τραγούδι της, το γεμάτο δροσιά και χάρι και κατέληξε τονίσασα ότι η κ. Ντίνα Χατζηνικολάου, χαρίζει στα «Χαμόγελα» της ένα στίχο που ρέει άνετος και γοργός και ότι εάν εργασθή συστηματικά εις το είδος αυτό της ποιήσεως, το παιδικό τραγούδι ασφαλώς θα διαπρεφθή.

Περαιίνουσα την ομιλίαν της η Πρόεδρος της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς κ. Τατιάνα Σταύρου, δεν παρέλειψε να αναφέρει ότι η βραβευθείσα ποιήτρια κ. Ντίνα Χατζηνικολάου τυγχάνει και μουσικοσυνθέτις και ότι εκτός των πολλών άλλων παρ'αυτής μελοποιημένων ωραίων τραγουδιών της, τα οποία ευρύτατα κυκλοφορούν, μεγάλην επιτυχία εσημείωσαν και τα τραγούδια της, που περιλαμβάνονται εις το παιδικόν έργον «Ένα παιδί μέσα στην νύχτα» το οποίον ανεβιβάσθη εις το Παιδικόν Θέατρον Θεσσαλονίκης και το οποίον παίζεται συνεχώς εις την συμπρωτεύουσαν, από του Οκτωβρίου, με μεγάλην επιτυχίαν.

Τέλος, η πρόεδρος της Επιτροπής κ. Σταύρου, εκάλεσεν επί του βήματος την νεαράν Συμαίαν ποιήτριαν κ. Ντίνα Χατζηνικολάου και παρουσιάζουσα αυτήν εις το κοινόν, της ενεχείρησε το βραβείον εν μέσω θυέλλης χειροκροτημάτων, επευφημιών και θερμών συγχαρητηρίων, τόσον από μέρους των μελών της Συντροφιάς, όσον και του εκλεκτού ακροατηρίου.

Εφημερίδα *Ελευθέρα Σύμη*, Απρίλιος 1971

Εξαιρετική Ποιητική Συλλογή της Κας ΝΤΙΝΑΣ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ-ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΧΑΡΑ ΚΑΙ ΛΥΠΗ

Χαρά:

«Όταν τα θεία δώρα μου χαρίζω στους ανθρώπους,
η ευτυχία απλώνεται σαν ήλιος στην ψυχή!
Σαν ήλιος που η λάμψη του σβήνει καημούς και κόπους
Κι ένα τραγούδι ανάλαφρο μες στην καρδιά αντηχεί.

Δικό μου το τραγούδι αυτό, αγαπητή μου Λύπη,
κι αν λέν πως συγγενεύουμε, ας μην το ξαναπούν,
γιατί όταν θα λείψω εγώ, το πάν στον κόσμο λείπει
ενώ σε διώχνουν όλοι εσέ σκληρή και σε μισούν.

Πού συγγενεύουμε λοιπόν; Δεν μοιάζουμε καθόλου!
Την ευθυμία εγώ σκορπώ κι εσύ σκορπάζ τον πόνο.
Κι όπως ποτέ ο άγγελος δεν μοιάζει του διαβόλου
έτσι κι εμείς θα είμαστε εχθροί αιώνιοι και μόνο» .

Λύπη:

« Χαρά, καλά τα λόγια σου κι εγώ σοφή σε κρίνω
Αλλά αδερφάδες είμαστε, το βλέπω φανερά!
Γιατί αν έλειπα εγώ π'όλο φαρμάκια χύνω,
πώς θα 'ξεραν οι άνθρωποι ποια είναι η Χαρά;»

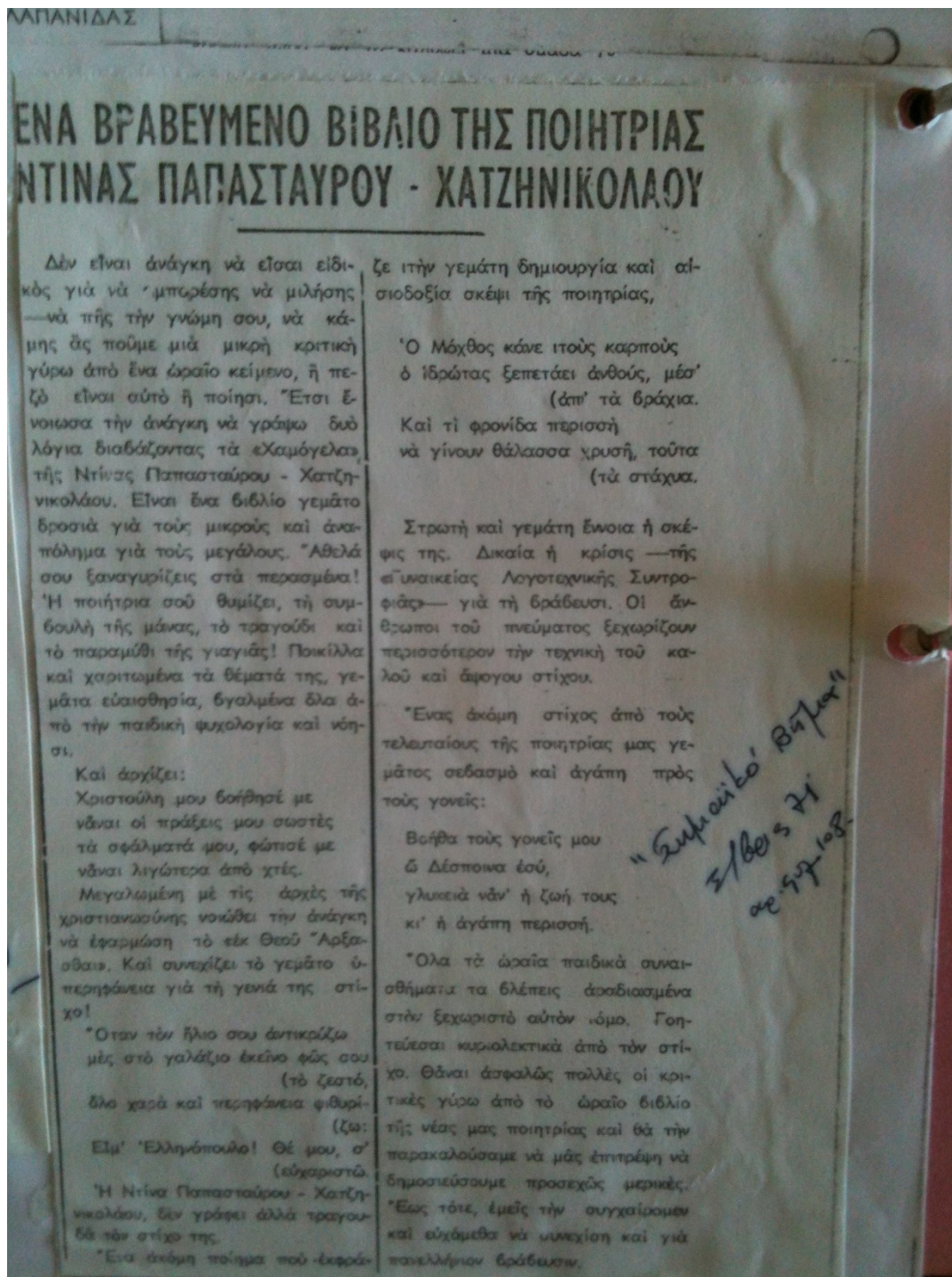
Είναι ένα ποίημα που συγκινεί και γοητεύει τους αναγνώστες της γλαφυρής ποιητικής συλλογής της εξαιρετής ποιήτριας Ντίνας Χατζηνικολάου. Το ποίημα αυτό, είναι, κατ' εξαίρεσιν απ' τα άλλα, για μικρούς και για μεγάλους προκαλούν μια ευχάριστη ψυχική διάθεση για την συνέχιση της μελέτης των ωραίων παιδικών ποιημάτων που περιέχονται στη συλλογή αυτή.

Είναι πράγματι πολύ κολακευτική η κριτική της Επιτροπής της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, που δημοσιεύσαμε σε προηγούμενο φύλλο, για τα θαυμάσια ποιήματα που περιέχονται στην ποιητική συλλογή με τον τίτλο «Χαμόγελα» που μόλις κυκλοφόρησε. Αλλά και η καλή και προσεγμένη έκδοσις και η καλλιτεχνική γενικά εμφάνισις του βιβλίου αυτού προκαλούν το άμεσον ενδιαφέρον.

Το εξώφυλλο εφίλοτέχνησε ο σύζυγος της ποιήτριας κ. Γεώργιος Χατζηνικολάου, τα εσωτερικά δε σχέδια και σκίτσα οφείλονται στην 14χρονη Άννα Σπ. Παπασταύρου, εγγονή του φίλου συμπατριώτη κ. Σταύρο Παπασταύρου.

Συγχαίρομεν την εκλεκτήν ποιήτρια μας Καν Ντίναν Παπασταύρου- Χατζηνικολάου και της ευχόμαστε πολύ σύντομα να μας παρουσιάση και άλλες παρόμοιες δημιουργίες της.

Εφημερίδα *Συμπαϊκό Βήμα* Σεπτέμβριος 1971

ΕΝΑ ΒΡΑΒΕΥΜΕΝΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΠΟΙΗΤΡΙΑΣ ΝΤΙΝΑΣ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ - ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Δεν είναι ανάγκη να είσαι ειδικός για να μπορέσης να μιλήσης – να πής τη γνώμη σου, να κάνεις ας πούμε μία μικρή κριτική γύρω από ένα ωραίο κείμενο, ή πεζό είναι αυτό η ποίηση. Έτσι ένοιωσα την ανάγκη να γράψω δύο λόγια διαβάζοντας τα «Χαμόγελα», της Ντίνας Παπασταύρου – Χατζηνικολάου. Είναι ένα βιβλίο γεμάτο δροσιά για τους μικρούς και αναπόλημα για τους μεγάλους. Άθελά σου ξαναγυρίζεις στα περασμένα! Η ποιήτρια σου θυμίζει, τη συμβουλή μίας μάνας, το τραγούδι και το

παραμύθι μιάς γιαγιάς! Ποικίλλα και χαριτωμένα τα θέματά της, γεμάτα ευαισθησία, βγαλμένα όλα από την παιδική ψυχολογία και νόησι.

Και αρχίζει:

*Χριστούλη μου βοήθησέ με
νάναι οι πράξεις μου σωστές
τα σφάλματά μου, φώτισε με
νάναι λιγότερα από χτές.*

Μεγαλωμένη με τις αρχές της χριστιανωσύνης νοιώθει την ανάγκη να εφαρμόσει το «έκ Θεού Άρξασθαι». Και συνεχίζει το γεμάτο υπερηφάνεια για τη γενιά της στίχο!

*Όταν τον ήλιο σου αντικρύζω μέσ στο γλάζιο εκείνο φώς σου το ζεστό,
όλο χαρά και περηφάνεια ψιθυρίζω:
Είμ' Ελληνόπουλο! Θέ μου, σ' ευχαριστώ*

Η Ντίνα Παπασταύρου - Χατζηνικολάου, δε γράφει αλλά τραγουδά τον στίχο της. Ένα ακόμη ποίημα που εκφράζει την γεμάτη δημιουργία και αισιοδοξία σκέψι της ποιήτριας,

*Ο μόχθος κάνει τους καρπούς
ο ιδρώτας ξεπετάει ανθούς, μέσ' απ' τα βράχια.
Και τι φροντίδα περισσή
να γίνουν θάλασσα χρυσή, τούτα τα στάχνα.*

Στρωτή και γεμάτη έννοια η σκέψις της. Δικαία η κρίσης ---της «Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς»--- για τη βράβευσι. Οι άνθρωποι του πνεύματος ξεχωρίζουν περισσότερο την τεχνική του καλού και άσογου στίχου.

Ένας ακόμη στίχος από τους τελευταίους της ποιήτριας μας γεμάτος σεβασμό και αγάπη προς τους γονείς:

*Βοήθα τους γονείς μου
ω Δέσποινα εσύ,
γλυκειά ναν' η ζωή τους
κι' η αγάπη περισσή.*

Όλα τα ωραία παιδικά συναισθήματα τα βλέπεις αραδιασμένα στον ξεχωριστό αυτόν τόμο. Γοητεύεται κυριολεκτικά από τον στίχο. Θάναι ασφαλώς πολλές οι κριτικές γύρω από το ωραίο βιβλίο της νέας μα ποιήτριας και θα την παρακαλούσαμε να μας επιτρέψει να δημοσιεύσουμε προσεχώς μερικές.

Έως τότε, εμείς την συγχαίρομεν και ευχόμεθα να συνεχίσει και για πανελλήνιον βράβευσιν.

ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟ-
ΛΑΟΥΤ: «Χαμόγελο» — Ποίημα-
το για παιδιά — Βραβείο Γυναι-
κείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς
— 1970.

Δυό είναι τὰ μεγάλα προτερή-
ματα τῶν ἐπιτυχημένων βιβλίων
παιδικῆς ποίησης: Ἡ ἀλότητα
καὶ σαφήνεια τῶν νοημάτων —
χωρὶς νὰ ξεπέσῃ στὴν πεζότητα
ὁ στίχος — καὶ ἡ χιτυπητή, πλού-
σια ὁμοιοκαταληξία, ποὺ εἰχαρι-
στεῖ τὸ παιδί καὶ τὸ διευκολύνει
νὰ ἐπιτύχῃ ἄριστη ἀπαγγελία.

Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ὑπάρχουν
πλούσια στὰ ποιητικά «χαμόγε-
λα» τῆς κ. Ντίνας Χατζηνικο-
λάου. Στ' ἀλήθεια, οἱ σελίδες τοῦ
βιβλίου εἶναι ἄδολα, ἄγνά, πη-
ναῖα καὶ ὁλόφωτα «χαμόγελα»
τῆς παιδικῆς ποίησης, ποὺ γιὰ
πρώτη φορὰ γεντήσαμε, τόσο δι-
καισμένα, ὅσοτερά ἀπὸ τὸν Σπε-
ράντζα καὶ τὸν Κοιναῖο. Ἀκόμη
ἀπὸ τοὺς στίχους τῆς ποιήτριας
λείπει τὸ φτιαχτό καὶ τὸ ψεύτικο.
Ὅπως τοὺς διαβάζεις, νοιώθεις
πὺς ξεχάστικες σὲ κάποιο ξέφο-
το τοῦ δάσους καὶ ἀκούς ἄξαφνα,
δίπλα σου, μιὰ κορυφή μικρὴ πη-
γὴ νὰ κελαυδῇ μέσ' ἀπὸ μυρω-
δάτα ἀγριολοβλουδά.

Γιάν. Ἀνδρικόπουλος

Σφ. Μελιδ
"ΦΕΝΗ" (ΑΧΑΪΔΕΣ)
24 Σεπτεμβρίου 71

Εφημερίδα *ΦΩΝΗ (Αχαΐας)* 24-10-1971

ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: «Χαμόγελα» - Ποιήματα για παιδιά – Βραβείο Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς – 1970.

Δύο είναι τα μεγάλα προτερήματα των επιτυχημένων βιβλίων παιδικής ποίησης: Η απλότητα και σαφήνεια των νοημάτων – χωρίς να ξεπέφτει στην πεζότητα ο στίχος – και η χτυπητή, πλούσια ομοιοκαταληξία, που ευχαριστεί το παιδί και το διευκολύνει να επιτύχει άριστη απαγγελία.

Και τα δύο αυτά υπάρχουν πλούσια στα ποιητικά «Χαμόγελα» της κ. Ντίνας Χατζηνικολάου. Στ'αλήθεια οι σελίδες του βιβλίου είναι άδολα, αγνά, πηγαία κι' ολόφωτα «χαμόγελα» της παιδικής ποίησης, πού για πρώτη φορά γευτήκαμε, τόσο διψασμένα, ύστερα από τον Σπεράντζα και τον Κριναίο. Ακόμη, από τους στίχους της ποιήτριας λείπει το φτιαχτό και το ψεύτικο.

Όπως τους διαβάζεις, νοιώθεις πώς ξεχάστηκες σε κάποιο ξέφωτο του δάσους κι' ακούς άξαφνα, δίπλα σου, μια κρυφή μικρή πηγή να κελαρύζει μεσ'από μυρωδάτα αγριολούλουδα.

Γιάν. Ανδρικόπουλος

Για το βιβλίο της ποιητικής Ντίνας Χατζηνικολάου - Παπασταύρου, υπεσχέθημεν να δημοσιεύσουμε τις κριτικές πολλών λογοτεχνών - ποιητών, γύρω από τα «Χαμόγελα». Είναι όμως τόσες πολλές που είναι δύσκολο να δημοσιευθούν όλες. Θα παρουσιάσουμε μια κριτική του γυναικού ποιητού κ. Τάσου Βέλλιου, η οποία συγκεντρώνει το ΜΠΡΑΒΟ για την Ντίνα Χατζηνικολάου,

Σταδμός στη ζωή ενός ποιητή είναι το πρώτο του βιβλίο είναι κάτι σαν το πρώτο παιδί του (κάθε γονιού (μήπως, τα έργα μας δεν είναι πνευματικά μας παιδιά;)). Η ΝΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ ενύχισε να προσφέρει στο κοινό, ένα βιβλίο θαυμάσιο, άρτιο από κάθε άποψη. Η παιδική ποίηση, δηλαδή αυτή που απευθύνεται σε παιδιά της προσχολικής ηλικίας καθώς και σχολικής, έχει τους δικούς της νόμους, τις δικές της επιδιώξεις, τις δικές της ειδικές δυσκολίες, που για να τις υπερνικήσει ο ποιητής, χρειάζεται μύηση και ευαισθησία. Η ΝΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ έχει τα προσόντα αυτά, κυριάρχησε στις υποχρεώσεις και προσέφερε με το «ΧΑΜΟΓΕΛΑ» ένα θαυμάσιο καθ' όλα βιβλίο.

Τα θέματα, ή τεχνική, ή παιδαγωγική συνέπεια, ή εικονογράφηση και ή διαφήμιση του βιβλίου, το κάνουν να ξεχωρίζει. Τα θέματά του, παρμένα από τη ζωή του παιδιού στο σπίτι, στην έδρα και από σχολείο, καλύπτουν όλο το φάσμα της παιδικής ύπαρξης. Οι στίχοι, γραμμένοι με τέλεια και πάντα άκραιμωτη τεχνική, είναι τρυφεροί, ευαίσθητοι, εύκολοι, πλάγια διδακτικοί και εισάγουν την παιδική λεπτή ψυχή σ' ένα κόσμο γεμάτο φως, αγάπη, καλωσύνη, πίστη, άφου

σκεδάζει, συγκινεί και διδάσκει. Οι μικροί — και μεγάλοι — αναγνώστες των ποιημάτων της ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ μεταφέρονται σ' έναν κόσμο γεμάτο γοητεία. Τί άλλο πρέπει να ελχεται κοινός να βρει σ' ένα βιβλίο που απευθύνεται στις ευαίσθητες παιδικές ψυχές;

Δυσκόλι το εξώκλιτο του βιβλίου, το φιλοτεχνήθηκε από τον ζωγράφο ΓΙΩΡΓΟ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ. Κάθε έπαινος, αξίζει στη 15χρονη ΑΝΝΑ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ, που ζωγράφισε τα θαυμάσια λιτά σχέδια που σπάζουν τις σελίδες του βιβλίου. Μέσα στο νεανικό χέρι θα μπορούσε να δώσει σχέδια που τόσο να παιρρίζουν απέναντι στην ψυχή βιβλίου απευθυνόμενου σε παιδιά.

Ανεπιφύλακτα μπορούμε να βαθμολογήσουμε με άριστα το βιβλίο με τον τίτλο «ΧΑΜΟΓΕΛΑ» της ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ γιατί τα έχει όλα όσα πρέπει με το παραπάνω. Αξίζουν θερμά συγχαρητήρια και στην ίδια και στην εκλεκτή Γυναικεία Λογοτεχνική Συντακτική, που την τίμησε με βραβείο των περασμένο χρόνο.

ΤΑΣΟΣ ΒΕΛΛΙΟΣ

*Ευχαριστώ
Συμαϊκόν Βήμα 11/72
και στην 113.11.72*

Για το βραβείο της ποιήτριας Ντίνας Χατζηνικολάου – Παπασταύρου, υπεσχέθημεν να δημοσιεύσουμε τις κριτικές πολλών λογοτεχνών – ποιητών, γύρω από τα «Χαμόγελα». Είναι όμως τόσες πολλές που είναι δύσκολο να δημοσιευθούν όλες. Θα παρουσιάσουμε μια κριτική του γνωστού ποιητού κ. Τάσου Βέλλιου, η οποία συγκεντρώνει το ΜΠΡΑΒΟ για την Ντίνα Χατζηνικολάου.

Σταθμός στη ζωής ενός ποιητή είναι το πρώτο του βιβλίο είναι κάτι σαν το πρώτο παιδί του κάθε γονιού (μήπως τα έργα μας δεν είναι πνευματικά μας παιδιά;). Η ΝΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ ευτύχισε να προσφέρει στο κοινό, ένα βιβλίο θαυμάσιο, άρτιο από κάθε άποψη. Η παιδική ποίηση, δηλαδή αυτή που απευθύνεται σε παιδιά της προσχολικής ηλικίας καθώς και σχολικής, έχει τους δικούς της νόμους, τις δικές της επιδιώξεις, τις δικές της ειδικές δυσκολίες, που για να τις υπερνικήσει ο ποιητής, χρειάζεται μύηση και ευαισθησία. Η ΝΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ έχει τα προσόντα αυτά, κυριάρχησε στις υποχρεώσεις και προσέφερε με το «Χαμόγελα» ένα θαυμάσιο καθ' όλα βιβλίο.

Τα θέματα, η τεχνική, η παιδαγωγική συνέπεια, η εικονογράφηση και η όψη ακόμη του βιβλίου, το κάνουν να ξεχωρίζει. Τα θέματα του, παρμένα από τη ζωή του παιδιού στο σπίτι, στην εξοχή και στο σχολείο, καλύπτουν όλο το φάσμα της παιδικής ύπαρξης. Οι στίχοι, γραμμένοι με τέλεια και πάντα προσεγμένη τεχνική, είναι τρυφεροί, ευαίσθητοι και ευκολονόητοι, πλάγια διδακτικοί και εισάγουν την παιδική λεπτή ψυχή σ' ένα κόσμο γεμάτο φώς, αγάπη, καλοσύνη, πίστη, αφού διασκεδάζουν, συγκινούν και διδάσκουν. Οι μικροί – και μεγάλοι – αναγνώστες των ποιημάτων της ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ μεταφέρονται σε έναν κόσμο γεμάτον γοητεία. Τι άλλο πρέπει να εύχεται κανείς να βρή σ' ένα βιβλίο που απευθύνεται στις ευαίσθητες παιδικές ψυχές;

Ωραίο το εξώφυλλο του βιβλίου, το φιλοτεχνημένο από τον ζωγράφο Γιώργο Χατζηνικολάου. Κάθε έπαινος αξίζει στη 15χρονη ΑΝΝΑ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ που ζωγράφισε τα θαυμάσια λεπτά σχέδια που στολίζουν τις σελίδες του βιβλίου. Μόνο ένα νεανικό χέρι θα μπορούσε να δώσει σχέδια που τόσο να ταιριάζουν απόλυτα στην ψυχή βιβλίου απευθυνόμενον σε παιδιά.

Ανεπιφύλαχτα μπορούμε να βαθμολογήσουμε με άριστα το βιβλίο με τον τίτλο «ΧΑΜΟΓΕΛΑ» της ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ γιατί τα έχει όλα όσα πρέπει με το παραπάνω. Αξίζουν θερμά συγχαρητήρια και στην ίδια και στην εκλεκτή ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ, που την τίμησε με βραβείον τον περασμένο χρόνο.

ΤΑΣΟΣ ΒΕΛΛΙΟΣ

ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: «ΧΑ-
ΜΟΓΕΛΑ». ΑΘΗΝΑΙ 1971.

Ποιήματα για παιδιά. Βραβείο της Γυναι-
κείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς. Έξωφυλλα
Γιώργου Χατζηνικολάου και εικονογράφηση
Άννας Παπασταύρου. Άπλοί, τρυφεροί στί-
χοι, με σαφήνεια και παραδοσιακή τεχνο-
τροπία. Πραγματικά κατασκευασμένοι για
παιδιά. Λίγοι στίχοι για δείγμα:

«Σε μια φωλιά που σκάλωσε σ' αχτίδες
/φεγγαριού

κοιμάται τὸ πουλί.

— Ἀγέρι κάνε πιὸ σιγὰ... θὰ τὸ ξυπνήσης.
Σε πράσινο κλαδί ἀγριλιᾶς κοιμάται τὸ τζί-
/τζίκι.

Ἀπόκαμε νὰ τραγουδᾷ.

— Ρυάκι φλύαρο σιγὰ... θὰ τὸ ξυπνήσης...».

Περιοδικό *Επίκαιρα* 18-6-1972

ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: «ΧΑΜΟΓΕΛΑ». ΑΘΗΝΑΙ 1971

Ποιήματα για παιδιά. Βραβείο της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς. Εξώφυλλο
Γιώργου Χατζηνικολάου και εικονογράφηση Άννας Παπασταύρου. Άπλοί, τρυφεροί
στίχοι, με σαφήνεια και παραδοσιακή τεχνοτροπία. Πραγματικά κατασκευασμένοι
για παιδιά. Λίγοι στίχοι για δείγμα:

«Σε μια φωλιά που σκάλωσε σ' αχτίδες φεγγαριού

κοιμάται το πουλί.
-Αγέρι κάνε πιο σιγά... θα το ξυπνήσης.
Σε πράσινο κλαδί αγριλιάς κοιμάται το τζίτζικι.
Απόκαμε να τραγουδά .
-Ρυάκι φλύαρο σιγά... Θα το ξυπνήσης...»

Εφημερίδα *Τα Νέα* και Απογευματινή 19-12-1973

ΒΡΑΒΕΙΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς

Παρουσία του υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών κ. Δημ. Τσάκωνα, έγινε στον «Παρνασσό», η απονομή των ετησίων βραβείων της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, για Παιδική Λογοτεχνία έργα που απευθύνονται σε παιδιά. Τα βραβεία δόθηκαν ως εξής:

- Ιστορικού μυθιστορήματος εκδοτικού οίκου Ιω. Κολλάρου εκ δρχ. 30.000. Εδόθη έπαινος στον Χριστόφορο Μάλαμα.
- Βραβείο θεατρικού έργου Αηλής Γιαννέτσου, εκ δρχ. 20.000, στον Δημήτρη Ροβάνη.

- Βραβείο Αλέκου Δράκου, «ποίηση για παιδιά προσχολικής ηλικίας», εκ δρχ. 15.000, στη Ντόρα Φάλαρη.
- Βραβείο οικογενείας Κ. Κροντηρά εις μνήμην Αντιγόνης Μεταξά, «Μικρές ιστορίες για μικρά παιδιά», εκ δρχ. 10.000 στην Άλκη Γουλημή.
- Βραβείο ποιήσεως για παιδιά του Δημοτικού Υπατίας και Εύας Δελή εκ δρχ. 10.000 στην Ντίνα Χατζηνικολάου
- Βραβείο Κώστα Ελευθερουδάκη, εκ δρχ. 10.000, «Εκδρομές και Ταξίδια στην Ελλάδα», στον Δημ. Ραβάνη.
- Έπαινοι δόθηκαν στον Ευγένιο Τριβιζά, στον Διον. Τροβά και στον Κώστα Τζαμάλη.
- Για τη δράση της Γυν. Λογοτ. Συντροφιάς και για τα βραβεία μίλησαν, η Τατιάνα Σταύρου και η Ιωάννα Αναγνώστου – Μπουκουβάλα.

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΔΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΦΟΡΑΝ Η ΣΥΜΑΙΑ ΠΟΙΗΤΡΙΑ ΝΤ. ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

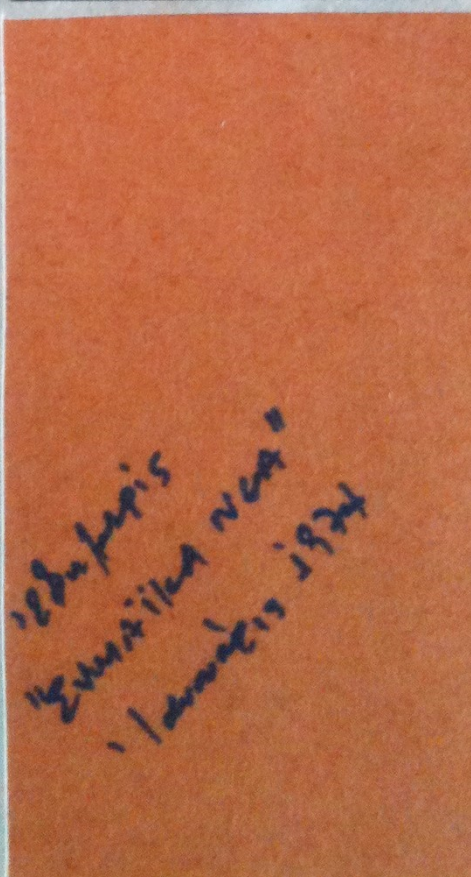

Ἡ Κα Ντίνα Χατζηνικολάου, παραλαμβάνουσα τὸ βραβεῖον της.

Παρουσία τοῦ Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν κ. Δημ. Τσάκωνα, ἐκπροσώπων τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης καὶ πλήθους ἐκλεκτοῦ κόσμου, εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ «Παρνασσοῦ» ἀπενεμήθησαν τὰ βραβεῖα τοῦ ἐφετεινοῦ διαγωνισμοῦ τῆς Παιδικῆς Λογοτεχνίας. Μεταξὺ τῶν ἄλλων βραβείων, τὸ ἐκ 10.000 δρχ. τοιοῦτον εἰς μνήμην Ὑπατίας καὶ Εὐας Δελῆ, ποιητικῆς συλλογῆς γιὰ παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ, ἀπενεμήθη, διὰ δευτέραν φοράν εἰς τὴν Συμαίαν ποιήτριαν κ. Ντίναν Χατζηνικολάου, ἐκλεκτὴν κόρην τοῦ φίλου κ. Σταύρου Παπασταύρου, συνταξ. φαρμακοποιοῦ διὰ τὴν ἐξαιρετον ποιητικὴν συλλογὴν της τὰ «ΚΥ-ΚΛΑΜΙΝΑ». Ἡ κ. Χατζηνικολάου εἰς προηγούμενον διαγωνισμόν εἶχε βραβευθῇ διὰ τὴν ἄλλην ποιητικὴν της συλλογὴν τὰ «ΧΑΜΟΓΕΛΑ».

Τὰ «Συμ. Νέα» ἐκφράζουν τὰ συγχαρητήριά των πρὸς τὴν ἐκλεκτὴν συμπατριώτισάν μας κ. Ντίναν Χατζηνικολάου διὰ τὴν λογοτεχνικὴν πράγματι ἐπιτυχίαν της καὶ τῆς εὐχονται ἔσσει νὰ μᾶς παρουσιάζει τέτοιες σημαντικὰς ἐπιτυχίας, πρὸς δόξαν τῆς πατρίδος

μας Σύμης, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα τιμᾷ μὲ τὰς ἐκάστοτε λογοτεχνικὰς προσφορὰς της.

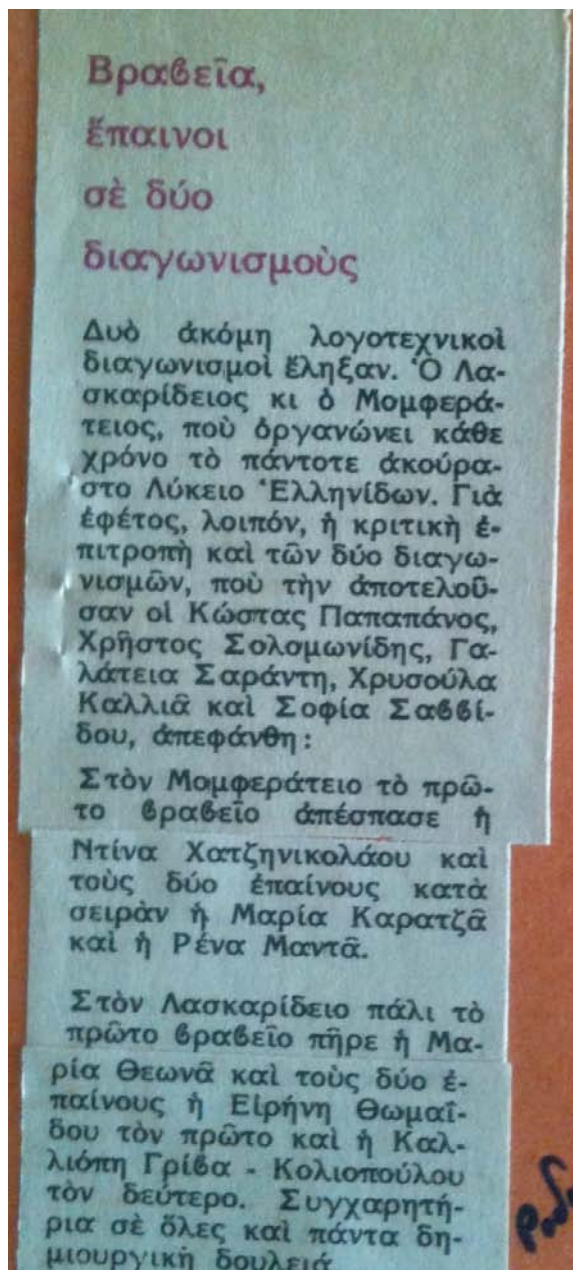
Εφημερίδα *Συμαϊκά Νέα* Ιανουάριος 1974

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΔΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΦΟΡΑΝ Η ΣΥΜΑΙΑ ΠΟΙΗΤΡΙΑ ΝΤ.
ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Παρουσία του Υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών κ. Δημ. Τσάκωνα, εκπροσώπων των Γραμμάτων και της Τέχνης και πλήθους εκλεκτού κόσμου, εις την αίθουσαν του «Παρνασσού» απενεμήθησαν τα βραβεία του εφετεινού διαγωνισμού της Παιδικής Λογοτεχνίας. Μεταξύ των άλλων βραβείων, το εκ 10.000 δρχ. τοιούτον εις μνήμην Υπατίας και Εύας Δελή, ποιητικής συλλογής για παιδιά του Δημοτικού, απενεμήθη, δια δευτέραν φοράν εις την Συμαίαν ποιήτριαν κ. Ντίναν Χατζηνικολάου, εκλεκτήν

κόρην του φίλου κ. Σταύρου Παπασταύρου, συνταξιούχου φαρμακοποιού δια την εξαίρετον ποιητικήν συλλογήν της τα «ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ». Η κ. Χατζηνικολάου εις προηγούμενον διαγωνισμόν είχε βραβευθή δια την άλλην ποιητικήν της συλλογήν τα «ΧΑΜΟΓΕΛΑ».

Τα «Συμ. Νέα» εκφράζουν τα συγχαρητήρια των προς την εκλεκτήν συμπατριώτισσαν μας κ. Ντίναν Χατζηνικολάου διά την λογοτεχνικήν πράγματι επιτυχίαν της και της εύχονται εσαεί να μας παρουσιάζει τέτοιες σημαντικές επιτυχίες, προς δόξαν της πατρίδος μας Σύμης, της οποίας το όνομα τιμά με τας εκάστοτε λογοτεχνικάς προσφοράς της.

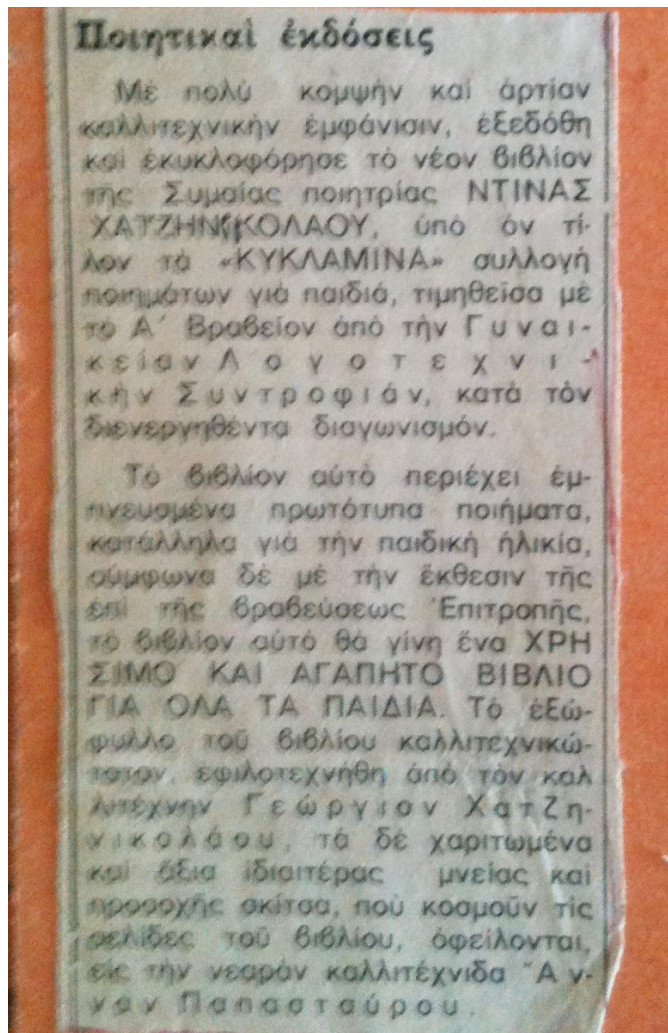

Περιοδικό *Ραδιοτηλεόρασις*, Φεβρουάριος 1974, τεύχος 209

Βραβεΐα, Έπαινοι, σε δύο διαγωνισμούς

Δύο ακόμη λογοτεχνικοί διαγωνισμοί έληξαν. Ο Λασκαρίδεις κι ο Μομφεράτειος, που διοργανώνει κάθε χρόνο το πάντοτε ακούραστο Λύκειο Ελληνίδων. Για εφέτος, λοιπόν, η κριτική επιτροπή και των δύο διαγωνισμών, που την αποτελούσαν οι Κώστας Παπαπάνος, Χρήστος Σολομωνίδης, Γαλάτεια Σαράντη, Χρυσούλα Καλλιὰ και Σοφία Σαββίδου, απεφάνθη: Στον Μομφεράτειο το πρώτο βραβείο απέσπασε η Ντίνα Χατζηνικολάου και τους δύο επαίνους κατά σειράν η Μαρία Καρατζά και η Ρένα Μαντά. Στον Λασκαρίδεις πάλι το πρώτο βραβείο πήρε η Μαρία Θεωνά και τους δύο επαίνους η Ειρήνη Θωμαΐδου τον πρώτο και η Καλλιόπη Γρίβα – Κολιοπούλου τον δεύτερο. Συγχαρητήρια σε όλες και πάντα δημιουργική δουλειά.

Εφημερίδα *Ελευθέρα Σύμη*, Μάιος 1974

Ποιητικά εκδόσεις

Με πολύ κομψήν και άρτιαν καλλιτεχνικήν εμφάνισιν, εξεδόθη και εκεκυκλοφόρησε το νέον βιβλίον της Συμαίας ποιήτριας ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ, υπό τον τίτλον «Κυκλάμινα» συλλογή ποιημάτων για παιδιά, τιμηθείσα με το Α' Βραβείον από τη Γυναικείαν Λογοτεχνικήν Συντροφίαν, κατά τον διενεργηθέντα διαγωνισμόν. Το βιβλίον αυτό περιέχει εμπνευσμένα πρωτότυπα ποιήματα, κατάλληλα για την παιδική ηλικία, σύμφωνα δε με την έκθεσιν της επί της βραβεύσεως Επιτροπής, το βιβλίον αυτό θα γίνη ένα ΧΡΗΣΙΜΟ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ. Το εξώφυλλο του βιβλίου καλλιτεχνικώτατον, εφίλοτεχνήθη από τον καλλιτέχνην Γεώργιον Χατζηνικολάου, τα δε χαριτωμένα και άξια ιδιαίτερας μνείας και προσοχής σκίτσα, που κοσμούν τις σελίδες του βιβλίου, οφείλονται εις την νεαράν καλλιτέχνιδα Άνναν Παπασταύρου.

Ποιήματα για παιδιά

ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Χαμόγελα,
Έκδόσεις Ατλαντίς-Μ. Πεχλιβανίδης και
Σία Α.Ε., σχ. 8ο Μ., σελ. 48, εικ.

Δοκιμή συγγραφέας στο χώρο του βιβλίου
για το παιδί, πολυβραβευμένη, ή κ. Ντίνα
Χατζηνικολάου, προσφέρει με το βιβλίο της
αυτό, που είναι καλαίσθητα τυπωμένο και
εικονογραφημένο με έγχρωμα σχέδια, μια
σειρά ποιημάτων για παιδιά, που καλύπτουν
ένα ευρύτατο φάσμα της εθνικής και
θρησκευτικής ζωής, εμπνέονται από τη
φύση, από τις εποχές, από την καθημερινό-
τητα. Στίχοι απλοί, διαποτίζονται από βαθιά
έλληνικότητα, από ένα γνήσιο ορθόδοξο
θρησκευτικό συναίσθημα, από πίστη στις
αξίες της ζωής και του ανθρώπου. Το βιβλίο
βραβεύθηκε από τη Γυναικεία Λογοτεχνική
Συντροφιά «για το υίσιόδοξο πνεύμα του και
το αληθινά παιδικό τραγούδι του, το γεμάτο
όροση και χάρη, για το στιχο του που ρέει
άνετος και γοργός». Αν υπάρχουν καποι-
κάκου μερικές αδυναμίες, το σύνολο είναι
μια αξιόλογη προσπάθεια.

Περιοδικό "Ερ. Σταυρός",
Κριτική 1.η, χαρμυλώ
Φεβρουάριος 1982

Περιοδικό Ερυθρός Σταυρός, Φεβρουάριος 1982

Κριτική Ι. Μ. Χατζηφώτη

Ποιήματα για παιδιά

ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Χαμόγελα.

Εκδόσεις Ατλαντίς – Μ. Πεχλιβανίδης και Σία Α.Ε., σχ. 8^ο Μ., σελ. 48, εικ.

Δόκιμη συγγραφέας στο χώρο του βιβλίου για το παιδί, πολυβραβευμένη, η κ. Ντίνα Χατζηνικολάου, προσφέρει με το βιβλίο της αυτό, που είναι καλαίσθητα τυπωμένο και εικονογραφημένο με έγχρωμα σχέδια, μία σειρά ποιημάτων για παιδιά, που καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα της εθνικής και θρησκευτικής ζωής, εμπνέονται από τη φύση, από τις εποχές, από την καθημερινότητα. Στίχοι απλοί, διαποτίζονται από βαθιά ελληνικότητα, από ένα γνήσιο ορθόδοξο θρησκευτικό συναίσθημα, από πίστη στις αξίες της ζωής και του ανθρώπου. Το βιβλίο βραβεύθηκε από τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά «για το αισιόδοξο πνεύμα του και το αληθινά παιδικό τραγούδι του, το γεμάτο δροσιά και χάρη, για το στίχο του που ρέει άνετος και γοργός». Αν υπάρχουν κάπου κάπου μερικές αδυναμίες, το σύνολο είναι μια αξιόλογη προσπάθεια.

ΑΠΟ ΚΥΡΙΑΚΗ ΣΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

***

«ΤΑ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ»: Πι-
στεύω — όπως όλα μας έπο-
θέτω — ότι η ποιηση είναι η
εγγενέστερη εκδήλωση της ψυ-
χής του ανθρώπου. Αυτό δεν
σημαίνει ότι όλα πρέπει να
γράφουν ποιήματα. Να διαβά-
ζουν, όμως, ναί. Ένα καλό,
έμπνευμένο ποίημα, πολλές
φορές ανακουφίζει ψυχικά και
πνευματικά τον άνθρωπο, συ-
χνά του ανοίγει άγνωστους κό-
σμους και έχει μέσα του, 'Αλ-
λά για ν' αγαπήσει αυτή την
έκφραση συναισθημάτων, και
σκέψουν, πρέπει ν' άσκηση έ-
να μικρό παιδί, από τις κα-
τώτερες τάξεις του σχολείου.
Και αυτό το σκοπό εκπληρώ-
νουν τα παιδικά ποιήματα. Να
βάλουν τα παιδιά στο νόημα
της ποιησης. Μου δίδεται λοι-
πόν σήμερα η ευκαιρία να ση-
μειώσω την παρουσία στον πα-
νηκό γίγρο, μιας ποιητικής
σύνταξης της κυρίας Νένας
Παλισταίου - Κατσηνολίδου
με τον τίτλο «Τα κυκλάμινα».
Αυτό το βιβλίο το έχω μίσει,
άλλα περιμένα την έκδοσή του
νέου σχολικού έτους, για να
είναι η μνεία του έπαισιον.
Δεν είναι η πρώτη έκδοση
της κυρίας Κατσηνολίδου. Έ-
χουν προηγηθί τα «Χαμώγε-
λα» — άλλος τόμος ποιημά-
των για παιδιά, που αβούθησε
με το βραβείο της «Εθνικής
Λογοτεχνικής Συντροφιάς» το
1970. Και τα νέα της ποιήμα-
τα τα χαρακτηρίζει, γνήσια
ποιητική φλέβα, άφρογος στί-
χος, απλότητα, χάση, δοσσιά,
εύγεια. Πλουτισμένα με τη
φίνα εικονογράφηση της δε-
σποινίδος Άννας Παλισταί-
ου, «Τα κυκλάμινα», βραβευ-
μένα κα' αυτό με το ίδιο βρα-
βείο, είναι μια θετική προσο-
ρά στην ψυχαγωγική και
μέριση του παιδιού.

ΠΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΥΚΑΣ

*Εφημερίδα
"Ακρόπολις"
13.10.1974*

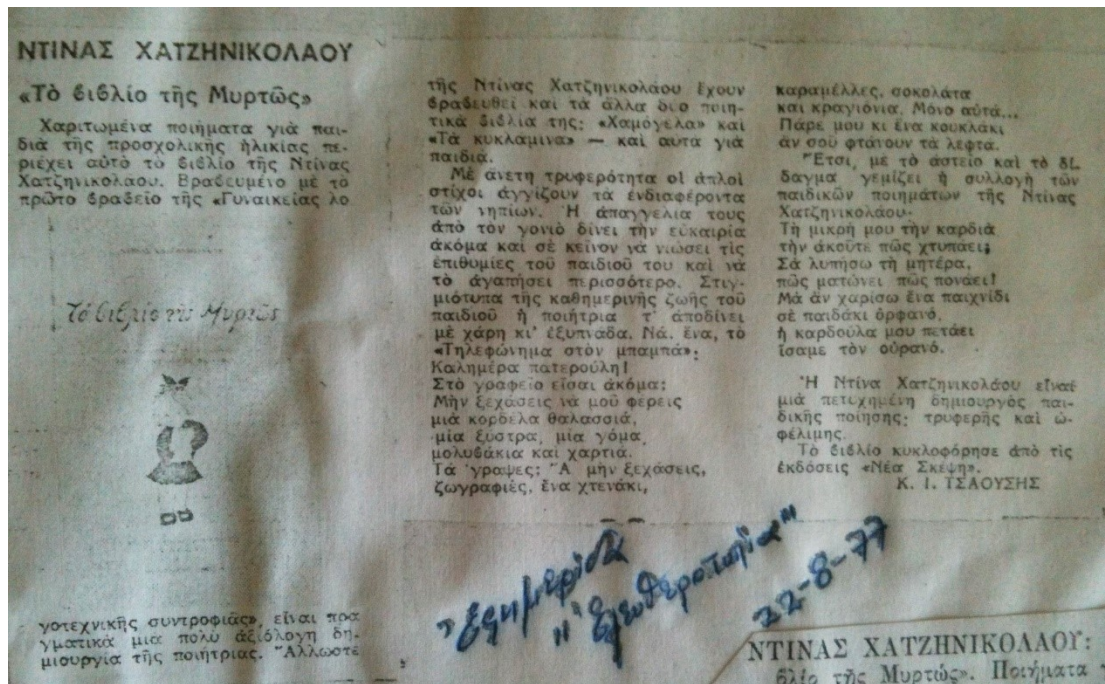
Εφημερίδα Ακρόπολις 13-10-1974

Στήλη: ΑΠΟ ΚΥΡΙΑΚΗ ΣΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

«Τα Κυκλάμινα»: Πιστεύω – όπως όλοι μας, υποθέτω – ότι η ποίηση είναι η ευγενέστερη εκδήλωση της ψυχής του ανθρώπου. Αυτό δεν σημαίνει ότι όλοι πρέπει να γράφουν ποιήματα. Να διαβάζουν όμως, ναι. Ένα καλό, εμπνευσμένο ποίημα, πολλές φορές ανακουφίζει ψυχικά και πνευματικά τον άνθρωπο, συχνά του ανοίγει άγνωστους κόσμους που έχει μέσα του. Αλλά για ν'αγαπήσει αυτήν την έκφραση συναισθημάτων, και σκέψεων, πρέπει ν'αρχίσει από μικρό παιδί, από τις κατώτερες τάξεις του σχολείου. Και αυτό το σκοπό εκπληρώνουν τα παιδικά ποιήματα. Να βάλουν τα παιδιά στο νόημα της ποιήσεως. Μου δίδεται λοιπόν σήμερα η ευκαιρία να σημειώσω την παρουσία στον ποιητικό χώρο, μιάς ποιητικής συλλογής της κυρίας Ντίνας Παπασταύρου – Χατζηνικολάου με τον τίτλο «Τα Κυκλάμινα». Αυτό το βιβλίο το έχω μήνες, αλλά περίμενα την έναρξη του νέου σχολικού έτους, για να είναι η μνεία του επίκαιρη. Δεν είναι η πρώτη εμφάνιση της κυρίας Ντίνας Χατζηνικολάου. Έχουν προηγηθεί τα «Χαμόγελα» - άλλος τόμος ποιημάτων για παιδιά, που αξιώθηκε με το βραβείο της «Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς» το 1970. Και τα νέα της ποιήματα τα χαρακτηρίζει γνήσια ποιητική φλέβα, άψογος στίχος, απλότητα, χάρη, δροσιά, ευγένεια. Πλουτισμένα με τη φίνα εικονογράφηση της δεσποινίδος Άννας Παπασταύρου, «Τα Κυκλάμινα», βραβευμένα κι 'αυτά με το ίδιο βραβείο, είναι μια θετική προσφορά στην ψυχοπνευματική καλλιέργεια του παιδιού.

ΠΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΥΚΑΣ

Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* 22-8-1977

ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

«Το βιβλίο της Μυρτώ»

Χαριτωμένα ποιήματα για παιδιά της προσχολικής ηλικίας περιέχει αυτό το βιβλίο της Ντίνας Χατζηνικολάου. Βραβευμένο με το πρώτο βραβείο της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, είναι πραγματικά μία αξιόλογη δημιουργία της ποιήτριας. Άλλωστε της Ντίνας Χατζηνικολάου έχουν βραβευθεί και τα άλλα δύο ποιητικά βιβλία της: «Χαμόγελα» και «Τα Κυκλάμινα» - και αυτά για παιδιά.

Με άνετη τρυφερότητα οι απλοί στίχοι αγγίζουν τα ενδιαφέροντα των νηπίων. Η απαγγελία τους από τον γονιό δίνει την ευκαιρία ακόμα και σε κείνον να νιώσει τις επιθυμίες του παιδιού του και να το αγαπήσει περισσότερο. Στιγμιότυπα της καθημερινής ζωής του παιδιού, η ποιήτρια τ' αποδίνει με χάρη κι εξυπνάδα. Να ένα, το «Τηλεφώνημα στον μπαμπά»:

*Καλημέρα πατερούλη!
Στο γραφείο είσαι ακόμα;
Μην ξεχάσεις να μου φέρεις
Μια κορδέλα θαλασσιά,
μιά ζύστρα, μία γόμα,
μολυβάκια και χαρτιά.
Τα 'γραψες; Α μην ξεχάσεις,
Ζωγραφιές, ένα χτενάκι,
καραμέλλες, σοκολάτα
και κραγιόνια. Μόνο αυτά...
Πάρε μου κι ένα κουκλάκι
αν σου φτάσουν τα λεφτά.*

Έτσι, με το αστείο και το δίδαγμα γεμίζει η συλλογή των παιδικών ποιημάτων της Ντίνας Χατζηνικολάου.

*Τη μικρή μου την καρδιά
την ακούτε πώς χτυπάει;
Σα λυπήσω τη μητέρα,
πώς ματώνει πώς πονάει!
Μα αν χαρίσω ένα παιχνίδι
σε παιδάκι ορφανό
η καρδούλα μου πετάει
ίσαμε τον ουρανό.*

Η Ντίνα Χατζηνικολάου είναι μία πετυχημένη δημιουργός παιδικής ποίησης: τρυφερής και ωφέλιμης. Το βιβλίο κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις «Νέα Σκέψη».

Κ. Ι. ΤΣΑΟΥΣΗΣ

Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* 20-3-1978

Κριτική Αλέκου Λιδωρίκη
ΒΙΒΛΙΑ

Και τώρα η σύντομη, όσο γίνεται, αναφορά στα βιβλία που έλαβα τελευταία:

- Στο παιδικό βιβλίο παρουσιάζεται, πρόσφατα, ζωντανή η δημιουργική διάθεση σε όσους ασχολούνται με τη συγγραφή του και παρήγορη η βιβλιοπωλική κίνησή του. Διαβάζουν, λοιπόν, όπως φαίνεται, περισσότερο οι μικροί από τους μεγάλους! Ή οι μεγάλοι άρχισαν να προτιμούν τα παιδικά βιβλία και προς δικής τους τέρψη:

Πάντως, η μικρή «σοδειά» που έφτασε στα χέρια μου είναι ικανοποιητική και σαν περιεχόμενο, αλλά και σαν αισθητική εμφάνιση:

- Ο τόμος της ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: «Το βιβλίο της Μυρτώς», με ποιήματα για παιδιά της προσχολικής ηλικίας (βραβείο Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς) είναι τρυφερό, ευχάριστο, χαριτωμένο. Τα σκίτσα που το συνοδεύουν, του Σπύρου Παπασταύρου, είναι ολοζώντανα στη φωτεινή αφέλειά τους.
- Και ο άλλος τόμος, πάλι της Ντ. Χατζηνικολάου: «Τα Κυκλάμινα» (ποιήματα «για παιδιά» όπως χαρακτηρίζεται), είναι κι αυτό βραβείο της τόσο προοδευτικής και δραστήριας Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς. Και δικαιολογημένα, αφού οι καλλότεχοι στίχοι του δεν περιορίζονται μονάχα στο να διασκεδάζουν «εύκολα» το παιδί. Το παρωθούν, με επιτυχία, στο να σκεφτεί, στο να αισθανθεί βαθύτερα τον κόσμο που το περιβάλλει.

Η παιδική ποίηση τελευταία ελκύει όλο και περισσότερους... ενήλικες

Από αριστερά ο Αντώνης Δελώνης, η Αγγελική Βαρελλά, ο Βασίλης Αναγνωστόπουλος, η Θέτις Χορτιάτη, η Ντίνα Χατζηνικολάου και ο Δημήτρης Μανθόπουλος.

ΓΡΑΦΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, 1.

Είκοσι λογοτέχνες που ασχολούνται με την παιδική ποίηση κάθησαν γύρω από ένα τραπέζι προχθές το βράδυ στην αίθουσα της Εταιρίας Μακεδονικών Σπουδών και μίλησαν καθένας από τη σκοπιά του για τις γραμμές που απευθύνονται σε παιδικά αυτιά. «Παιδική Λογοτεχνία – Ποίηση» ήταν ο τίτλος της εκδήλωσης την οποία διοργάνωσε το Σώμα Ελληνίδων Οδηγών Θεσσαλονίκης.

Εκθεση

Χτες στα γραφεία του ΣΕΟ άνοιξε έκθεση παιδικού βιβλίου που θα παραμείνει ανοικτή μέχρι και την Παρασκευή σαν συμπλήρωμα της φετινής εκδήλωσης του Σώματος για τα παιδιά.

Για το έργο τους και για τα προσωπικά τους ερεθίσματα μίλησαν οι συγγραφείς Ντίνα Χατζηνικολάου, Θέτις Χορτιάτη, Αγγελική Βαρελλά, Βασίλης Αναγνωστό-

πουλος, Αντώνης Δελώνης και Δημήτρης Μανθόπουλος.

Συντονιστής στη συζήτηση ο κ. Αναγνωστόπουλος που έκανε μια σύντομη αναδρομή στην παιδική ποίηση: από τα Ομηρικά Έπη και τους Αισώπειους Μύθους ως τις Βατραχομυομαχίες και τις έμμετρες μυθιστορίες του Βυζαντίου, από τους πρωτεργάτες Βιζυηνό, Καμπούρογλου, Πάλλη και Παπαντωνίου ως τη μέσο-και μεταπολεμική περίοδο με τον Σπεράντζα, τον Ρώτα και τον Στασινόπουλο.

Από το 1958 και δώθε η παιδική ποίηση όλο και περισσότερο έλκει τους... ενήλικες! Ο Χαρωνίτης, η Γαλάτεια Μπαλτά, ο Μαιθόπουλος, η Αλεξίου, ο Μαρίνος... αι ένας μεγάλος ακόμη αριθμός λογοτεχνών καταγίνονται με τις λέξεις εκείνες που θα περάσουν στην παιδική ψυχή τα μηνύματα των καιρών, αξίες και αλήθειες. Την τελευταία 20ετία στην παιδική λογοτεχνία – ποίηση έντονη πιάνει τόσο και η γυναίκα

παρουσία, ο διδακτισμός έχει εγκαταλειφθεί κι ο κόσμος που αγγίζουμε και ζούμε μέσα του αποκτά περισσότερες προσβάσεις για τα παιδιά. Και μοιάζει να μην έχει η ανθρωπότητα άλλη λύση πια να σώσει τα παιδιά της από τη λογοτεχνία.

Χωρίς παιδιά

Αυτό που δεν είδαμε στην εκδήλωση ήταν... παιδιά. Παιδιά που να καθίσουν στο ίδιο τραπέζι με τους συγγραφείς και να ρωτήσουν όσα τους απασχολούν, όσα θα 'θελαν να διαβάσουν ή όσα δεν διαβάζουν πουθενά ενώ τους προβληματίζουν. Θ' άξιζε τον κόπο σε κάποια άλλη διοργάνωση οματράπεζοι να 'ναι, τα παιδιά. Αυτά στα οποία δωρίζουμε τη συλλογή του Ζαχαρία Παπαντωνίου, αλλά που το βράδυ παρακολουθούν στην τηλεόραση την... «Δυναστεία».

ΜΑΡΙΑ ΤΑ

Εφημερίδα *Ελεύθερος Τύπος* 1/12/1983

Η παιδική ποίηση τελευταία ελκύει όλο και περισσότερους...ενήλικες

ΓΡΑΦΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, 1.

Έξι λογοτέχνες που ασχολούνται με την παιδική ποίηση κάθησαν γύρω από ένα τραπέζι προχθές το βράδυ στην αίθουσα της Εταιρίας Μακεδονικών Σπουδών και μίλησαν καθένας από τη σκοπιά του για τις γραμμές που απευθύνονται σε παιδικά αυτιά. «Παιδική Λογοτεχνία – Ποίηση» ήταν το θέμα της εκδήλωσης την οποία διοργάνωσε το Σώμα Ελληνίδων Οδηγών Θεσσαλονίκης.

ΕΚΘΕΣΗ

Χτες στα γραφεία του ΣΕΟ άνοιξε έκθεση παιδικού βιβλίου που θα παραμείνει ανοικτή μέχρι και την Παρασκευή σαν συμπλήρωμα της φετινής εκδήλωσης του Σώματος για παιδιά.

Για το έργο του και για τα προσωπικά τους ερεθίσματα μίλησαν οι συγγραφείς Ντίνα Χατζηνικολάου, Θέτις Χορτιάτη, Αγγελική Βαρελλά, Βασίλης Αναγνωστόπουλος, Αντώνης Δελώνης και Δημήτρης Μανθόπουλος.

Συντονιστής στη συζήτηση ο κ. Αναγνωστόπουλος που έκανε μία σύντομη αναδρομή στην παιδική ποίηση: από τα Ομηρικά Έπη και τους Αισώπειους Μύθους ως τις Βατραχομουμαχίες και τις έμμετρες μυθιστορίες του Βυζαντίου, από τους πρωτεργάτες Βιζυηνό, Καμπούρογλου, Πάλλη και Παπαντωνίου ως τη μέσο – και μεταπολεμική περίοδο με τον Σπεράντζα, τον Ρώτα και τον Στασινόπουλο.

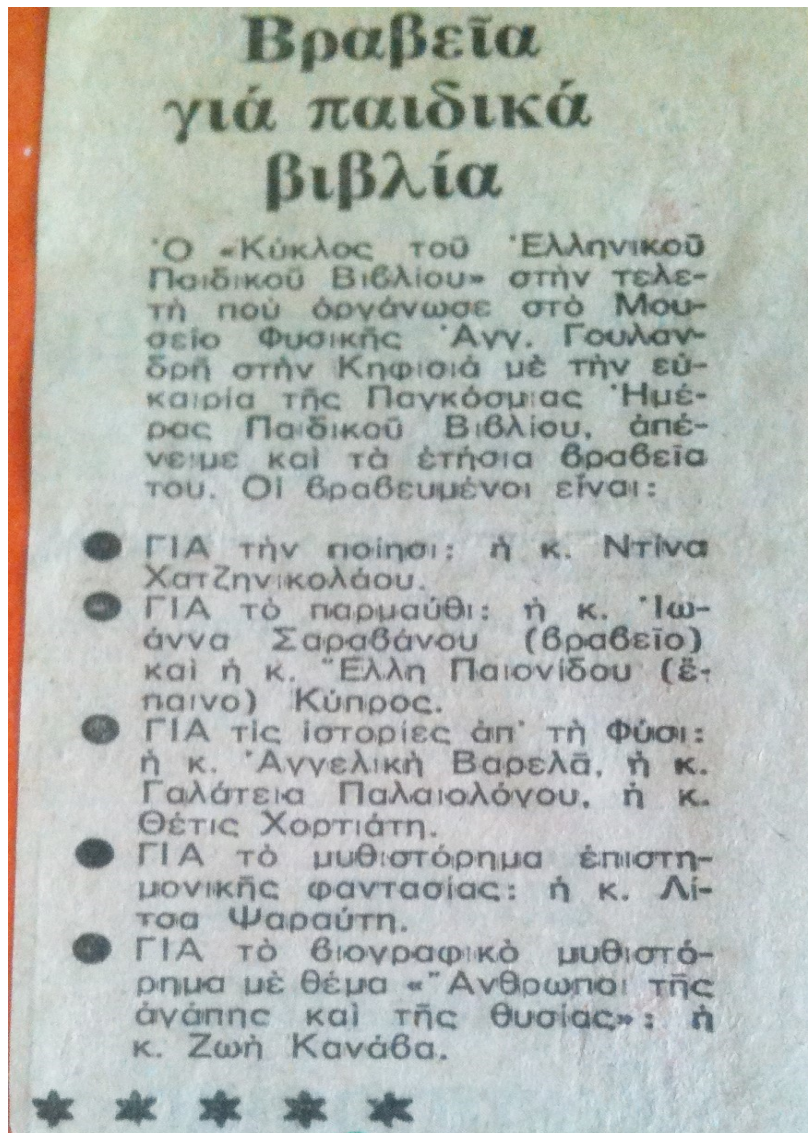
Από το 1958 και δώθε η παιδική ποίηση όλο και περισσότερο έλκει τους ...ενήλικες! Ο Χαρωνίτης, η Γαλάτεια Μπαλτά, ο Μανθόπουλος, η Αλεξίου, ο Μαρίνος...και ένας μεγάλος ακόμη αριθμός λογοτεχνών καταγίνονται με τις λέξεις εκείνες που θα περάσουν στη παιδική ψυχή τα μηνύματα των καιρών, αξίες και αλήθειες. Την τελευταία 20ετία στην παιδική λογοτεχνία – ποίηση έντονη πιάνει τόπο και η γυναικεία παρουσία, ο διδακτισμός έχει εγκαταλειφθεί κι ο κόσμος που αγγίζουμε και ζούμε μέσα του αποκτά περισσότερες προσβάσεις για τα παιδιά. Και μοιάζει να μην έχει η ανθρωπότητα άλλη λύση πια να σώσει τα παιδάκια της από τη λογοτεχνία.

ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΔΙΑ

Αυτό που δεν είδαμε στην εκδήλωση ήταν...παιδιά. Παιδιά που να καθήσουν στο ίδιο τραπέζι με τους συγγραφείς και να ρωτήσουν όσα τους απασχολούν, όσα θα 'θέλαν να διαβάσουν ή όσα δεν διαβάσουν πουθενά ενώ τους προβληματίζουν. Θ' άξιζε τον κόπο σε κάποια άλλη διοργάνωση ομοτράπεζοι να 'ναι, τα παιδάκια. Αυτά στα οποία δωρίζουμε τη συλλογή του Ζαχαρία Παπαντωνίου, αλλά που το βράδυ παρακολουθούν στην τηλεόραση την... «Δυναστεία».

ΜΑΡΙΑ Τ. Δ.

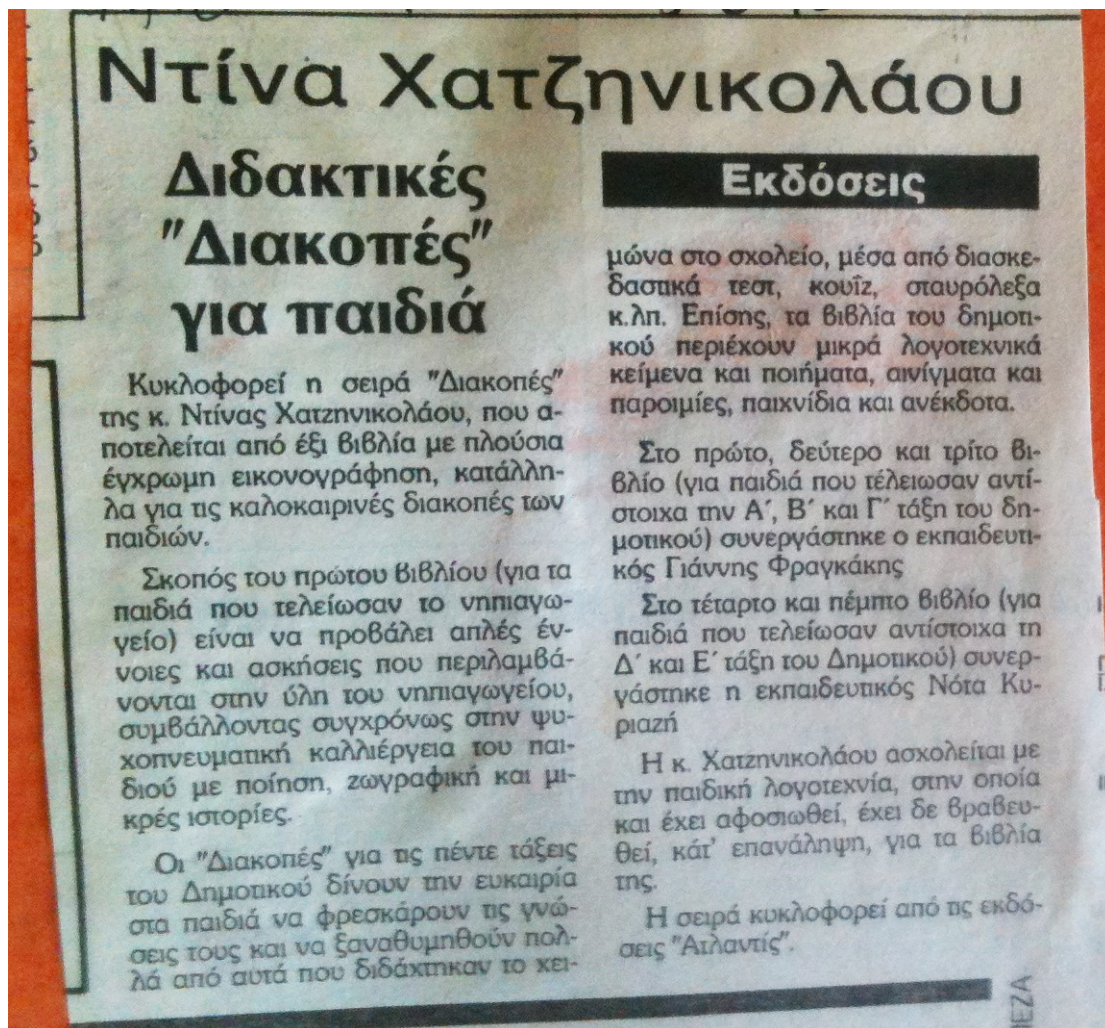

Εφημερίδα *Βραδυνή* 19-4-1980

ΒΡΑΒΕΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ο «Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου» στην τελετή που οργάνωσε στο Μουσείο Φυσικής Αγγ. Γουλανδρή στην Κηφισιά με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας Παιδικού Βιβλίου, απένειμε και τα ετήσια βραβεία του. Οι βραβευμένοι είναι:

- ΓΙΑ την ποίηση: η κ. Ντίνα Χατζηνικολάου
- ΓΙΑ το παραμύθι: η κ. Ιωάννα Σαραβάνου (βραβείο) και η κ. Έλλη Παιονίδου (έπαινο) Κύπρος.
- ΓΙΑ τις Ιστορίες από τη Φύσι: η κ. Αγγελική Βαρελά, η κ. Γαλάτεια Παλαιολόγου, η κ. Θέτις Χορτιάτη
- ΓΙΑ το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας: η κ. Λίτσα Ψαραύτη.
- ΓΙΑ το βιογραφικό μυθιστόρημα με θέμα «Άνθρωποι της αγάπης και της θυσίας»: η κ. Ζωή Καναβά.

Εφημερίδα ΕΠΙΠΕΣΣ 8-6-1990

NTINA XATZHNIKOLAOU

Διδακτικές «Διακοπές για παιδιά»

Κυκλοφορεί η σειρά «Διακοπές» της κ. Ντίνας Χατζηνικολάου, που αποτελείται από έξι βιβλία με πλούσια έγχρωμη εικονογράφηση, κατάλληλα για τις καλοκαιρινές διακοπές των παιδιών.

Σκοπός του πρώτου βιβλίου (για τα παιδιά που τελείωσαν το νηπιαγωγείο) είναι να προβάλλει απλές έννοιες και ασκήσεις που περιλαμβάνονται στην ύλη του νηπιαγωγείου, συμβάλλοντας συγχρόνως στην ψυχοπνευματική καλλιέργεια του παιδιού με ποίηση, ζωγραφική και μικρές ιστορίες.

Οι «Διακοπές» για τις πέντε τάξεις του Δημοτικού δίνουν την ευκαιρία στα παιδιά να φρεσκάρουν τις γνώσεις τους και να ξαναθυμηθούν πολλά από αυτά που διδάχθηκαν το χειμώνα στο σχολείο, μέσα από διασκεδαστικά τεστ, κουίζ, σταυρόλεξα κλπ. Επίσης, τα βιβλία του δημοτικού περιέχουν μικρά λογοτεχνικά κείμενα και ποιήματα, αινίγματα και παροιμίες, παιχνίδια και ανέκδοτα.

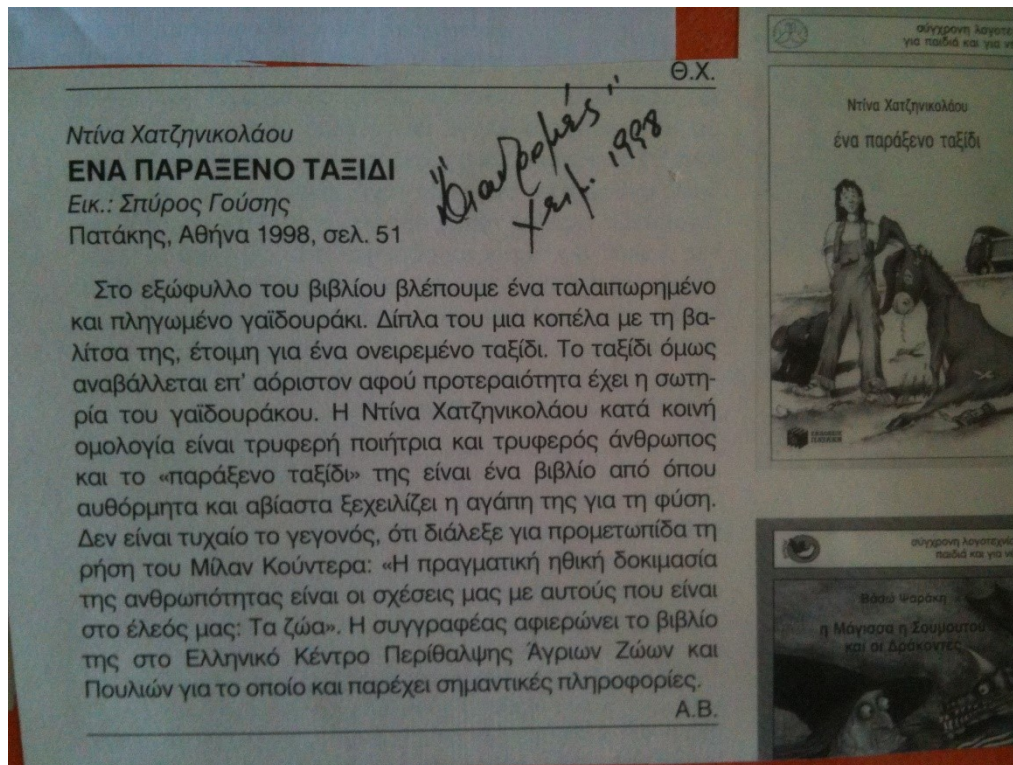
Στο πρώτο, δεύτερο και τρίτο βιβλίο (για παιδιά που τελείωσαν αντίστοιχα την Α', Β' και Γ' τάξη του δημοτικού) συνεργάστηκε ο εκπαιδευτικός Γιάννης Φραγκάκης.

Στο τέταρτο και πέμπτο βιβλίο (για παιδιά που τελείωσαν αντίστοιχα τη Δ' και Ε' τάξη του Δημοτικού) συνεργάστηκε η εκπαιδευτικός Νότα Κυριαζή.

Η κ. Ντίνα Χατζηνικολάου ασχολείται με την παιδική λογοτεχνία, στην οποία και έχει αφοσιωθεί, έχει δε βραβευθεί, κατ' επανάληψη, για τα βιβλία της.

Η σειρά κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Ατλαντίς.

Περιοδικό *Διαδρομές* Χειμώνας 1998

Ντίνα Χατζηνικολάου

ΕΝΑ ΠΑΡΑΞΕΝΟ ΤΑΞΙΔΙ

Εικ. : Σπύρος Γούσης

Πατάκης, Αθήνα 1998, σελ. 51

Στο εξώφυλλο του βιβλίου βλέπουμε ένα ταλαιπωρημένο και πληγωμένο γαϊδαράκι. Δίπλα του μια κοπέλα με τη βαλίτσα της, έτοιμη για ένα ονειρεμένο ταξίδι. Το ταξίδι όμως αναβάλλεται επ' αόριστον αφού προτεραιότητα έχει η σωτηρία του γαϊδαράκου. Η Ντίνα Χατζηνικολάου κατά κοινή ομολογία είναι τρυφερή ποιήτρια και τρυφερός άνθρωπος και το «παράξενο ταξίδι» της είναι ένα βιβλίο όπου αυθόρμητα και αβίαστα ξεχειλίζει η αγάπη της για τη φύση. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός, ότι διάλεξε για προμετωπίδα τη ρήση του Μίλαν Κούντερα: «Η πραγματική ηθική δοκιμασία της ανθρωπότητας είναι οι σχέσεις μας με αυτούς που είναι στο έλεός μας: Τα ζώα». Η συγγραφέας αφιερώνει το βιβλίο της στο Ελληνικό Κέντρο Περιθαλψής Άγριων Ζώων και Πουλιών για το οποίο και παρέχει σημαντικές πληροφορίες.

A. B.

"Επί Παντός..."

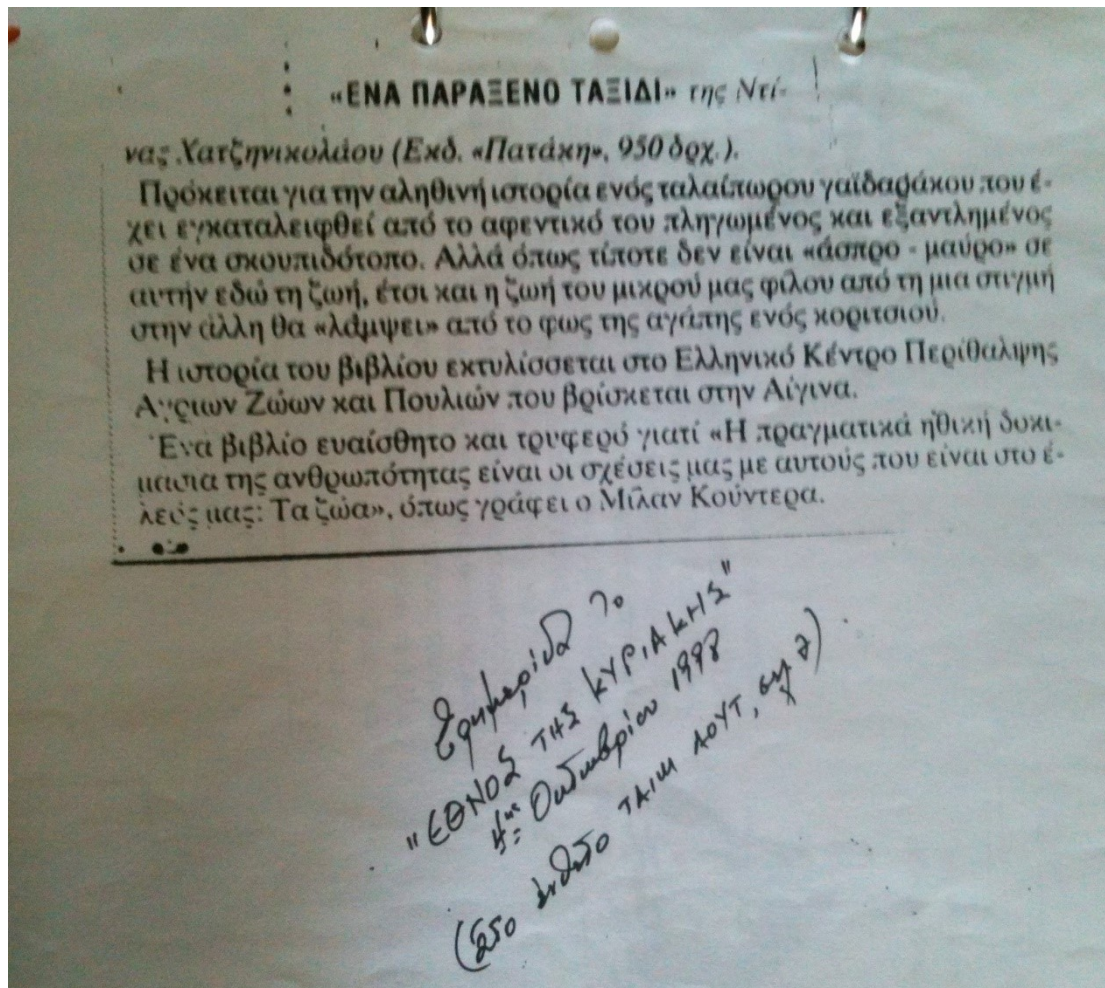
Ένα όμορφο βιβλίο για παιδιά και νέους γραμμένο από τη Ντίνα Χατζηνικολάου κυκλοφόρησε μόλις από τις εκδόσεις Πατάκη. Είναι το «Ένα παράξενο ταξίδι» με ήρωα έναν ταλαίπωρο γαϊδαράκο που τον βρίσκει εγκαταλελειμμένο σ' ένα σκουπιδότοπο μια ευαίσθητη κοπέλα. Η βαθιά αγάπη της ηρώιδας για τα ζώα θα την οδηγήσει στην απόφαση να εγκαταλείψει το ταξίδι αναψυχής που θα πραγματοποιούσε και ν' ασχοληθεί αποκλειστικά με τη σωτηρία του ζώου. Μια πράξη που θ' ανταμειφθεί. Η Ντίνα Χατζηνικολάου γνωστή από τα βραβευμένα βιβλία της «Τα κυκλάμινα», «Το βιβλίο της Μυρτώ», «Καλημέρα... καληνύχτα» κ.ά. καθώς και από τη για χρόνια συνεισφορά της στο παιδικό ανάγνωσμα χαρίζει με αυτό το βιβλίο ψυχαγωγία και γνώση για παιδιά πάνω από 11 ετών.

Περιοδικό *Εξπρές* 18-6-1999

«Επί Παντός...»

Ένα σοβαρό βιβλίο για παιδιά και νέους γραμμένο από τη Ντίνα Χατζηνικολάου κυκλοφόρησε μόλις από τις εκδόσεις Πατάκη. Είναι το «Ένα παράξενο ταξίδι» με ήρωα έναν ταλαίπωρο γαϊδαράκο που τον βρίσκει εγκαταλελειμμένο σ' ένα σκουπιδότοπο μια ευαίσθητη κοπέλα. Η βαθιά αγάπη της ηρώιδας για τα ζώα θα την οδηγήσει στην απόφαση να εγκαταλείψει το ταξίδι αναψυχής που θα πραγματοποιούσε και ν' ασχοληθεί αποκλειστικά με τη σωτηρία του ζώου. Μια πράξη που θ' ανταμειφθεί. Η Ντίνα Χατζηνικολάου γνωστή από τα βραβευμένα βιβλία της «Τα Κυκλάμινα», «Το βιβλίο της Μυρτώ», «Καλημέρα... Καληνύχτα» κ.ά. καθώς και από τη για χρόνια συνεισφορά της στο παιδικό ανάγνωσμα χαρίζει με αυτό το βιβλίο ψυχαγωγία και γνώση για παιδιά πάνω από 11 ετών.

Εφημερίδα *Το Έθνος* της Κυριακής, 4 Οκτωβρίου 1998 (στο ένθετο «ΤΑΙΜ ΑΟΥΤ», σελ. 7)

«ΕΝΑ ΠΑΡΑΞΕΝΟ ΤΑΞΙΔΙ» της Ντίνας Χατζηνικολάου

Πρόκειται για την αληθινή ιστορία ενός ταλαίπωρου γαϊδαράκου που έχει εγκαταλειφθεί από το αφεντικό του πληγωμένος και εξαντλημένος σε ένα σκουπιδότοπο. Αλλά όπως τίποτε δεν είναι «άσπρο – μαύρο» σε αυτήν εδώ τη ζωή, έτσι και η ζωή του μικρού μας φίλου από τη μια στιγμή στην άλλη θα «λάμψει» από το φως της αγάπης ενός κοριτσιού.

Η ιστορία του βιβλίου εκτυλίσσεται στο Ελληνικό Κέντρο Περίθαλψης Άγριων Ζώων και Πουλιών που βρίσκεται στην Αίγινα.

Ένα βιβλίο ευαίσθητο και τρυφερό γιατί «Η πραγματικά ηθική δοκιμασία της ανθρωπότητας είναι οι σχέσεις μας με αυτούς που είναι στο έλεος μας: Τα ζώα», όπως γράφει ο Μίλαν Κούντερα.

ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: «Χρυσό καλοκαίρι» ποίηση, «Ένα παράξενο ταξίδι» αφήγημα.

Δεν είναι άγνωστη στο χώρο της τέχνης και των γραμμάτων η παρουσία της Ντίνας Χατζηνικολάου. Εξαιρετη μουσικός και συνθέτρια μας έχει χαρίσει ωραιότατα μουσικά τραγούδια, μερικά των οποίων ευτύχησα να τ' ακούσω από κρατικές ορχήστρες κι άλλα σε δίσκους. Την απασχολεί όμως εξίσου η ποίηση και το αφήγημα και ιδιαίτερα αυτά που ανάγονται στις πολύ ευαίσθητες υπάρξεις, δηλαδή στα παιδιά.

Έτσι άλλη μια φορά κρατώ στα χέρια μου δυο νέα βιβλία δικά της, το πρώτο με ωραιότατους στίχους και το δεύτερο ένα λαμπρό επίτευγμα αφηγηματικής δομής. Οι στίχοι της έχουν λεπτότητα και ευαισθησία, ευρηματικότητα και κυρίως αρμονία. Καλογραμμένα ποιήματα που καλύπτουν έναν ευρύτατο χώρο με θέματα πρωτότυπα, όλα παρμένα από τις απασχολήσεις του παιδιού. Φυσιολατρικά, οικογενειακά, περιβαλλοντολογικά, αγάπη για τα πουλιά, τα ζώα, τα έντομα, θέματα παραμυθού, θέματα φιλίας και στοργής, ακόμα και για τους ...«Ολυμπιακούς των ζουζουνιών!»

Σπάνια, λοιπόν, περίπτωση η καταγραφή τόσων ωραίων ιδεών σε στίχους για παιδιά. Ο δρόμος που άνοιξε ο Ζ. Παπαντωνίου, ο Γ. Βιζυηνός, ο Σ. Σπεράντζας, ο Τ. Άγρας ξανοίγεται και μάλιστα τόσο ευοίωνος μπροστά μας. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με το αφήγημά της. Μια ιστορία πολύ τρυφερή δοσμένη με παιδαγωγικό τρόπο κυλάει άνετα και στις σελίδες αυτές. Και τα δυο βιβλία θαυμάσια εικονογραφημένα κυκλοφορούν από τις εκδόσεις «Πατάκη» ενός εκδοτικού οίκου που μεριμνά πολύ για το παιδί.

Χ.Ν. ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ

Παπαδούκος
"Ένα ταξίδι"
4/10/1999
Τεύχος 405
σελ. 167

Περιοδικό Νέα Σκέψη Μάρτιος 1999, τεύχος 405, σελ. 167

ΝΤΙΝΑΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: «Χρυσό καλοκαίρι» ποίηση, «Ένα παράξενο ταξίδι» αφήγημα.

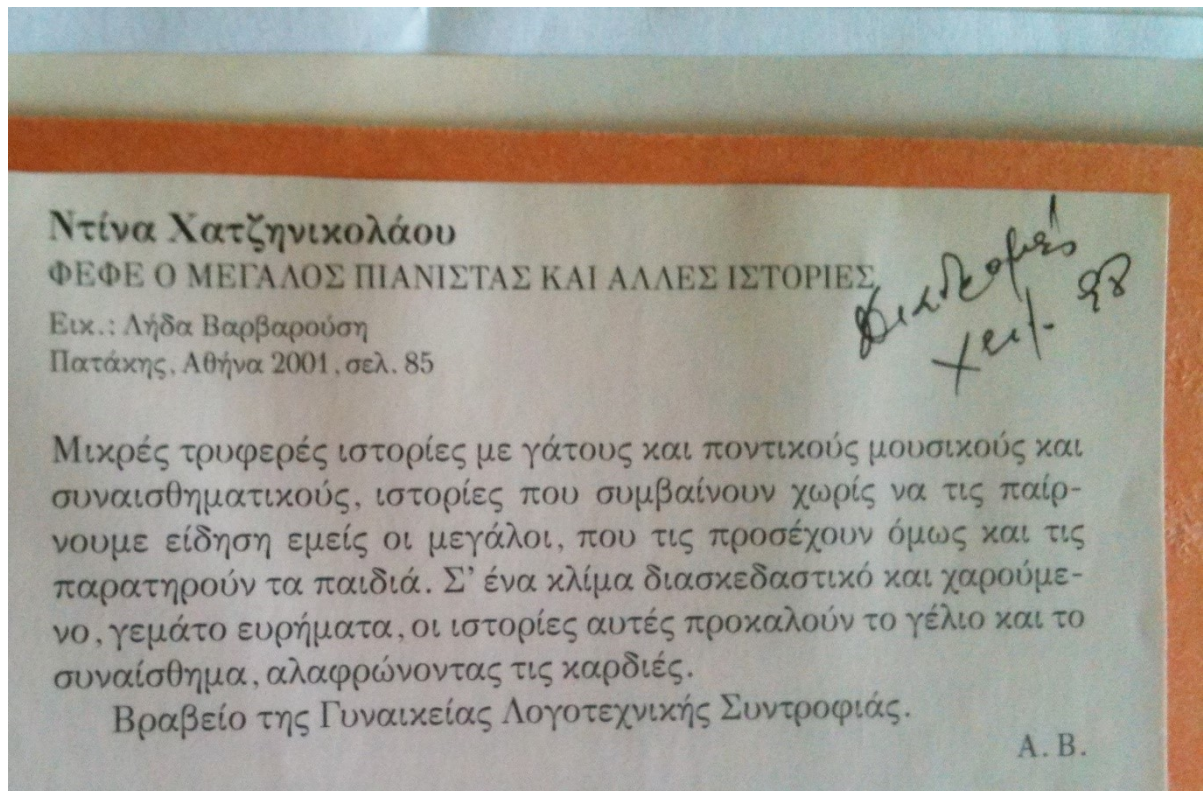
Δεν είναι άγνωστη στο χώρο της τέχνης και των γραμμάτων η παρουσία της Ντίνας Χατζηνικολάου. Εξαιρετική μουσικός και συνθέτρια μάς έχει χαρίσει ωραιότατα μουσικά τραγούδια, μερικά των οποίων ευτύχησα να τ' ακούσω από κρατικές ορχήστρες κι άλλα σε δίσκους. Την απασχολεί όμως εξίσου η ποίηση και το αφήγημα και ιδιαίτερα αυτά που ανάγονται στις πολύ ευαίσθητες υπάρξεις, δηλαδή στα παιδιά.

Έτσι άλλη μια φορά κρατώ στα χέρια μου δύο νέα βιβλία δικά της, το πρώτο με ωραιότατους στίχους και το δεύτερο ένα λαμπρό επίτευγμα αφηγηματικής δομής. Οι στίχοι της έχουν λεπτότητα και ευαισθησία. Καλογραμμένα ποιήματα που καλύπτουν ένα ευρύτατο χώρο με θέματα πρωτότυπα όλα παρμένα από τις απασχολήσεις του παιδιού. Φυσιολατρικά, οικογενειακά, περιβαλλοντολογικά, αγάπη για τα πουλιά, τα ζώα, τα έντομα, θέματα παραμυθιού, θέματα φιλίας και στοργής, ακόμα και για τους ... «Ολυμπιακούς των ζουζουνιών»!

Σπάνια, λοιπόν, περίπτωση η καταγραφή τόσων ωραίων ιδεών σε στίχους για παιδιά. Ο δρόμος που άνοιξε ο Ζ. Παπαντωνίου, ο Γ. Βιζυηνός, ο Σ. Σπεράντζας., ο Τ. Άγρας ξανοίγεται και μάλιστα ευοίωνος μπροστά μας. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με το αφήγημά της. Μία ιστορία πολύ τρυφερή δοσμένη με παιδαγωγικό τρόπο κυλάει άνετα και στις σελίδες αυτές. Και τα δύο βιβλία θαυμάσια εικονογραφημένα κυκλοφορούν από τις εκδόσεις «Πατάκη» ενός εκδοτικού οίκου που μεριμνά πολύ για το παιδί.

X. N. ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ

Περιοδικό *Διαδρομές*, Χειμώνας 1998

Ντίνα Χατζηνικολάου
ΦΕΦΕ Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΙΑΝΙΣΤΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ
Εικ.: Λήδα Βαρβαρούση
Πατάκης. Αθήνα 2001, σελ.85

Μικρές τρυφερές ιστορίες με γάτους και ποντικούς μουσικούς και συναισθηματικούς, ιστορίες που συμβαίνουν χωρίς να τις παίρνουμε είδηση εμείς οι μεγάλοι, που τις προσέχουν όμως και τις παρατηρούν τα παιδιά. Σ' ένα κλίμα διασκεδαστικό και χαρούμενο, γεμάτο ευρήματα, οι ιστορίες αυτές προκαλούν το γέλιο και το συναίσθημα, αλαφρύνοντας τις καρδιές.

Βραβείο της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς

Περιοδικό *Διαδρομές* 1998

Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά

ΣΑΝ ΤΟ ΣΚΥΛΟ ΜΕ ΤΗ ΓΑΤΑ

Εικ.: Λήδα Βαρβαρούση

Κέδρος, Αθήνα 1998, σελ. 152

Ένα βιβλίο με γαβγίσματα και ...νιαουρίσματα, αλλά και εμφανή την αγάπη για τα ζώα –σκύλους και γάτες – εκείνων που έγραψαν τα κείμενα. Μία ανθολογία με δεκαεφτά ιστορίες γραμμένες με γνώση κι ευαισθησία, τρυφερότητα και χιούμορ, αλλά και πίκρα για όσα συμβαίνουν ή δεν συμβαίνουν σχετικά με την προστασία τους. Με τον τρόπο που είναι γραμμένες οι ιστορίες αυτές από φίλους και μέλη της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς είναι σίγουρο πως θα συγκινήσουν τα παιδιά για να χαρίσουν με τη σειρά τους την αγάπη του σ' ένα σκύλο ή να μοιραστούν τα χάδια τους με μία γάτα. Η φιλία, η άδολη αγάπη και η ανάγκη για συνύπαρξη μ' αυτά τα πλάσματα ξεπηδούν αβίαστα μέσα από τις σελίδες του βιβλίου.

Μ.

Κ.

Περιοδικό *Διαδρομές*, 1998

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ: Ποιήματα για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας

Προτείνει η Σοφία Χατζηδημητρίου – Παράσχου

Ντίνα Χατζηνικολάου

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Εικονογράφηση: Θάλεια Ζεϊμπέκη

Ανθολόγηση: Ρούλα Παπανικολάου

Εκδόσεις: Μικρός Πρίγκηπας, Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 58

Στο όμορφο αυτό βιβλίο ανθολογούνται δημοσιευμένα και ανέκδοτα ποιήματα της βραβευμένης ποιήτριας. Η Ντίνα Χατζηνικολάου τραγουδά με λυρισμό το παιδί σε όλες τις στιγμές της ζωής του. Στο σπίτι, το σχολείο, την εξοχή, τις γιορτές. Ο τρυφερός λόγος του παιδιού προς τη μητέρα, τα λουλούδια, τα πουλιά και τη φύση αποτυπώνεται σε απλές στιχουργικές φόρμες, αποπνέει αισιοδοξία και χιούμορ. Με τις φωτεινές ζωγραφιές και την κασέτα με την απαγγελία της ποιήτριας, το βιβλίο αποτελεί ολοκληρωμένη πρόταση για πρώτη γνωριμία του παιδιού με την ποίηση.

Κυνηγώ μια ηλιαχτίδα
μα δεν πιάνεται θαρρώ!
Μια στο πιάτο μου χορεύει,
μια πηδάει μες το νερό.

Μια τα μάτια μου θαμπώνει,
πότε πέφτει στην ποδιά μου,
πότε ολόχρυσο ένα φιόγκο
δένει πάνω στα μαλλιά μου...

Κι όπως κάνω να την πιάσω,
Πάλι αρχίζει τα παιχνίδια.
το χεράκι μου γεμίζει
χρυσασφένια δαχτυλίδια!

Εφημερίδα *Το Βήμα* 7-11-2004

Για παιδιά

Ένα χαριτωμένο σκυλάκι εισβάλλει στη ζωή μας και την κάνει άνω κάτω καθώς πολιτογραφείται μέλος της οικογένειας. Στο βιβλιαράκι της Ντίνας Χατζηνικολάου *Βάλε στο σπίτι σου ένα σκύλο!* που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Μίνωας. Η εικονογράφηση είναι του Νιλ Ριντ.

Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 15-11-2004

Βάλε έναν σκύλο στο σπίτι!

Για όσους έχουν ήδη βάλει έναν (και δύο...και τρεις...και τέσσερις) σκύλους στο σπίτι τους, ίσως είναι ένα απλώς διασκεδαστικό βιβλίο. Για όσους όμως, το σκέφτονται, το *Βάλε στο σπίτι σου ένα σκύλο!* (της Ντίνας Χατζηνικολάου, εκδόσεις ΜΙΝΩΑΣ) είναι και διδακτικό μαζί. Διότι θα δουν πως θ' αλλάξει η ζωή τους και της οικογένειάς τους – τι χαρές και πόσα συναισθήματα θα νιώσουν, ποια προβλήματα θα προκύψουν και πως θα αντιμετωπιστούν. Ως...μέλος του κλάμπ, το διάβασα με ευχαρίστηση μιας και μου θύμιζε παλιές ιστορίες και περιπέτειες που έζησα χάρη στον Άρη, τον πρώτο - και καλύτερο - σκύλο που έβαλα στο σπίτι μου και που ποτέ δεν μετάνιωσα γι' αυτό.

Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, 2005

Βάλε στο σπίτι σου ένα σκύλο!

NTINA XATZHNIKOLAΟΥ

Καλό πράγμα είναι να έχεις έναν σκύλο στο σπίτι σου. Αν μη τι άλλο, γαβγίζει όταν περνούν στο δρόμο άλλα σκυλιά, σου κάνει – όταν έχει όρεξη – χαρές άμα βγεις και επιστρέψεις ύστερα από κάποια ώρα στο σπίτι σου και τη νύχτα μπορεί και να χαλάσει τον κόσμο αν ακούσει κάποιον παράξενο θόρυβο. Με τα παιδιά όμως το πράγμα είναι αλλιώς: το σκυλί γίνεται ένα μαζί τους και πολύ θα το 'θελε να κοιμάται αγκαλιά μαζί τους. Υπάρχουν βέβαια και κάποιες άλλες λεπτομέρειες. Η Ντίνα Χατζηνικολάου, πάντως δεν κοιτάζει τις «κακές» στιγμές αυτής της συμβίωσης. Βάζει τη μικρή ηρωίδα της όχι μόνο να διεκδικεί και να κερδίζει την παρουσία σκύλου, αλλά και να τον παίρνει μαζί της όταν μεγαλώνει και παντρεύεται. Χαριτωμένο.

Κατάθεση ψυχής

Με αφορμή τη δημοσίευση στο προηγούμενο τεύχος της ιστορίας του Αχιλλέα, ενός σκυλάκου που έδωσε μεγάλη χαρά στα αφεντικά του, η γνωστή ποιήτρια και συγγραφέας φίλη του Συλλόγου μας Ντίνα Χατζηνικολάου μας έστειλε το ποίημα που έγραψε για το δικό της σκυλάκο Ίγκαλ όταν έφυγε πριν μερικά χρόνια. Την ευχαριστούμε και σας το παρουσιάζουμε με μεγάλη ευχαρίστηση.

Στον Ίγκαλ

Με πόνο μάζεψα ένα ένα
όσα μου θύμιζαν εσένα.
Τα πλαστικά σου τα παιχνίδια ένα σωρό,
την αλυσίδα, το χαλάκι,
το κυπελάκι που 'πινες νερό,
κι αυτό το τόπι σου το μαδημένο,
καθώς το δάγκωνες γερά
ατα δόντια σου τα κοφτερά.
Με πίκρα μάζεψα ένα ένα
όσα μου θύμιζαν εσένα
-όμορφες ώρες μιας τετράποδης ζωής-
και τα 'κρυψα σ'ένα ντουλάπι.
Μαζί κι η ανάμνηση από μια μυτούλα υγρή,
σφραγίδα με τη λέξη ΑΓΑΠΗ! ■

Ντίνα Χατζηνικολάου
27/9/2005

Δημοσίευση της Ντίνας Χατζηνικολάου στο περιοδικό *Μουσούδα*, τ.63, Ιανουάριος – Απρίλιος 2014

Συνέντευξη

Η Ντίνα Χατζηνικολάου μιλάει για την Παιδική Λογοτεχνία

Είναι χαρά να γράφεις για παιδιά. Μα όταν γίνεσαι κι εσύ παιδί την ώρα που γράφεις, είναι μαγεία!

Η Ντίνα Χατζηνικολάου γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε μουσική στο Ωδείο Αθηνών. Ασχολήθηκε με συνθέσεις τραγουδιών που κυκλοφόρησαν σε δίσκους και εντάχθηκαν στα προγράμματα της Ραδιοφωνίας και της Τηλεόρασης. Επίσης έγραψε μουσική σε παιδικό θεατρικό έργο, που παίχτηκε το 1970 στη Θεσσαλονίκη.

Από την παιδική της ηλικία ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία. Κυρίως την απασχόλησε η παιδική λογοτεχνία, στην οποία και έχει αφοσιωθεί. Όμως η μεγάλη της αγάπη ήταν και είναι η ποίηση, στο βωμό της οποίας... θυσιάστηκε η Φαρμακευτική! Βραβεύτηκαν από τη «Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά» και τον «Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου» τέσσερις ποιητικές της συλλογές για παιδιά και δύο συλλογές των με παιδικές ιστορίες. Επίσης από το Λύκειο των Ελληνίδων βραβεύτηκε μια σειρά ποιημάτων της. Έγραψε έργα για κουκλοθέατρο, παραμύθια και μικρά θεατρικά, που μεταδόθηκαν από το ραδιόφωνο. Ποιήματά της έχουν περιληφθεί σε διάφορες ανθολογίες, σε αναγνωστικά του Δημοτικού Σχολείου, στο βιβλίο «Κείμενα και ασκήσεις σύγχρονης ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας» που εκδόθηκε για τα Ελληνόπουλα της Αυστραλίας και σε άλλα βιβλία. Συνεργάστηκε με τα περιοδικά «Νέα Εστία», «Νέα Σκέψη», «Σύγχρονο Νηπιαγωγείο».

Τη συνέντευξη την πήρε η κ. Αγγελική Βαρελά.

Βιβλία της για παιδιά:

Ποίηση: «Χαμόγελα», «Το βιβλίο της Μυρτώ», «Τα κυκλάμινα», «Καλημέρα... Καληνύχτα». Μικρές ιστορίες: «Το πρώτο μου βιβλίο», «Οι περιπέτειες του Τοσοδούλη». Θεατρικά: «Το μικρό μας θέατρο». Παραμύθια: «Στο μαγαζί των παιχνιδιών», «Ένα ποταμάκι ταξιδεύει», «Τα χελιδόνια της καλής καρδιάς», «Μια παράξενη νύχτα» (βιβλία και κασέτες με κείμενα και μουσική). Εγκυκλοπαίδεια: Δύο βιβλία από τη δωδεκάτομη εγκυκλοπαίδεια «Μαθαίνω με την παιχνιδοπαρέα», ποιήματα και μουσική (η όλη σειρά δημιουργήθηκε σε συνεργασία με τις κυρίες Αγγελική Βαρελλά και Φράνση Σταθάτου). Διακοπές: Έξι βιβλία κατάλληλα για τις καλοκαιρινές διακοπές των παιδιών. Μουσική: Δίσκος-κασέτα με μουσική στο παραμύθι της Άλκης Γουλιμή «Η Γαλαζούλα», σε στίχους της Ρένας Καρθαίου.

• **Από πότε αρχίσατε να γράφετε; Ποια ήταν κυρίως τα πνευματικά σας ενδιαφέροντα;**

— Από την παιδική μου ηλικία είχα δύο μεγάλες αγάπες: την ποίηση και τη μουσική. Εννιά χρονών έγραψα το πρώτο μου ποίημα «Ο ζωολογικός μου κήπος» και... έκθαμβη οδηγήθηκα από την Αντιγόνη Μεταξά, την αξέχαστη «θεία Λένα», μπροστά σ' ένα μικρόφωνο του τότε Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών, για να το απαγγείλω η ίδια. Από τότε, πού μ' έχανε πού μ' έβρισκες, στους θαλάμους της ραδιοφωνίας! Αργότερα έγραψα ποιήματα για μεγάλους, που δημοσιεύτηκαν σε διάφορα λογοτεχνικά περιοδικά και ασχολήθηκα με μεταφράσεις γαλλικών ποιημάτων. Παράλληλα με τις μουσικές μου σπουδές στο Ωδείο Αθηνών φοιτούσα και στο Πανεπιστήμιο, γρήγορα όμως το εγκατέλειψα, διαπιστώνοντας ότι καθόλου δε μου πήγαινε η Φαρμακευτική!

• **Και με μουσικές συνθέσεις πότε αρχίσατε να ασχολείσθε;**

— Με μουσικές συνθέσεις και δισκογραφία ασχολήθηκα μέσα στη δεκαετία του '60. Ήταν η εποχή του «Νέου Κύματος», τότε που το ελληνικό τραγούδι γνώρισε τη μεγαλύτερή του άνθηση. Αν και ήταν απόλυτα ανδροκρατούμενος εκείνη την εποχή ο χώρος της μουσικής, τόλμησα ωστόσο να γράψω μερικά τραγούδια που κυρίστηκαν σε δίσκους. Η «Μαριονέτα» μου, τραγουδισμένη από την Πόπη Αστεριάδη σε στίχους της Θεσσαλονικιάς ποιήτριας Μαρίας Γκόπη, μου χάρισε πολλές ευχαρίστες εκπλήξεις, καθώς αντηχούσε κάθε τόσο στις μπουάτ της Πλάκας, στο ραδιόφωνο, στην τηλεόραση, ακόμα και στους δρόμους από παρέες νεαρών. Ήταν το πιο τυχερό μου τραγούδι! «Τριπλή συμμαχία» ήταν ο τίτλος μιας χαριτωμένης κριτικής για τη «Μαριονέτα», που δημοσιεύτηκε εκείνη την εποχή σε αθηναϊκή εφημερίδα. Δράστης, ο αμίμητος σε λογοπαίγνια Δημήτρης Γιαννουκάκης. Αξίζει να σας παραθέσω ένα μικρό απόσπασμα, όχι προς Θεού για την ευμένεια της κριτικής, αλλά για το έξυπνο χιούμορ της: «... Τώρα αν θελήσουμε να σχολιάσουμε τα ονόματα των τριών αυτών γυναικών της θηλυκής συμμαχίας, μπορούμε να πούμε για την Αστεριάδη, ότι είναι ένα αστέρι που άδει, ενώ για τη στιχουργό τη Μαρία Γκόπη, θα παρατηρήσουμε ότι τα καλά... γκόποις κτώνται. Τέλος για τη συνθέτρια, θα προσέξουμε ότι δεν πρέπει να είναι τυχαία μουσικός. Δεν είναι ούτε η Τάδε, ούτε η Δείνα... είναι η Ντίνα!».

Ένα ακόμα τυχερό τραγούδι μου («Μια συντροφιά») ήταν εκείνο που προκρίθηκε μέσα στα είκοσι επικρατέστερα το 1966, στο 5ο Φεστιβάλ Τραγουδιού της Θεσσαλονίκης. Ο δεσμός μου με την αγαπημένη μου Θεσσαλονίκη, που τόσες χαρές μου έδωσε, συνεχίστηκε με το θεατρικό έργο «Ένα παιδί μέσα στη νύχτα», σε κείμενα της Μαρίας Γκόπη και μουσική δική μου, που ανέβασε το 1970 με μεγάλη επιτυχία ο θίασος της Μαίρης Σοΐδου στο θέατρο Γιώργου Χατζώκου.

• **Τελικά τη μουσική αγαπήσατε περισσότερο ή την ποίηση; Πόσο βοηθάει η μία την άλλη;**

— Δεν μπορώ να τις ξεχωρίσω. Τόσο η μουσική όσο και η ποίηση ασκούν την ίδια ευεργετική επίδραση στην ψυχή μου. Ένα εμπνευσμένο συνταίριασμά τους γεννάει αριστουργήματα. Στην αντίθετη όμως περίπτωση υπάρχει κίνδυνος να υποβαθμίσει η μία την άλλη. Ένα θαυμάσιο ποίημα π.χ., που από μόνο του αναδίνει μουσικότητα, αν ατυχήσει στη μελοποίηση, αφανίζεται. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει με την καλή μουσική που επενδύει κακούς ή μέτριους στίχους.

• **Πότε χαράξατε το δρόμο που σας οδήγησε αποκλειστικά πια στην παιδική λογοτεχνία;**

– Ορόσημο για μένα ήταν η χρονιά του 1970, τότε που για πρώτη φορά έλαβα μέρος σε διαγωνισμό ποίησης της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς και που ευτύχησα να γνωρίσω την αλησμόνητη Τατιάνα Σταύρου. Δεν μπορώ να περιγράψω πόσο με διαπέρασε η ακτινοβολία της! Σαν να άνοιξε μπροστά μου εκείνη τη στιγμή μια μαγική πόρτα που με οδήγησε στον παράδεισο της Παιδικής Λογοτεχνίας. (Μοιάζει λίγο «μελό», αλλά έτσι το νιώθω!).

• **Πόσο σας επηρέασαν στη συγγραφική σας δουλειά οι διάφορες κοινωνικές αλλαγές;**

– Και ποιον καλλιτέχνη ή λογοτέχνη δεν επηρέασε η κοσμογονία των τελευταίων χρόνων! Με τη διαφορά όμως, πως ένα αθεράπευτα ρομαντικός ποιητής διοχετεύει τη λυρική του διάθεση ακόμα και στα πιο σύγχρονα θέματα. Νομίζω δηλαδή, πως αν αυτή τη στιγμή έγραφα ποίημα για ένα ρομπότ, θα το έβλεπα από τη δική μου οπτική γωνία σαν ένα πλάσμα με ψυχή. Το ποίημά μου «Αστροναύτες στο φεγγάρι», ενώ η αρχική ιδέα ήταν να υμνήσει τον άθλο των αστροναυτών που για πρώτη φορά έφτασαν εκεί πάνω, τελικά... μου προέκυψε κι αυτό ρομαντικό! Φαίνεται πως για μια ακόμα φορά με ξεμυάλισε το χιλιотραγουδισμένο φεγγαράκι, το άγνωστο κι απόμακρο, έτσι καθώς το κοιτούσα από τη γη. Όσο για τα μεγάλα προβλήματα του καιρού μας, ομολογώ πως δε θα τολμούσα να τ' αγγίξω. Η φωνή μου ηχεί σε χαμηλούς τόνους. Προτιμώ, αφού άλλωστε απευθύνομαι σε πολύ μικρά παιδιά, να δίνω μέσα από απλά και διαχρονικά θέματα, μηνύματα αγάπης για τη φύση και για όλα τα πλάσματα της γης, μηνύματα τρυφερότητας και καλοσύνης, αλλά και την αίσθηση του χιούμορ.

• **Βλέπετε καμιά σημαντική εξέλιξη στο χώρο της Παιδικής Ποίησης;**

– Αν ανατρέξει κανείς στις ποιητικές συλλογές που έχουν αποσταλεί την τελευταία δεκαετία στους διαγωνισμούς της «Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς» και του «Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου», θα διαπιστώσει ότι δυστυχώς, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, δε σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές. Έγιναν κάποιες προσπάθειες, ακούστηκαν μερικές καινούριες φωνές, αλλά χωρίς ποιότητα. Εδώ, ας μου επιτραπεί να εκφράσω μια προσωπική μου άποψη: Σ' αυτούς τους διαγωνισμούς διακρίνει κανείς δύο κατηγορίες ποιητών. Οι μεν προτιμούν την «πεπατημένη» επαναλαμβάνοντας χλιοειπωμένα θέματα και ακολουθώντας παλιές τεχνοτροπίες, οι δε επιχειρούν κάποια ανανέωση της θεματολογίας, τολμούν να καινοτομήσουν, αλλά τις περισσότερες φορές δεν πετυχαίνουν το στόχο τους, με αποτέλεσμα να δημιουργούν εγκεφαλικά κατασκευάσματα χωρίς τη δροσιά, τη χάρη και την αμεσότητα που πρέπει να έχει ένα εμπνευσμένο παιδικό ποίημα.

• **Μήπως υπάρχει και τρίτη κατηγορία ποιητών;**

– Βεβαίως. Τους άφησα τελευταίους, ενώ θα έπρεπε να τους αναφέρω πρώτους. Είναι οι δόκιμοι και καταξιωμένοι ποιητές, που ενώ έχουν ήδη προσφέρει πολλά στην παιδική ποίηση, τώρα σχεδόν σταμάτησαν να γράφουν, αφού έτσι κι αλλιώς προσκρούουν στην αδιαφορία ή μάλλον στην κατηγορηματική άρνηση των εκδοτών να δεχτούν ποιητικές συλλογές. Και να ήταν μόνο αυτό; Φτάσαμε στο σημείο να αφαιρούνται ποιήματα μέσα από παιδικά βιβλία, από τους ίδιους τους εκδότες! Φαύ-

λος κύκλος με άλλα λόγια. Αφού η ποίηση διώκεται και κατασυκοφαντείται ακόμα και από το επίσημο Κράτος, επόμενο είναι να διευρύνεται ολοένα και περισσότερο ο κύκλος των χαμένων ποιητών. Που θα καταντήσουν στο τέλος να διοργανώνουν «δείπνα αγάπης», σαν τους διωκόμενους πρώτους χριστιανούς, για να απαγγέλλουν μεταξύ τους τα ποιήματά τους!

• **Τι πρέπει λοιπόν να γίνει, ώστε η παιδική ποίηση να πάρει τη θέση που της αξίζει;**

– Για να είμαι ειλικρινής, με τα σημερινά δεδομένα δεν αισιοδοξώ καθόλου για το μέλλον της παιδικής ποίησης. Εκτός αν ξυπνήσει κάποτε το ενδιαφέρον κάποιων αρμοδίων και την ανασύρουν από την αφάνεια και από τα σκονισμένα ράφια των βιβλιοπωλείων, για να της δώσουν τη θέση που της πρέπει. Και να σκεφτεί κανείς, πως αναφερόμαστε τούτη τη στιγμή στο ωραιότερο είδος του λόγου, που συγκινεί, συναρπάζει, μαγεύει αλλά και διδάσκει τα παιδιά, πράγμα που τόσες φορές έχω διαπιστώσει από επισκέψεις μου σε σχολεία. Απ' ό,τι ξέρω, στη Γαλλία τουλάχιστον, η ποίηση καλύπτει ΟΛΕΣ τις σελίδες του αναγνωστικού της πρώτης δημοτικού. Με το δικίο τους λοιπόν, εδώ στη χώρα μας, «οι δάσκαλοι ανησυχούν γιατί χάθηκε η ποίηση απ' τη ζωή μας» («Διαδρομές», Άνοιξη 1992, σελ. 33).

• **Οι ποιητές, ίσως περισσότερο από τους άλλους λογοτέχνες, αποζητούν τη μοναξιά για να γράψουν. Συμβαίνει και σε σας το ίδιο;**

– Αν και έχω αμέριστη τη συμπαράσταση του άντρα μου σε κάθε είδος δημιουργίας, ωστόσο μπορώ να πω, πως όταν τυραννιέμαι από κάποια έμπνευση, πράγματι αποζητώ τη μοναξιά. Και τούτο γιατί δε γράφω καθόλου εύκολα. Βασανίζω τα γραφτά μου και με βασανίζουν κι αυτά. Αν μάλιστα πρόκειται για ποίηση, τότε τα πράγματα δυσκολεύουν ακόμα πιο πολύ. Αλλά το θεωρώ φυσικό. Είναι τόσο επίπονο για κάθε πνευματικό δημιουργό να ψάχνει με αγωνία για να βρει εκείνες τις μαγικές λέξεις που θα δώσουν μορφή στα σκιρτήματα της καρδιάς του. Είναι όμως υπέροχο να διαπιστώνει κάποια στιγμή ότι δικαιώθηκε η προσπάθειά του. Μια επιτυχημένη ομοιοκαταληξία π.χ. ανεβάζει τον ποιητή στα ουράνια!

• **Είπατε «ομοιοκαταληξία». Δεν προτιμάτε πού και πού τον ελεύθερο στίχο;**

– Σε ελεύθερο στίχο έχουν γραφτεί θαυμάσια ποιήματα. Όμως αυτά απευθύνονται σε μεγάλους ή έστω σε εφήβους. Δε νοείται παιδικό ποίημα χωρίς ρυθμό και ομοιοκαταληξία. Το παιδί από τη στιγμή που θα γεννηθεί κλείνει μέσα του το ρυθμό και την αρμονία. Ποιος, αλήθεια, δεν έχει δει μικρά παιδάκια να σκιρτούν από χαρά και να χορεύουν ρυθμικά στο άκουσμα κάποιων αυτοσχέδιων έμμετρων τραγουδιών; Η ομοιοκαταληξία όχι μόνο μαγεύει το παιδί, αλλά και συντελεί στην εύκολη αποστήθιση του ποιήματος.

• **Τι άλλο θα θέλατε να γράψετε;**

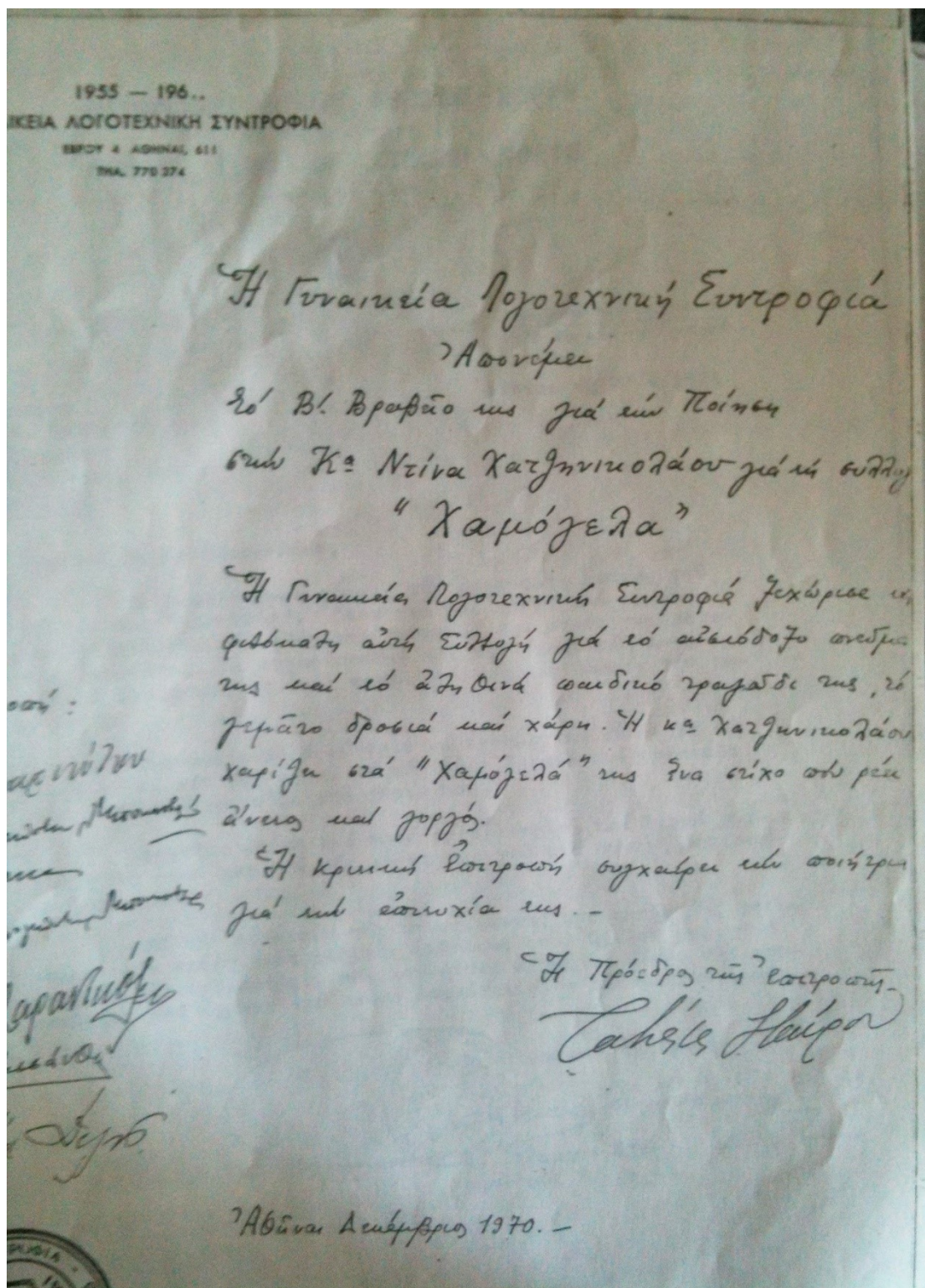
– Θα σας το πω, αν και φοβάμαι πως θα με αφορίσουν κάποιοι φανατικοί «φιλάνθρωποι». Νιώθω μέσα μου μια επιτακτική ανάγκη να γράψω ένα βιβλίο για τα ζώα, τα πιο αθώα πλάσματα της γης, που καταδυναστεύονται από τον άνθρωπο αφέντη. Ποιο θα είναι το μήνυμά; Ο σεβασμός προς κάθε μορφή ζωής και η κατάρριψη του αξιώματος, πως ο άνθρωπος είναι ο μέγας κυρίαρχος της γης. Είναι κάτι που ειλικρινά με καίει.

Συνέντευξη με την Αγγελική Βαρελλά, Περιοδικό *Διαδρομές*, σ.σ. 73-76. τ.29, Άνοιξη 1993

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

ΒΡΑΒΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Επιστολή της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, Δεκέμβριος 1970

Μεταγραφή από το χειρόγραφο:

Η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά
Απονέμει
Το Β' Βραβείο της για την Ποίηση
Στην Κα. Ντίνα Χατζηνικολάου για την συλλογή της:
«Χαμόγελα»

Η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά ξεχώρισε τη φιλόκαλη αυτή συλλογή για το
αισιόδοξο πνεύμα και το αληθινά παιδικό τραγούδι της, το γεμάτο δροσιά και χάρη.
Η κα. Χατζηνικολάου, χαρίζει στα «Χαμόγελα» της, ένα στίχο που ρέει, άνετος και
γοργός.

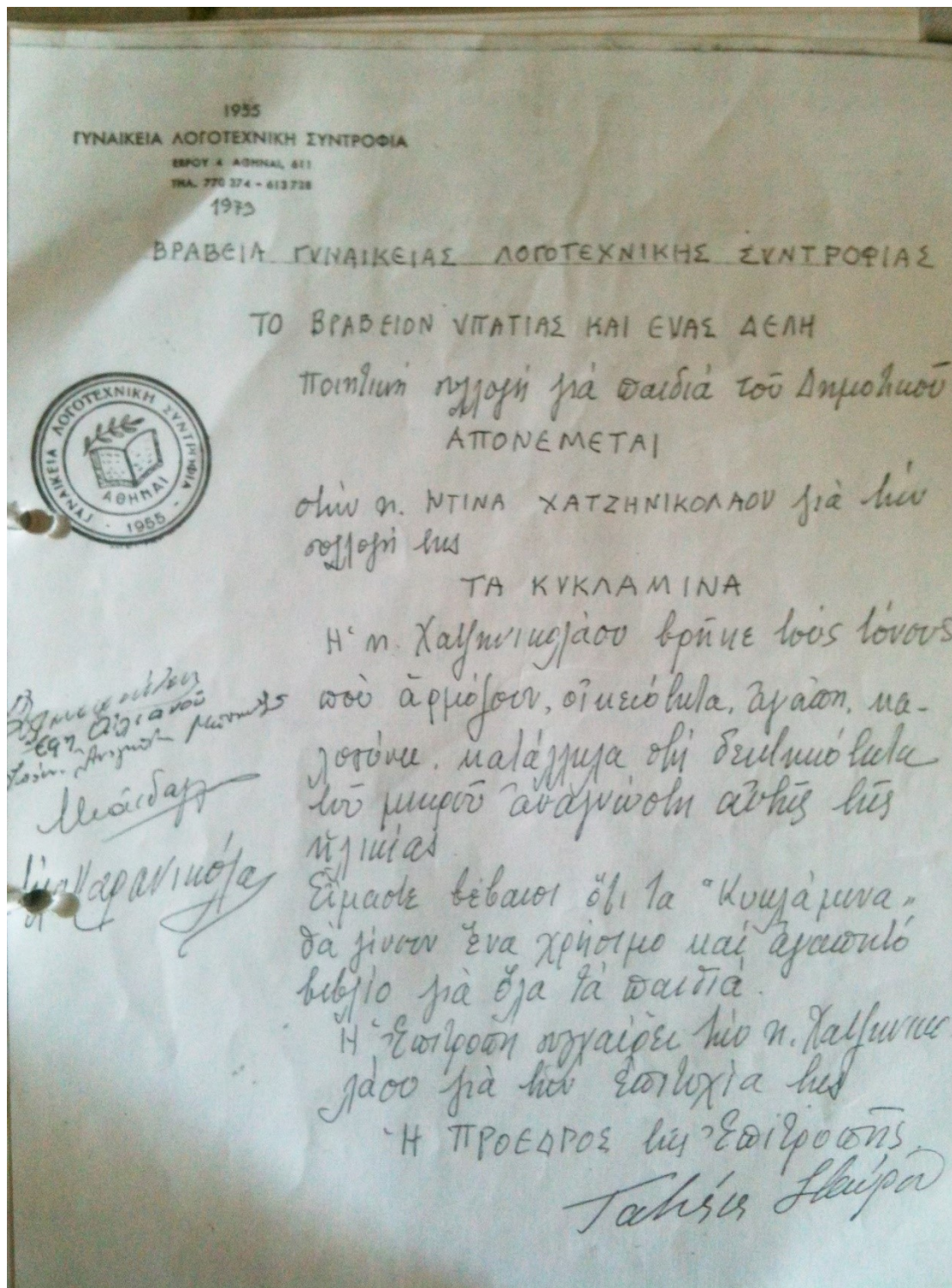
Η κριτική επιτροπή συγχαίρει την ποιήτρια για την επιτυχία της.

Η πρόεδρος της επιτροπής

Τατιάνα Σταύρου

Αθήναι, Δεκέμβριος 1970

Επιστολή της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, 1973

Μεταγραφή από το χειρόγραφο:

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ
ΕΡΜΟΥ 4, ΑΘΗΝΑΙ, 411
1973

ΒΡΑΒΕΙΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ
ΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΥΠΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΑΣ ΔΕΛΗ
Ποιητική συλλογή για παιδιά του Δημοτικού
ΑΠΟΝΕΜΕΤΑΙ

Στην κ. *NTINA XATZHNIKOLAΟΥ* για την συλλογή της
ΤΑ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ

Η κ. Χατζηνικολάου βρήκε τους τόνους που αρμόζουν, οικειότητα, αγάπη, καλοσύνη, κατάλληλα στη δεκτικότητα του μικρού αναγνώστη αυτής της ηλικίας.

Είμαστε βέβαιοι ότι τα «Κυκλάμινα» θα γίνουν ένα χρήσιμο και αγαπητό βιβλίο για όλα τα παιδιά.

Η Επιτροπή συγχαίρει την κ. Χατζηνικολάου για την επιτυχία της.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ της Επιτροπής

Τατιάνα Σταύρου

1955
ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ

ΕΒΡΟΥ 4 ΑΘΗΝΑΙ, 611
ΤΗΛ. 7770 374 - 3613 728

Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ

ΑΠΟΝΕΜΕΙ

Τό Βραβείο της
ΜΙΚΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ

Στην κ. Ντίνα Χατζηνικολάου για τό Έργο της
ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟ

*επ' αυτών
για τον
Ταρουχί*

Η κ. Χατζηνικολάου μεταφέρει την ποιητική της διάθεση και πείρα για πρώτη φορά στον πεζό λόγο και κερδίζει άμέσως την έπιτυχία.

Οι φανταστικές όσο και πραγματικές μορφές των διηγήσεών της κινούνται όλες μέσα σε μία ζωντανή ατμόσφαιρα χαρᾶς και εύθυμίας. Καταστάσεις πρωτότυπες, συγκρούσεις χαρούμενες, ερρήματα ανέλπιστα στολίζουν "Τό Πρώτο μου Βιβλίο" καθιστώντας το ένα έπαγωγό απόκτημα της παιδικής λογοτεχνίας.

Με την πεποίθηση ότι η κ. Χατζηνικολάου θα μένει πιστή στο δρόμο που άρχισε, η Έπιτροπή Βραβεύων τή συγχαίρει έγκάρδια για τή νέα έπιτυχία της.

Η Γραμματέας

Γεωργία Ταρουχί

Η Πρόεδρος

Ζαχάρη Σκουρα

Δεκέμβριος του 1977

Αθήναι

Επιστολή της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς, 1977

Μεταγραφή από το χειρόγραφο:

Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ
ΑΠΟΝΕΜΕΙ
Το Βραβείο της
ΜΙΚΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ
Στην κ. Ντίνα Χατζηνικολάου για το έργο της
ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟ

Η κ. Χατζηνικολάου μεταφέρει την ποιητική της διάθεση και πείρα για πρώτη φορά στον πεζό λόγο και κερδίζει αμέσως την επιτυχία.

Οι φανταστικές όσο και πραγματικές μορφές των διηγήσεων της κινούνται όλες μέσα σε μια ζωντανή ατμόσφαιρα χαράς και ευθυμίας. Καταστάσεις πρωτότυπες, συγκρούσεις χαρούμενες, ευρήματα ανέλπιστα στολίζουν «Το Πρώτο μου Βιβλίο» καθιστώντας το ένα επαγωγό απόκτημα της παιδικής λογοτεχνίας.

Με την πεποίθηση ότι η κ. Χατζηνικολάου θα μείνει πιστή στο δρόμο που άρχισε, η Επιτροπή Βραβείων τη συγχαίρει εγκάρδια για τη νέα επιτυχία της.

Η Γραμματεύς
Πρόεδρος

Γεωργία Ταρσούλη

Η

Τατιάνα Σταύρου

Δεκέμβριος του 1977

Βραβείο «Πηνελόπη Δέλτα», 1999

Μεταγραφή από το πρωτότυπο:

ΒΡΑΒΕΙΟ «ΠΗΝΕΠΟΛΗ ΔΕΛΤΑ»

Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

απονέμει το Βραβείο

«ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ»

στην ποιήτρια *Ντίνα Χατζηνικολάου*

για την πολύχρονη ουσιαστική προσφορά της στην Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία

Αθήνα 2 Απριλίου 1999

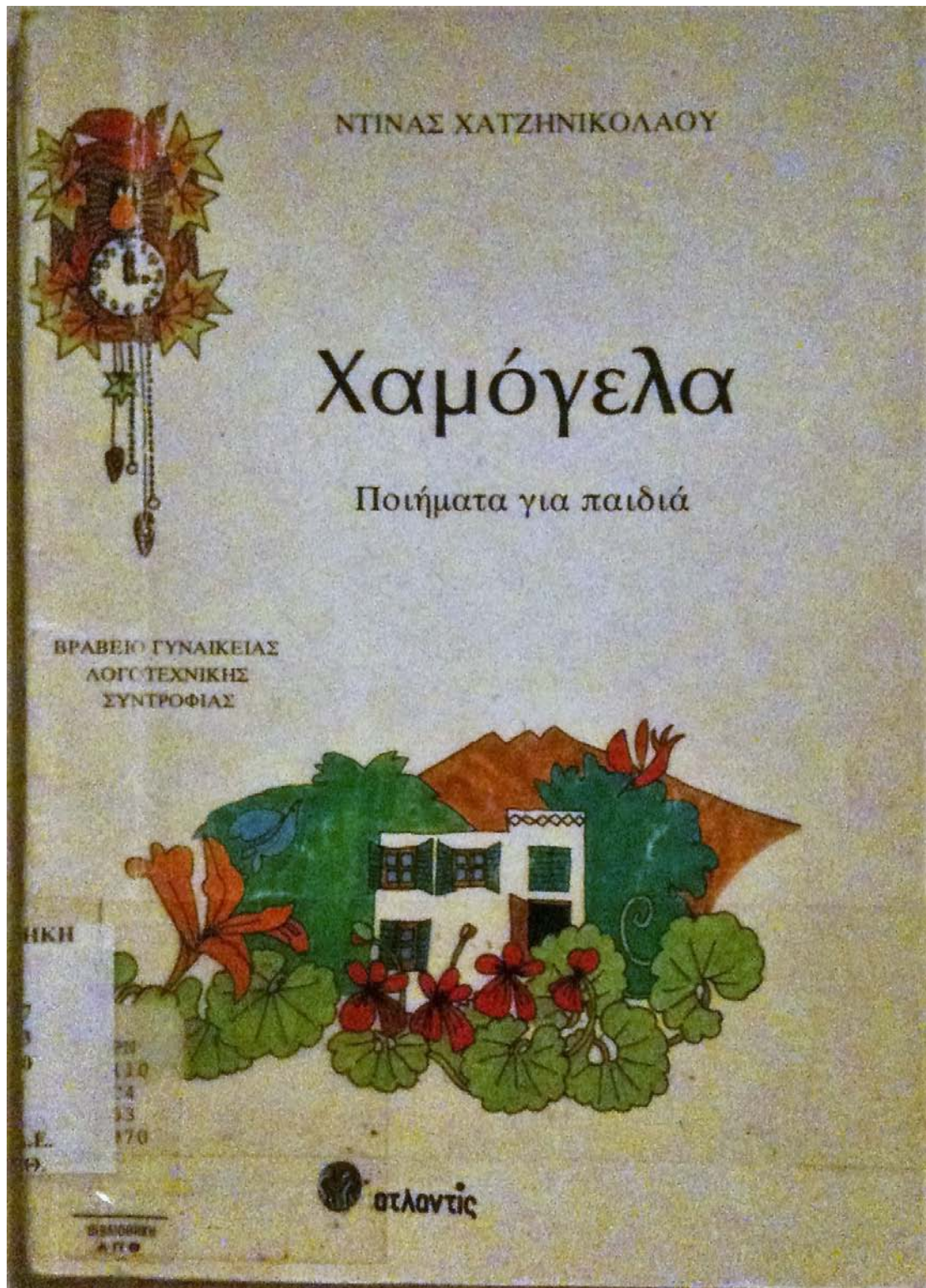
Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Πρόεδρος
Γραμματέας

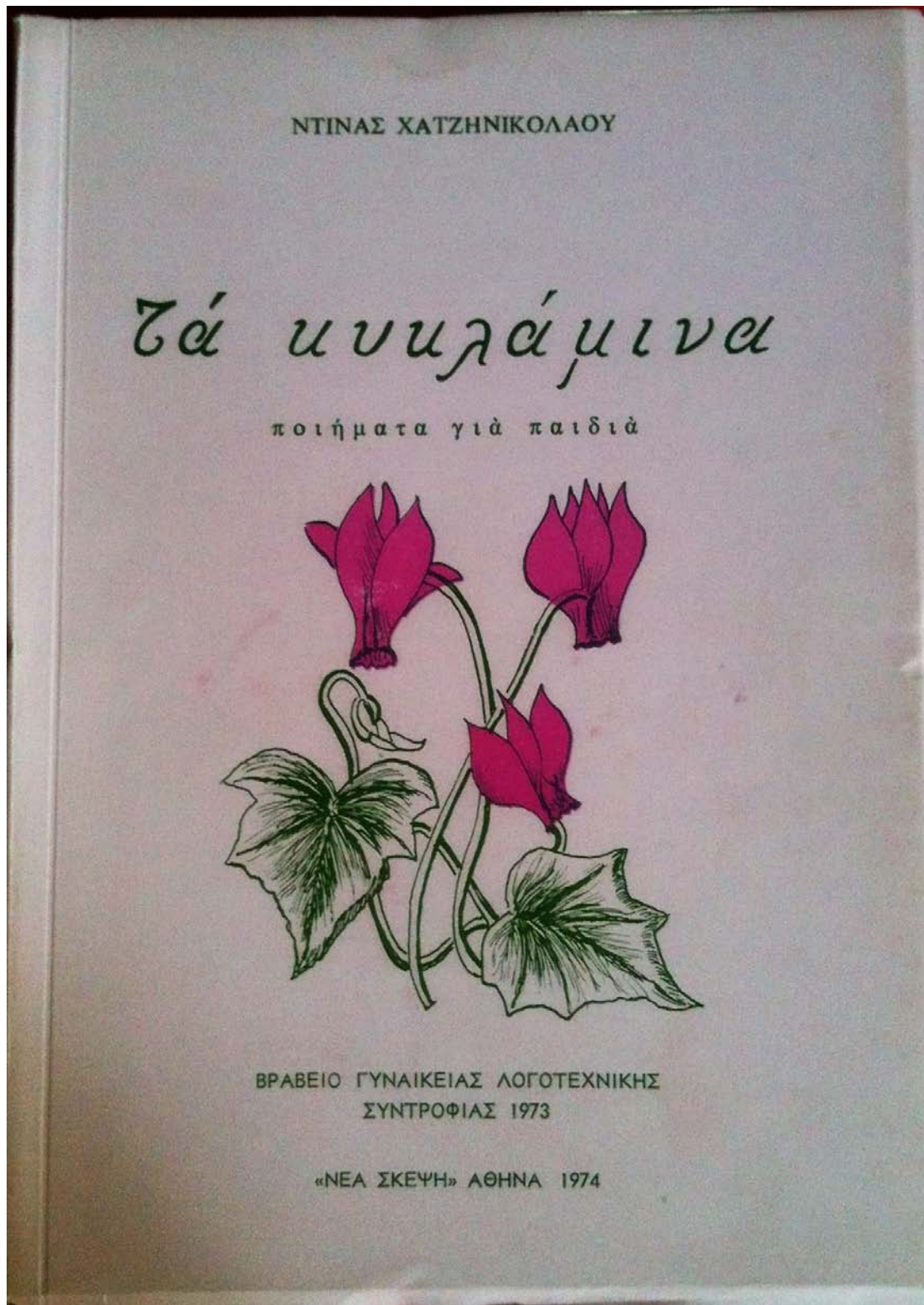
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

ΕΞΩΦΥΛΛΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

(1971) *Χαμόγελα*. Ιδιωτική Έκδοση. Β' Έκδοση (1983). Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε

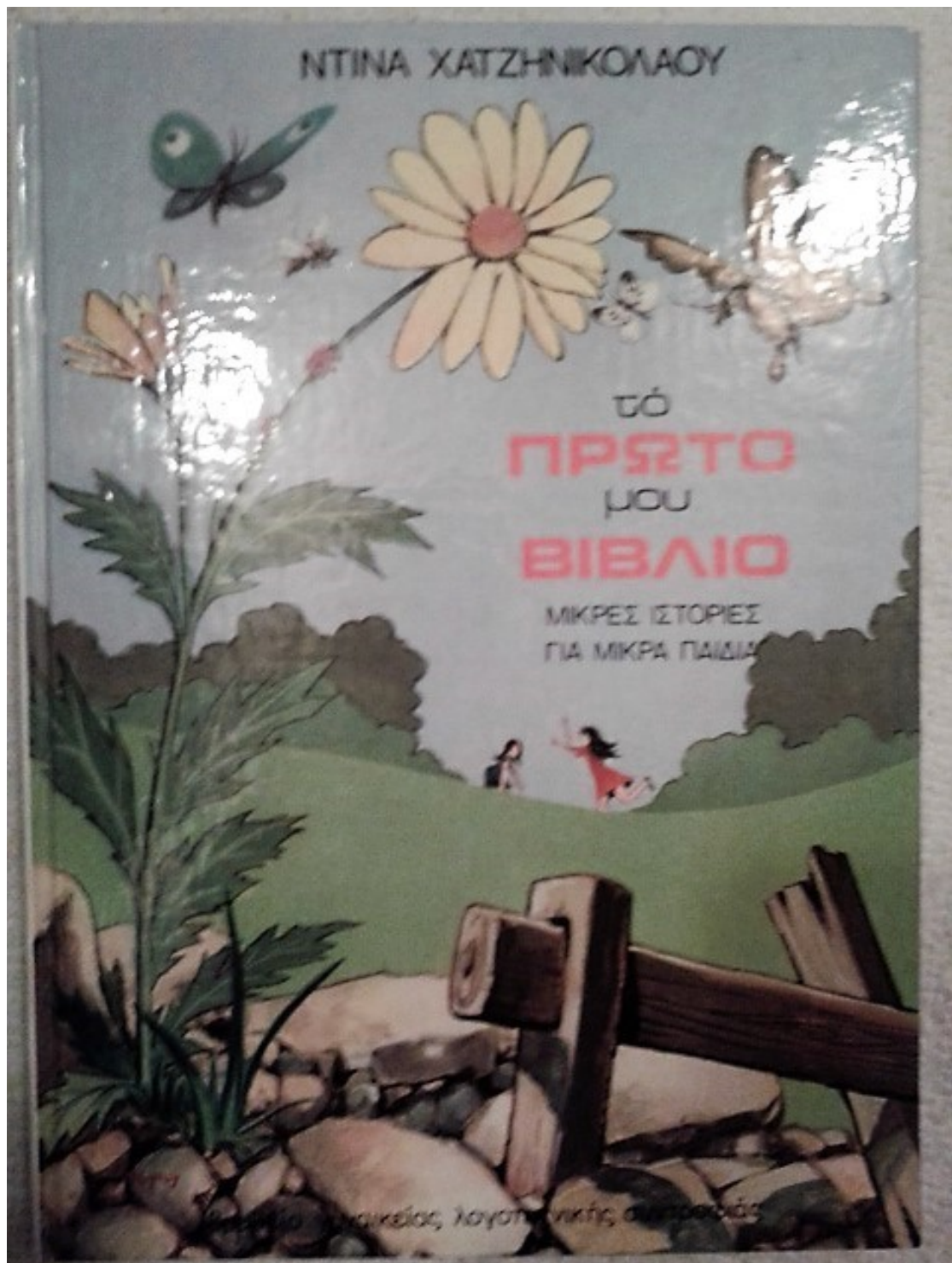

(1974) *Κυκλάμινα*. Αθήνα: Νέα Σκέψη

(1975) *Το βιβλίο της Μυρτώ*. Αθήνα: Νέα Σκέψη, Β' Έκδοση (1987) «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗ Α.Ε.

(1978) *Το πρώτο μου βιβλίο - Μικρές Ιστορίες για παιδιά*. Αθήνα: ΔΙΠΤΥΧΟ.

(1980) *Καλημέρα... Καληνύχτα*. Αθήνα: Δίπτυχο

(1983) *Μαθαίνω με την παιχνιδοπαρέα*. Δωδεκάτομη Εγκυκλοπαίδεια σε συνεργασία με τις κ.κ.: Αγγελική Βαρελά, Φράνση Σταθάτου (Βιβλία – κασέτες με κείμενο και μουσική. Αθήνα: Γ. Παγουλάτος

(1986) *Οι περιπέτειες του Τοσοδούλη*. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

(1989) *Στο μαγαζί των παιχνιδιών και Ένα ποταμάκι ταξιδεύει*: Βιβλίο – κασέτα με κείμενο και μουσική. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

(1989) *Τα χελιδόνια της καλής καρδιάς και Μια παράξενη νύχτα*: Βιβλίο- κασέτα με κείμενο και μουσική. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

(1990) *Διακοπές*. Σειρά έξι βιβλίων για το Νηπιαγωγείο και πέντε τάξεις του Δημοτικού, κατάλληλα για τις καλοκαιρινές διακοπές. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε

ΝΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΔΙΑΚΟΠΕΣ

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ
ΤΗΝ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

στλοντίς

NTINA XATZHNIKOLAΟΥ

ΔΙΑΚΟΠΕΣ

Το βιβλίο αυτό είναι για παιδιά
που έχουν τελειώσει την Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

στλοντίς

NTINA XATZHNIKOLAΟΥ

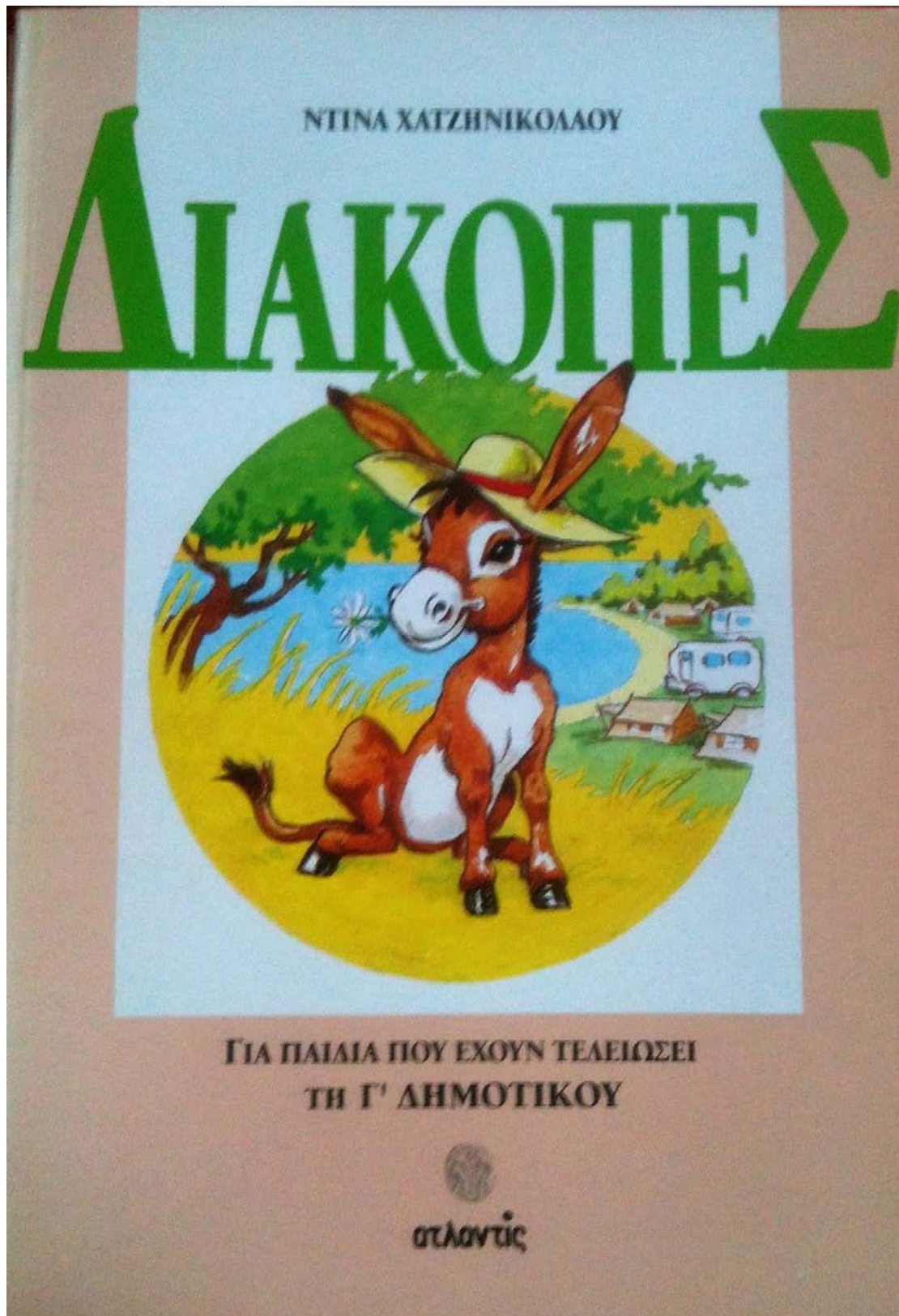
ΔΙΑΚΟΠΕΣ

Το βιβλίο αυτό είναι για παιδιά
που έχουν τελειώσει την Α' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ατλαντίς

(1990) *Διακοπές*. Σειρά έξι βιβλίων για το Νηπιαγωγείο και πέντε τάξεις του Δημοτικού, κατάλληλα για τις καλοκαιρινές διακοπές. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε

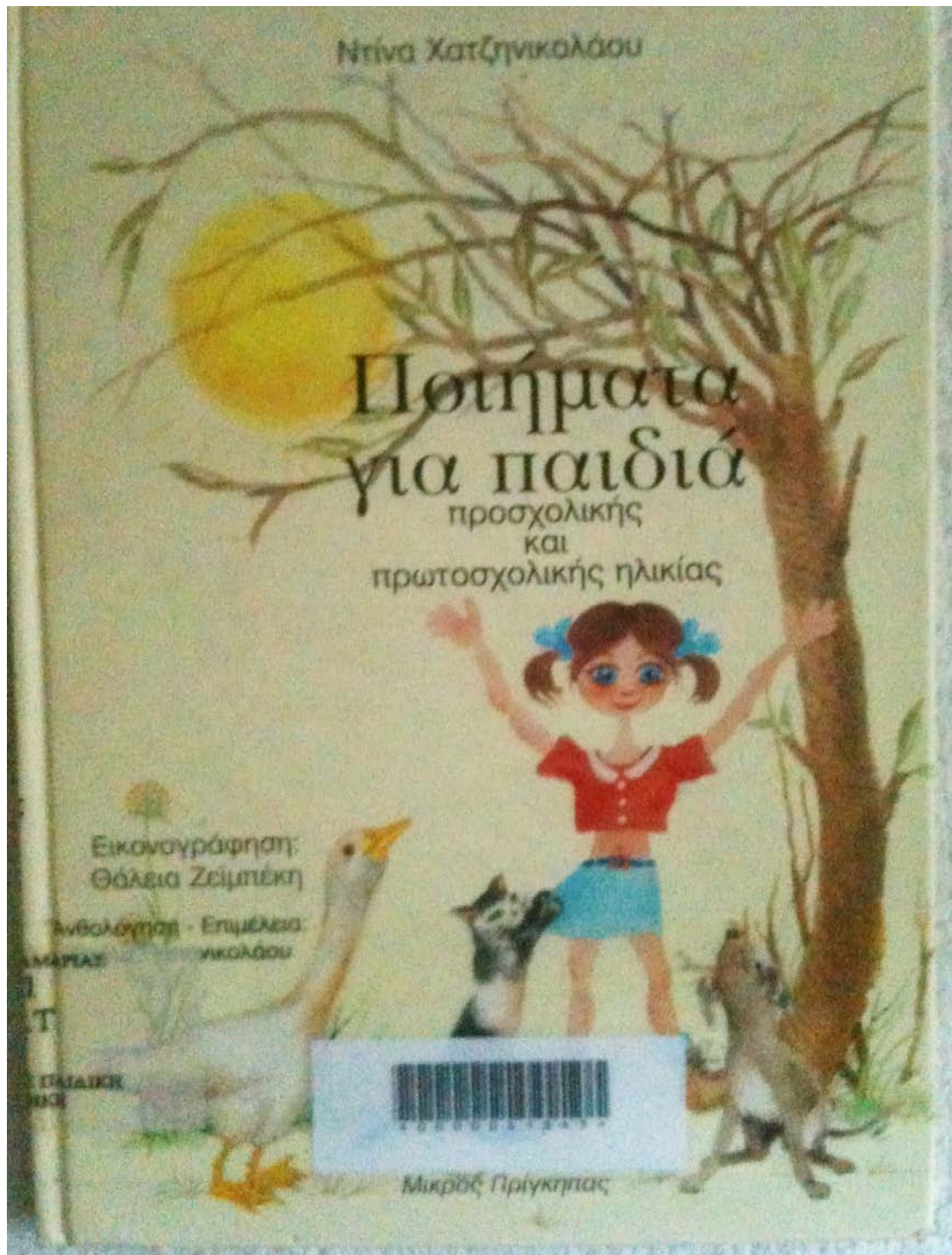
(1996 – 1997) Δεκαέξι κλασικά παραμύθια, σε ισάριθμα βιβλία – κασέτες με κείμενα και μουσική. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε

(1998) *Το μικρό μας θέατρο: Μικρά θεατρικά έργα για παιδιά*. Αθήνα: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ» - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.

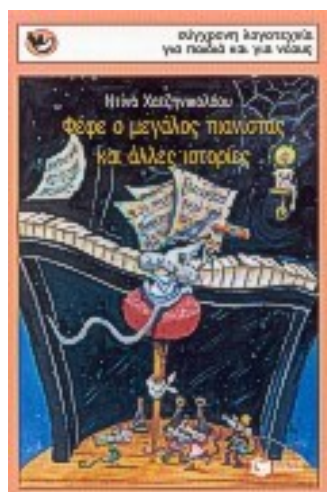
(1998) *Ποιήματα για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας*. Α΄ Έκδοση Θεσσαλονίκη: Μικρός Πρίγκηπας. Β΄ Έκδοση (2013) Αθήνα: Εκδόσεις Δια Βίου, Καραβασλικού Γ. & ΣΙΑ ΟΕ

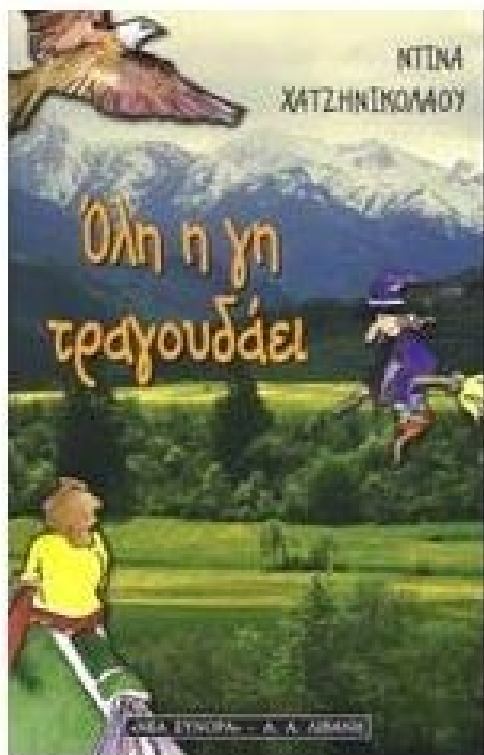
(1998) *Χρυσό Καλοκαίρι*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

(1998) *Ένα παράξενο ταξίδι*. Μυθιστόρημα για παιδιά. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

(2000) *Φέρε ο μεγάλος πιανίστας και άλλες ιστορίες*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκης

(2000) *Όλη η Γη τραγουδάει*. Αθήνα: «Νέα Σύνορα» - Α. Α. Λιβάνη

(2001) *Η Αγαπούλα του καλοκαιριού*. Δίγηγμα για μικρά παιδιά. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

(2003) *Ταξιδεύω με τα παραμύθια*. Τρία παραμύθια για μικρά παιδιά. Αθήνα: Μικρή Μίλητος

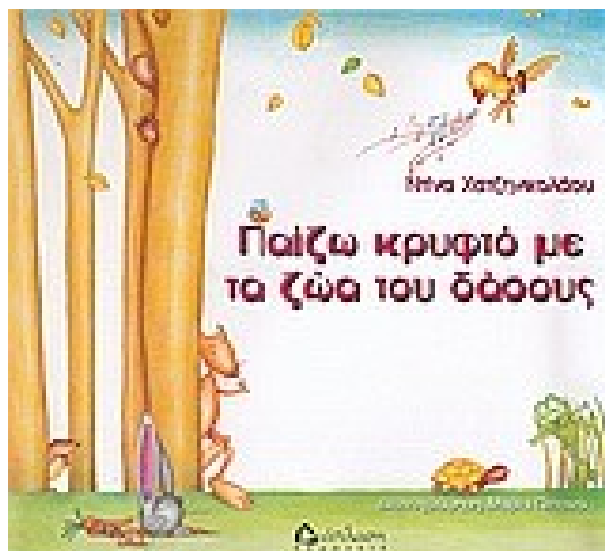
(2004) *Η σκανταλιά της Άνοιξης*. Δύο παραμύθια για μικρά παιδιά. Αθήνα: Μικρή Μίλητος

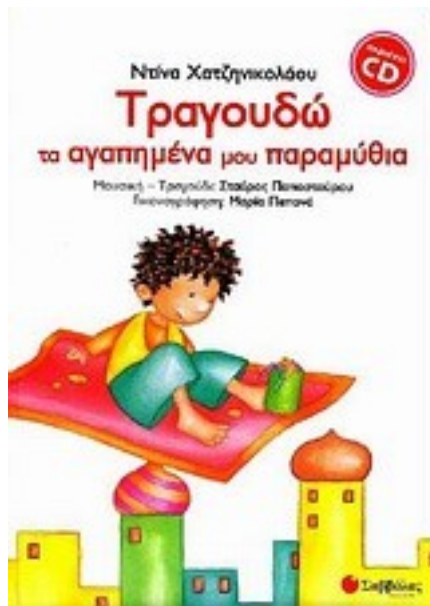
(2004) *Βάλε στο σπίτι σου ένα σκύλο*. Μυθιστόρημα για μικρά παιδιά. Αθήνα: Μίνωας

(2004) *Κούκλες και κουκλοθεατρικά*. Συνεργασία με τη Ρούλα Παπανικολάου. Θεσσαλονίκη: Μικρός Πρίγκηπας

(2005) *Παίζω κρυφτό με τα ζώα του δάσους*. Μικρή ιστορία – παιχνίδι για παιδιά. Αθήνα: Διάπλαση

(2005) *Τραγουδώ τα αγαπημένα μου παραμύθια Βιβλίο – CD, ποιήματα εμπνευσμένα από κλασικά παραμύθια μελοποιημένα από το Σταύρο Παπασταύρου*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας

(2007) *Τα όνειρα ενός λευκού χαρτιού*. Μικρές ιστορίες. Αθήνα: Διάπλαση

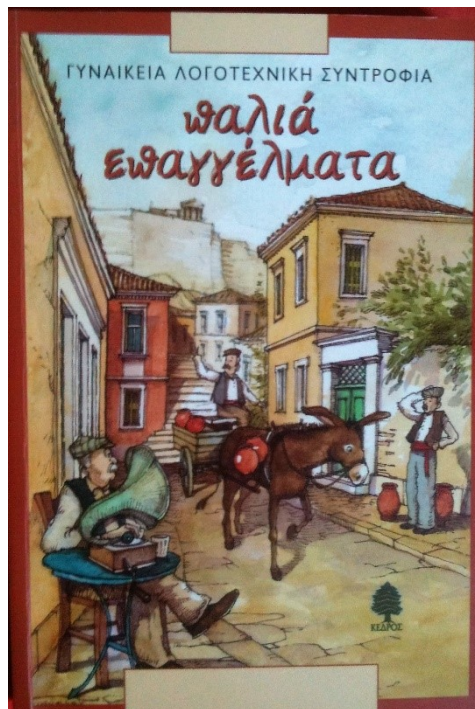

(2001) Θα 'θελα τόσο να σου πω, μαμά – Θα 'θελα τόσο να σου πω, μπαμπά Αθήνα: Ψυχογιός

(2002) Στη χώρα της φαντασίας. Αθήνα: Άγκυρα

(2006) *Παλιά Επαγγέλματα*. Αθήνα: Κέδρος

(1998) *Σαν το σκύλο με τη γάτα*. Αθήνα: Κέδρος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

Στην απονομή του βραβείου της για την ποιητική συλλογή *Χαμόγελα*, της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς (1971)

Στην απονομή των βραβείων για την ποιητική της συλλογή *Καλημέρα...Καληνύχτα*, του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου (1980)